

TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE ROMANI
A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de
Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Îndreptarea tălmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvîntare:
Florin Stuparu

Tipărită cu binecuvîntarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

editura
Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
București, 2005

COLECȚIA TÎLCUIRI LA SFÎNTA SCRIPTURĂ

Coperta: Mona Velciov

Ediția de față reproduce traducerea
Mitropolitului Veniamin Costache,
tipărită de Mitropolia Bucureștilor la 1904.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

THEOPHYLACT, arhiepiscop de Ohrida, st.

**Tîlcuirea Epistolei către Romani a Slăvitului și Prea-Lăudatului
Apostol Pavel / de Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei; tîlmăcită din
elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim
Aghioritul; îndreptarea tîlmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvîntare: Florin
Stuparu; tipărită cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, episcopul
Alexandriei și Teleormanului. - București: Editura Sophia; Alexandria:
Cartea Ortodoxă, 2005**

ISBN 973-7740-64-5

ISBN 973-7957-97-0

I. Nicodim Aghioritul, st. (trad.)

II. Stuparu, Florin (ed. șt.; trad.)

III. Galaction, episcop al Alexandriei și Teleormanului

22.07

Înainte-cuvîntare

Ce sînt Scripturile?

Cugetul Bisericii este că *Scripturile*, adică scrierile ce îndreptează pe om către părăsirea cu Hristos, către mîntuire, către viața cea veșnică, sînt scrierile Proorocilor și ale Apostolilor, adică *Vechiul* și *Noul Testament*, împreună cu scrierile Părinților Bisericii.¹

Apoi, trebuie să ținem seama că izvorul *Sfintelor Scripturi* este Dumnezeu Însuși, după mărturia Sfîntului Apostol Pavel, care ne spune limpede că „toată *Scriptura* este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea spre dreptate, ca să fie deplin omul lui Dumnezeu spre tot lucrul bun desăvîrșit” (2 *Timotei* 3:16). Cu acestea, Apostolul întărește cuvîntul Prorocului David, care zice: „Cuvintele Domnului – cuvinte curate, argint cu foc lămurit, ales de pămînt, curățit de șapte ori” (*Psalmul* 11:6). Încă și Sfîntul Apostol Petru ne îndeamnă să citim *Scripturile*, pentru că „avem mai adevărat cuvîntul cel proorocesc, la care bine faceți luînd aminte ca la o lumină ce strălucește în loc întunecos, pînă ce ziua va lumina și Luceafărul va răsări întru inimile voastre; știind mai întîi aceasta, că toată proorocia *Scripturii* nu se face cu a sa dezlegare. Pentru că niciodată nu s-a făcut proorocie prin voia oamenilor, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit purtîndu-se de Duhul Sfînt” (2 *Petru* 1:19-21).

Care este folosul citirii Scripturilor?

Proorocul și Împăratul David, organul Duhului, scriitorul de *Psalmi* – știind că viața duhovnicească, viața cea adevărată, are ca izvor *Scripturile*² – ne-a lăsat spre mărturie *Psalmul* 118, care va propovădui veșnic folosul cuvîntului lui Dumnezeu. Astfel, el scrie: „Fericiți – cei fără prihană în cale, care umblă în le-

¹ Sfîntul Petru Damaschin, prologul la *Cartea întîi*.

² Sfîntul Ippolit al Romei, *Despre Hristos și Antihrist*, capitolul 1.

gea Domnului! Fericiți – cei ce cearcă mărturiile Lui, cu toată inima Îl vor căuta pe Dînsul!” (118:1, 2). „Întru ce-și va îndrepta tînărul calea sa? Cînd va păzi cuvintele Tale” (118:9). „Certat-ai pe cei mîndri; blestemați – cei ce se abat de la poruncile Tale!” (118:21). „Aceasta m-a mîngîiat întru smerenia mea, că cuvîntul Tău m-a viat” (118:50). „Adusu-mi-am aminte de judecățile Tale cele din veac, Doamne, și m-am mîngîiat” (118:52). „Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit; înțelepțește-mă, și mă voi învăța poruncile Tale!” (118:73). „Cei ce se tem de Tine mă vor vedea și se vor veseli, că întru cuvintele Tale am nădăjduit” (118:74). „Să-mi vie mie îndurările Tale, și voi fi viu, că legea Ta cugetarea mea este” (118:77). „Stinge-se spre mîntuirea Ta sufletul meu, întru cuvintele Tale am nădăjduit” (118:81). „Toate poruncile Tale sînt adevărul” (118:86). „După mila Ta viază-mă, și voi păzi mărturiile gurii Tale” (118:88). „Căci, de nu ar fi fost legea Ta gîndirea mea, atunci aș fi pierit întru smerenia mea” (118:92). „În veac nu voi uita îndreptările Tale, că într-însele m-ai viat” (118:93). „Mai mult decît pe vrăjmașii mei m-ai înțeleptit cu porunca Ta, că în veac a mea este” (118:98). „Mai mult decît toți cei ce mă învață am înțeles, căci mărturiile Tale gîndirea mea sînt” (118:99). „Mai mult decît cei bătrîni am priceput, căci poruncile Tale am căutat” (118:100). „Dinspre toată calea rea am oprit picioarele mele ca să păzesc cuvintele Tale” (118:101). „Cît sînt de dulci gîtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decît mierea gurii mele” (118:103). „Făclie picioarelor mele este legea Ta, și luminează cărărilor mele” (118:105). „Arătarea cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci” (118:130). „Gura mea am deschis, și am tras Duh, căci de poruncile Tale am dorit” (118:131). „Cu foc lămurit este cuvîntul Tău foarte, și robul Tău l-a iubit pe el” (118:140). „Din început am cunoscut dintru mărturiile Tale, că în veac le-ai întemeiat pe ele” (118:152). „Începătura cuvintelor Tale este adevărul și în veac toate judecățile dreptății Tale” (118:160). „Pace este multă celor ce iubesc legea Ta, și nu este lor sminteală” (118:165).

Poate că acestea ar fi de ajuns pentru a înțelege folosul *Scripturilor*. Dar, pentru neputința minții omenești, din ce în ce mai slabă și mai lipsită de puterea de a înțelege Duhul *Scripturii*, vom vorbi din cuvintele urmașilor Proorocilor și ai Apostolilor, din dumnezeieștii noștri Părinți îndemnați de același Duh Sfînt care dă viață Bisericii. Astfel, Sfîntul Ciprian întrebă¹: „Dacă în *Sfintele Scripturi* adesea și peste tot este povățuită învățătura și dacă toată temeliea evlaviei și a credinței vine din luarea aminte și din frică, ce căutăm mai rîvnitor, ce ni se cuvine să voim și să năzuim mai mult, decît ca, avînd rădăcinile bine înfipite și casele noastre întărite pe piatră cu zid tare, să ne împotrivim neclătinați furtunilor și vîltoirilor veacului, să venim către răsplătirile lui Dumnezeu prin dumnezeieștile porunci?”

¹ În *Cuvînt despre feciorie*.

Iar Fericitul Ieronim adaugă: „Iubește *Sfînta Scriptură* și înțelepciunea te va iubi! Iubește-o pe ea, și ea te va mîntui!”¹

Sfîntul Apostol Pavel zice și el: „Cîte s-au scris mai-nainte, spre învățătura noastră s-au scris; ca, prin răbdare și prin mîngîierea *Scripturilor*, să avem nădejde” (*Romani* 15:4).

Și Sfîntul Efrem Sirul: „Frate, cînd va veni asupra ta aducerea aminte cea rea, tu smulge atunci sabia aceasta, adică gîndește la frica lui Dumnezeu, și vei tăia toată puterea vrăjmașului! Iar în loc de trîmbiță să ai dumnezeieștile *Scripturi*. Căci – precum trîmbița, strigînd, îi adună pe ostași – tot așa și dumnezeieștile *Scripturi*, strigînd către noi, adună gîndurile noastre întru frica lui Dumnezeu. Pentru că și gîndurile noastre sînt ca niște ostași ce bat război împotriva vrăjmașilor Împăratului. Și, iarăși – la fel cum trîmbița, strigînd în vremea războiului, deșteaptă osîrdia tinerilor și a nevoitorilor împotriva luptătorilor – tot așa și dumnezeieștile *Scripturi* deșteaptă osîrdia ta către lucrarea bunătații și te îmbărbătează pe tine asupra patimilor. Pentru aceea, fratele meu, cît poți mai des să citești întru dîinsele, ca să adune gîndurile tale, pe care le risipește vrăjmașul cu reaua lui meșteșugire, punînd într-însele rele aduceri aminte, sau aducînd asupra-ți necazuri de multe ori, sau dîndu-ți multe bune norociri și răsfățări. Căci acestea le lucrează cu viclenia lui, ca să înstrăineze pe om de la Dumnezeu.”²

Care este paguba necunoașterii Scripturilor?

„Iar Iisus, răspunzînd, a zis lor: Vă rătăciți, neștiind *Scripturile*, nici puterea lui Dumnezeu!” (*Matei* 22:29).

„Pentru ce ne lenevim și către ce ne gătim? Pentru ce nu purtăm grijă de răspuns, pînă avem vreme? Pentru ce defăimăm *Sfintele Scripturi* și graiurile lui Hristos? Au vi se pare că cuvintele Lui și ale Sfinților Apostoli și ale Proorocilor nu ne vor osîndi în ziua aceea înaintea înfricoșatului divan, dacă nu vom păzi și nu vom face după cum ne poruncesc ele? Ascultați ce zice Domnul către ucenicii Săi: «Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, și cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă și de Tatăl Meu» (*Luca* 10:16). Și, în alt loc, zice: «Pe cel ce se leapădă de Mine și nu primește graiurile Mele, nu Eu îl judec, ci are judecător ca să-l judece: cuvîntul pe care l-am grăit, acela îl va judeca în ziua cea de apoi» (*Ioan* 12:48), adică sfînta Lui *Evanghelie* și celelalte *Sfinte Scripturi* ale Sfinților Prooroci și Apostoli. Ascultă și ia aminte la *Sfintele Scripturi*, și nu te vei rătăci, nici nu vei fi împiedicat de deșarta și vi-

¹ *Scrisoare către Demetriada*

² Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului și pentru citirea dumnezeieștilor Scripturi*.

cleana lume de aici! [Altminteri], fiind strîmtorat și nedumerit de pretutindeni, vei zice, plîngînd și tînguindu-te: Mă duc să bat la ușa milostivirii lui Hristos. Cine știe, poate îmi va deschide! Și, venind, vei bate, și îți va răspunde ție din lăuntru Mirele: «Amin zic ție, nu te știu pe tine! Du-te de la Mine, lucrătorule al fărădelegii!» (*Matei 25:12*). [...] Sfintele Mele *Scripturi* – zice – le auzeai și le luai în rîs. Pentru aceasta nu îți dau slobozenie să intri! Pe Proorocii și pe Apostolii Mei i-ai stricat; pentru aceasta, cuvîntul pe care L-am grăit, acela te va judeca în ziua aceasta de apoi. Du-te de la Mine, căci nu te primește pe tine ușa cea strîmtă! Ți-ai hrănit trupul tău, iar sufletul l-ai ucis. Cum voiești – zice – a intra aici și a-Mi pîngări împărăția? Deci, să nu lași sufletul tău să moară, ci hrănește-l cu cuvintele lui Dumnezeu, cu *Psalmi*, cu laude, cu cîntări duhovnicești, cu citirile dumnezeieștilor *Scripturi*, cu postiri și privegheri, cu rugăciuni, cu lacrimi, cu nădejdea și cu cugetarea la bunătățile ce or să fie! Acestea și cele asemenea lor sînt hrană și viață a sufletului.”¹

„De aici au răsărit mii de răutăți, din neștiința *Scripturilor*. De aici a odrăslit multa vătămare a eresurilor, de aici viețile cele fără purtare de grijă, de aici sînt ostenelele cele fără de cîștig. Căci, precum cei lipsiți de lumina aceasta nu vor putea umbla drept, tot așa și cei ce nu privesc către raza dumnezeieștilor *Scripturi* sînt siliți a păcătui mult și adeseori, ca cei ce umblă în întuneric prea-cumplit.”²

„V-am mai spus și altădată că răul din lume nu poate fi îndreptat, din pricină că nici un om nu are grijă de copii, nimeni nu le vorbește despre feciorie, nimeni nu le spune despre curăția trupească și sufletească, nimeni nu-i învață să disprețuiască averile și măririle, [adică] nimeni nu le vorbește despre poruncile vestite în *Scripturi*.”³

„Ca să putem scăpa de neștiință, care este rădăcina și pricina celei mai grele rătăcirii, trebuie să cunoaștem mai întîi ce este într-adevăr bine și ce este rău; numai astfel, păstrînd asupra acestor lucruri nu păreri greșite ale neștiutorilor, ci adevărata învățătură a *Scripturilor*, nu vom mai fi amăgiți de rătăcirile celor necredincioși.”⁴

„Mare prăpastie și adîncă groapă este neștiința *Scripturilor*. Mare vînzare a mîntuirii este a nu ști legile dumnezeiești.”⁵

¹ Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt umilicios*.

² Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tîlcuire la Epistola către Romani*.

³ Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*.

⁴ Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*.

⁵ Sfîntul Epifanie de Salamina, în *Patericul egiptean*.

Cum va bine-plăcea Creștinul lui Dumnezeu?

Împlinind poruncile cuprinse în *Scripturi*, după cum a arătat Mântuitorul și, în urma Lui, toți Sfinții Părinți, de pildă Sfântul Antonie cel Mare: „Oriunde vei merge, pe Dumnezeu să-L ai înaintea ta totdeauna! Și, orice vei face, să ai mărturia din *Sfintele Scripturi*! Și, ori în ce loc vei ședea, să nu te miști degrabă! Acestea trei păzește-le, și te vei mântui!”¹

În același duh, Sfântul Ignatie Briancianinov ne îndeamnă și el: „Deschizând *Sfânta Evanghelie* pentru a o citi, adu-ți aminte că ea hotărăște soarta ta veșnică! După ea vom fi judecați și după felul în care ne-am potrivit pe pământ cu îndreptarul ei vom primi fie fericirea veșnică, fie chinurile veșnice” (*Ioan* 12:48).²

De ce sînt într-atît de neocolit Scripturile?

Pentru că „frica de Dumnezeu (începutul căii vieții, începutul înțelepciunii) se face din credință și din cugetarea dumnezeieștilor *Scripturi*.”³

„Cercetați *Scripturile* – spune Mântuitorul în *Evanghelie* – că socotiți a avea viață veșnică întru dînsele. Și acelea sînt cele ce mărturisesc pentru Mine” (*Ioan* 5:39).

„Pământul lucrării noastre este firea, iar lucrător de pământ este voirea. Dumnezeieștile *Scripturi* sînt sfătuitoarii și dascălii care-l învață pe lucrătorul nostru de pământ să dezrădăcineze obiceiurile rele și să răsădească în lăuntru faptele bune. Însă, oricît de treaz și de sîrguitor ar fi, lucrătorul nostru de pământ este prost fără de învățătura dumnezeieștilor *Scripturi*. Căci legiuirea dumnezeieștilor *Scripturi* îi dă lui pricepere, și putere și faptele cele bune din ramurile lor, ca să altoiască în lemnul firii credința în necredință; nădejdea, în deznădejde; dragostea, în ură; cunoștința, în necunoștință; sîrguința, în lenevire; slava și lauda, în neslavă; nemurirea, în murire, și dumnezeirea în omenire.”⁴ Și zice același Sfânt Părinte: „Îngăduie, frate, și ascultă dumnezeieștile *Scripturi*, ca să te folosești! Căci – la fel cum, în vreme de arșiță, bărbatului călător îi este dulce un pahar de apă rece – tot așa dumnezeieștile cuvinte rouează sufletul.”⁵

¹ *Pateric*, colecția alfabetică.

² Sfântul Ignatie Briancianinov, *Experiențe ascetice*, vol. I, Editura Sophia.

³ Sfântul Petru Damaschin, prolog la *Cartea întîi*.

⁴ Sfântul Efrem Sirul, *Cuvînt pustnicesc*.

⁵ Sfântul Efrem Sirul, *Cuvînt după asemănarea paremiilor*.

Cît de însemnate sînt Scripturile?

„Bogatul a grăit, și toți au tăcut și cuvîntul lui pînă la nori l-au înălțat! Iar Dumnezeu ne grăiește nouă prin *Sfintele Scripturi*, și nu voim a tăcea și a asculta, ci unul grăiește, altul dormitează, iar altul se răspîndește cu gîndurile afară. Dar ce zice *Scriptura*? «Celui ce își întoarce urechea ca să nu audă legile Celui Prea-înalt, și El va urî rugăciunea lui» (*Pilde* 28:9). Rătăcire este bărbatului a nu ști *Scripturile*, însă îndoit se rătăcește cel ce le știe dar le defaimă.”¹

„Vezi, frate, că întru a pomeni cuvintele Lui își îndreptează omul calea sa. Căci cine pomeneste cuvintele Lui și nu face bunătatea? Fără numai poate dacă acela este neiscusit și ticălos. Unul ca acesta nimic nicidecum nu pomeneste, ci și pe acelea care se pare că le pomeneste le-a uitat. Căci unui om ca acesta îi zice Dumnezeu: «Pentru ce povestești tu dreptățile Mele, și iei *Așezămîntul de lege* al Meu în gura ta?» (*Psalms* 49:17). Deci poruncește să se ia de la dînsul și ceea ce i se pare că are. Unul ca acesta pare că are credință, că și Creștin se numește pe sine, iar cu faptele se leapădă și este mai rău decît cel necredincios. Pentru aceea poruncește să se ia de la dînsul Duhul cel Sfînt, pe care l-a luat în ziua izbăvirii, care i se pare că-L are. Și un astfel de om se face ca un vas de lut pentru vin ce are o spărtură și printr-însa a pierdut vinul, vas pe care cei ce îl văd, dar nu știu ceea ce s-a făcut, îl socotesc că este plin; iar după ce se va afla aceasta, atunci se arată tuturor că zăcea gol. Tot așa, un astfel de om, cercîndu-se în ziua Judecării, se află gol, și atunci se face arătarea tuturor lucrurilor lui. Unii ca aceștia sînt cei ce vor întreba pe Împăratul în ziua aceea: «Doamne, au nu în numele Tău am proorocit, și nu în numele Tău am făcut minuni multe? Și, răspunzînd, Împăratul le va zice: Amin zic vouă, nu vă știu pe voi!» (*Matei* 7:22). Vezi, frate, că nimic nicidecum nu are unul ca acesta? Deci tu ține în minte cuvintele pe care le auzi, și îndreptează-ți calea ta!”²

Cum se cuvine să citim Scripturile?

„Ia aminte cu toată inima la cîntarea de *Psalmi* și la citirea dumnezeieștilor *Scripturi* și soarbe grăsimea ce se face dintr-însele în sufletul tău, ca un prunc ce sughe țîța, căci dintr-însele te vei învăța plățile faptelor bune și va fi bucurie și veselie inimii tale.”³

„Fratele meu, trezește-te cu întemeiere, și sîrguiește-te de-a pururi a te lipi de citirea *Scripturii*, ca să te învețe cum se cade a scăpa de cursele vrăjmașului și a apuca viața cea veșnică. Căci citirea dumnezeieștilor *Scripturi* strînge

¹ Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt după asemănarea paremiilor*.

² Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului și pentru citirea dumnezeieștilor Scripturi*.

³ Sfîntul Efrem Sirul, *Către pustnicii din Egipt*.

mintea care rătăcește, și-i dă cunoștință către Dumnezeu. Căci scris este: «Îndeletniciți-vă și cunoașteți că Eu sînt Dumnezeu!» (*Psalm 47:10*). Auzi, fratele meu, că cel ce se îndeletnicește întru dumnezeieștile *Scripturi* cu inimă adevărată ia cunoștință de Dumnezeu? Pentru aceea, frate, să nu te lenevești de sufletul tău, ci îndeletnicește-te întru citire și întru rugăciuni, ca să se lumineze mintea ta, și ca să te faci desăvîrșit și întreg-înțelept, întru nimic fiind lipsit!”¹

„Să nu te lenevești de darul ce este întru tine, care s-a dat ție prin darul lui Hristos! Ci grijește-te și caută cu de-adinsul cum vei bine-plăcea lui Dumnezeu, ca să dobîndești fericirea Sfinților. Că scris este: «Fericiți – cei ce păzesc poruncile Lui și-L caută cu toată inima lor» (*Psalm 118:2*). Vezi, nu cumva să te împiedice vrăjmașul cînd vei voi să citești, aducînd asupra ta trîndăvie, și aruncîndu-te întru răsîndiri și îngrijiri și zicîndu-ți: Fă întîi lucrul acesta cît mai curînd, și așa, făcîndu-te fără de grijă, vei citi! Căci, atunci cînd te sfătuiește acestea, el îți dă și osîrdie la lucrul mîinilor. Că el aruncă în gîndul tău toate acestea ca să te oprească a citi. Căci, cînd ar vedea că vreun frate citește cu osteneală și cu osîrdie și se folosește, el tăbărăște asupra lui cu pricinile acestea și cu altele, căutînd să-l împiedice. Tu dar, fratele meu, să nu-i crezi lui, ci fă-te ca un cerb ce însetează și dorește să vie la izvoarele apelor, adică la dumnezeieștile *Scripturi*, ca să bei dintru dînsule și să-ți răcorească setea ce te arde prin patimi. Bea împreună și folosul cel dintru dînsule!”²

„Totdeauna roagă-te lui Dumnezeu să lumineze mintea ta și să-ți arate puterea cuvintelor Lui! Căci mulți, bizuindu-se pe propriile lor priceperi, s-au rătăcit și, zicînd că sînt înțelepți, au înnebunit, neînțelegînd cele scrise, și au căzut întru huliri și au pierit. Deci, dacă atunci cînd citești vei afla cuvînt greu de înțeles, vezi să nu te învețe vicleanul a zice întru sine-ți: Nu este așa cuvîntul acesta, căci cum poate să fie așa? – și altele ca acestea. Ci, de crezi lui Dumnezeu, crede și cuvintelor Lui și zi către vicleanul: Mergi înapoia mea, satano! – căci eu știu că cuvintele lui Dumnezeu sînt cuvinte curate ca un argint cu foc lămurit pămîntului și curățit de șapte ori, și nimic nu este întru dînsule strîmb sau răzvrătit. Ci toate sînt bune înaintea celor ce le înțeleg și dreptele celor ce află cunoștință. Iară eu nepriceput sînt și nu le cunosc, însă știu că sînt scrise duhovnicește. Căci zice Apostolul că «*Legea este duhovnicească*» (*Romani 7:14*). Apoi, caută la cer și zi: Doamne, cred cuvintelor Tale, nu grăiesc împotriva, ci mă bizuiesc cuvintelor Sfîntului Duh! Deci Tu, Doamne, mîntuiește-mă, ca să aflu har înaintea Ta, că eu altceva nu caut, fără numai ca să mă mîntuiesc, să dobîndesc mila Ta, Îndurate.”³

¹ Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului și pentru citirea dumnezeieștilor Scripturi*.

² *ibidem*

³ *ibidem*

„Datori sîntem a primi dogmele Bisericii și socotelile învățăturilor despre dumnezeieștile *Scripturi* și despre zidirile cele simțitoare și cele gînditoare din credința adevărată și din întrebarea celor iscusiți, ca să nu cădem degrabă, întărindu-ne întru a noastră înțelegere, precum zice Sfîntul Dorothei.”¹

Cînd să citim Scripturile?

„Ziua și noaptea să nu lipsească cuvîntul lui Dumnezeu din gura ta, cugătarea dumnezeieștilor *Scripturi* să fie lucrarea ta neconținută. Să ai *Psaltire* și să înveți *Psalmii*, ca, răsărind, soarele să vadă cartea în mîinile tale.”²

„Sîrguiește-te a citi întru dumnezeieștile *Scripturi* și a stărui întru rugăciuni! Căci, de cîte ori vei vorbi printr-însele cu Dumnezeu, de atîtea ori se sfințește trupul și sufletul tău. Aceasta dar cunoscînd-o, fratele meu, sîrguiește-te încă mai adeseori a citi întru dînsele!”³

Ce putere au Scripturile?

Răspunde Sfîntul Apostol Petru tot printr-o întrebare (*Ioan 6:68*): „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice.” Iar Sfîntul Epifanie adaugă: „De nevoie este cîștigarea cărților creștinești la cei ce pot să le dobîndească. Că și numai vederea cărților ne face mai pregetători către păcat și ne îndeamnă să ne ridicăm către dreptate. Mare întărire spre a nu păcătui este citirea *Scripturilor*.”⁴

„«Dacă șarpele a mușcat fără să șuiere, nu este nici un folos celui ce-i descîntă.» (*Ecclesiast 10:11*) Zicerea că mușcătura șarpelui care tace este primejdioasă vrea să spună că – dacă un simțămînt sau un gînd diavolesc n-a fost dat pe față prin mărturisirea către un cîntăreț, către un bărbat duhovnicesc adică, ce lecuiește deîndată rana prin stihurile *Scripturii*, scoțînd din inimă veninul vătămător al șarpelui – atunci cel în primejdie nu va putea fi ajutat și va muri.”⁵

Au Scripturile putere asupra patimilor trupești?

„Pentru a dobîndi și a rămîne stăpîn pe o desăvîrșită curăție a trupului, nu-i de ajuns numai postul în sine, de nu-i va fi luat-o înainte căința inimii, o

¹ Sfîntul Petru Damaschin, *Cartea întîi*.

² Sfîntul Athanasie cel Mare, *Despre feciorie*.

³ Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului și pentru citirea dumnezeieștilor Scripturi*.

⁴ *Patericul egiptean*, colecția alfabetică.

⁵ Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*.

stăruitoare rugă împotriva duhului cel necurat și o necurmată cugetare adâncită în *Scripturi*.”¹

„Nu este nimic așa de îndestulat spre surparea din suflet a năravurilor desfrânării și a izgoni pomenirile ce se mișcă, și se scoală în trup și fac văpaie tulburătoare, precum a fi cufundat întru dorul învățaturii și a goni în urma adâncimii înțelegerilor dumnezeieștilor *Scripturi*.

Cînd gîndurile s-ar face deplin cufundate întru dulceața gonirii pe urma înțelepciunii celei înviestierite în cuvintele *Scripturii*, omul lasă lumea în spațele său, și uită toate cele dintr-însa și șterge din suflet toate pomenirile care lucrează chipurile întrupării lumii. De multe ori, nu-și mai amintește nici chiar de trebuința gîndurilor celor din obicei care cercetează firea, și însuși sufletul petrece întru uimire prin întîmpinările cele noi care se ridică din marea tainelor *Scripturilor*.

Și iarăși – chiar dacă mintea ar înota pe fața apelor, adică a mării dumnezeieștilor *Scripturi*, și nu ar putea cufunda înțelegerile sale întru marea adîncime ca să priceapă toate comorile dintru adîncul ei – dăstul îi este ei cugetarea aceasta, prin puterea dorului ei, ca să-și lege tare gîndurile printr-o gîndire a minunii și ca să le împiedice a alerга către firea trupului, după cum a zis oarecare din purtătorii-de-Dumnezeu. Și zice aceasta fiindcă inima este slabă și nu poate suferi răutățile care o întîmpină de la războaiele din afară și de la cele din lăuntru. Și știți că gîndul cel trupesc este greu. Dacă inima nu va zăbovi întru învățătură, nu poate răbda tulburarea năvălirii trupului.”²

Au Scripturile putere asupra patimilor sufletești?

„Rugăciunea necurmată este arma cea mai puternică în drumul desăvîrșirii sufletești. Sfînta rugăciune este aceea care coboară asupra omului darul Duhului Sfînt. Taina rugăciunii – spune Nichita – nu se îndeplinește în anumite ore hotărîte, căci toată vremea ce rămîne în afara acestora este timp pierdut. Rugăciunea trebuie făcută deci neîncetat. Din citirea *Sfintelor Scripturi* vine lumina înțelegerii, care, după aceea, se schimbă cu dumnezeiască schimbare. Trebuie a ne instrui în așa fel ca mintea să ajungă a pluti oarecum în *Legea Domnului*, după călăuzirea căreia se cuvine a ne întocmi și viața. Cînd omul își într-armează sufletul cu cuvîntul lui Dumnezeu, el se umple de acea înțelepciune care-l ajută să deosebească ce este bine și ce este rău. Citirea să se facă în singurătate și toată luarea aminte să fie adîncită în adevărurile *Sfintei Scripturi*, din care să primească într-însul acea căldură care pornește izvorul

¹ Sfîntul Ioan Casian, *Despre duhul curviei*.

² Sfîntul Isaac Sirul, *Omilia întâi*.

lacrimilor, căci acestea încălzesc pe om în întregime și-l umplu de daruri duhovnicești care-i înviorează mintea și inima mai mult decât orice cuvinte.”¹

Este nepotrivire în Scripturi?

„Socotind cel ce s-a luminat puțin toată citirea sau cântarea *Psalmilor*, află cunoștință și cuvîntare de Dumnezeu, și pe fiecare *Scriptură* mărturisită de cealaltă *Scriptură*. Iar celui ce are mintea încă neluminată i se pare că dumnezeieștile *Scripturi* au împotriviri; ci nu este întru dumnezeieștile *Scripturi* aceasta! Să nu fie! [...] Iar [părutele nepotriviri sînt] lucrul necunoștinței noastre, și nu este dator cineva a prihăni *Scripturile*, ci cu toată puterea a le păzi precum se află, iar nu după voia lor.”²

Pot Scripturile să ne rătăcească?

Doar dacă nu le citim cu smerenie, precum arată Sfinții Bisericii:

„Și îndelunga-răbdare a Domnului nostru socotiți-o drept mîntuire, precum v-a scris și iubitul nostru frate Pavel după înțelepciunea dată lui, cum vorbește despre acestea în toate epistolele sale, în care sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte *Scripturi*, spre a lor pierzare” (2 Petru 3:15, 16).

„Așadar, dacă vrei să ajungi la cunoștința cea adevărată a *Scripturilor*, grăbește-te să-ți însușești mai întîi umilința statornică a minții, care te duce nu la cunoștința care trufește, ci la cea care te luminează prin trăirea dragostei de oameni. Nu este cu putință ca o minte necurată să dobîndească darul cunoștinței duhovnicești. Ferește-te cu toată băgarea de seamă ca nu cumva, din rîvna cititului, să se nască nu lumina cunoștinței, nici acea slavă veșnică ce se făgăduiește prin luminarea dată de învățătură, ci uneltele pieirii, datorită deșertăciunii și trufiei.”³

Cine tâlcuiește Scripturile?

„Atunci [Hristos] le-a deschis mintea [Apostolilor] ca să înțeleagă *Scripturile*” (Luca 24:45).

„Nu cuteza să tâlcuiești tu însuși *Evangelia* și celelalte cărți ale *Sfintei Scripturi*! – spune Sfîntul Ierarh Ignatie Briancianinov. *Scriptura* a fost întocmită de către sfinții Prooroci și Apostoli, întocmită nu după bunul plac, ci din insuflarea Sfîntului Duh: «Toată proorocia *Scripturii* nu se face cu a sa dezle-

¹ Sfîntul Serafim de Sarov, *Convorbire cu Motovilov*.

² Sfîntul Petru Damaschin, *Cartea întîi*.

³ Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*.

gare. Pentru că niciodată nu s-a făcut proorocie prin voia oamenilor, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit purtându-se de Duhul Sfânt» (2 *Petru* 1:19-21). Așadar, cum să nu fie o nebunie tâlcuirea ei după bunul plac? Sfântul Duh, Care a grăit prin Prooroci și Apostoli cuvântul lui Dumnezeu, l-a tâlcuit prin Sfinții Părinți. Atît cuvântul lui Dumnezeu, cît și tâlcuirea lui sînt dar al Sfîntului Duh. Numai această tâlcuire o primește Sfînta Biserică Ortodoxă! Numai această tâlcuire o primesc adevărații ei fii! Cel care tâlcuiește după bunul plac *Evangelia* și întreaga *Scriptură* leapădă prin aceasta tâlcuirea ei de către Sfinții Părinți, de către Sfîntul Duh. Cel care leapădă tâlcuirea *Scripturii* de către Sfîntul Duh leapădă, fără nici o îndoială, însăși *Sfînta Scriptură*.”

Lucrul fiind atît de însemnat, Sfintele Soboare ale Bisericii au statornicit un *Canon* osebit în această privință: „Se cuvine ca în toate zilele, iar mai cu deosebire în Duminici, proiestoșii bisericilor să-i învețe pe toți clericii și pe norod cuvintele bunei-credințe, culegînd din dumnezeiasca *Scriptură* înțelesurile și judecățile adevărului. Și să nu calce hotarele cele acum puse sau predania Părinților purtători de Dumnezeu. Ci, și cuvînt scripturistic de s-ar porni, pe acesta să nu-l tâlcuiască altfel decît cum au așezat luminătorii și învățătorii Bisericii prin cărțile lor. Și mai mult întru acestea să sporească, decît alcătuiind cuvinte ale lor, ca nu cîndva, poate, nefiind îndestulați la aceasta, să cadă din cuviință. Căci, prin învățătura mai-înainte zișilor Părinți învățîndu-se, noroadele cele alese și bune și cele nefolositoare și vrednice de lepădat își vor îndrepta viața spre mai bine și nu vor fi vîinate de patima necunoștinței; ci, luînd aminte la învățătură, se vor ascuți spre a nu pătimi rău și, de frica muncilor celor ce se gătesc, își vor lucra mîntuirea.”¹

Și, urmînd celor zise mai sus, același Sfînt Ignatie adaugă: „Însușește-ți gîndirea și duhul Sfinților Părinți prin citirea scrierilor lor. Sfinții Părinți au atins țelul: mîntuirea. Și tu vei atinge acest țel prin mersul firesc al lucrurilor. Fiind într-un cuget și într-un suflet cu Sfinții Părinți, te vei mîntui. Cerul i-a primit pe Sfinții Părinții în fericitele sale sînuri. Prin acest fapt, el a dat mărturie că gîndurile, simțirile și faptele Sfinților Părinți îi sînt plăcute. Sfinții Părinți și-au zugrăvit gîndurile, inima și lucrarea în scrierile lor. Asta înseamnă că scrierile Părinților sînt călăuză nerătăcită către Cer, mărturisită de Cerul însuși.

Toate scrierile Sfinților Părinți sînt alcătuite sub insuflarea sau înrîurirea Sfîntului Duh. Minunată este împreună-glăsuirea lor, minunată este ungerea lor de sus! Cel care se călăuzește după ele are drept călăuză, fără îndoială, Duhul Sfînt.

Toate apele pămîntului se revarsă în ocean și poate că oceanul este izvorul tuturor apelor pămîntului. Toate scrierile Părinților se reunesc în *Evangelie*,

¹ Canonul al 19-lea al celui de al 6-lea Sfînt Sinod a toată lumea.

toate amintesc de ea, ca să ne învețe a împlini întocmai poruncile Domnului nostru Iisus Hristos; izvorul și sfârșitul lor, al tuturor, e *Sfînta Evanghelie*. Sfinții Părinți ne învață cum să ne apropiem de *Evanghelie*, cum s-o citim, cum să o înțelegem așa cum trebuie, ce ajută și ce împiedică înțelegerea ei și, ca atare, la început, citește mai mult scrierile *Sfinților Părinți*; iar după ce acestea te vor învăța cum să citești *Evanghelia*, citește cu precădere *Evanghelia*.

Să nu socoți că-ți e de ajuns numai citirea *Evangheliei*, fără citirea Sfinților Părinți! Acesta e un gând trufaș, primejdios. Mai bine să te aducă la *Evanghelie* Sfinții Părinți ca pe un fiu iubit, ce a fost pregătit pentru aceasta prin scrierile lor. Mulți, toți care i-au lepădat nebunește și cu trufie pe Sfinții Părinți, care s-au apropiat nemijlocit, cu îndrăzneală oarbă, cu minte și inimă necurate de *Evanghelie*, au căzut în rătăcire pierzătoare. Pe aceștia, i-a lepădat *Evanghelia*; ea îi îngăduie la sine numai pe cei smeriți.

Citirea cărților Părinților e maica și împărăteasa tuturor virtuților. Din citirea cărților Părinților deprindem adevărata înțelegere a *Sfintei Scripturi*, credința dreaptă, viețuirea după îndreptarul poruncilor evanghelice, adîncă cinstire pe care se cuvine să o avem față de ele: într-un cuvînt, mîntuirea și desăvîrșirea creștină.

După ce povățuitorii duhovnicești s-au împutînat, citirea scrierilor Părinților a devenit călăuza de căpetenie pentru cei ce doresc să se mîntuiască și chiar să atingă desăvîrșirea creștină.

Pe Sfinții Părinți trebuie să-i citim cu rîvnă, cu luare-aminte și în chip statornic. Vrajmașul nostru nevăzut, care urăște glasul adevărului (*Pilde* 11:15), urăște acest glas mai ales cînd el vine din partea Sfinților Părinți. Acest glas dă în vileag meșteșugurile vrajmașului nostru, viclenia lui, descoperă cursele lui, felul în care lucrează el; drept aceea, vrajmașul se înarmează împotriva citirii Sfinților Părinți prin felurite cugetări trufașe și hulitoare, se străduiește să-l arunce pe nevoitor în vârtejul grijilor deșarte, ca să-l abată de la citirea cea mîntuitoare, îl luptă prin trîndăvie, plictiseală, uitare. Din acest război împotriva citirii Sfinților Părinți trebuie să ne dăm seama cît de mîntuitoare armă este ea pentru noi și cît o urăște vrajmașul.”¹

*

După toate cele zise mai sus, e lesne de înțeles cîtă însemnătate are *Tîlcuirea epistolelor Sfîntului Apostol Pavel*, ținînd seama că întru acestea se descoperă întreaga taină a întrupării lui Hristos-Dumnezeu, taina *evangheliei* Sale (a bunei Sale vestiri). Aceasta a și fost pricina pentru care ne-am încumetat să diortosim (să îndreptăm) tălmăcirea cărții Sfîntului Teofilact și a Sfîntului Ni-

¹ Sfîntul Ignatie Briancianinov, *Experiențe ascetice*, vol. I, Editura Sophia.

codim, urmînd singura ediție tipărită la noi, în 1904, după manuscrisul lui Veniamin Costache.¹

Trebuie spus că, în acea formă, cartea era de necitit, atît datorită tălmăcirii, pe care Mitropolitul Veniamin nu a mai apucat să o revizuiască, dar și primului editor și tipografului, care au adăugat și ei o seamă de greșeli, pentru a căror deslușire a trebuit de multe ori să mergem la originalul grecesc. Acesta fiind materialul, ne-am străduit totuși să nu facem o altă tălmăcire, ci doar să refacem punctuația, topica și sintaxa, care nu aveau de cele mai multe ori nici o noimă. Cu toate acestea, o schimbare tot am făcut: am suprimat cîteva note ale Cuviosului Nicodim, și anume acelea în care îi cita pe filosofi păgîni (Platon și Aristotel), pe eretici (Orighen, Didim cel Orb), și pe oarecari Fericiti Apuseni (Augustin, Ieronim, Prosper). Făcînd aceasta, am cumpănit bine și folosul, și paguba. Folosul e că nu facem publicitate mincinoasei „filosofii” păgînești, ereticilor și unor autori cărora – orice s-ar spune – le lipsește duhul ortodox. În ce privește paguba, putem spune că nu este de fel, căci cei pe care i-am pomenit nu îmbogățeau cu nimic tîlcuirile marilor sfinți și învățători antologați în josul paginii (să ținem seama că notele Cuviosului Nicodim ocupă mai mult de două treimi din volumul cărții). Cu alte cuvinte, nimic nu mai poate fi adăugat după cele spuse de însuși Dumnezeu Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul, Ioan Gură de Aur, Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul, Grigorie al Nyssei, Teodorit al Chirului, Fotie, ori Ambrozie al Mediolanului. Totuși, poate că mă va întreba cineva: Atunci de ce Cuviosul a ținut să-i cuprindă și pe acești păgîni, eretici și apuseni lipsiți de duh ortodox? La aceasta răspundem că Sfîntul Nicodim a vrut (ca de obicei) să alcătuiască o lucrare atot-cuprinzătoare, din care să nu lipsească nimeni care a vorbit, fie și pe departe, de cele tîlcuite de către Sfîntul Teofilact. Făcînd aceasta, Cuviosul știa că nu e nici o primejdie de sminteală, fiindcă, la acea vreme, Grecul cititor al unei asemenea cărți avea cunoștințele trebuincioase care să-l apere de înșelare.

Ajunși aici, ce ar mai fi de spus? Pentru cine nu știe, vom zice că autorul original al tîlcuirii epistolelor Apostolului Pavel este Fericitul și Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul

¹ Titlul cărții era așa: *TRIMITERILE CELE PATRUSPRĂZECE ALE SLĂVITULUI ȘI PREA LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL, TÎLCUITE ELINEȘTE DE FERICITUL TEOFILACT, ARHIEPISCOPUL BULGARIEI, tălmăcite în limba cea obișnuită acum grecească și împodobite cu felurite însemnări de NICODIM AGHIORITUL TRADUSE ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE VENIAMIN COSTACHE, MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI tipărite în zilele Majestății Sale iubitorului de Christos CAROL I, REGELE ROMÂNIEI, BUCUREȘTI, TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI, 1904.*

XI. În afara acestei lucrări, a scris tâlcuiri la *Evangheliile* (vezi-le pe acelea tipărite la editura Sophia), la *Faptele Apostolilor* și la *Epistolele sobornicești*.

De ce a ales Sfântul Nicodim tâlcuirea Fericitului Teofilact? Pricina este aceea pe care Duhul Sfânt i-a insuflat-o și Sfântului Ignatie Briancianinov, care zice: „Datoria cea dintâi pentru un începător este de a cerceta *Evangheliile* și întreg *Noul Testament* (întreg Noul Testament, de altfel, poate fi numit *evanghelie*, pentru că nu cuprinde altceva decât învățătura evanghelică). Pentru început va cerceta poruncile Domnului din *Evangheliile* lui Matei și Luca. Cercetarea și punerea în lucrare a acestor două *Evangheliile* vor face mult mai ușor de înțeles alte scrieri ale *Noului Testament*. La citirea *Evangheliilor* mai trebuie adăugată citirea tâlcuirii pe care le-o face Fericitul Teofilact al Bulgariei. Citirea acestei *Tâlcuiri* este de netrecut; ea îngăduie dreapta înțelegere a *Evangheliei*, și ca urmare punerea ei în practică. [...] Lăsându-ne călăuziți în înțelegerea *Evangheliei* de lămuririle acestui Sfânt Părinte ale cărui *Tâlcuiri* sînt primite și folosite de Biserică, noi vom rămîne credincioși predaniei bisericești.”¹

Dar, cum s-a înțeles deja din titlu și din cele spuse mai înainte, cartea nu este însă doar a Sfințitului Teofilact, ci și a Cuviosului Nicodim Aghioritul (1748-1809), autor a 27 de scrieri, bine-cunoscut nouă din tălmăcirile ultimilor ani ale unor cărți de mare folos, precum: *Dulce sfătuire*, *Nevoințe duhovnicești*, *Hristoitia*, *Paza celor cinci simțuri*, *Apantisma*. Acesta nu doar că a tălmăcit cartea din elina veche în cea nouă, dar a întregit-o cu tâlcuiri din Sfinții Părinți de care vorbeam, cu citate din *Sfînta Scriptură* și cu însemnări filologice. Astfel Cuviosul a izbutit să alcătuiască o lucrare uimitoare, pe care o putem numi pe drept cuvînt neprețuită vistierie de bunătăți duhovnicești. A fost tipărită la Veneția, în 1819.

Cu ajutorul lui Dumnezeu vom da tiparului și celelalte 13 tâlcuiri ale Sfinților Teofilact și Nicodim la epistolele Sfântului Pavel, la care lucrăm în aceste zile.

La prăznuirea Fericitului Teofilact al Ohridei, 2004
Florin Stuparu și monahul Filotheu Bălan

¹ Sfântul Ignatie Briancianinov, *Fărimiturile ospățului*, Alba Iulia.

Pricina epistolei către Romani³⁶, după dumnezeiescul Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie³⁷

Deasa citire a dumnezeieștilor *Scripturi* aduce pe om la cunoștința lor, căci nemincinos este Domnul, Care a zis: „Căutați, și veți afla! Bateți, și se va deschide vouă!” (*Matei 7:7*). Deci, dacă le vom citi adeseori și cu sîrguință, și noi vom afla tainele epistolelor Fericitului Pavel, fiindcă Pavel i-a întrecut pe toți Apostolii întru cuvîntul învățaturii. Și după cuviință i-a covîrșit, pentru că el a ostenit mai mult decît toți la propovăduirea evangheliei³⁸, de aceea a și luat mai cu îmbelșugare darul Preasfîntului Duh. Iar covîrșirea învățaturii acestui Apostol se arată nu numai din epistolele sale, ci și din *Faptele Apostolilor*: atunci cînd l-a îndreptat pe slăbănog, noroadele din Listra și din Dervi, cetățile Licaoniei, văzînd minunea, „în limba licaonă, (...) au numit pe Varnava: «Zeus», iar pe Pavel: «Hermes», fiindcă acesta era purtătorul cuvîntului” (*Faptele Apostolilor 14:12*), căci Hermes³⁹ se socotea de Elini a fi dumnezeul bunei-limbuții.

Epistola către Romani e cea dintîi a Apostolului Pavel nu pentru că a fost scrisă cea dintîi, de vreme ce mai înainte de ea le-a scris pe cele două către Corinteni, iar înainte de acestea pe cele două către Tesaloniceni. Căci, scriind a doua oară către Corinteni, despre milostenia ce se trimitea la Ierusalim, zicea: „Știu osîrdia voastră, cu care pentru voi mă laud către Machidoneni” (*2 Corinteni, 9:2*), adică Tesaloniceni. Dar și *Epistola către Galateni* este mai înainte decît aceasta către Romani.⁴⁰ Deci, pentru ce e rînduită întîi aceasta?

³⁶ Aceasta s-a scris – după Meletie – în anul 24 ori 27 după înălțarea Domnului (*Istoria Bisericii*, tom I, foaia 41). (n. aut.)

³⁷ Episcop de Trica, pe la anul 990. (n. m.)

³⁸ Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei* (cum se va arăta în amănunt ceva mai la vale), ci de buna vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (n. m.)

³⁹ Hermes cel bun de gură, solul zeilor. (n. m.)

⁴⁰ Bagă de seamă că – după înțeleptul Teodorit – cea dintîi epistolă, după vremea în care le-a scris Pavel, este întîia către Tesaloniceni. Iar aceasta către Romani este a șaptea, după

Pentru că, în dumnezeiasca *Scriptură*, rînduiala după vreme nu se păzește cu scumpătate. De pildă, cei doisprezece Prooroci – deși nu își urmează, ci sînt foarte departe unul de altul după vremi – cu toate acestea, în *Scriptura cea veche*, se află următori unul altuia după rînduiala cărților lor.

Pavel scrie Romanilor întîi pentru că avea datoria de a fi slujitor lui Hristos și a propovădui evanghelia [buna vestire, cum ziceam, n. m.] și în scris, și al doilea pentru că Roma și cei ce locuiau într-însa era cap al lumii, iar cel ce este de folos capului este de folos și trupului. Pavel trimite însă cartea⁴¹ aceasta mai înainte de a-i vedea pe Romani, ci auzind numai de dîșii și dorind să-i vadă. Și scrie într-însa că „neamurile”⁴² au fost chemate de Dumnezeu la credință; că tăierea împrejur a fost pînă la oarecare vreme, dar acum a încetat; că, prin Iisus Hristos, a fost dezlegat păcatul lui Adam și a trecut umbra *Legii*. Și, ca să arate că Dumnezeu a chemat toate neamurile, îi muștră pe Elini⁴³, fiindcă Dumnezeu, prin făpturile lumii, a arătat lor a Sa cunoștință și puterea Sa cea pururea vecuitoare⁴⁴, iar ei nu au voit a-L cunoaște pe Dumnezeu din făpturile Lui, ci chiar pe acelea le-au făcut dumnezei. Așadar, ei nu au păzit legea cea firească, înființată întru toți oamenii, din care pricină și erau sub păcat. Muștră însă și pe Evrei, pentru că nu au păzit legea scrisă și, prin călcarea *Legii*, Îl necinsteau pe Dumnezeu. Astfel, muștră amîndouă neamurile – și pe Elini, și pe Evrei – ca pe niște păcătoși și fără de lege, dovedind prin urmare că toți erau supuși osîndirii și muncii, și de aceea aveau trebuință de Mîntuitorul și Izbăvitorul Iisus Hristos, ca să le ierte păcatele și să-i slobozească de osîndă.

Și, din acestea, încheie spunînd că darul și chemarea lui Iisus Hristos s-au făcut deopotrivă și Iudeilor, și Elinilor, adică „neamurilor”; și că, de vreme ce au fost chemate „neamurile”, tăierea împrejur și umbra *Legii* au trebuit să înceteze. Pentru că nici Avraam nu s-a îndreptat după ce s-a tăiat împrejur, ci mai înainte de a se tăia împrejur; și, din „Avram”, s-a numit „Avraam”, adică „tată al multor neamuri”, pentru credința ce a arătat mai înainte de tăierea îm-

cele două către Tesaloniceni, după cele către Corinteni, după cea dintîi către Timotei și după cea către Tit. Aceasta către Romani este înaintea celei către Galateni, a celei către Filipeni, a celei către Filimon, a celei către Efeseni, a celei către Coloseni, a celei către Evrei și a celei de-a doua către Timotei, cea mai de pe urmă decît toate (în *Proteoria*, adică înainte-cercetarea epistolelor lui Pavel). (n. aut.)

⁴¹ carte = scrisoare (n. m.)

⁴² *Sfînta Scriptură* numește „neamuri” toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de Israil, *norodul ales* al lui Dumnezeu. (n. m.)

⁴³ Prin „Elini” se înțeleg aici toți păgînii din împărăția romană, moștenitoare a aceleia elenistice întemeiată de Alexandru Machidon, care cuprindea aproape întreaga lume. (n. m.)

⁴⁴ vecuitor = existent (n. m.)

prejur. Și arată că, după ce s-a îndreptat, Patriarhul a luat tăierea împrejur pentru ca aceasta să fie semn la cei născuți dintr-însul după trup, pînă ce se vor naște neamurile care vor trăi după credința lui (pe care a avut-o înainte de tăierea împrejur), ele fiind acei „fii” pentru care s-a și numit „Avraam”. Și așa, atunci trebuia să înceteze semnul tăierii împrejur; pentru că, firește, cînd se înfățișează lucrurile ce se însemnează, atunci negreșit încetează semnele lor ce se făceau mai înainte de ele. Iar dacă Evreii silesc „neamurile” a se tăia împrejur, să înceteze și de a mai numi numele lui Avraam, ci să-l numească pe el numai „Avram”! Căci, de vreme ce Dumnezeu l-a numit „Avraam” pentru că urma a se face „tată al multor neamuri”, atunci „neamurile” sînt fiii lui și nu trebuie a se tăia împrejur; și nici Evreii, fiii lui după trup, nu se cuvine a se mai tăia împrejur, pentru ca să se facă adevărat numele lui Avraam, al tatălui „neamurilor”, de vreme ce nu mai are nimeni trebuință de tăierea împrejur și nici de restul umbrei *Legii*, fiind de ajuns doar credința lui Avraam.

Și mai arată că nu s-ar fi făcut izbăvire și dar Iudeilor și „neamurilor”, dacă nu s-ar fi dezlegat mai înainte vechiul păcat al lui Adam, care era semănat întru toți oamenii. Și acesta nu se putea dezlega prin altcineva, fără numai prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Iar Fiul lui Dumnezeu nu putea dezlega acest păcat altfel, fără numai purtînd trup și făcîndu-Se om, pătimind și murind pentru toți oamenii, și astfel, prin moartea Sa, slobozindu-i pe toți de păcat și de moarte. Și, precum printr-un singur om, Adam, au intrat în lume păcatul și moartea, tot așa și printr-un alt singur om, Iisus Hristos, s-au dat darul și viața.

TÎLCUIRE LA *EPISTOLA CĂTRE ROMANI*

CAPITOLUL I

1 Pavel,

Nici Moisi, nici mulți alții după Moisi, nici dumnezeieștii Evangheliști nu și-au scris numele la începutul scrierilor lor, iar acest fericit Apostol scrie mai întâi numele său în toate epistolele. Pentru ce face aceasta? Din două pricini. Întâi, pentru că cei amintiți scriau oamenilor aflați de față sau celor ce erau aproape, iar el își trimitea scrisorile unora ce se aflau departe; așadar, cu drept cuvânt pune numele său la început. Și, al doilea, pentru că păzea legea și rânduiala alcătuirii epistolelor, întru care se obișnuiește a se scrie la început numele trimițătorului.⁴⁵ La *Epistola către Evrei* însă, Pavel nu scrie înainte numele său, fiindcă aceia îl vrăjmășeau. Pentru aceasta, ca să nu se tulbure îndată, auzind de el, și să nu primească epistola, înadins și-a ascuns numele la început. (Vezi la pricina epistolei aceleia.)

Dar pentru care pricină, din „Saul”, s-a numit „Pavel”? Pentru ca să nu se arate mai înjosit cu aceasta decât Petru, căpetenia Apostolilor, care, din „Simon”, s-a numit „Kifa”, „ce se tâlcuiește «Petru»” (*Ioan* 1:43); și decât Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu, care apoi s-au numit „fii ai tunetului” (*Marcu* 3:17).

rob

Multe sînt chipurile slujirii. Astfel, cineva este rob al lui Dumnezeu din facere și din zidire, pentru că toate făpturile sînt ale lui Dumnezeu: „Toate –

⁴⁵ Că așa obișnuiau cei vechi a scrie în epistolele lor – după Fotie [Patriarh al Constantinopolei, veacul al IX-lea, n. m.]: „Claudius Lysias, prea-puternicului procurator Felix, salutare!” (*Faptele Apostolilor* 23:26); „Filip, lui Aristotel, fii sănătos!”; „Alexandru, lui Aristotel, să se bucure!” Ori – după același Fotie – Pavel pune înainte numele său fiindcă nu voia nici gura a deschide, nici condeiul a-l mișca, fără a pomeni facerea de bine dobîndită de la Domnul, dintru a Căruia milă avea numele „Pavel”. (n. aut.)

zice – sînt roabe ale Tale” (*Psalms 118:91*). Altcineva este rob al lui Dumnezeu din credință, pentru care același Pavel a zis: „(...) v-ați supus (adică ați slujit⁴⁶) din toată inima dreptarului învățaturii căreia ați fost încredințați” (*Romani 6:17*). Este cineva rob al lui Dumnezeu și din chipul viețuirii, după care Moisi se zice „slugă a Domnului”, adică rob⁴⁷. Iar Pavel era rob al lui Hristos⁴⁸ în toate chipurile acestea.

al lui Iisus Hristos,

Aici, Pavel pune înaintea numirilor iconomiei [lucrării proniei, n. m.] Domnului, suindu-se de la cele de jos la cele de sus. Căci Domnul, după întrupare, S-a numit „Iisus” și „Hristos” fiindcă S-a uns nu cu untdelemn simțit, ci cu Sfîntul Duh, Care cu adevărat este mai desăvîrșit decît untul de lemn.⁴⁹ Iar cum că este și ungere care se face fără untdelemn, numai cu Sfîntul Duh, ascultă-l zicînd pe cîntătorul de Psalmi: „Nu vă atingeți de unșii Mei!” (*Psalms 104:5*) – cuvîntul acesta fiind despre unșii cei mai dinainte de *Lege*, adică despre Avraam, Isaac și Iacov, cînd nici numele untului de lemn pentru ungere nu era.

⁴⁶ Pavel tâlcuiește ascultarea ca robie și în altă parte, zicînd: „Au nu știți că celuia ce vă dați robi spre ascultare, robi sînteți celui căruia vă supuneți?” (*Romani 6:16*). (n. aut.)

⁴⁷ În *Ieșire*, Moisi se numește „slujitor al Domnului” (*Ieșirea 4:10*), iar Iisus al lui Navi era „slujitorul său” (*Ieșirea 33:11*). În cartea lui Iisus Navi, aceiași se numesc „robi ai Domnului”: „Moisi – zice – robul Domnului”, și „Iisus, fiul lui Navi, robul Domnului” (*Iisus Navi 14:7; 22:5 și 24:29*). (n. aut.)

⁴⁸ După *Icumenie*, Pavel scrie la începutul acestei epistole numirea de „slugă” – iar nu de „apostol”, precum obișnuiește a face în celelalte epistole – ca să aducă pe Romani la temerea și evlavia lui Iisus Hristos. Pentru că ei erau așa de mîndri, încît hotărau drept dumnezei pe cei ce îi voiau. Astfel – precum zice *Evsevie* (cartea a II-a, capitolul 2) – ighemonul Iudeii a scris kesarului Tiberiu că Iisus Hristos Se propovăduiește Dumnezeu, ca Unul ce face minuni, iar kesarul și senatul nu au primit numele acesta, dar nu pentru că El ar fi fost nevrednic a Se numi Dumnezeu, ci fiindcă luase numirea fără socotința lor! Aceasta a fost însă o iconomie dumnezeiască, pentru ca să nu se arate că Iisus Hristos a fost numit Dumnezeu cu hotărîre și alegere omenească.

Iar Hrisostom, tâlcuind acestea împreună cu *Teofilact* (mai ales *Teofilact* luînd acestea de la Hrisostom), zice: „Deci, de vreme ce Pavel era rob după toate chipurile robiei, el pune aceasta în loc de o prea-mare dregătorie, zicînd: «rob al lui Iisus Hristos».” (n. aut.)

⁴⁹ [...] Ci ungerea aceasta se numește și „hristos”, cu numirea Celui ce, după trup, S-a uns de Duhul – cum zice marele *Vasilie*: „Fiindcă toată lucrarea Fiului se arată prin Duhul, «Domn» Se numește Duhul, cu numele Domnului, și «uns» («hristos») cu numele lui Hristos” (*Cuvînt despre botez*). Aceasta însă o ia din acea zicere apostolească: „Cine nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui”, adăugînd: „Iar de este Hristos întru noi...”, în loc de a zice: „Iar de este Duhul întru noi...” (la fel).

Însă, după *Teologul Grigorie*, „Hristos” S-a numit pentru firea Sa dumnezeiască, căci „pentru aceasta are loc ungerea omîinirii” (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*). (n. aut.)

chemat de El

Iar această vorbă, „chemat”, e semn al smeritei cugetări, Pavel arătând astfel că el nu L-a căutat și nici nu L-a aflat pe Hristos de sine-și, ci a venit la Hristos fiind căutat și chemat de El. Pentru că Domnul l-a chemat pe dînsul din cer, prin vederea aceea mai strălucită decît soarele, precum istorisesc *Faptele Apostolilor* în capitolul 9.⁵⁰

apostol,

Pavel a adus această numire spre osebirea de alții, fiindcă toți credincioșii se numesc „chemați”, însă doar pînă ce vor crede. Iar eu – zice – am luat și numirea de „apostol” [trimis, n. m.], pe care a luat-o și Hristos, trimis fiind de Tatăl⁵¹. Că a zis Domnul către Pavel: „Mergi, că Eu te voi trimite departe, la «neamuri»” (*Fapte* 22:21).

osebit spre evanghelia lui Dumnezeu,

Adică: „ales spre slujba evangheliei”. Pavel a fost osebit spre evanghelie încă și după alt cuvînt, fiind adică *înainte-hotărît*, precum zice Dumnezeu și către Ieremia: „Mai înainte de a te scoate pe tine din pîntece, te-am sfințit” (*Ieremia* 1:5), adică: „te-am rînduit spre proorocie”. Și Pavel zice pentru sine-și: „(...) cînd a binevoit Dumnezeu, Cel ce m-a ales din pîntecele maicii mele” (*Galateni* 1:15).⁵² Și nu în deșert zice Pavel: Sînt chemat și osebit spre evanghelie – ci, scriind Romanilor celor mîndri, prin cuvintele acestea se arată vrednic de crezare, ca un ales de Dumnezeu.

⁵⁰ Coresi [Gheorghe Coresi, teolog, filosof și doctor din veacul al XVI-lea, n.m.], știind limba evreiască, zice că și „Saul”, numele cu care Domnul a chemat pe Pavel din cer, va să spună „chemat”. Iar Sfîntul Maxim zice că „Saul” se tâlcuiește „ascultare a lui Dumnezeu” (capitolul 54 al sutei a doua din cuvintele teologice). (n. aut.)

⁵¹ După Grigorie Teologul, „Hristos a fost trimis, e adevărat, dar ca om. (...) Iar dacă a fost trimis și ca Dumnezeu, ce dacă? Bună-voința Tatălui – la Care Hristos aduce din nou pe cele ale Lui [omenirea căzută, n. m.], pe Care Îl cinstește ca pe un început fără de început, ca să nu pară că este potrivit lui Dumnezeu – socotește-o a fi trimitere” (*Cuvînt la Naștere*). Și Pavel zice despre Hristos: „Socotiți pe Apostolul și Arhiereul mărturisirii noastre, adică pe Trimisul” (*Evrei* 3:1). (n. aut.)

⁵² Și *Faptele Apostolilor* zic să Sfîntul Duh a osebit pe Pavel spre evanghelie (adică spre bunavestire): „Și, slujind ei Domnului și postind – zice – a zis Duhul cel Sfînt: Osebiți-Mi Mie pe Varnava și pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat!” (*Fapte* 13:2). (n. aut.)

Propovăduirea Apostolilor⁵³ se numește „evanghelie (bunăvestire) a lui Dumnezeu”, nu numai pentru trecutele bunătăți dăruite nouă, ci și pentru cele viitoare pe care ni le făgăduiește. Cu numirea pricinuitoare de bucurie a „evangeliei”, Apostolul mîngîie îndată pe auzitori, fiindcă aceasta nu cuprinde vestiri întristătoare, ci vestiri de nenumărate bunătăți. Iar evanghelia aceasta este „a lui Dumnezeu”, adică a Tatălui, fiindcă de Tatăl s-a dăruit și pe Însuși Tatăl Îl arată oamenilor. Fiindcă, deși Tatăl era cunoscut și arătat în *Scriptura Veche*, El era cunoscut numai Iudeilor, și nici lor ca un Tată avînd Fiu, ci numai ca Dumnezeu și făcător al lumii; abia prin evanghelie S-a arătat la toată lumea că e Tată și că are Fiu.

2 pe care mai-nainte a făgăduit-o prin Proorocii Săi,

Fiindcă și Elinii huleau propovăduirea evangheliei, zicînd că ar fi fost nouă, Pavel arată cu aceste cuvinte că era mai veche și decît Elinii înșiși și se preînchipuia Proorocilor. Și chiar numele bunei-vestiri se află la Proorocul David – care zice: „Domnul va da grai celor ce binevestesc cu putere multă” (*Psalms 67:12*) – și la Isaia: „Cît sînt de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea!” (*Isaia 52:7*).⁵⁴

întru Sfintele Scripturi

Căci Proorocii nu numai că spuneau cele ale bunei-vestiri, dar le și scriau, iar cu fapta închipuiau cele zise: precum Avraam, prin Isaac, a preînchipuit

⁵³ Adică buna-vestire a lui Dumnezeu, care – după Sfîntul Maxim – „este solie a lui Dumnezeu și mîngîiere către oameni, prin Fiul ce S-a întrupat și Care dă ca plată celor ce se supun Lui dumnezeirea cea nezidită a împăcării cu Tatăl. Iar «dumnezeire nezidită» numesc strălucirea cea după enipostatic chip, care nu are zidire, ci arătare neînțeleasă întru cei vrednici.”

Despre „evanghelie”, vezi la capitolul 14 al epistolei acesteia către Romani, ca să te încrezinți că Pavel nu numește aici „evanghelie” o carte a *Evangheliei* oșebită de cele patru, precum au zis unii, mințind. Și ia aminte că – după Teodorit – Pavel zice aici că evanghelia (adică bunăvestire) e a lui Dumnezeu Tatăl, iar după puține o numește „a Fiului”, zicînd: „Martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu Duhul întru evanghelia Fiului Său” (capitolul 1, stih 9). Se arată că Pavel pune aceleași lucruri uneori în seama Tatălui, iar alteori în aceea a Fiului, pentru că, după dumnezeire, Tatăl și Fiul sînt de o ființă și de o cinste. (n. aut.)

⁵⁴ În altă parte, David zice: „Binevestiți din zi în zi mîntuirea Dumnezeului nostru!” (*Psalms 95*). Și Isaia: „În munte înalt suie-te, cel ce binevestești Sionului! Înaltă glasul tău, cel ce binevestești Ierusalimului!” (*Isaia 40:9*); „(...) mîntuirea Domnului binevestind-o” (60:1); „(...) a binevesti săracilor m-a trimis” (61:1). Ci și Ioil zice: „În muntele Sionului și în Ierusalim va fi cel mîntuit, precum a zis Domnul, și cei ce binevestesc pe care i-a chemat Domnul” (2:32). (n. aut.)

Patima lui Hristos; iar Moisi mai-nainte a însemnat Crucea lui Hristos prin înălțarea șarpelui de aramă, și prin întinderea mâinilor sale (cînd a bătut pe Amalic) și prin junghierea mielului. Căci, cînd voiește să facă lucruri mari, Dumnezeu le propovăduiește mai-nainte cu mulți ani. Și – măcar că Domnul zice: „Mulți Prooroci au dorit să vadă cele ce vedeți, și nu le-au văzut!” (*Matei 13:16*) – El arată că nu au văzut trupul Domnului și Patimile Lui cu ochii cei simțiți, dar fără a spune că nu le-ar fi văzut cu ochii cei gînditori și proorocești.

3 despre Fiul Său, Cel ce S-a născut din sămînța lui David după trup,

Aici, Pavel descoperă arătat amîndouă nașterile lui Hristos. Căci – zicînd: „despre Fiul Său”, adică al lui Dumnezeu – a arătat nașterea cea de sus și dumnezeiască; iar adăugînd: „din sămînța lui David”, a arătat nașterea cea de jos și omenească. Apoi, mai adăugînd și că „după trup”, a arătat că El are naștere și după Duh, adică după dumnezeire, „că – zice – duh este Dumnezeu” (*Ioan 4:24*).⁵⁵ Deci bunăvestirea aceasta nu învață despre vreun om gol⁵⁶, ci despre Fiul lui Dumnezeu; și iarăși, nu despre Dumnezeu gol, ci despre Cel ce S-a născut după trup din sămînța lui David. Fiindcă același Hristos este amîndouă: și Fiu al lui Dumnezeu, și fiu al lui David. Să se rușineze dar Nestorie⁵⁷ care Îl numește pe Hristos doar om!

Însă Pavel, asemenea dumnezeieștilor Evangheliști, arată aici nașterea lui Hristos după trup, ca prin aceasta să-i povățuiască pe auzitori la nașterea cea de sus și dumnezeiască, pentru că Însuși Domnul S-a arătat mai întîi ca om, și apoi S-a cunoscut ca Dumnezeu.

4 Celui hotărît Fiu al lui Dumnezeu întru putere, după Duhul sfințeniei, prin învierea Lui din morți, Iisus Hristos, Domnul nostru,

Mai sus, Pavel a zis că evanghelia pe care o propovăduiește este „despre Fiul lui Dumnezeu”, iar acum adaugă și cum S-a cunoscut El că este Fiu al lui

⁵⁵ Și Teodorit a spus că adăugarea zicerii „după trup” însemnează că, după dumnezeire, Hristos este cu adevărat Fiu al lui Dumnezeu-Tatăl; căci vorba „după trup” nu se poate spune despre cei ce sînt numai aceasta, adică doar oameni. Lor nu li se potrivea o astfel de adăugare, dar aici – fiindcă Dumnezeu-Cuvîntul ce S-a înomenit nu este numai om, ci și Dumnezeu mai înainte de veacuri – dumnezeiescul Apostol, pomenind de sămînța lui David, a trebuit să adauge zicerea: „după trup”, învățîndu-ne luminat cum Hristos este Fiu al lui Dumnezeu și cum S-a făcut fiu al lui David. (n. aut.)

⁵⁶ „Gol” înseamnă aici (și în continuare) „doar”. (n. m.)

⁵⁷ Mare eretic, ce spunea că Preasfînta Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu, ci doar de Hristos, Care – nu se știe cum – ar fi ajuns să fie Dumnezeu abia după naștere. (n. m.)

Dumnezeu. Și zice: „Celui hotărât”, adică arătat cu dovadă, adevărit și judecat că este Fiu al lui Dumnezeu, căci judecata, și alegerea și hotărârea se zice „hotar”.⁵⁸ Toți – zice – au hotărât și au ales că Hristos este Fiu al lui Dumnezeu. De unde? Dintru „putere”, adică din puterea minunilor pe care le-a făcut. Au mai hotărât că Acesta este Fiul lui Dumnezeu și „după Duhul sfințeniei”, adică din Sfântul Duh, prin Care sfințea pe cei ce credeau într-Însul. Dar și din învierea Lui din morți L-au hotărât că este Fiul lui Dumnezeu, pentru că numai El singur S-a sculat pe Sine-Și din morți, mare lucru fiind acesta: a pătimi, a muri și a învia. Pentru aceasta, Însuși Domnul zicea: „Când Mă veți înălța de la pământ – adică: „atunci când Mă veți răstigni, și Eu Mă voi scula din morți” – atunci veți cunoaște că Eu sînt”, (anume: „că sînt Fiul lui Dumnezeu”) (Ioan 8:28).

5 prin Care am luat darul și apostolia (adică trimiterea), spre ascultarea credinței

Vezi – o cititorule! – socotința bine-mulțumitoare a Fericitului Pavel, care zice: Nu avem nimic al nostru, ci toate le-am luat prin Fiul⁵⁹ – măcar că prin

⁵⁸ Icumenie zice că numirea „hotărât” însemnează cunoștința cea fără îndoială și adevărată, „căci prin hotărîri cunoaștem cele pe care le știm cu adevărit, iar nu cu îndoială”. (n. aut.)

⁵⁹ Procopie zice că Apostolii au putut să stăpînească lumea numai prin darul acesta și apostolia ce au luat, căci „cel ce nu e părtaș al firescului Stăpînitor, adică al Sfântului Duh, nu poate stăpîni, fiindcă «fără Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15:5). Și Apostolul zice: «prin darul și apostolia ce am luat spre ascultarea credinței», fiindcă împărați înțelepți și puternici nu au putut cu adevărat a stăpîni, iar Apostolii cei lipsiți de cele omenești au stăpînit și au biruit pe toată lumea” (tomul 1, foaia 1366 a celor opt cărți).

Iar Icumenie tălmăcește „darul și apostolia” ca „dar spre apostolie”.

Iar marele Vasilie tâlcuiește aceasta așa: „Cînd zice Apostolul: «prin darul și apostolia ce am luat», arată bunătățile date nouă de la Tatăl; iar cînd zice: «prin apropierea ce o avem», arată apropierea noastră și împrietenirea făcută cu Dumnezeu prin Hristos” (capitolul 8, *Despre Sfântul Duh*). Din cuvintele marelui Vasilie se arată că Iisus Hristos este pururea mijlocitor și întru suirea cunoștinței noastre către Dumnezeu-Tatăl, și întru pogorîrea duhovniceștilor daruri întru noi de la Tatăl. Căci, precum zice tot Vasilie: „Calea cunoștinței de Dumnezeu este de la Duhul cel unul, prin unul Fiu, la unul Tatăl; iar de altă parte, fireasca bunătate, și sfințenia cea după fire și vrednicia împărătească ajung de la Tatăl la Duhul prin Cel unul născut” (*Despre Sfântul Duh*, capitolul 18). Pentru aceasta, și Grigorie al Tesalonicului zice: „Una e pornirea voii dumnezeiești, pornind din întâi-începătorul pricinuitor Tatăl, înaintînd prin Fiul și arătîndu-se întru Sfântul Duh. Și aceasta e arătată din fapte, că, de aici, toată firea se face cunoscută ca lucrare” (capitolul 112).

Bagă de seamă însă că Hristos pururea Se află mijlocitor în două feluri: și ca Dumnezeu – după cum zic amîndoi sfinții arătați mai sus; și ca om – precum învață Teodorit, tâlcuind vorba „arhiereu veșnic”, după Pavel, care spune: „(...) unde Iisus a intrat pentru noi ca înain-

Duhul au luat Apostolii darul apostolesc, căci „Acela (adică Mîngîietorul) a zis: Domnul vă va povăţui pe voi spre tot adevărul” (*Ioan* 14:13). Iar în alt loc, Duhul a zis: „Osebiţi Mie pe Pavel şi pe Varnava la lucrul la care i-am chemat pe ei” (*Faptele Apostolilor* 13:2). Şi Apostolul: „(...) prin Duhul se dă cuvînt de înţelepciune” (*1 Corinteni* 12:8). Ce împotrivire urmează însă de aici? Nici una! – căci cîte sînt ale Duhului sînt şi ale Fiului, şi, iarăşi, cîte sînt ale Fiului sînt şi ale Duhului, pentru că sînt de o fiinţă amîndoi.

Şi zice: „am luat har şi apostolie”, adică: Nu am săvîrşit nimic de la noi pentru a ne face apostoli, ci aceasta s-a făcut nouă de la darul cel de sus, că a îndupleca noi pe oameni este lucru al darului. Căci a călători şi a propovădui Apostolii, acesta era lucru şi ispravă a lor; iar a îndupleca pe cei ce îi auzeau, aceasta era cu totul ispravă a lui Dumnezeu.

Şi – mai zice – am fost trimişi „spre ascultarea credinţei”, iar nu spre vrajbe de cuvinte şi întrebări, ori spre închipuiri prin cuvinte. Căci ce înseamnă zicerea: „spre ascultarea credinţei”? Aceasta, că acei ce învaţă, să asculte şi să creadă fără să grăiască împotriva.⁶⁰

întru toate neamurile, pentru numele Lui,

La toate neamurile – zice – am luat dar, nu numai eu, ci şi ceilalţi Apostoli. Fiindcă Pavel nu a umblat pe la toate, doar dacă nu ar zice cineva că le-a străbătut totuşi, deşi nu în vremea vieţii, ci după moarte, cînd, prin epistolele sale, umblă împrejur pe la toate neamurile.

Şi s-a dat Apostolilor darul de a propovădui la neamuri „pentru numele lui Hristos”, ca acei ce vor auzi să creadă pentru numele, iar nu pentru fiinţa Lui. Fiindcă numele lui Hristos era cel ce făcea minunile, şi aceasta avea nevoie de credinţă, fără de care mintea nu putea înţelege cum face minuni numele lui Hristos.

Vezi însă – o cititorule! – că darul evangheliei nu s-a dat numai unui neam, precum s-a dat *Testamentul cel Vechi* numai Evreilor, ci la toate neamurile.

te-mergător, făcîndu-Se arhiereu în veci, după rînduiala lui Melhisedec” (*Evrei* 6:20). Zice Teodorit: „Este arhiereu în veac nu doar aducînd jertfă, că o dată a adus jertfă al Său trup, ci ca mijlocitor, aducînd la Tatăl pe cei ce cred; «că prin El – zice – avem şi unii, şi alţii apropierea către Tatăl, într-un Duh» (*Efeseni* 2:18).” Şi Însuşi Domnul zice în sfinţitele *Evanghelii*: „Nimeni nu vine către Tatăl fără numai prin Mine” (*Ioan* 14:6). Vezi şi aceasta: „(...) Care Se şi roagă pentru noi” (*Romani* 8:34). Şi subînsemnarea zicerii: „Unul este şi mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni” (*1 Timotei* 2:5). (n. aut.)

⁶⁰ Şi să nu iscodească naşterea şi fiinţa lui Dumnezeu – după *Icumenie*. (n. aut.)

6 întru care sînteți și voi chemați ai lui Iisus Hristos.

Aici, dumnezeiescul Apostol doboară mîndria Romanilor, căci zice: Voi, Romanii, care vă arătați că stăpîniți pe ceilalți, nu ați dobîndit nici o cinste mai mult decît celelalte neamuri, ci, precum propovăduim la ceilalți, tot așa și la voi. Așadar, nu vă mîndriți! Aceasta se tâlcuiește încă și într-alt fel: Voi, Romanii – zice – sînteți chemați și ați fost întîmpinați de darul lui Dumnezeu, iar nu de sine-vă ați venit la dar.

7 Tuturor celor ce sînteți în Roma, iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți,

Zice: Eu, Pavel, robul lui Iisus Hristos, nu grăiesc tuturor celor ce sînt în Roma de obște, ci vouă, „tuturor celor iubiți de Dumnezeu”. De unde se arăta însă că Romanii erau iubiți? De la sfințenie! Iar Pavel numește „sfinți” pe toți Creștinii⁶¹ credincioși. Și a adăugat aceasta: „chemați”, aducîndu-le aminte de facerea de bine a lui Dumnezeu, zicîndu-le așa: Măcar de v-ați născut trupește din ipați (domnitori) și din eparhi (guvernatori), Dumnezeu v-a chemat însă cu aceeași chemare ca și pe cei de rînd și săraci, iubindu-vă și sfințindu-vă și pe voi la fel ca pe aceia.⁶² Deci, fiindcă ați fost iubiți și chemați și v-ați sfințit de Dumnezeu asemenea tuturor celorlalți, să nu vă mîndriți asupra celor proști⁶³!

har fie vouă și pace

Și ce vă zic vouă, celor ce locuiți în Roma? Fie (în loc de: „vă urez”⁶⁴) har vouă și pace! Pentru că Domnul a poruncit Apostolilor, cînd intră în casele oamenilor, să rostească mai întîi numirea păcii, spunînd așa: „Și, în orice casă veți intra, mai întîi să ziceți: Pace casei acesteia!” (*Luca 10:15*). Fiindcă

⁶¹ Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin” ca să arăt că el numește un neam osebit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu, noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (n. m.)

⁶² Iar Icumenie spune că Apostolul a zis mai întîi: „cei iubiți ai lui Dumnezeu”, apoi: „chemați sfinți”, ca și cum ar fi zis: Din ce v-ați chemat, din care osteneli, din care isprăvi? De unde sînteți sfinți? Numai din singură iubirea lui Dumnezeu, căci El – iubindu-ne pe noi în dar și vărsîndu-Și sîngele pentru noi – ne-a chemat la sfințenie și la moștenirea împărăției Lui. (n. aut.)

⁶³ proști = simpli, umili, slabi (n. m.)

⁶⁴ Despre urarea aceasta, veți citi la *1 Corinteni*, unde am tâlcuit-o mai pe larg. (n. aut.)

Domnul a nimicit vrajba cea multă pe care a născut-o nouă păcatul împotriva lui Dumnezeu, și ne-a împăcat cu Dumnezeu. Însă pacea aceasta nu s-a făcut din ostenele noastre, ci din darul lui Dumnezeu, și de aceea mai întâi e darul, apoi pacea. Deci Pavel se roagă ca amîndouă bunătățile acestea să rămîna totdeauna nemișcate întru noi, Creștinii, ca să nu păcătuim iarăși și să nu ridicăm altă vrajbă împotriva lui Dumnezeu.⁶⁵

***de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos!*⁶⁶**

O, minune! Cît a putut darul ce vine din dragostea lui Dumnezeu! – pentru că noi, Creștinii, care eram vrăjmași ai lui Dumnezeu și ne-cinstiți, ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu și am cîștigat ca tată pe Dumnezeu.⁶⁷ Deci, „de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos” se înțelege așa: O! De ar fi întru voi, Creștinii ce locuiți în Roma, harul și pacea adevărată, pe care Dumnezeu vi le-a dat din început și le poate păzi pînă în sfîrșit!

8 Mai întîi dar, mulțumesc Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toți, fiindcă credința voastră se vestește în toată lumea.

Cu adevărat, înainte-cuvîntarea aceasta este potrivită în sufletul fericitului Pavel! Căci prin aceasta ne învățăm și noi, Creștinii, să mulțumim lui Dumnezeu nu numai pentru bunătățile pe care ni le-a dat nouă, ci și pentru acelea dăruite celor de aproape ai noștri, fiindcă acesta este lucrul dragostei. Pavel mulțumește însă lui Dumnezeu nu pentru bunătăți pămîntești și stricăcioase, ci pentru că Romanii au crezut în Dumnezeu. Și, zicînd: „Dumnezeului meu”, Apostolul a arătat așezarea iubirii ce o avea către Dumnezeu, însușindu-și-L pe Dumnezeul tuturor oamenilor, precum fac de multe ori și Proorocii⁶⁸. Ci

⁶⁵ Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom, tîlcuind cele mai de sus, zice: „O, minunată urare, ce aduce nenumărate bunătăți!” (n. aut.)

⁶⁶ Bagă de seamă că – după Teodorit – Apostolul a terminat aici înainte-scrierea epistolei acesteia: „Pavel – zice – robul lui Iisus Hristos, tuturor celor ce sînteți în Roma iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți. Har fie vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!” Și, părăind a le lăsa deoparte pe toate celelalte, le roagă lor mai întîi darul lui Dumnezeu, pentru că prin acesta au dobîndit mîntuire toți cei ce au crezut; apoi, pacea, prin care însemnează toată isprava faptei bune, căci cel ce îmbrățișează viețuirea după evanghelie, cel ce se sîrguiește a sluji Lui întru toate, se află în pace cu Dumnezeu. Iar dătător al bunătăților acestora Îl arată nu numai pe Tatăl, ci și pe Fiul. (n. aut.)

⁶⁷ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Hrisostom: „Iar cînd zice «fii», descoperă vistieria tuturor bunătăților.” (n. aut.)

⁶⁸ Proorocul David zice: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mîne!” (*Psalms* 62:1), și: „Mîntuiește pe robul Tău, Dumnezeul meu!” (*Psalms* 85:2) și: „Doamne Dumnezeul meu,

Însuși Dumnezeu face aceasta, numindu-Se pe Sine „Dumnezeu al lui Avraam, și Isaac și Iacov”, ca să arate osebita iubire ce are către strămoșii aceștia. Iar Pavel zice că mulțumește lui Dumnezeu „prin Iisus Hristos”, căci Hristos este mijlocitorul și pricinuitoarea mulțumirii noastre către Dumnezeu, nu numai pentru că ne-a învățat a mulțumi curat, ci și pentru că ne-a învățat să aducem mulțumirea aceasta lui Dumnezeu Părintele.

Dar pentru ce mulțumește Apostolul? Pentru că credința Romanilor „se vestește în toată lumea”. Cu aceste cuvinte, el mărturisește pentru dînșii două lucruri: întâi că au crezut curat, iar apoi că au crezut cu atîta îndrăzneală, încît credința lor s-a propovăduit peste tot, astfel că, auzind, toți se folosesc printr-înșii, îndemnîndu-se a rîvni și a urma împărăteștii cetăți a Romei.⁶⁹ Și, măcar că în Roma propovăduise Petru, Pavel mulțumește pentru credința ucenicilor aceluia, ca și cum ar fi fost urmarea lucrării lui, așa slobod fiind de trei ori fericitul de toată pizma și zavistia.

9 Că martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu duhul meu întru evanghelia Fiului Lui, că neîncetat fac pomenire pentru voi întru rugăciunile mele totdeauna,

De vreme ce Pavel nu-i văzuse încă pe Romani, dar zicea că îi pomenește totdeauna, el cheamă ca mărtor pe Dumnezeu, Care cunoaște inimile. Și vezi – o cititorule! – iubire de Apostol, căci își aducea aminte mereu de niște oameni pe care nu-i văzuse la față. Și unde îi pomenea? În rugăciunile sale, și nu o dată ori de două ori, ci în toată vremea. Și zice: Slujesc lui Dumnezeu cu duhul meu – adică nu cu slujire trupească, ci duhovnicească. Fiindcă slujirea Elinilor către zeii lor era trupească și rătăcită, iar a Evreilor nu era rătăcită, dar

măritu-Te-ai foarte” (*Psalms 103:1*). Și Isaia: „Iată, Dumnezeul meu, mîntuitorul meu” (12:12); și iarăși: „Și Dumnezeul meu va fi mie tărie” (49:5). Și Osie: „Domnul Dumnezeul meu ești Tu” (2:23). Și Miheia: „Apăra-mă-voi de Dumnezeul meu cel prea înalt” (6:6). Și Avacum: „Domnul Dumnezeul meu e puterea mea” (3:15). Și în *Scriptura cea Nouă* și în predania evangheliei (a buneii-vestiri), mulți din sfinți Îl însușesc loruși pe Dumnezeu și pe Iisus Hristos, și mai ales Teologul Grigorie, zicînd: „Iisusul meu” (*Cuvînt la Botez*). Iar Dionisie Areopagitul și-L însușește și el pe Hristos, însă acoperit, zicînd: „Să povățuiască cuvîntul Hristosul – de este iertat a zice – Cel al meu” (*Despre ierarhia bisericească*). (n. aut.)

⁶⁹ Iar Teodorit spune și pricina pentru care credința Romanilor se propovăduia în toată lumea, căci „întru acea cetate aveau tronul împărăției Romanilor din vechime, și de acolo se trimiteau atît stăpînitorii neamurilor, cît și cei ce adunau dajdiile cetăților; încă și toți cei ce aveau daruri împărătești acolo se adunau. Și, prin toți aceștia, se propovăduia pretutindeni că și cetatea Romanilor a primit învățătura lui Hristos, iar aceasta pricinuia prea-mare folos celor ce auzeau.” Iar că întru acea vreme Roma era plină de oameni din toată lumea, mărturisește istoricul Athenagora, numind Roma „norod al lumii”. Și iarăși zice: „Nu ar arunca cineva săgeata departe de țintă numind cetatea Romei, pe scurt, «cuprindere a lumii»” (cartea I). (n. aut.)

era trupească și aceea. Iar slujirea cea după Hristos este și nerătăcită, adică adevărată, și duhovnicească. De aceea a zis și Domnul Samarinencei: „Adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr” (Ioan 4:23).⁷⁰

Și, de vreme ce sînt multe chipuri ale slujirii – că unul slujește lui Dumnezeu iconomisind numai lucrurile sale, iar altul purtînd grijă de frații străini și de văduve (precum era Ștefan, întîiul mucenic, și ceilalți șase diaconi pentru mese), iar altul cu slujba cuvîntului și a învățaturii – de aceea zice Pavel: „Eu slujesc lui Dumnezeu cu evanghelia (adică cu bunăvestirea) Fiului Lui”. Aici spune că evanghelia e a Fiului, deși mai sus a zis că e și a Tatălui, dar nu este nici un lucru de mirare, căci cîte sînt ale Tatălui sînt și ale Fiului; și iarăși, cîte sînt ale Fiului sînt și ale Tatălui, fiind Ei de o ființă. Și zice că slujește lui Dumnezeu cu evanghelia ca să arate cîtă purtare de grijă avea pentru Romani, fiind arătat că acela căruia i s-a încredințat slujba evangheliei trebuie a purta grijă de toți cei ce primesc cuvîntul evangheliei, din care făceau parte și Romanii.⁷¹

10 rugîndu-mă ca oarecînd, cu voia lui Dumnezeu, să am bun prilej a veni către voi.

Acum, Apostolul adaugă și pricina pentru care-i pomenește pe Romani întru rugăciunile sale: Mă rog – zice – ca să vin la voi, fraților! Vezi – o citito-

⁷⁰ [...] Astfel, slujirea aceasta, care în limba elină se zice *latria*, se dă numai singurului Dumnezeu, cum a zis Însuși Dumnezeu: „Domnului Dumnezeului tău te vei închina și Acestuia singur *latrevsi*” (adică vei robi ori vei sluji) (Deuteronomul 6:13), ca Unuia ce este mai presus de toate și pricinuitor și de a fi făpturile, și de a fi bine. Pentru aceasta, și Dionisie al Gavalilor hotărăște [definește, n. m.] că *latria* este robie care se dă numai lui Dumnezeu, după zicerea: „după chip și după asemănare”. Și Soborul al 7-lea a zis în hotărîrea sa ca „să se dea sfintelor icoane sărutare, și cinste și închinăciune, nu însă după adevărata credință și *latrie* (slujire) a noastră, care se cuvine doar firii dumnezeiești”.

Și – fiindcă buna-cinstire de Dumnezeu se împarte în două: în credință și în fapte, adică în teorie și în faptă – atunci și *latria* (adică robirea ori slujirea) se împarte în două: în *teoretică* – după care și Îngerii slujesc lui Dumnezeu, precum cîntă Biserica: „Acum Puterile cerurilor împreună cu noi nevăzut slujesc” – și în *practică* (adică *lucrătoare*). Pentru aceasta, așa hotărăște *latria* și Nil: „*Latria*, dîndu-se lui Dumnezeu cel cunoscut, este și înțelegătoare [mintală, n. m.], și trupească, avînd ca semn supunerea înaintea legilor lui Dumnezeu.” Și Sfințitul Teofilact zice: „*Latria* este cinstirea cea prin faptă.” Iar marele Vasilie zice: „*Latria* este slujirea întinsă, necurmată și nerăspîndită către acela care este slujit. Deși, după un cuvînt mai temeinic, slujirea lui Dumnezeu este mai ales practică și se naște din voință, ea este și teoretică, săvîrșindu-se adică prin credință, și prin nădejde și prin dragoste, fiindcă și lucrarea tinde către sfîrșit teoretic.” (n. aut.)

⁷¹ Iar Teodorit zice că Pavel a adus aici martor pe Dumnezeu că era hirotonisit învățător al tuturor neamurilor, fiindcă trecuse vreme îndelungată fără să se fi dus la dînșii (la Romani) și fără să-i fi povățuit către adevăr prin scrisori. De aceea se dezvinovățește și Îl cheamă pe Stăpînul Dumnezeu spre mărturia bunei sale așezări către dînșii. (n. aut.)

rule! – cât îi iubea Pavel pe Romani și cum se silea ca să-i vadă, nu însă afară de ceea ce se cuvenea și de voia lui Dumnezeu. Noi însă, în ziua de astăzi, ori nu iubim pe nimeni, ori, de iubim pe cineva, îl iubim afară de plăcerea și voia lui Dumnezeu. Iar Pavel, pentru multa lui iubire, se ruga lui Dumnezeu ca să-i vadă pe Romani; totodată, din multa evlavie ce avea către Dumnezeu, arăta că se supune voii Lui. Pentru aceasta, și noi, fraților, să ne învățăm ca, atunci când cerem ceva de la Dumnezeu și nu dobîndim cererea, să nu ne mîhnim, pentru că nu sîntem mai buni decît Pavel, care a rugat de trei ori pe Domnul să ridice de la el pe îmbolditorul ce avea, dar nu a dobîndit cererea, pentru că aceasta îi era de folos.⁷²

11 Căci doresc să vă văd, ca să vă dau ceva dar duhovnicesc

Zice: Alții călătoresc pentru alte scopuri, omenești și lumești, iar eu doream și voiam să mă ostenesc pentru a vă împărtăși vouă, Romanilor, un dar duhovnicesc. Pavel zice aceasta cugetînd smerit, căci nu a zis: „ca să vă învăț”, ci: „ca să vă împărtășesc de darul ce am luat”, și încă fiind acesta oarecum mic și măsurat. Căci tot binele pe care învățătorii îl arată prin cuvînt și prin faptă spre folosul ascultătorilor lor este dar, pentru că, deși el pare a fi ispravă și faptă bună a lor, isprăvile și faptele bune omenești sînt daruri ale lui Dumnezeu, avînd trebuință de dumnezeiescul ajutor ca să se săvîrșească (vezi despre aceasta la *Filipeni*, 1:29: „(...) că nouă ni s-a dăruit pentru Hristos”).

12 spre întărirea voastră. Și aceasta, ca să mă mîngîi împreună cu voi prin credința noastră laolaltă, a voastră și a mea.

Prin cuvintele acestea, Pavel arată în chip ascuns că Romanii se clătinau, și de aceea aveau trebuință de multă îndreptare și întărire. Și, de vreme ce lor

⁷² Vezi și la epistola a doua către Corinteni 12:7 și la tîlcuirea și subînsemnarea zicerii aceleia. Pentru aceasta spune și înțeleptul Teodorit: „Iar dacă, acolo unde urma mîntuirea atîtor nenumărate mii, dumnezeiescul Apostol nu a cerut nimic nehotărîtor [necondiționat] – ci, împreună cu cererea, a rînduit și dumnezeiasca voie – de care iertare sîntem vrednici noi, care, grăind și rugîndu-ne pentru lucruri simțite [trupești, n. m.], nu legăm cele ale noastre de voia lui Dumnezeu?” Vezi și la zicerea: „de va voi Domnul” (*1 Corinteni* 4:19) și la zicerea: „de va voi Dumnezeu” (*Evrei* 6:3). Pentru aceasta, și Iacov, ruda Domnului, muștră pe cei neînțelepți care zic așa: „Astăzi sau mîine, vom merge în cutare cetate, și vom fi acolo un an, și vom neguțatori și vom cîștiga. Voi, care nu știți ce se va întîmpla mîine, căci ce este viața voastră? (...) În loc de a zice voi: De va voi Domnul și de vom viețui, vom face aceasta sau aceea” (4:13). Zice și marele Macarie: „Dacă Apostolii ar fi făcut toate cîte le voiau, ar fi sădit pe oameni întru cunoștința de Dumnezeu cu putere silnică, pentru minunile ce făceau și pentru stăpînirea lor de sine, și cu credința, și cu necredința” (cuvîntul 27, capitolul 6). (n. aut.)

voi. (Vezi și tâlcuirea stihului 18 al capitolului 2 al epistolei întâi către Tesaloniceni, și tâlcuirea stihului 17 al capitolului 1 al celei de-a doua către Corinteni).

ca să am oarecare rod și întru voi, ca și întru celelalte neamuri.⁷⁴

Și – fiindcă cetatea Romei era vestită și împărătea, și toți alergau la dînsa pentru priveliștile vrednice de mirare ce se aflau acolo și pentru slava ei – ca să nu socotească cineva că și el dorește să-i vadă pe Romani tot pentru pricina aceasta, Pavel zice: Doream a veni ca să iau și de la voi oarecare rod duhovnicesc. Cu aceasta întîmpină totodată și cealaltă bănuială, căci poate ar zice cineva: De aceea erai oprit – o Pavele! – pentru că nu voiai a veni la noi după Dumnezeu, ci după trup. Răspunzînd, Apostolul zice: Voiam să vin ca să iau rod sufletesc și duhovnicesc. Nu a zis: Doream să vin ca să vă catehizez (să vă învăț), ci, cugetînd smerit: „ca să vă împărtășesc dar duhovnicesc”. Domolind însă mîndria lor, adaugă: „pentru ca să iau oarecare rod și la voi, precum și la celelalte neamuri”. Să nu socotiți – zice – că voi, Romanii, avînd împărăția, sînteți mai buni decît celelalte neamuri. Nu, pentru că vă aflați întocmai în aceeași rînduială cu aceia, ca niște Creștini adică.⁷⁵

14 Dator sînt și Elinilor, și varvarilor, și înțelepților, și celor fără de minte;⁷⁶

15 astfel încît, după osîrdia mea, să vă binevestesc și vouă, celor ce sînteți în Roma.

Și cuvîntul acesta al Apostolului este arătător de smerită cugetare. Eu – zice – nu dăruiesc nimic, ci împlinesc porunca Stăpînului, și de aceea se cu-

⁷⁴ Iar după Fotie, cuvîntul s-a zis de Apostol cu chip săritor, rînduiala firească a cuvîntului fiind așa: De multe ori mă sîrguiam a veni la voi, ca să am oarecare rod și întru voi, ca și întru celelalte neamuri, dar am fost oprit pînă acum. Însă și așa se înțelege că: Am fost oprit pînă acum, ca să nu vin în grabă și să vă aflu fără roadă. Pentru aceasta am întîrziat venirea mea pînă să aflu odrăslind și întru voi oarecare rod vrednic și împlinit.

Însă e lucru de nedumerire: mai sus a zis că credința Romanilor se propovăduiește în toată lumea, iar acum zice că vrea să ia „oarecare rod” de la dînșii. Însă „rod” numește aici nu doar pe cel al credinței, ci și al altor daruri duhovnicești. Fiindcă, deși Romanii aveau credință, se clătinau întru multe, precum întru a se învinui unul pe altul pentru mîncări și întru multe altele. Pentru aceasta aveau trebuință a fi întăriți de Pavel, ajungînd împliniți (în epistola 67 către Gheorghie al Nicomidiei). (n. aut.)

⁷⁵ Iar care isprăvi le poate opri satana și care nu, vezi la subînsemnarea zicerii: „ne-a oprit pe noi satana” (1 Tesaloniceni 2:18). (n. aut.)

⁷⁶ Teodorit spune că Apostolul numește „înțelepți” pe cei ce se fălesc cu meșteșugul de a vorbi frumos, iar „neînțelepți” pe cei ce, pentru lipsa lor de învățătură, sînt numiți așa de către cei ce se zic înțelepți. (n. aut.)

vine să mulțumiți lui Dumnezeu, iar nu mie. Pentru că Acela vă face bine, iar eu am neapărată datorie să propovăduiesc (ceea ce zice și către Corinteni: „Vai mie este de nu voi binevesti” (*1 Corinteni* 9:16).) Osîrdnic – zice – sînt așadar să vă propovăduiesc și vouă, deși văd dinainte că am să pătimesc primejdii. Într-atît fierbea sfînta sa inimă pentru osîrdia și dragostea cea întru Hristos!

16 Fiindcă nu mă rușinez de evanghelia lui Hristos, căci este putere a lui Dumnezeu spre mîntuirea a tot celui ce crede,

De vreme ce Romanii erau foarte dedați la slava lumii, iar Pavel voia să le propovăduiască lor crucea și pe Iisus, Care a suferit toată necinstea, și deci ei urmau a fi rușinați pentru un astfel de Mîntuitor ne-cinstit – atunci el zice aici: Eu nu mă rușinez de evanghelia lui Hristos – cu aceasta învățîndu-i și pe ei a nu se rușina. Căci el însuși nu numai că nu se rușina, ci se și împodobește și se lăuda cu Cel răstignit. Încă, fiindcă ei se mîndreau întru înțelepciune, îi mai învață și aceasta: Eu – le zice – vin să vă propovăduiesc crucea, care se socotește nebunie, și nu mă rușinez pentru dînsa. Și a zis că evanghelia „este puterea lui Dumnezeu spre mîntuire”, fiindcă puterea poate fi și spre pedeapsă și pieire. Spre pedeapsă, așa cum Dumnezeu Și-a arătat puterea asupra lui Faraon și a Egiptenilor, muncindu-i pe ei. „Dar – zice – te-am cruțat, ca să arăt întru tine tăria Mea (întru altele este însă așa: „puterea Mea”) (*Ieșirea* 9:16). Iar spre pieire, după cuvîntul acela al Domnului, ce zice: „Temeți-vă de cel ce poate și sufletul, și trupul, a-l pierde în Gheena” (*Matei* 10:28). Însă – zice – cele pe care eu, Pavel, le propovăduiesc nu pricinuiesc pedeapsă și pieire, ci mîntuire. Dar cui anume? Acelora ce cred, pentru că evanghelia nu pricinuieste mîntuire de obște tuturor, ci doar celor ce o primesc.

Iudeului mai întîi, și Elinului.

Aici, zicerea: „mai întîi” însemnează rînduială de cinste, iar nu prisosirea darului, pentru că Iudeul nu are mai mult dar, nu a primit adică mai multă dreptate din *Lege*, ci s-a cinstit numai pentru că el a luat-o întîi; drept aceea, cinstea aceasta este cinste goală, de cuvînt numai, și nu ceva mai mult.⁷⁷

⁷⁷ Acakie zice că Iudeul a crezut în Iisus Hristos din păzirea legii celei scrise, iar Elinul din păzirea legii celei firești. Iar Teodorit zice așa: „A pus pe Iudei înaintea Elinilor, fiindcă și Stăpînul Hristos mai întîi lor le-a trimis pe Sfinții Apostoli să propovăduiască.” Așa zice și Dumnezeu, prin Proorocul: „Pusu-Te-am pe Tine ca legămînt neamului, spre luminarea «neamurilor»” (*Isaia* 42:6) – „neam” numind pe Iudei, fiindcă din aceștia a odrăslit El trupestele. Frumoase sînt și asemănările ce le aduce Teodorit ca să arate puterea lui Dumnezeu ascunsă

17 Căci dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru dînsa din credință spre credință, precum este scris: „Iar dreptul din credință va fi viu” (Avacum 2:4).

După ce a spus că evanghelia este spre mîntuire, Pavel arată și cum se în-tîmplă aceasta, zicînd că dreptatea lui Dumnezeu Însuși este cea care ne mîntuiește, iar nu dreptatea noastră.⁷⁸ Fiindcă ce dreptate aveam noi, care eram spurcați și stricați? Dumnezeu ne-a îndreptat pe noi nu din faptele noastre, ci din credința întru Hristos, care e datorare să crească și să sporească întru mai multă și mai mare credință⁷⁹. Pentru că nu e destul să credem numai din dar, ci se cuvine, din credința începătorilor, să ne suim la credința cea prea-desă-vîrșită, adică la cea nestrămutată și întărită, pe care și Apostolii au cerut-o

în evanghelie: „Multe – zice – din cele simțite își țin ascunsă lucrarea lor, că și piperul are arătarea cea pe deasupra rece și, celor ce nu știu, nu le arată nici o fierbințeală, iar cel ce îl sfarmă în dinți simte fierbințeală ca de foc. De aceea, doctorii îl numesc „fierbinte”, pentru putere, ca unul ce nu se vede așa, dar poate a se arăta așa. Tot așa, și grîul poate fi și rădăcină, și pai, și spic, însă nu se arată astfel mai înainte de a se semăna în brazdele pămîntului. Așadar, și dumnezeiescul Apostol potrivit numește «putere a lui Dumnezeu» mîntuitoarea propovăduire, ca pe una ce își descoperă puterea și dăruiește mîntuirea numai celor ce cred.” (n. aut.)

⁷⁸ Coresi zice că dreptatea lui Dumnezeu descoperită în evanghelie este – după Ambrozie – aceea potrivit căreia Dumnezeu dă dar dreptilor, iar păcătoșilor le dă pedeapsă; iar – după Teodorit – aceea potrivit căreia Hristos L-a împăcat pe Părintele Său în locul nostru. [...]

Iar Fotie (*Amfilohia*, întrebarea 184) zice că dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru evanghelie fiindcă în *Testamentul cel Vechi* chemarea nu era dreaptă, căci nu-i chema și nu-i lumina pe toți deopotrivă, ci doar pe Iudei; deci nu era dreaptă, ci după iconomia lui Dumnezeu, pregătind calea dreptății evangheliei. Însă nu o numește pe aceasta „dreaptă”, iar pe aceea „nedreaptă”, ci pe aceea o numește *cale* a acesteia. Deci – pentru că evanghelia s-a dat tuturor oamenilor, care sînt de aceeași fire și de aceeași cinste – de aceea dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru dînsa și ea se numește „evanghelie a dreptății”. Iar Teodorit zice că „dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în evanghelie pentru că Fiul lui Dumnezeu nu a iconomisit mîntuirea noastră cu stăpînire, nici cu poruncă, ci cu cuvîntul a stricat stăpînirea morții și cu dreptatea a dres mila. Și astfel, Însuși Unul Născut Cuvîntul lui Dumnezeu, îmbrăcîndu-Se cu firea lui Adam și păzindu-Se neatins de tot păcatul, pe aceasta a adus-o jertfă pentru noi și, plătind datoria firii, a șters obșteasca datorie a tuturor oamenilor.” (n. aut.)

⁷⁹ Adică întru mai mare credință decît aceea după voia omului, în credința cea după ajutorul și descoperirea lui Dumnezeu: din credința Proorocilor, în credința evangheliei; din credința evangheliei, în credința celor ce vor fi [în viața de veci, n. m.] – după Teodorit și Icumenie. Că – după acesta – întîia credință se aseamănă cu sămînța, credința ce se crește prin fapte se aseamănă cu rodirea, iar credința ce se împlinește din acestea se aseamănă cu dobîndirea roadelor și cu îmbelșugarea (fericirea) ce se păstrează întru împărăția cerurilor. Din credință, în credință: [...] din credința lui Dumnezeu, Care făgăduiește, în credința omului ce crede făgăduinței lui Dumnezeu – după Ambrozie; [...] din credința cea mică și nedeplină a lumii și a veacului acestuia, în credința mai însemnată și mai deplină a veacului viitor – după ceilalți. Și zicerea: „din credință” însemnează întîia îndreptare, iar zicerea: „în credință” însemnează a doua îndreptare. (n. aut.)

Domnului: „Aaugă nouă credință!” (*Luca 17:5*). Și Pavel adeverește ceea ce zice, anume că din credință ne-am îndreptat, din zicerea lui Avacum, care spune că „dreptul din credință va fi viu”⁸⁰. Că, de vreme ce acelea dăruite de Dumnezeu covârșesc socoteala oamenilor, atunci după dreptate trebuie să avem credință, fiindcă – dacă am începe să iscodim dogmele credinței, zicînd: De ce aceasta și de ce aceea? – am pierde tot.

18 Căci urgia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată păgînatatea și nedreptatea oamenilor ce țin adevărul întru nedreptate.⁸¹

După ce a început cu cele bune și pricinuitoare de bucurie și a zis că dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în evanghelie, Apostolul le spune acum

⁸⁰ Iar Coresi zice la aceasta că darul cu care dreptul viază vine mai întîi doar din credință, iar apoi crește și se împlinește prin credință, și prin dragoste și prin paza poruncilor. Căci – precum inima este izvorul vieții celei simțite, dar spre viață ajută și creierii capului, și plămîinii, și stomacul și celelalte – așa și credința este inimă și izvor al vieții celei gîndite, dar ajută spre viața aceasta și nădejdea, și dragostea și celelalte fapte bune. Bine s-a zis dar că „a crezut Avraam lui Dumnezeu, și i s-a socotit lui ca dreptate” (*Facerea 15:18*).

Iar Icumenie zice că nu s-a zis că dreptul, din credință, „viază”, ci că „va viețui”, ca să sporească totdeauna în credință și să nu înceteze niciodată. Și a zis „viață”, și nu altceva, arătînd multa dragoste a credinței, că dreptul nu voiește nici a viețui, nici a-și trage duh fără de credință.

Iar închipuire a zicerii că „dreptul din credință va fi viu” au stat Moisi și Aaron: pentru că aceștia, necrezînd – la apa grăirii-împotrivă a Kaddei [vezi la *Numeri 20:10*, n. m.], în pustiu Sin – nu s-au învrednicit a intra în pămîntul făgăduinței, precum a zis lor Dumnezeu (după tîlcuirea lui Apollinarie și a lui Procopie, foaia 1363 din cele 5 cărți). (n. aut.)

⁸¹ Marele Vasilie, întreat fiind cum se ține adevărul „întru nedreptate”, răspunde așa: „Cînd cineva întrebuițează rău, întru poftele sale, bunătățile date de Dumnezeu, faptă de care Apostolul s-a ferit, zicînd: «Nu sîntem ca cei mulți, crîșmărind darul lui Dumnezeu» (2 *Corinteni 2:17*). Și iarăși: «Căci niciodată nu ne-am arătat cu cuvinte de lingușire, după cum știți, nici cu ascunse porniri de lăcomie. Dumnezeu îmi este martor. Nici n-am căutat slavă de la oameni, nici de la voi, nici de la alții» (1 *Tesaloniceni 2:5, 6*)” (*Hotărîrea pe scurt 65*).

Iar Teodorit zice că Apostolul muștră aici pe toți oamenii, și, muștrîndu-i, răspunde pentru Dumnezeu, Făcătorul oamenilor, cum că Acesta, zidindu-i, nu i-a lăsat să vieze ca dobitoacele necuvîntătoare, ci a insuflat într-înșii cuvînt și deslușire a binelui și a răului, iar cuvîntul acesta și deslușirea se numește *lege firească*. Și aceasta o mărturisesc atît dreptii mai dinainte de *Legea* lui Moisi, cît și păcătoșii: căci Adam, îndată ce a călcat porunca și a mîncat din rodul oprit, fiind chemat la judecată de Dumnezeu, a încercat a se ascunde și a aruncat pricina asupra femeii sale, dar nu a tăgăduit păcatul făcut și nici nu a zis că n-a știut. La fel și Cain – ucigînd pe ascuns pe fratele său și fiind întreat: „Unde e Avel, fratele tău?” – a tăgăduit și s-a ispitit să-și ascundă păcatul, dar, fiind înfruntat de Dumnezeu, a mărturisit că pedeapsa Lui e dreaptă. Așadar, firea a învățat pe oameni acestea două: a cunoaște pe Dumnezeu ca făcător al totului și a se feri de nedreptate și a iubi dreptatea. Iar pentru că ei nu au folosit după cum se cuvenea învățătura firii, atunci și Dumnezeu i-a îngrozit cu munca cea de veci. (n. aut.)

și pe cele întristătoare și puternice a înspăimînta, știind că cei mai mulți oameni se trag la fapta bună de frica muncilor. Așa și Dumnezeu, făgăduind să dea împărăția, înfricoșează cu gheena. La fel și Proorocii, mai întîi spun cele bune, și apoi cele rele. Căci Dumnezeu le dă pe cele bune din voia Sa, chiar și de la început, iar pe cele rele le slobozește a veni asupra noastră din a noastră nepurtare de grijă și lenevire.

Vezi însă – o cititorule! – înțelesul cuvîntului: A venit Domnul – zice – aducîndu-ți ție dreptate și iertare de păcate; de nu-L vei primi prin credință, atunci se descoperă și se arată asupra ta urgia lui Dumnezeu din cer întru a doua Sa venire! Căci zice: „Atunci veți vedea pe Fiul omului venind pe norii cerului cu putere și slavă multă” (*Matei 24:30*). Și acum luăm urgia lui Dumnezeu, dar spre îndreptarea greșelilor noastre, iar atunci o vom lua numai spre muncă. Acum, vedem că de cele mai multe ori sîntem ispitiți de către oameni, dar atunci arătat se va da munca de la Dumnezeu, fiecăruia pentru toată păgînatatea lui. Iar Pavel a zis: „pentru toată păgînatatea”, pentru că adevărata slujire lui Dumnezeu și evlavie este una, iar păgînatatea este de multe feluri, multe fiind căile ce duc pe om la necinstirea lui Dumnezeu. A zis încă și: „nedreptatea oamenilor”, pentru că una este păgînatatea (adică necinstirea de Dumnezeu)⁸², iar nedreptatea se face oamenilor. Și păgînatatea ori necinstirea de Dumnezeu este greșală a judecății teoretice, iar nedreptatea a celei practice. Apoi, căile nedreptății sînt numeroase, fiindcă ea se săvîrșește în multe chipuri: căci nedreptățește cineva pe aproapele său în avuție, îl nedreptățește în privința femeii lui, îl nedreptățește în privința slavei lui. Iar unii zic că Pavel a socotit și nedreptatea în partea teoriei, adică în dogmele credinței, și nu numai în cea practică și în răutăți.

Dar ce este zicerea aceasta: „celor ce țin adevărul întru nedreptate”? Ascultă: Adevărul, adică cunoștința despre Dumnezeu, s-a semănat în oameni dintru început.⁸³ Dar Elinii au ținut cu nedreptate adevărul, cunoștința aceasta, adică au nedreptățit, pentru că au afierosit slava lui Dumnezeu idolilor celor neînsuflețiți, făcîndu-i zei. Precum, de pildă, unul ce ar lua bani de la împăra-

⁸² Pentru aceasta, marele Vasîlie – tîlcuind stihul: „Fericit – bărbatul care nu a umblat în sfatul necredincioșilor (...)”, adică al necinstitorilor – zice că necinstirea înseamnă chiar păcatul față de Dumnezeu. (n. aut.)

⁸³ Dumnezeiescul Ioan Damaschinul arată că cunoștința lui Dumnezeu s-a semănat de către El întru firea tuturor oamenilor. Și însăși făptura – ținerea și ocîrmuirea acesteia – propovăduiește mărirea firii dumnezeiești (cartea 1 despre credință, capitolul 1). Iar Meletie Pigas zice: „Și, în scurt, nu este nici o faptură întru care să nu se afle vreo urmă de cunoștință a lui Dumnezeu, încît să nu se poată cunoaște Dumnezeu și astfel, fiind El nepriceput, să se spună că nu este Dumnezeu, ori că este cu neputință a fi cunoscut” (tom 3, *Despre creștinism*). (n. aut.)

tul ca să-i cheltuiască spre slava aceluia, iar apoi îi va cheltui cu furii și curvele, acela s-ar numi că a nedreptățit slava împăratului – tot la fel, neamurile cele necinstitoare de Dumnezeu, Elinii și ceilalți, au ținut cu nedreptate, adică au acoperit și au întunecat cu nedreptate slava și cunoștința lui Dumnezeu, nefolosind-o după cuviință.

19 Pentru că ceea ce este cunoscut despre Dumnezeu este arătat întru dînșii, fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor.

20 Că cele nevăzute ale Lui se văd din zidirea lumii, înțelegându-se din făpturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeirea, așa ca să fie ei fără de răspuns.

21 Pentru că, cunoscînd pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu și nu I-au mulțumit,

Mai sus, Apostolul a zis că Elinii au nedreptățit cunoștința de Dumnezeu, fiindcă au întrebuințat-o rău, făcîndu-i zei pe idoli. Și de unde este arătat că Elinii aveau cunoștința de Dumnezeu? Din aceasta pe care o zice: Le era arătată lor cunoașterea lui Dumnezeu. Dar cum era arătată? Așa, căci Făcătorul și Ziditorul Se propovăduiește din buna rînduială a făpturilor, precum zice și David: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu” (*Psalms 11:1*).⁸⁴

Dar ce este cunoașterea lui Dumnezeu? Așa trebuie să înțelegi: din cele ale lui Dumnezeu, unele sînt necunoscute, precum este ființa și firea Lui; iar altele cunoscute, precum sînt toate cele ce se socotesc despre ființa și firea Lui: bunătatea, înțelepciunea, puterea, dumnezeirea (adică mărirea)⁸⁵, pe care Pavel le numește aici „nevăzute ale lui Dumnezeu”, înțelese însă din făpturile Lui.⁸⁶

⁸⁴ Și Solomon zice despre Elini acestea: „Bucurîndu-se de frumusețea (făpturilor), le-au socotit a fi dumnezei. Să cunoască așadar cu cît e mai bun Stăpînul decît acestea, căci Făcătorul cel dintru început al frumuseții le-a zidit. Iar de se înfricoșează de putere și de lucrare, să înțeleagă ei din acestea cu cît este mai puternic Cel ce le-a făcut pe ele. Căci din mărirea și frumusețea făpturilor, după analogie, se privește Făcătorul lor cel din început” (*Înțelepciunea lui Solomon 13:3*).

Iar Chiril al Alexandriei zice că făpturile au fire stricăcioasă și că s-au făcut în vreme, din stricăciunea aceasta și din vremelnicia lor trăgîndu-se încheierea că Cel ce le-a făcut trebuie negreșit a fi nestricăcios și pururea vecuitor, adică fără început de vreme, căci este cu neputință ca ziditorul și zidirile să fie de o aceeași cinste. De unde urmează că cîte deplinătăți se află în făpturi, acestea mai cu osebite și cu mult mai vîrtos se află întru Ziditorul; iar cîte nedeplinătăți și metehne se văd în făpturi, acestea sînt departe de Ziditorul și de Făcătorul lor. (n. aut.)

⁸⁵ Mai aceleași le zice și Sfîntul Ioan Damaschin (cartea I despre credință, capitolul 2). Iar dumnezeiescul Maxim spune așa: „Din cele dumnezeiești, unele sînt înțelese, iar altele neînțelese de oameni” (capitolul 5 al sutei a patra din cele despre iubire). Zice încă și marele Vasile: „Din lucrările lui Dumnezeu suindu-ne și prin făpturi înțelegînd pe Făcătorul, luăm

Deci Dumnezeu a arătat Elinilor cunoștința Sa, adică cele ce se socotesc despre ființa Lui, care sînt nevăzute de ochii cei simțiți, dar înțelese de minte din buna rînduială a fapturilor.⁸⁷ Unii însă au socotit, dar nu cu dreptate, că „cele nevăzute ale lui Dumnezeu” ar fi Îngerii.⁸⁸ Iar unul din Părinți a zis că „putere pururi vecuitoare” Îl numește pe Fiul, iar „dumnezeire” pe Duhul Sfînt.

cunoștința bunătății și a înțelepciunii Lui; căci acestea sînt cele cunoscute ale lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu le-a insuflat întru toți oamenii” (*Cuvîntul 1 asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

⁸⁶ Cele nevăzute ale lui Dumnezeu, adică cele ce se teorisc [se văd cu mintea, se socotesc cu duhul, n. m.] despre Dumnezeu după fire și pururea vecuire, sînt numite de *Sfînta Scriptură* „bunătăți” ale Lui, că zice prin Isaia (capitolul 42, stih 8): „(...) nici bunătățile Mele nu le voi da celor ciopliți”; și: „Acoperit-au cerurile bunătatea Lui” (*Avacum* 3:2). Iar teologii cei vechi și sfinți le numesc „însușiri ale firii lui Dumnezeu”, și „puteri ale firii lui Dumnezeu” și „lucrări nezidite”. [...] Iar teologii mai noi, aproape toți, le numesc „însușiri” și „deplinătăți ale lui Dumnezeu”. Vezi însă că și Pavel numește aici „pururea vecuitoare”, adică împreună fără de început cu El, puterea lui Dumnezeu, și dumnezeirea și celelalte însușiri ale ființei lui Dumnezeu. Iar dacă acestea sînt împreună fără de început cu Dumnezeu, atunci sînt și nezidite! Să răspundă dar varlaamitenii și achindienii [soiuri de eretici, n. m.], cei ce le socotesc și le numesc „zidite” pe acestea! (n. aut.)

⁸⁷ Dar dumnezeieștile însușiri nu pot fi înțelese întrutotul – căci sînt nemărginite și, prin urmare, mai presus de mărginita pricepere a zidirilor celor cuvîntătoare [raționale, n. m.] ale Îngerilor și oamenilor – ci doar din parte, atît cît pot fi cuprinse de cunoștința zidirilor. Căci Dumnezeu, fiind desăvîrșit, este neînțeles după ființă și după fire, și cu anevoie înțeles după însușirile dumnezeiești ale firii Sale. Și, fiindcă e nemărginit, atunci cînd e priceput cel mai bine, Dumnezeu este totodată și nepriceput – precum a zis Nichita [din Serres, n. m.], scoliastul [comentatorul, n. m.] Teologului Grigorie, și, înainte de el, însuși Teologul: „Nemărginită așadar e dumnezeirea și anevoie cugetată, și numai aceasta a lui Dumnezeu e cu totul pricepută: nemărginirea adică” (*Cuvinte la Paști și la Naștere*). Altfel zis, mintea înțelege cu adevăritate doar aceasta: că Dumnezeu este neînțeles. (De aceea, nici faptele nu arată toată înțelepciunea, și bunătatea și puterea lui Dumnezeu, ci o mică parte din acestea.) Cum a zis Meletie Pigas: Precum nevăzutul întuneric se vede a fi întuneric, așa și neînțelesul Dumnezeu Se înțelege a fi neînțeles. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice că „aceasta e cunoștința osebită a ființei dumnezeiești, a fi adică toată firea ei mai presus de toată înțelegerea obișnuită” (*Cuvîntul 1 asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

⁸⁸ Așa a înțeles Icumenie pe cele nevăzute ale lui Dumnezeu, și ereticul Akindin: Puteri îngerești adică, precum se vede în cele zise împotriva lui de Grigorie al Tesalonicului. Iar vrednice de laudă sînt cele scrise de marele Vasilie, cînd tîlcuiește zicerea *Psalmului* 32: „(...) toate lucrurile Lui întru credință”: „Deci ce este aceasta? Cum dar sînt toate întru credință? Zice că: De vei vedea fie cerul, rînduiala dintr-însul este povățuitoare de credință, că prin sine Îl arată pe Făcător; fie podoabele de prin prejurul pămîntului, iarăși și prin acestea se crește credința ta despre Dumnezeu. Căci noi am crezut în Dumnezeu nu pentru că L-am cunoscut cu ochii cei trupești, ci, prin cele ce se văd, privind pe cele nevăzute cu puterea minții. Deci toate lucrurile Lui sînt întru credință: și piatra, dacă o vei privi, și ea are oarecare dovadă a puterii Celui ce a făcut-o; și furnica, și țînțarul, și albina, că de multe ori și întru cele prea-mici se arată înțelepciunea Făcătorului a toate. Căci Cel ce a întins cerul și a revărsat ne-

Iar aceasta: „spre a fi ei fără răspuns”, a urmat din faptă: pentru că Dumnezeu nu a zidit fapăturile Sale pentru acest prilej, ca să fie adică Elinii fără de răspuns, nu, ci aceasta a urmat faptelor lor. Deci ia aminte – o cititorule! – la felul acesta de a vorbi al *Scripturii*, și nu vei șchiopăta. Pentru că se află multe de acestea în multe părți ale dumnezeieștii scripturi, pe care așa se cuvine să le dezlegi, adică cu chip săritor și din isprava lucrurilor, și nu cu zicerea împotriva că „din pricina lui Dumnezeu”. De pildă, spune David: „(...) rău înaintea Ta am făcut, ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale și să biruiesti când vei judeca Tu” (*Psalms* 50). Aceasta pare necuvenită, dar nu e așa, căci zice: Doamne, dobândind de la Tine facere de bine, eu am păcătuit Ție afară de toată nădejdea, și pentru aceasta urmează a Te îndreptăți înaintea mea și a birui din faptele mele. Se îndreptează așadar Dumnezeu când noi ne arătăm nemulțumitori pentru darurile ce ni le dă, și nu avem vreo dare de răspuns. Așa au rămas și Elinii fără dare de răspuns, pentru că, cunoscându-L pe Dumnezeu din zidire⁸⁹, nu L-au slăvit după vrednicie, precum se cuvenea, nici nu I-au mulțumit Lui ca Ziditor și Făcător, ci slava și mulțumirea au dat-o idolilor.

înotatele mărimi ale noianurilor lui este același Care a bortit și acușorul cel prea-subțire al albinei, ca pe un fluier, ca prin acesta să-și reverse veninul. Deci toate lucrurile Lui sînt întru credință. Nimic să nu fie merinde de necredință: să nu zici că aceasta s-a făcut din întîmplare, sau că aceea s-a ivit de la sine. Nimic nu e fără de rînduială, nimic nehotărît, nimic făcut în zadar.” (n. aut.)

⁸⁹ Fotie spune că Elinii L-au cunoscut pe Dumnezeu, nu după ființă și după fire, ci prin fapături și după cît e cuprinsă cunoștința lui Dumnezeu în oameni. Și ce este cunoștința lui Dumnezeu? Aceea că este făcător al totului, că e mai înainte purtător de grijă, că e bun, că e stăpîn și că se cuvine a-L cinsti, precum am zis înainte. Însă, cunoscînd și întrezărind acestea înalte despre Dumnezeu, Elinii au rătăcit de aici și, în loc de a slăvi pe Dumnezeu și a-I mulțumi că pentru oameni a zidit lumea aceasta văzută, ei L-au necinstit, făcînd zei fapăturile și chipurile fapăturilor și închinîndu-se lor.

Și bine a zis înțeleptul Fotie că, prin făptură, nu se cunoaște ființa lui Dumnezeu, anume ce este El, ci bunătatea și purtarea Lui de grijă. Pentru că și marele Vasilie – stînd împotriva lui Evnomie, care zicea că, „luînd cineva aminte, din zidiri se suie la ființa celui ce le-a zidit” – îi răspunde așa: „Cum e cu putință a analoghisi [deduce, n. m.] ființa făcătorului din cele făcute? Eu nu văd așa, căci fapăturile sînt arătătoare ale puterii, ale înțelepciunii și ale meșteșugului, nu însă ale înseși ființei făcătorului. Și nici nu e nevoie ca ele să cuprindă toată puterea ziditorului, întîmplîndu-se uneori ca meșterul să nu-și pună toată priceperea sa în lucrări, ci de multe ori să-și folosească oarecum slab puterile, lucrurile meșteșugului” (*Cuvîntul 2 împotriva lui Evnomie*).

Și, fiindcă aici cuvîntul este despre fapături, însemnez că fapăturile cele simțite s-au făcut pentru cinci pricini:

1) Pentru ca, în fapături, ca în niște oglinzi, să-L vedem pe Ziditorul și Făcătorul lor și, din ființa fapăturilor, să-L înțelegem și să credem că Dumnezeu este făcătorul acestora. Căci e cu neputință a se face singure fapăturile pe sine, a se aduce pe sine de la ne-ființă la ființă, fiindcă

ci s-au zădărnicit în cugetele lor și inima lor neînțelegătoare s-a întunecat.

22 Zicînd a fi înțelepți, au înnebunit,

Aici, Pavel spune pricina pentru care au căzut întru nesocotință Elinii, zicînd că toate le-au îngăduit socotințelor lor (iar nu credinței adică). Și așa, vrînd să înțeleagă neînchipuirea lui Dumnezeu cu închipuirile minții și ale simțirii, și pe Cel fără de trup cu trup, s-au arătat zadarnici [fără folos, n. m.], pentru că socotințele lor nu au putut ajunge la desăvîrșita cunoștință a lui Dumnezeu.

Și zice că inima Elinilor a fost „neînțelegătoare”, pentru că nu au voit să cuprindă cu credința întregul cunoștinței lui Dumnezeu. De unde s-au rătăcit însă într-atît, încît să lase totul la propria lor judecată? Dintru a se socoti pe

aceasta covîrșește hotarele puterii lor firești. Și, din bunătatea fapturilor, să înțelegem bunătatea Făcătorului lor, iar din înțelepciunea și din puterea zidirilor, să cunoaștem înțelepciunea și puterea Ziditorului. Și – pentru a zice cuprinzător – să vedem în fire credința și, întru cele simțite de acum, să ne încredințăm de bunătățile gîndite ce vor să fie, pe care avem a le dobîndi. Și aceasta e ceea ce a zis Apostolul puțin mai înainte: „Cele nevăzute ale Lui se văd din zidirea lumii, înțelegîndu-se din fapte.” Și Dionisie Areopagitul zice că „cele văzute sînt chipuri ale celor nevăzute, și cele simțite ale celor gîndite”. Și, în alt loc: „Prin însăși întreaga zidire a lumii ce se vede se întrevăd cele nevăzute ale lui Dumnezeu” (*Epistola către Tit*).

2) Zidirile s-au făcut spre învățătura și pilda noastră, ca printr-însele să ne învățăm atît meșteșugurile, cît și a ne depărta de răutăți și a lucra bunătățile. Să ne depărtăm de răutăți, adică să fugim de firea cea răpitoare a lupului, de pomenirea de rău a cămilei, de mînia pardosului, de nerodirea sadurilor neroditoare și de cele asemenea. Și să lucrăm bunătățile, urmînd nerăutatea furnicii, iubirea de osteneală a albinei, bunele roduri ale sadurilor și ale celorlalte fapte. De aceea, și Solomon ne trimite uneori la furnică: „Mergi la furnică – o leneșule! – și rîvnește, văzînd căile ei” (*Pildele lui Solomon* 5:6), iar alteori la albină: „(...) și învață-te cît e de lucrătoare și cît de cinstit își face lucrarea” (la fel). Pentru aceasta, și Teodor Studitul, întru o învățătură a sa, numește lumea aceasta „școală”.

3) Pentru ca, din fapte, să dobîndim trebuințele și hrana cele de nevoie și celelalte întăritoare ale trupurilor noastre.

4) Ca, dobîndind din fapte cele întăritoare ale vieții noastre, să mulțumim pururea Dătorului bunătăților acestora trupești.

5) Și cea mai de pe urmă: ca, prin toate bunătățile acestea, să rămînem slăvind pururea pe Dumnezeu, Ziditorul și Făcătorul nostru, căci pentru acest sfîrșit a zidit Dumnezeu lumea, ca să fie slăvit de către faptele cele cuvîntătoare. De aceea a zis dumnezeiescul David: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu” (*Psalms* 18:1). Și parimistul zice: „Toate lucrurile Domnului cu dreptate sînt”, ori, precum a tălmăcit altul: „Toate lucrurile Domnului – pentru Dînsul” (*Pildele lui Solomon* 16:1), adică toate lucrurile lui Dumnezeu s-au făcut pentru slava Lui. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Toate Îl laudă și-L slăvesc pe Dumnezeu cu glasuri negrăite, că pentru toate se mulțumește, prin mine, lui Dumnezeu. Căci, cu adevărat, lauda acelor de la care primesc eu pricină de a-L lăuda se face laudă a noastră” (*Cuvînt la duminica Tomei*). (n. aut.)

sine a fi înțelepți! Și, pentru aceasta, au înnebunit, pentru că ce alt lucru e mai fără de minte și mai nebun decât a te închina pietrelor și lemnelor?

23 și au schimbat slava nestricăciosului Dumnezeu întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, și al păsărilor, și al celor cu câte patru picioare și al celor târătoare.

Cel ce schimbă vreun lucru îl schimbă cu un altul pe care nu-l are. Aveau așadar și Elinii cunoștința lui Dumnezeu, dar au vândut-o și au luat alta pe care nu o aveau. Și astfel au pierdut și ceea ce aveau, pentru că slava nestricatului Dumnezeu au dat-o nu omului însuflețit măcar, ci chipului neînsuflețit de om stricăcios, făcându-i dumnezei pe idoli oamenilor. Și, ce e mai rău decât aceasta, s-au povîrnit a se închina și celor târătoare, șerpilor adică, și atîta au înnebunit, încît s-au închinat – vai! – și înseși chipurilor celor târătoare. Pentru că – cunoștința de Dumnezeu ce trebuiau să o aibă, care covîrșește cu neasemănarea toate ființele – au afierosit-o zidirilor celor cu neasemănare mai de nimic decât toate. Iar slava lui Dumnezeu este a fi El cunoscut ca Făcător și Proniator (purtător de grijă) al totului și a avea toate celelalte însușiri cuvenite lui Dumnezeu.

Și cine a făcut greșelile acestea? Egiptenii, cei mai filosofi decât toți, că aceștia se închinau chipurilor celor târătoare și șerpilor.⁹⁰

24 De aceea i-a și dat pe ei Dumnezeu întru poftele inimilor lor spre necurăție, pentru a-și necinsti trupurile lor întru sine-și,

25 ca unii ce au schimbat adevărul lui Dumnezeu întru minciună, și au cinstit și au slujit făpturii mai mult decât Făcătorului, Care este binecuvîntat în veci. Amin!

„I-a dat” vrea să spună că i-a lăsat și i-a slobozit pe Elinii cei „înțelepți” să cadă în poftele lor, ca un doctor care îngrijește și caută pe bolnav, dar apoi, văzîndu-l că face neorînduială și nu păzește dieta pe care i-a rînduit-o, îl lasă în mai multă boală, adică îl lasă să-și facă voia sa și să nu se vindece de boală.⁹¹

⁹⁰ Dar și Babilonienii se închinau celor târătoare și balaurilor ca unor dumnezei, precum se vede în *Sfînta Scriptură*, în *Istoria omorîrii balaurului și a dărîmării lui Bel*, unde e scris că Proorocul Daniil a omorît balaurul căruia se închinau Babilonienii. (n. aut.)

⁹¹ *Sfînta Scriptură* obișnuiește a numi ca pricină slobozirea și îngăduința lui Dumnezeu – după *Icumenie*, și *Procopie* (foaia 556, tomul 2 al celor opt cărți) și după *Teodorit*, care zice: „Dumnezeu e pricinuator de cele bune, și nepricinuator de rele. El arată ce se cuvine a face și necuviința celor potrivnice, dar nu silește socotința oamenilor, ci lasă loc stăpînirii de sine [libertății, n. m.]. Deci – fiindcă îngăduie a se face cele potrivnice, putînd a le opri, dar nesuferind a le

Iar oarecari⁹², zicerea aceasta: „i-a dat Dumnezeu”, au înțeles-o cum că ocară și necinstea ce s-a făcut de dînșii către Dumnezeu i-a dat pe ei, precum obișnuim a zice că pe cutare om „l-a pierdut argintul”, cu toate că nu argintul l-a pierdut, ci întrebuințarea cea rea a argintului; sau precum zicem că pe Saul și pe Solomon „i-a pierdut împărăția”, în loc de: „reaua întrebuințare a împărăției”.

Așadar, slujitorii idolilor au fost dați spre necurății pentru a lor răutate. Drept aceea, nu aveau nevoie a fi necinstiți de alții, ci ei înșiși se necinsteau pe sine-și⁹³, căci așa sînt patimile cele necurate, ele îi necinstesc pe cei ce le fac. Dar pentru care pricină au fost dați întru necurăția patimilor? Din necinstea și ocară ce o făceau lui Dumnezeu: pentru că cel ce nu bagă în seamă pe Dumnezeu îndată se strică⁹⁴, măcar că e în viață, precum zice și David: „Zis-a nebunul întru inima sa: Nu este Dumnezeu!”; apoi, spune și pricina: „Stricatu-s-a și urît s-a făcut întru meșteșugurile sale” (*Psalms 13:1*).

Așadar, Elinii au schimbat adevăratele însușiri ale lui Dumnezeu și dreptățile cuvenite lui Dumnezeu, și le-au dat mincinoșilor dumnezei.⁹⁵ Deci zicerea: „au cinstit” arată că au cinstit făpturile, iar zicerea: „au slujit” însemnează robia prin lucrările pe care le aduceau lor, căci slujirea este cinstirea cu fapta.⁹⁶ Vezi însă – o cititorule! – că Pavel nu a zis doar atît, că „Elinii au slujit făpturii”, ci că „i-au slujit mai mult decît Făcătorului”, mărink vinovăția lor din asemănare.⁹⁷ Dar Făcătorul – zice – este binecuvîntat și prea-slăvit în veci, adică nu S-a păgubit cu nimic pentru necinstea și ocară Elinilor, fiind binecuvîntat în veci cu adevărire și fără îndoială, căci aceasta înseamnă „amin”.⁹⁸

opri, ca să nu se facă de silă și nevoie ceea ce se face, că vrednice de laudă sînt bunătățile cele de bună voie – a numit îngăduința ca pricină” (foaia 1603, tomul ! al celor opt cărți). (n. aut.)

⁹² Care este Fotie, căci așa a tîlcuit el pe „i-a dat”. (n. aut.)

⁹³ Iar unii dascăli zic că trupurile Elinilor se necinsteau de sine-și cu patima malahiei, căci trupul lucrează și pătimește de sine această patimă. (n. aut.)

⁹⁴ Se împute, putrezește, se descompune. (n. m.)

⁹⁵ Iar Teodorit zice că Pavel numește „adevăr al lui Dumnezeu” numele lui Dumnezeu, iar „minciună” idolii cei făcuți de mîină. Iar Sevirian zice că Dumnezeu este Dumnezeu cu adevărat, iar idolii la care se închină Elinii se numesc dumnezei în chip mincinos. (n. aut.)

⁹⁶ Vezi la zicerea: „Martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu duhul meu” (*Romani 1:9*). (n. aut.)

⁹⁷ Iar unii din dascălii mai noi, la zicerea: „decît Făcătorului”, vor a zice hotărîtor, adică Elinii și slujitorii la idoli slujeau făpturii, iar *nu* Făcătorului. Însă, fiindcă cuvîntul Apostolului este pentru înțelepții Elinilor – din care mulți (precum Platon și Aristotel) slăveau pe un făcător al totului, prea-înalt, nevăzut, nemuritor și nemărginit, dar slujeau și făpturilor ca unor zei covîrșitori și făcători ai totului – de aceea trebuie a se înțelege așa cum se ia de-a dreptul, precum zic și Teofilact și Icumenie, că: „Înțelepții Elini slujeau făpturii *mai mult* decît Făcătorului.” (n. aut.)

⁹⁸ În toată *Scriptura Veche*, zicerea: „amin” se află numai în trei părți: în *Cartea întâi Paralipomena* 16:36 și în *Cartea a doua a lui Neemia* 5:13 și 8:8. Iar întru *Scriptura cea Nouă*

**26 Pentru aceasta, Dumnezeu i-a dat pe ei la patimi de necinste, că și
muierile lor și-au schimbat rînduiala cea firească întru cea afară de
fire;**

**27 la fel și bărbații încă, lăsînd fireasca întrebuințare a părții femeiești,
s-au aprins întru pofta lor unul către altul, bărbat cu bărbat rușinea
lucrînd-o și luînd întru sine-și răsplătirea cuvenită rătăcirii lor.**

Aici, Pavel numește iarăși „dare” lepădarea și depărtarea de ei a lui Dumnezeu, care s-a făcut lor pentru că s-au închinat și au slujit făpturii. Că – precum s-au stricat ei în dogmele despre Dumnezeu, pentru că au lăsat povățuirea către cunoștința Făcătorului pe care le-o pricinuia lor făptura – așa s-au făcut spurcați și întru viețuire, pentru că au lăsat fireasca îndulcire cu muierile, care e și mai lesnicioasă și mai îndulcitoare, și au căzut întru aceea afară de fire a bărbaților, adică întru culcarea cu bărbații, care este și mai grea, și mai grețoasă. Căci „schimbarea” aceasta însemnează, adică au lăsat cele ce aveau și au cinstit mai mult altele, pe care nu le aveau. Apostolul arată însă mare pîrîș al amînduror neamurilor, adică al femeilor și al bărbaților, firea pe care au călcat-o: căci, după ce a zis acoperit că muierile Elinilor făceau un lucru rușinos (pe care nici nu se cuvine a-l scrie aici, de rușine), zice și pentru bărbați că „s-au aprins unul către altul”, prin „aprindere” arătînd multa întăritare și nestîmpărata pornire a pofti către culcarea cu bărbați. Nu a zis însă că lucrează pofta, ci „rușinea”, atîtînd cu aceasta că însăși firea au sluțit-o și au rușinat-o. Și, fiindcă a zis că s-au aprins spre pofta trupească, pentru ca să nu socotești că neputința aceasta era a poftii lor firești, zice prin urmare că ei o lucrau rău, adică puneau toată sîrguința întru necurăția aceasta, lucru al loruși făcînd-o, luînd urîciunea aceasta ca plată a depărtării lor de Dumnezeu și a rătăcirii lor către idoli și muncă avînd însăși îndulcirea pe care o încercau,⁹⁹ fiindcă era afară de fire și plină de necurăție. Iar Pavel zice aceasta căci încă nu putea să-i încredințeze pe Romani că este iad și gheena. Și zice: Crede tu,

se află de multe ori și însemnează „așa”, „cu adevărat”, precum însuși Pavel a tâlcuit arătat, zicînd: „Căci toate făgăduințele lui Dumnezeu, în El, sînt «da»; și, prin El, «amin»” (2 *Corinteni* 1:20). Iar pentru ce slăvește Pavel pe Dumnezeu cînd pomenește numele Tatălui, vezi la *Epistola către Filipeni* 4:20 și la subînsemnarea zicerii. (n. aut.)

⁹⁹ Pentru aceasta se și poartă acest obștesc proverb: „Răutatea este potrivită judecată asupra răului.” Zice și dumnezeiescul Hrisostom : „Cel ce viiază întru răutate se muncește și mai înainte de gheena, fiind îmboldit de conștiință” (*Despre statui*, 16). Și Sirah a zis: „Sufletul rău pierde pe cel ce-l are și bucurie a vrăjmașilor îl va face pe el” (6:4). Pentru că, precum rugina fierului mănîncă pe cel ce o naște, ori precum vipera mănîncă pîntecele maicii sale care a zămislit-o, așa și păcatul mănîncă desăvîrșit pe cel ce îl lucrează. De aceea, avea dreptate Solomon a zice despre păcat acestea: „Precum agurida e vătămătoare pentru dinți, și fumul pentru ochi, așa și fărădelegea pentru cei ce o săvîrșesc” (*Pildele lui Solomon* 10:26). (n. aut.)

Creștine, că fapta aceasta necurată ce o făceau Elinii le era lor muncă, de vreme ce nu crezi cuvintele despre munca iadului!

28 Și, precum ei nu au cercat a avea pe Dumnezeu întru cunoștință, așa și Dumnezeu i-a dat pe ei întru minte neiscusită, să facă cele necuvenite.

De trei ori a pomenit Pavel aceeași noimă și a folosit aceeași zicere: „i-a dat”, și pretutindeni zice că pricina lepădării lui Dumnezeu e păgînătatea oamenilor. Și acum zice că, „precum ei nu au cercat a avea pe Dumnezeu întru cunoștință”, pentru aceasta și Dumnezeu i-a dat în patimi, arătînd că necinstea întru Dumnezeu a Elinilor nu se naște din necunoștința lor, ci din cugetare. Pentru că nu a zis: „precum nu au cunoscut pe Dumnezeu”, ci: „precum nu au cercat (adică nu au judecat) a avea pe Dumnezeu întru cunoștință”, deci de voie au ales păgînătatea. Așadar, păcatele nu se nasc de la trup, precum zic oarecarieretici (maniheii adică), ci din judecata minții celei stricate (vezi la tâlcuirea zicerii: „făcînd voile gîndurilor lor”, *Efesenii* 2:3).

Deci mai întîi ei nu au judecat a-L cunoaște pe Dumnezeu, și atunci Dumnezeu i-a lăsat să cadă în minte neiscusită și nedeslușitoare.¹⁰⁰ De vreme ce, în *Scriptură*, întoarcerea și părăsirea lui Dumnezeu se numește „dare”, oarecari din sfinți au folosit o frumoasă pildă prin care se arată cuvîntul „i-a dat pe ei Dumnezeu”, zicînd: Dacă cineva și-ar închide ochii și nu ar voi să vadă soarele, și ar cădea apoi în groapă – am zice că soarele, nearătîndu-se, a aruncat pe cutare în groapă, nu doar că soarele s-a mîniat și a aruncat pe om, ci pentru că nu a luminat ochii omului aceluia. Iar a nu lumina soarele de unde a urmat? Din pricina celui ce și-a închis ochii și nu a văzut soarele. Tot la fel, și Dumnezeu i-a dat pe Elini în patimile necinstei. Cum? Pentru că nu a fost cunoscut

¹⁰⁰ Din zicerea aceasta a Apostolului tragem încheierea că dogmele rele, și păgînătatea și necredința nasc viața rea și stricăta. Căci, de vreme ce Elinii nu au cercat a cunoaște pe Dumnezeu și a crede în El, din necunoștința și necredința aceasta au făcut cele necuvenite și au viețuit o viață plină de toate păcatele. De aceea a zis Fericitul Teodorit: „Păgînătatea s-a făcut temelie nelegiuirii.” Precum și dimpotrivă, viața cea rea și stricăta naște dogme rele și stricate și face pe oameni necredincioși și necinstitori de Dumnezeu. Și aceasta iarăși se arată în cuvintele Apostolului însuși, că el a zis către Timotei: „(...) avînd conștiință bună, pe care unii, lepădînd-o, s-au primejduit întru credință” (*1 Timotei* 1:19); și iarăși: „Rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint, pe care poftind-o, unii au rătăcit din credință” (*1 Timotei* 6:10). Așadar, un rău la fel de mare sînt dogmele rele și viața cea rea, și, de asemenea, viața rea și dogmele cele rele, pentru că una este născătoarea celeilalte și cel ce o are pe una ajunge și la cealaltă. Despre aceasta, prea-înțelepțește a zis Teologul Grigorie: „Mie întocmai rele îmi sînt viața rea și basmul străin (dogma mincinoasă); ori pe care o iei din amîndouă, pe amîndouă le cîștigi.” (n. aut.)

de dînşii. Şi iarăşi, a nu fi cunoscut de unde a urmat? De la aceea că nu au cercat şi nu au judecat a-L cunoaşte.¹⁰¹ Vezi şi tâlcuirea stihului 19 al capitolului 4 al celei către Efeseni, care mult se potriveşte la zicerea aceasta.

29 Plini fiind de toată nedreptatea,

Vezi – o cititorule! – că Elinii aveau toate patimile cu covârşire, Apostolul zicînd aici că erau „plini de *toată* nedreptatea”, căci ajunseseră la însăşi măsura cea mai de pe urmă a tuturor răutăţilor. Apoi, înşiră felurile răutăţilor întru care căzuseră:

de curvie,

Cu numele curviei a cuprins împreună toată necurăţia, obşteşte.

de vicleşug,

Adică înţelepţii Elinilor erau plini de vrăjmăşie asupra aproapelui,

de lăcomia de averi,

şi plini de pofta avuţiilor

de răutate;

şi plini de pomenirea de rău.¹⁰²

plini de pizmă, de ucidere,

Uciderea se naşte totdeauna din pizmă: Avel a fost ucis fiind pizmut, iar Iosif s-a primejduit a fi ucis de către pizmuitorii fraţi ai săi. Pentru aceasta a zis şi marele Vasilie: „Acestea făcîndu-le, Cain se arată întîi ucenic al diavo-

¹⁰¹ La acestea, zice şi înţeleptul Meletie Pigas: „Dumnezeu îi dă «întru minte neiscusită, ca să facă cele necuvenite» pentru păcatele mai dinainte, fiindcă «nu au cercat – zice – a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă». De aceea, păcatele cele de-al doilea sînt totodată şi păcate, şi munci ale păcatelor... Aşadar, păcatele acestea, fiindcă sînt munci, au ca pricinuitor pe Dumnezeu, căci El i-a lăsat să cadă într-însele pe cei ce nu aveau simţire, ca să poată veni întru simţire pentru mărimea necuviinţei, ori, dacă nu, a se munci întru cele ce se îndulcesc şi mai învederată a se face ruşinea răutăţii, spre abaterea celor ce aleg a fi întreg-înţelepţi [curaţi cu cugetul, feciorelnici, n. m.]” (cartea întîi despre creştinism). (n. aut.)

¹⁰² Iar Icumenie numeşte „răutate” sîrguinţa de a face rău aproapelui. (n. aut.)

lului, pizma și uciderea de la dînsul învățîndu-se, păcate surori pe care Pavel le-a împreunat, zicînd: «plini de pizmă și de ucidere»” (*Cuvînt despre pizmă*).

de sfadă, de vicleșug,

Din pizmă se naște și necurata prigonire și viclenia care se face pentru păgubirea celui pizmit. Marele Vasilie așa hotărăște [definește, n. m.] vicleșugul: „Vicleșug este cel ce se face spre vrăjmășuire iscoditoare, cînd cineva, închipuind ceva bun, ca o amăgitură, îl pune înainte și prin acesta lucrează cele ale vrăjmășuirii” (hotărîrea 73 din cele pe scurt).

de năravuri rele;

„Rea năravire” este răutatea cea ascunsă în adîncul sufletului care pe deasupra se arată unsă cu bunătate. Marele Vasilie zice: „Răul nărav – precum socotesc – este întîia răutate, ascunsă, a deprinderii” (la fel).¹⁰³

30 bîrfitori, grăitori de rău, urîtori de Dumnezeu,

Pavel numește „bîrfitori” pe cei ce clevetesc pe frații lor într-ascuns, cînd nu se află de față; iar „grăitori de rău”, pe cei ce îi necinstesc învederat; și „urîtori de Dumnezeu”, pe cei ce urăsc pe Dumnezeu și sînt urîți de Dumnezeu.

ocăritori, mîndri, trufași,¹⁰⁴

S-a suit la vîrful relelor, la mîndrie. Pentru că – și bine de ar face cineva, dar apoi s-ar mîndri – el pierde plata binelui aceluia. Cu cît mai vîrtos însă cînd face rele, și apoi se mîndrește? Pentru că păcătosul care e și mîndru nu se poate pocăi. Să știi însă că mîndria este defăimare de Dumnezeu, iar trufia este defăimare de oameni, din care se naște ocara asupra oamenilor. Pentru că cel ce defaimă pe oameni pe toți îi ocărăște și îi calcă. Însă noi, cei ce privim din afară, întîi vedem ocara, apoi cunoaștem maica și pricina ocării, trufia,

¹⁰³ Teodorit zice că „«rău nărăvași» numește pe cei ce cugetă spre vrăjmășie și meșteșugesc vătămarea aproapelui”. (n. aut.)

¹⁰⁴ Icumenie numește „mîndri” pe cei ce se mîndresc cu bunătățile lor împotriva celor ce nu le au, iar „trufași” pe cei ce se fălesc întru cele pe care nu le au ca și cum le-ar avea. Iar marele Vasilie zice: „Mîndru e cel ce se îngîmfă pentru cele ale sale și se ispitește a se arăta mai presus de ceea ce este; iar trufaș, cel ce nu se mărginește întru cele legiuite, ci își isvodește cale osebită de dreptate și de bună-cinstire de Dumnezeu.” Și Teodorit numește „trufași” pe cei ce se fălesc în zadar. (n. aut.)

deși trufia este, firește, mai întâi decât ocară. Pentru aceasta a pus Pavel mai întâi ocară.¹⁰⁵ Pentru aceasta a zis și Isaia: „Și ocară celor mândri o voi smeri” (13:11) – cuvânt pe care marele Vasilie îl tălmăcește așa: „Drept aceea, tot păcatul este ocară și odraslă a ocării, mai întâi atingându-se de ocărîtor.”

născocitori de rele,

Elinii și slujitorii idolilor nu se îndestulau cu răutățile pe care le aveau mai înainte, ci izvodeau și altele. Iar a izvodi rele nu urmează din răpirea minții, ci din cugetare și sîrguință.¹⁰⁶

nesupuși născătorilor lor (neascultători de părinți),

Prin aceasta, Pavel arată că Elinii se luptau chiar cu firea însăși.

31 neînțelegători, nestatornici întru așezăminte,

Firește că Elinii erau neînțelegători, pentru că cei ce nu se supun născătorilor lor, ce alt bine pot să gîndească și să înțeleagă? Iar „nestatornici întru așezăminte” îi numește pentru că nu rămîneau întru cele ce se învoiau, adică erau necredincioși și nu păzeau încredințarea.

¹⁰⁵ Vezi și la Diogene Laerțiu, și vei afla că toți înțelepții Elinilor au petrecut viață rea și au socotit patimile cele rele în loc de zei. Pentru aceasta, și dumnezeiescul Ieronim a zis, tîlcuind pe Proorocul Osie: „Cu anevoie este a afla eretic cucernic!” Ci și Sfințitul Ambrozie zice: „Fără de buna-cinstire, și ceea ce pare a fi bunătate este răutate, căci nu tinde spre mîntuire, fiindcă nu e bine-plăcută lui Dumnezeu” (la Meletie Pigas). (n. aut.)

¹⁰⁶ Marele Vasilie, vorbind despre aflătorii relelor, zice că sînt „cei ce, afară de relele obișnuite și cunoscute de cei mulți, mai născocesc și află încă oarecare altele.” Vezi tu însuși – o cititorule! – cum Apostolul a pus aici una după alta faptele rele ale Elinilor, căci, precum bunătățile atîrnă una de alta – cum am zis la subînsemnarea zicerii: „îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine” (*Galateni* 5:22) – tot așa și răutățile și patimile se atîrnă una de alta. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Drept aceea, și vătămarea a ceva din cele dintru noi se întinde asupra întregii vieți lăuntrice. Și, cu adevărat – după cele ce zice Apostolul – toate se așează împreună, că, de pătimește un mădular, împreună doare tot trupul” (*Despre feciorie*, capitolul 14). Zice și marele Macarie: „Toate sînt legate una de alta: ura e legată de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slava deșartă, slava deșartă de necredință, necredința de împietrirea inimii, împietrirea inimii de lenevire, lenevirea de trîndăvie, trîndăvia de nepurtarea de grijă, nepurtarea de grijă de nerăbdare, nerăbdarea de iubirea de îndulciri, și celelalte părți ale răutății sînt spînzurate una de alta” (cuvîntul 40, capitolul 1). Vezi lanțul răutăților legate una de alta și la capitolul 3 al epistolei a doua către Timotei, la zicerea: „nesupuși părinților”. (n. aut.)

Rădăcina tuturor răutăților aceasta este: răceala dragostei, căci din aceasta se pricinuieste a nu se împrieteni cineva cu fratele său, nici a-l primi, nici a-l milui. De aceea a zis Mîntuitorul: „Cînd se va înmulți nelegiuirea, se va răci dragostea multora” (*Matei 24:12*). Și – cu toate că însăși firea omeniei pe care o avem ne unește unul cu altul, precum și neamurile dobitoacelor cele de un fel se adună unele cu altele – Elinii nu au înțeles aceasta.

32 aceștia, deși au cunoscut dreptatea lui Dumnezeu, cum că cei ce fac unele ca acestea sînt vrednici de moarte, nu numai că fac acestea, ci și binevoiesc cu cei ce le fac.

Mai sus, Apostolul a arătat că Elinii, nevrînd să cunoască pe Dumnezeu, s-au umplut de toată răutatea. Iar acum, arată că aceștia nu sînt vrednici de iertare, căci de voie fac cele împotriva, neputînd să spună că nu cunosc binele – pentru că știau dreptatea și porunca lui Dumnezeu, fiind povățuiți de legea firii. Și, încă mai rău, le plăceau de asemenea și cei ce fac relele și îi ajutau la cele rele, ceea ce e o răutate de nevindecat.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Dumnezeiescul Isidor Pilusiotul nu primește pe cei ce îndreptează zicerea aceasta, ca fiind greșită, și citesc așa: „(...) nu numai cei ce fac acestea, ci și cei ce împreună binevoiesc cu cei ce le fac” – vrînd ei să arate că a binevoi cineva cu cei răi e un păcat mai mic, iar a face relele unul mai mare. Sfîntul – am zis – nu primește acestea, ci spune că zicerea Apostolului e dreaptă precum se află scrisă. Deci zice: „Fiindcă a greși și a lăuda totodată pe cei ce greșesc este pricină mai grea și mai mare de muncă decît doar a greși, potrivit s-a zis: «(...) nu numai acestea le fac, ci și binevoiesc cu cei ce le fac». Căci cel care, după ce a greșit, osîndește păcatul va putea cîndva a-și cîștiga sufletul, mare ajutor avînd osîndirea păcatului spre a se pocăi. Iar cel ce laudă răutatea se lipsește pe sine-și de ajutor spre a se pocăi. Deci, de vreme ce socotința aceasta este stricată și e a unui suflet ce boalește fără vindecare, după cuviință cel ce laudă păcatul celui ce a greșit se judecă cu mult mai aspru” (în *Epistolii*).

Pentru aceasta zice și Teodorit: „Aceștia nu socotesc destul a face relele, ci alcătuiesc și laude celor ce fac cele asemenea. Acesta e hotarul cel mai de pe urmă al nelegiuirii, că trebuie nu numai a urî nelegiuirea altora, ci și a se îngreșoșa de a sa. Aceasta pare că însemnează zicerea aceea a Psalmistului: «Se laudă păcătosul întru poftele sufletului său, și cel ce nedreptățește se binecuvîntează» (*Psalm 9:23*).”

Zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Nu numai a rîvni răutatea, ci și a lăuda pe cei ce viețuiesc într-însa, aduce muncă prea-cumplită celor ce viază întru răutate, căci a păcătui și a lăuda pe cei ce păcătuiesc aduce mult mai mare pricină de muncă” (din cuvîntul la Saul).

Dar și marele Vasilie zice că: „Mai cu sîrguință să luăm aminte de sine-ne, nu cumva, din pricina harului trimis către noi, să îndreptăm vreo necinstire, sau vreun om sau vreun cuvînt, purtîndu-ne cu înduplecare față de ele, căci «Vai, celor ce zic răului bine și binelui rău, și celor ce pun lumina întuneric, și întunericul lumină, celor ce fac amarul dulce, și dulcele amar» (*Isaia 5:20*).” Și iarăși zice: „Cel ce ajută celor răi și îndrăznește întru faptele cele rele, acesta

însă la viitoarea judecată nu urmează așa, fiindcă judecata și osînda lui Dumnezeu se va face după adevăr asupra tuturor prea-curvarilor și păcătoșilor.

3 Și socotești tu, omule care judeci pe cei ce fac unele ca acestea, făcîndu-le și tu, cum că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?

4 Au doar defaimi bogăția bunătății Lui, și a îngăduirii și a îndelungii-răbdări, neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te aduce la pocăință?

5 Ci după împietrirea ta și după inima ta nepocăită îți învistierești ție osîndă în ziua urgiei și a descoperirii dreptei judecăți a lui Dumnezeu,

6 Care va răsplăti fiecăruia după faptele sale.¹⁰⁹

Mai sus a zis că slujirea idolilor se răsplătea celor răi cu înseși păcatele și necurățiile pe care le făceau, acelea fiindu-le lor destulă osîndă, în loc de muncă. Iar acum le arată și munca pe care o vor primi: Este – zice – și altă muncă pentru tine, omule, pentru că nu vei scăpa de osîndirea lui Dumnezeu! Căci cum vei scăpa de ea, cînd de a ta osîndă n-ai scăpat? – de vreme ce, osîndind pe altul, pe tine însuți te-ai osîndit.

Și dacă tu, fiindcă nu ai fost muncit încă, defaimi din această pricină bogăția bunătății lui Dumnezeu, să știi că mai cu seamă aceasta îți va pricinui mai multă muncă. Pentru că îndelunga-răbdare și îngăduirea lui Dumnezeu este mîntuitoare și folositoare celor ce o folosesc spre îndreptarea lor, dar celor ce o cheltuiesc spre a adăuga și alte răutăți se face pricină de mai mare muncă, nu din pricina îndelungii-răbdări dumnezeiești, ci din pricina împietririi păcătoșilor. Că – zice – tu, păcătosule, îți învistierești urgie, iar nu Dumnezeu. Pentru care pricină? Din pricina inimii tale neînduplecate spre bine și împietrită, fiindcă, atîta vreme cît tu nu te moi nici cu bunătatea, nici cu îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu, și nici cu frica nu te îndupleci spre bine, care alt lucru este mai împietrit decît tine?¹¹⁰

¹⁰⁹ Bagă de seamă că Pavel a luat zicerea aceasta („Care va răsplăti fiecăruia după faptele lui”) întocmai, cuvînt cu cuvînt, de la Parimistul (*Pildele lui Solomon* 24:12), și de la David, care zice și el la fel în *Psalmul* 61:11. Iar dumnezeiescul Maxim, tîlcuind aceasta, zice: „Cînd vei auzi *Scriptura* zicînd că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele lui, să înțelegi că Dumnezeu nu răsplătește bune după cele ce se fac afară de scopul cel drept, chiar dacă par a fi bune; ci după cele ce se fac urmînd țelul cel drept, căci judecata lui Dumnezeu nu privește la cele ce se fac, ci la scopul lor” (capitolul 37 al sutei a II-a din cele despre dragoste). (n. aut.)

¹¹⁰ [...] Iar dumnezeiescul Maxim a zis că „inima cea împietrită nu se moaie nici de dragoste, nici cu rugăciunea, nici cu pocăința, nici cu pedepsele, nici cu bătăile, nici cu învățăturile și cu darurile lui Dumnezeu” (la Coresi). Pentru aceasta a zis Isaia: „Ai învîrtoșat inimile noastre ca să nu ne temem de Tine” (capitolul 63:17). (n. aut.)

Și, zicînd: „ziua urgiei”, zice și: „a descoperirii și a dreptei judecăți a lui Dumnezeu”.¹¹¹ Și în chip potrivit, ca să nu socotească cineva că judecata lui Dumnezeu se face cu urgie. Deci zice că mai întâi se face descoperire și arătare a tuturor păcatelor, și abia apoi, după măsura păcatelor arătate, se face răsplătirea și urgia, săvîrșindu-se astfel dreapta judecată. Pentru că, în lumea aceasta, faptele oamenilor fiind ascunse, nu totdeauna se face dreptate; iar atunci cînd se vor arăta cele ascunse ale fiecăruia, urmează a se face dreapta judecată.

Bagă de seamă – o cititorule! – stihurile acestea, pentru că trebuie să pricepi drept cuvîntul acela al *Ieșirii*: „Iar Eu am împietrit inima lui Faraon” (capitolul 4:21), că mai aceea o tălmăcește aici Pavel, cu alte ziceri. Vezi despre aceasta la zicerea: „Deci dar, pe care voiește miluiește, și pe care voiește împietrește” (*Romani* 9:18).

7 viață veșnică, celor ce, după stăruință în fapta bună, caută slavă, și cinste și nestricăciune;

De vreme ce mai sus a zis că Domnul va răsplăti fiecăruia după faptele sale, acum, vrînd a face cuvîntul mai blînd, Pavel începe aici de la cele bune ce va răsplăti atunci Domnul. Deci – zicînd: „celor ce, după stăruință în fapta bună” – arată două lucruri: primul, că nu se cade a se lenevi cineva și a trîndăvi, ci trebuie să stăruie întru bine pînă la sfîrșit; al doilea, că nu se cuvine a nădăjdui cineva doar întru credință, fiindcă are trebuință și de fapte bune.

Iar zicînd: „și nestricăciune”, deschide ușa și cunoștința despre înviere. Apoi – fiindcă toți avem să ne sculăm din morți, însă nu toți pentru același sfîrșit, ci unii se vor scula pentru slavă și pentru împărăție, iar alții pentru osîndă și muncă – de aceea a zis: „slavă și cinste”. Iar toată cuprinderea cuvîntului așa se tîlcuiește: Dumnezeu – zice – va da viață veșnică celor ce caută slava cea viitoare și cinstea și care totdeauna își aduc aminte atît de aceasta, cît și de nestricăciunea pe care au s-o dobîndească întru învierea din morți. Dar cum se caută slava cea viitoare, și cinstea și nestricăciunea? Stăruind întru lucrurile cele bune, pentru că cel ce îngăduie întru fapta bună și rabdă statornic toată ispita ce vine asupra-i, acela caută cu adevărat slava, și cinstea și nestricăciunea, adică dobîndirea bunătăților celor nestricăcioase care se dobîndesc odată cu trupul cel nestricăcios.

¹¹¹ „(...) și a dreptei judecăți a lui Dumnezeu”; acest „și” conjuncție nu se află în scrisul Apostolului, dar Sfîntul Teofilact și Teodorit o au în tîlcuirea lor. Iar Icumenie o judeca cum că e de prisos. (n. aut.)

8 iar iubitorilor de prigonire – care nu se supun adevărului, ci se supun nedreptății – mînie și urgie.¹¹²

9 Necaz și strîmtorare peste tot sufletul omului ce lucrează răul, al Iudeului mai întîi, și al Elinului;¹¹³

„Prigonire” se numește împotrivirea fără temei. Deci zice: Celor iubitori de a birui prin cuvînt, le va urma necaz și strîmtorare. Cu aceasta, Pavel arată că oamenii se fac răi nu din necunoștință, ci din iubirea de a birui, și pentru aceasta sînt neiertăți. Dar și a se supune nedreptății și a nu se supune adevărului e greșeală a alegerii lor, fiindcă nu zice că sînt siliți sau tiranizați, ci că „se supun”. Și vezi cum a zis că Dumnezeu va răsplăti viață veșnică, nu însă că va răsplăti și cele rele. Nu zice că Dumnezeu va plăti celor răi mînia, și urgia și nacazul, ci aceasta a lăsat-o a se înțelege nehotărîtor, cum că relele acestea vor urma faptelor lor. Pentru că a face viu este însușire a firii lui Dumnezeu, iar munca nu ne vine de la Dumnezeu, ci din lenevirea noastră.

Iar zicînd: „peste tot sufletul omului”, smerește mîndria Romanilor, pentru că – măcar împărat de ar fi cineva, dacă lucrează răul, adică dacă stăruie în răutate și nu se pocăiește – nu va scăpa de osîndă. Pentru că nu a zis: „celui ce a lucrat”, ci: „acelui ce lucrează”, făcînd răul cu sîrguință și cu stăruire. Și, de vreme ce a dobîndit mai multă învățătură din *Lege*, Iudeul este și vrednic a lua mai multă pedeapsă, căci „cei puternici, cu putere se vor certa” (*Înțelepciunea lui Solomon* 6:6). Și, cu cît sînt mai înțelepți, cu atît se vor munci mai mult.

10 slavă, și cinste și pace tot celui ce lucrează binele,¹¹⁴ Iudeului mai întîi, și Elinului.

11 Căci nu este căutare la față la Dumnezeu!

În cuvintele ce vor urma, Apostolul socotește să arate că tăierea împrejur a Iudeilor nu folosește la nimic și că nici netăierea împrejur a „neamurilor” nu vatămă. Și, după ce va arăta aceasta, socotește să vorbească de credința ce îndreptează pe om. Această socotință avînd-o dar, el clatină mai întîi obiceiurile Iudeilor, și vezi înțelepciunea lui: el povestește cele mai-nainte de venirea lui Hristos, și cum că lumea era plină de răutate și că mai întîi Iudeii erau vinovați muncii, și apoi Elinii. Și – luînd ca o dovadă mărturisită că Elinul se va

¹¹² Iar toată cuprinderea (tot periodul, fraza) așa se alcătuiește, adică: „Celor ce cu stăruință caută lucrul bun, Dumnezeu le va răsplăti viață veșnică, slavă, și cinste și nestricăciune; iar iubitorilor de prigonire – care nu se supun adevărului, ci sînt supuși nedreptății – li se va răsplăti mînie și urgie. Așa închipuie cuprinderea aceasta Fotie, spre mai multă lămurire (în epistola 167 către Gheorghe al Nicomidiei). (n. aut.)

¹¹³ Lipsește graiul „va fi”. (n. aut.)

¹¹⁴ Se înțelege că „va fi răsplătit de Dumnezeu”. (n. aut.)

munci pentru relele ce face, de vreme ce calcă legea cea firească scrisă în inimi – din aceasta trage încheierea că se va și cinsti pentru bunătățile ce face păzind legea aceasta. Și, dacă cinstea și necinstea urmează din fapte, *Legea* cea scrisă și tăierea împrejur sînt așadar de prisos, și nu numai de prisos, ci și pricinuitoare de mai multă muncă Iudeului. Căci, dacă Elinul se osîndește pentru că nu a învățat cele bune de la făpturi și din legea cea firească, cu mult mai vîrtos se va osîndi Iudeul, care, pe lîngă învățătura făpturii și a fireștii legi, a mai primit-o și pe aceea a *Legii* scrise.¹¹⁵ Deci – o cititorule! – de vreme ce ai înțeles scopul Apostolului, urmează dar și zicerilor lui!

Aici însă, Pavel nu numește „Elini” pe slujitorii idolilor, ci pe cinstitorii de Dumnezeu ce se supuneau legii firii, precum a fost Melhisedec, și Avimeleh împăratul Gherarilor, și Iov, și Ninivitenii și, în urmă, Corneliu. La fel, „Iudei” numește pe cei mai înainte de venirea lui Hristos. Și, fiindcă se sîrguiește să arate că tăierea împrejur nu are nici o putere, Apostolul se întoarce la vremile cele vechi și arată că atunci nu era nici o osebire între Elinul cinstitor de Dumnezeu și Iudeul ce făcea cele bune. Pentru că – dacă mai înainte de venirea lui Hristos, cînd obiceiurile Iudeilor erau felurite – Iudeul nu avea nici o întâietate mai mult decît Elinul, cu cît mai vîrtos nu avea nici o întâietate după venirea lui Hristos, cînd *Legea* a rămas nelucrătoare? Acestea le zice însă Pavel ca să doboare mîndria Iudeilor, care nu primeau pe cei de alte neamuri.

Slavă, și cinste și pace – zice – va da Dumnezeu Iudeului și Elinului. Dar cum se tâlcuiesc acestea? Ascultă: slava lumii, și cinstea și celelalte bunătăți au totdeauna vrăjmași și tulburări, pentru că sînt zavistuite și se vrăjmășuiesc de către oameni. Chiar dacă nu le vrăjmășuiește careva din afară, totuși cel ce are bunătățile acestea e tulburat totdeauna din lăuntru de cugetări. Iar slava și cinstea ce se dau de la Dumnezeu au pacea, pentru că nu se vrăjmășuiesc și pentru că pricinuiesc celor ce sînt slăviți și se cinstesc netulburarea și pacea cugetelor. Și – pentru că părea lucru de necrezut a primi slavă și cinste de la Dumnezeu Elinul, care nu auzise nici *Legea*, nici Proorocii – de aceea spune aici Pavel pricina, că aceasta se întîmplă fiindcă „Dumnezeu este necăutător la față”, adică nu face voia oamenilor, ci cercetează doar faptele. Deci, fiindcă Elinul nu se osebește de Iudeu după fapte, ci după lucrarea binelui, atunci nimic nu-l oprește a se cinsti și el întocmai cu Iudeul. De aceea, în urma nelucrării și a încetării *Legii*, tu, Iudeule, nu te făli asupra celui de alt neam, pentru că și în vremea cînd *Legea* era în puterea sa și cînd obiceiurile tale înfloreau, de aceeași cinste cu tine era și cel de alt neam care lucra binele.

¹¹⁵ Pentru aceasta – tâlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Legea a dat-o spre ajutor” (capitolul 50, stih 20) – a zis și marele Vasilie: „Mare îți era și iscusința cea din fire ce este întru tine spre bine. Ci Dumnezeu, plinind aceasta, ți-a adăugat și povățuirea cea din *Lege*, ca o ducere de mînă.” (n. aut.)

12 Căci, cîți au greșit fără de Lege, fără de Lege vor și pieri; iar cîți în Lege au greșit, prin Lege se vor judeca.

13 Fiindcă nu auzitorii Legii sînt drepti la Dumnezeu, ci făcătorii Legii se vor îndrepta.¹¹⁶

Mai sus, Apostolul a arătat că și Elinul se cinstește întocmai cu Iudeul, iar acum arată că, după pedeapsă, se muncește mai greu Iudeul.¹¹⁷ Pentru că Elinii – zice – au greșit „fără de *Lege*”, adică fără a avea învățătura *Legii* celei scrise. De aceea, „fără de lege vor și pieri”, adică se vor munci mai ușor, neavînd *Legea* scrisă care să-i pîrască. Căci zicerea: „fără de lege” aceasta înseamnă, anume: „fără osîndirea *Legii* scrise”. Iar Iudeul, fiindcă a greșit avînd învățătura *Legii* celei scrise, prin *Legea* scrisă se va judeca, adică se va osîndi, fiindcă *Legea* mai tare stă, și-l pîrăște că a călcat-o și, prin urmare, îi pricinuieste mai mare osîndă.¹¹⁸ Deci cum zici tu, Iudeule, că nu ai trebuință de darul evangheliei, că te

¹¹⁶ Tîlcuind zicerea aceasta, Coresi zice că „omul se îndreptează în două feluri: ori, din păcătos, se face drept; ori, din drept, se face mai drept”. Îndreptarea se face prin credință și prin fapte. Și prin amîndouă se face îndreptarea, „că nu auzitorii *Legii*” (iată credința!), „ci făcătorii *Legii* (iată lucrarea!) se vor îndrepta”. Dumnezeu îndreptează, dar omul însuși pe sine-și se gătește spre îndreptare. Se potrivește cu aceasta ceea ce a zis și Sfîntul Efrem Sirul: „Frate, te numești pe sine-ți cunoscător? Din faptele tale cunoaște-te! Căci, precum trupul fără de duh este mort, așa și cunoștința fără de lucrare este moartă. Rătăcire e omului a nu ști *Scripturile*, dar îndoit se rătăcește acela ce le știe, dar le defaimă. Că scris este și în *Pateric*, căci ziceau bătrînii: «Acestea sînt cele pe care le caută Dumnezeu la Creștin: a se supune cineva *Sfintei Scripturi* și a se sili să facă cele zise acolo.» Și iarăși a zis un bătrîn: «Proorocii au făcut cărțile, și au venit părinții noștri și au lucrat ce scria într-însele. Iar cei ce au venit după dînșii le-au învățat pe de rost. A venit însă neamul acesta, și le-a scris și le-a pus în ferestre [pervazuri, rame, n. m.], lăsîndu-le nelucrătoare.»” (n. aut.)

¹¹⁷ Și Icumenie, unit cu Teofilact, tîlcuiește zicerea: „fără de *Lege*” și „prin *Lege* se vor judeca”, adăugînd că și Elinii se vor muncii, însă mai ușor, ca unii ce au călcat numai legea firii, iar Iudeii mai greu, fiindcă au călcat și legea firii, și *Legea* scrisă. (n. aut.)

¹¹⁸ Bagă de seamă cum, din cuvîntul acesta al Apostolului, ne învățăm că nu se vor osîndi deopotrivă cei ce fac unul și același păcat mai înainte de *Lege* și după *Lege*, ci cu deosebire, după cunoștința, și după puterea, și după deplinătatea fiecăruia și după osebirea vremilor. De aceea a zis Solomon: „Judecata va fi aspră pentru cei mari, căci cel mic poate căpăta milă, dar cei puternici tare se vor certa” (*Înțelepciunea lui Solomon* 6:6). Și Domnul a hotărît, zicînd în *Sfîntitele Evanghelii*: „Tot celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere! Și, celui ce i s-a pus mult, mai mult îi vor cere! (*Luca* 12:48). Pentru aceasta, scria lui Evdemon Scolasticul și Isidor Pilusiotul: „Fiindcă ai scris că mulți, aceleași greșind, nu au luat aceeași pedeapsă, îți răspund că asta se întîmplă din pricină că multă e scumpătatea Judecătorului, Care, întru greșeli, nu caută numai felul păcatului, ci și cunoștința celui ce a păcătuît și dregătoria, și cercetează osebirea vremii și felul de viață. Căci, același păcat făcîndu-l, nu vor suferi aceeași pedeapsă cel mai înainte de *Lege*, și cel de după *Lege* și cel de după dar, ci cel dintîi mai blîndă, cel de-al doilea mai grea, iar cel de după dar pedeapsă nescăpată” (epistola 86). Și, iarăși, același, scriind lui Ioan Diaconul, zice: „*Legea* [veche, a lui Moisi, n. m.] pedepsea fără de apărare pe cei ce păcătuiau mai presus de iertare. Iar după ce a venit darul [legea cea nouă, *evangelia* lui

îndreptezi doar din *Legea cea veche*? Căci, iată, ai arătat că n-ai folosit nimic din *Lege*. Drept aceea, tu ai mai multă trebuință decât Elinul de darul lui Hristos. Căci nu te-ai îndreptat la Dumnezeu din auzirea *Legii*, fiindcă auzitorii *Legii* se pot socoti cucernici și cinstiți în fața oamenilor, nu însă și înaintea lui Dumnezeu; ci făcătorii *Legii*, aceștia sînt cei ce se îndreptează la Dumnezeu.

14 Căci – cînd «neamurile», care nu au *Lege*, fac firesc cele ale legii – aceștia, neavînd *Lege*, loruși își sînt lege,¹¹⁹

15 ceea ce arată lucrul legii scris în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor

Cînd vorbește împotriva Iudeilor, Pavel folosește cuvintele cu atîta înțelepciune, încît se arată că nu zice nimic împotriva *Legii celei vechi*. Pentru aceasta spune aici, ca și cum ar înălța și ar mări *Legea*, că cei ce nu au *Lege* – dar fac faptele legii firești, supunîndu-se acesteia și cuvîntului conștiinței cel insuflat în sinea lor – aceia sînt minunați și lăudați, pentru că, fără a avea trebuință de *Legea* scrisă, au împlinit totuși poruncile ei, întipărint în inimile și în conștiința lor nu slove, ci fapte bune.

Hristos, n. m.], acesta îi muncește mai mult decât *Legea* și mai amar pe cei ce au păcătuit, și nu s-au pocăit. Și legea cea nouă îngrozește cu muncile fiindcă, păcătuint, cei ce s-au învrednicit de atîta dar și s-au ridicat la împărătească cinste sînt vrednici de mai multă muncă! Pentru aceasta a zis Pavel: «Stricînd cineva *Legea* lui Moisi – fără de îndurare (adică fără de milă, și neapărat și fără iertare), prin mărturia a doi sau trei martori – moare, adică se ucide cu pietre. Cu cît socotești – zice – că se va învrednici mai mult de muncă cel ce va defăima pe Acela ce ne-a slobozit și ne-a cinstit, ocărîndu-L prin cele ce face?» (epistola 167).

Și Teodorit zice: „Prin acestea, Stăpînul ne învață că, de la cei ce sînt desăvîrșit întru fapta bună, cere fapta bună cea mai mare. El îi rabdă îndelung pe cei care greșesc mult, dar sfinților nu le împărtășește această iertare” (*La cele nedumerite ale Scripturii*, întrebarea 43).

Și marele Vasilie zice acestea puține, dar înfricoșate cuvinte: „Judecata urmează darului, și va cerceta Judecătorul cum ai întrebuințat cele dăruite” (*Cuvînt despre smerita cugetare*). (n. aut.)

¹¹⁹ Înțeleptul Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Că dumnezeiasca lege cere fapta, mărturisesc cei ce au avut cugetări bine-cinstitoare de Dumnezeu mai înainte de *Legea* lui Moisi, care și-au împodobit viața cu fapte bune, lor înșile făcîndu-se puitori de lege.” Bagă de seamă că – după oarecari moraliști – trei sînt vredniciile catolicești (adică peste tot cuprinzătoare) asupra cărora se reazemă legea firească, pe care e dator a le păzi cel ce nu voiește a rătați din calea faptei bune: 1) să nu faci altora ceea ce nu voiești a-ți se face ție; 2) să-ți faci sie-ți ceea ce voiești a-și face alții loruși; 3) să faci altora ceea ce voiești a-ți face ție alții. Cea dintîi se numește vrednicia dreptului; cea de-a doua, vrednicia celui cinstit; și cea de-a treia, vrednicia cuviinței ori a celui cuviincios. Iar Domnul le-a cuprins pe toate trei întru aceste cuvinte: „Deci, toate cîte voiți a vă face vouă oamenii, așa faceți și voi lor, că în aceasta se cuprind *Legea* și Proorocii” (*Matei* 7:12). Iar unul din împărații vechi ai Romei, preamărindu-se, deși era necredincios și slujitor de idoli, a scris această învățătură a Domnului, catolicească [atotcuprinzătoare, n. m.] și unită cu legea firească, deasupra ușilor palatului său, ca s-o citească toți cei ce intrau. (n. aut.)

Apostolul vorbește însă aici de trei legi: de cea scrisă, de cea firească și de cea care se socotește prin fapte. Și zice: „«Neamurile», care nu au *Lege*” (care lege? cea scrisă, firește) „fac cele ale legii”. Ale cărei legi? Ale celei ce se socotește prin fapte. Apoi: „Aceștia, neavînd *Lege*” (care lege? cea scrisă), „își sînt loruși lege”. Cum și în ce chip? Întrebuințînd legea firească și cuvîntul conștiinței, „care arată lucrul legii”. Al cărei legi? Al celei ce se socotește prin fapte.¹²⁰

Socotește dar înțelepciunea lui Pavel, căci n-a înfruntat pe Iudei, precum cerea urmarea cuvîntului, după care se cuvenea a zice așa: „Căci, cînd neamurile cele fără de *Lege* fac cele ale legii în chip firesc, negreșit sînt mult mai bune acelea decît Iudeii ce se învață din *Lege*.” Însă nu a zis-o așa, ci mai lin: că „«neamurile» își sînt loruși lege”.¹²¹ Din acestea, arată că firea oamenilor dobîndea de la Dumnezeu toată purtarea de grijă și pronia și în vremurile vechi, mai dinainte de a se da *Legea*, totodată astupîndu-se gurile celor ce zic: Pentru ce nu a venit Hristos în lume dintru început ca să învețe pe oameni lucrarea binelui? Căci Pavel răspunde lor că Dumnezeu a pus dintru început în oameni cunoștința binelui și a răului, iar după ce a văzut că nu isprăvește nimic, a venit El Însuși, în vremile cele mai de pe urmă.¹²²

și prin cugetările lor întru sine-și pîrîndu-se sau dezvinovățindu-se,¹²³

¹²⁰ Bagă de seamă cum Coresi și însuși Teofilact zic că această lege a faptelor e cea a lui Moisi, adică *Legea* scrisă, și uită-te la *Romani* 3:27. (n. aut.)

¹²¹ Coresi zice că [...], după Hrisostom, Teodorit și Icumenie, prin „neamuri”, se înțeleg aici acelea ce nu au crezut în Hristos, dar faceau din fire oarecari bunătăți ale conștiinței. Pentru că Dumnezeu Și-a pus divanul și județul Său în cămara împărătească a inimii, și a scris legi pe lespezile inimii și judecător l-a făcut pe dreptul cuvînt care urmează conștiinței. Iar martori a pus închipuirile, care ori ajută, ori mărturisesc împotrivă. Pentru aceasta, de acești judecători a zis David: „S-a însemnat peste noi lumina feței Tale” (*Psalms* 4:7); și iarăși: „Mincinoși – fiii oamenilor, în cumpene” (*Psalms* 69:9). Și Domnul a zis: „Împacă-te cu potrivnicul tău în grabă!” – adică cu legea conștiinței, precum tâlcuiește avva Dorothei și alți Părinți. (n. aut.)

¹²² Pentru ce a venit Hristos în vremile cele mai de pe urmă, vezi la tâlcuirea zicerii: „(...) iar acum, încă o dată, la sfîrșitul veacurilor” (*Evrei* 9:26) și la: „iar cînd a venit plinirea noastră”, la subînsemnarea stihului 4 al capitolului 4 de la *Galateni*. (n. aut.)

¹²³ Tîlcuind cuvîntul acesta, Macarie cel Mare zice: „Precum ar fi o corabie avînd multă povară – pe ai cărei oameni îi ocîrmuiește și-i economisește cîrmaciul, pe unii certîndu-i, iar pe alții povățuindu-i – așa este și inima, avînd cîrmuitoare mintea, conștiința ca muștrătoare, cugetele ca pîrîși, sau dezvinovățitori ori răspunzători. Că zice: «prin cugetările lor întru sine-și pîrîndu-se sau dezvinovățindu-se». Vezi așadar cum conștiința nu judecă împreună cugetele, ci îndată le muștră pe cele care ascultă de păcat? Căci nu minte – pentru că ce ar zice înaintea lui Dumnezeu în ziua judecății? – ci se mărturisește că totdeauna era muștrînd” (cuvîntul XV, capitolele 33, 34). Și ia aminte că, după oarecari moraliști, conștiința se hotărăște (definește) așa: „Conștiința este acea lucrare a sufletului prin care acesta judecă dacă

16 în ziua cînd Dumnezeu va judeca, prin Iisus Hristos, cele ascunse ale oamenilor, după bunăvestirea mea.

Pavel învață aici că, atunci cînd vom fi judecați toți oamenii de obște, cugetările noastre vor sta de față, unele osîndindu-ne, iar altele răspunzînd spre dezvinovățirea noastră. Și omul nu are trebuință de alt pîrîș sau avocat!¹²⁴ Vrînd însă să crească temerea, nu a zis că Dumnezeu va judeca *păcatele*, ci „cele ascunse” ale noastre. Fiindcă oamenii judecă numai greșelile văzute, iar Dumnezeu le va judeca pe cele ascunse, prin Iisus Hristos, adică Tatăl prin Fiul, „pentru că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”

faptele lui sînt ori nu unite cu legea.” Drept aceea, din hotărîrea aceasta, se vede cum conștiința e o cugetare împlinită (silogism), a cărei propunere [premisă, n. m.] mai mare [majora, n. m.] cuprinde legea, propunerea mai mică [minora, n. m.] cuprinde fapta, iar încheierea [concluzia, n. m.] cuprinde hotărîrea dacă fapta este sau nu unită cu legea. De pildă, conștiința oamenilor, ca o carte a legii, zice: „Furul păcătuiește!” Iată propunerea [premisă, n. m.] mai mare. Conștiința furului mărturisește propunerea mai mică, zicînd: „Eu fur!”, și aceeași conștiință aduce asupra-și hotărîrea într-o încheiere [concluzie, n. m.] și zice: „Eu păcătuiesc!” Pentru aceasta se și numește conștiința canon (regulă) al faptelor omului, pîrîș adică, și martor și judecător. Că acestea arată Apostolul prin cuvintele de aici, vezi și la subînsemnarea zicerii: „Că, de ne-am judeca pe noi înșine, nu ne-am mai osîndi” (*1 Corinteni* 11:31). (n. aut.)

¹²⁴ Icumenie spune că cugetele pîrăsc pe cei ce au să se muncească, iar cugetele celor ce au să se îndrepteze răspund spre dezvinovățire. Arată însă că, de vreme ce nimeni nu este fără de păcat, cugetele îi mustră și pe cei ce au să se îndrepteze, pentru ale lor păcate de iertat, dar biruiesc cugetele celor ce au ca răspuns de ajutor neputința firii și iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Iar asupra celor ce au să se muncească biruiesc cugetele ce îi pîrăsc că au păcătuit fără iertare și fără pocăință. Însă și pîra (osînda) cugetărilor pîrîtoare, și îndreptarea celor dezvinovățitoare singur Judecătorul le aduce.

Iar înțeleptul Teodorit, pentru ca să adevereze cum că conștiința omului pîrăște ori dezvinovățește în chip firesc, aduce ca pildă pe frații lui Iosif. Căci, cînd a pus Iosif pe frații săi în închisoare timp de trei zile, ei, îmboldindu-se și muștrîndu-se de către conștiința lor, nu luau aminte la întîmplarea de față, ci, aducîndu-și aminte de fărădelegea făcută de dînșii cu 20 de ani mai înainte, ziceau unii către alții acestea: „Cu adevărat sîntem într-o păcatărie pentru fratele nostru, că am trecut cu vederea necazul sufletului lui cînd se ruga nouă, și nu l-am ascultat. Și pentru el a venit asupra noastră necazul acesta” (*Facerea* 42:21). Iar Ruvin, oarecum dezvinovățindu-se, le aduce aminte de cuvintele ce le zicea spre ajutorul lui Iosif: „Nu am grăit vouă, zicînd să nu nedreptățiți pe copilaș, și nu m-ați ascultat? Și iată că sîngele lui se cere!” (la fel). Așa și Avimeleh, împăratul Gherarilor, avînd mărturia conștiinței, a răspuns spre dezvinovățire către Dumnezeu pentru Sara, femeia lui Avram, zicînd: „Doamne, neam nevinovat și drept pieri? Au doar nu mi-a spus el: Soră a mea este! Și nu mi-a zis ea: Frate al meu este! Într-o inimă curată și mîini curate am făcut aceasta” (*Facerea* 25). Așadar, urmează că la judecata viitoare acei care au viețuit în afară de lege ori sînt pîrîși de conștiință că au păcătuit și că se muncesc de Dumnezeu cu dreptate, ori conștiința răspunde pentru dînșii spre dezvinovățire, arătînd că au păcătuit într-o neștiință. (n. aut.)

(Ioan 5:22). Sau vei înțelege zicerea: „prin Iisus Hristos” așa: „după evanghelia [buna vestire, n. m.], care s-a afierosit mie prin Iisus Hristos”. Apostolul arată aici că prin evanghelia sa, adică prin evangheliceasca sa propovăduire, nu învață pe Romani vreun lucru străin și nou, ci acelea ce i-a învățat dinainte și firea, adică judecata și munca [osînda, n. m.].¹²⁵

**17 Iar dacă¹²⁶ tu te numești Iudeu, și te odihnești în Lege, și te lauzi întru Dumnezeu,
18 și cunoști voia Lui și alegi cele de folos, învățându-te din Lege;**

După ce a zis că nu lipsește nimic spre a se mîntui și Elinul care prin legea firească face faptele *Legii* scrise, Pavel numără acum faptele cucernice și cinstite ale Iudeilor, întru care nădăjduind ei se mîndresc asupra «neamurilor». Și, mai întîi, ei aveau numele de „Iudei”, care era cinstit atunci, precum este cinstit acum acela de „Creștin”. Însă nu a zis: „ești Iudeu”, ci: „te numești Iudeu”, pentru că adevăratul Iudeu este acela ce se mărturisește, căci Iuda se tălmăcește „mărturisire”. „Și – zice – te odihnești în *Lege*”, adică nu cauți în altă parte să înveți care fapte trebuie să faci, ci ai *Legea* scrisă, care te învață toate cu înlesnire. „Și te lauzi întru Dumnezeu” că ești iubit și cinstit de El mai mult decît toți ceilalți oameni. Și mare mîndrie și necunoștință este a folosi tu iubirea lui Dumnezeu împotriva oamenilor celor de o fire cu tine, adică a „neamurilor”, de vreme ce ști voia lui Dumnezeu și cele de folos, adică deslușit ce trebuie să faci și ce să nu faci – căci „de folos” va să zică cele cuvenite și folositoare fiecăruia.

**19 și te nădăjduiești a fi povățuitor orbilor, lumină celor dintru întuneric,
20 îndreptător celor fără de minte, învățător al pruncilor, avînd în Lege închipuirea cunoștinței și a adevărului –**

Pavel zicea mai sus că auzirea *Legii* nu folosește la nimic, dacă nu va fi unită și lucrarea: „Căci nu auzitorii *Legii* – zice – sînt drepti la Dumnezeu, ci făcătorii ei.” Iar acum zice ceva și mai mare, anume: Chiar și învățător al *Legii* de ești, dar nu faci cele ale *Legii*, nu numai că nimic nu te vei folosi, ci și mai mult te vei munci! Căci, de vreme ce Iudeii se mîndreau mai mult cu vrednicia învățăturii, mai vîrtos de la aceasta îi și arată vrednici de rîs Apostolul. De aceea, numindu-i „povățuitori orbilor”, „învățători pruncilor” și ce-

¹²⁵ Despre evanghelie, vezi la capitolul 14 al acestei epistole către Romani, stih 24. (n. aut.)

¹²⁶ Teodorit scrie: „vezi”, alții: „iată”, iar alții: „dacă”. Mai drept se vede că este „vezi” ori „iată”, și nu „dacă”, măcar că în cele mai multe izvoade așa se scrie. (n. aut.)

lelalte, el mustră mîndria lor. Pentru că aceia așa se numeau pe sine-și: „povă-
țuitori”, și „lumină” și „învățători”; iar pe nemernici [venetici, n. m.] și pe
neamurile ce ajunseseră la cunoaștere de curînd, îi numeau „întunecați”, și
„prunci” și „fără de minte”. Și zice: Tu – o învățătorule Iudeu! – nu ai închi-
puirea cunoștinței și a adevărului în fapte și isprăvi, ci doar întru *Legea* scrisă,
dar nădăjduiești că printr-însa închipuiești întru tine fapta bună. De aici, se
întîmplă un lucru asemenea precum, de pildă, cînd cineva are chipul împăra-
tului, dar nu urmează zugrăvirii aceleia; iar cei ce nu au chipul îl urmează pe
el întru adevăr, fără a-l vedea. Deci: fiecare învățător zugrăvește și închipuie
în sufletele ucenicilor și ascultătorilor săi cunoștința binelui și a adevărului.
Iar dacă învățătorul acela face și fapte potrivite cu învățătura sa, el este desă-
vîrșit; iar dacă nu face faptele, el este la fel cum erau Iudeii pe care îi înfruntă
Apostolul aici.

Unii însă au socotit că „închipuirea” ar fi închipuirea cea mincinoasă și
plăsmuită, închipuită întru cele din afară ale cunoștinței, iar nu cunoștința cea
adevărată și buna-cinstire de Dumnezeu.¹²⁷

21 *deci, cel ce judeci pe altul, pe sine-ți nu te judeci? Cel ce
propovăduiești a nu fura, furi?*¹²⁸

22 *Cel ce zici a nu prea-curvi, prea-curvești? Cel ce te îngrețoșezi de
idoli, furi cele sfinte?*

23 *Cel de te lauzi în Lege, prin călcarea Legii Îl necinstești pe
Dumnezeu?*

¹²⁷ Iar înțeleptul Fotie zice – după Icumenie – că cel ce știe legea și viază după ea, acela se
închipuiește cu închipuirea cunoștinței și a adevărului. Prin „închipuirea cunoștinței” se
înțelege „a ști”, iar prin „închipuirea adevărului”: „a face”. Pentru că acela arată cu adevărat
cunoștința legii, care plinește legea prin fapte. Vezi și la capitolul 3 al epistolei a doua către
Timotei, stihul 3. (n. aut.)

¹²⁸ Pentru aceasta [...] zicea și Teologul, în stihurile cele împătrite iambice: „Ori nu tre-
buie a învăța (pe alții), ori a învăța cu chipul [exemplul, n. m.]; adică nu cu o mîină a trage, iar
cu cealaltă a împinge.” [...]

Zice și Isidor Pilusiotul: „Nici cuvîntul, nici fățarnicia nu lipsește celor ce cutează a învăța
(pe alții), făcînd însă cele împotriva acelora zise. Căci cei ce nici nu fac faptele bune, dar nici
nu se apucă a învăța (pe alții), poate că mai măsurat se vor pedepsi; iar celor ce se măresc
pentru învățatură, dar nu fac cele ce zic, pedeapsa le va fi neapărată și neiertată” (epistola 150
către presviterul Teopempt).

Și marele Vasilie zice: „Vrednicia de crezare a învățătorului face cuvîntul mai bine primit,
și pe cei ce îl învață îi face mai cu luare aminte” (tomul 1, cuvîntul al 17-lea). Iar dumnezeies-
cul Hrisostom zice așa: „Ucenicii se aduc la rîvna celor bune cînd au pildele de la învățător.”
(n. aut.)

24 „Căci, din pricina voastră, se hulește numele lui Dumnezeu între
«neamuri»” (Isaia 42:5), precum este scris.

Apostolul vorbește cu chip întrebător, rușinînd pe Iudeii aceia care se fă-
leau întru a învăța pe alții. Iar „furt de cele sfinte” numește tâlhărirea banilor
afierosiți la idoli.¹²⁹ Pentru că, deși se îngrețosau de idoli, fiind biruiți de iubi-
rea de argint, ei luau cele afierosite idolilor pentru mîrșavul cîștig.

Apoi, o zice pe cea mai grea: Cum tu – care te lauzi cu *Legea* scrisă, fiindcă
te-ai cinstit de Dumnezeu și ai luat *Legea* – cum așadar necinstești pe Dum-
nezeu prin călcarea *Legii*?¹³⁰ Trei vinovății numără aici Apostolul: 1) că sînt
necinstitori; 2) că necinstesc pe Dumnezeu, Care i-a cinstit; 3) că necinstesc pe
Dumnezeu cu însăși mijlocirea *Legii* cu care au fost cinstiți, fiindcă o calcă.

Apoi, ca să nu pară că îi mustră de la sine însuși, aduce ca martor și pîrîș al
lor pe Proorocul Isaia, îndoită făcînd mustrarea și zicînd că ei nu numai că
ocăresc pe Dumnezeu, ci fac și pe alții să-L ocărescă. Căci, prin faptele lor, ei
nu învață *Legea*, ci învață chiar cele împotriva *Legii*, care se face pricină de a
huli oamenii pe Dumnezeu, Dătătorul *Legii*. Astfel, cei ce îi văd pe dîșii stri-
cați zic: Trebuia așadar Dumnezeu a iubi niște oameni ca aceștia? Și oare Dum-
nezeu, Care iubește asemenea oameni, este El adevărat? Și altele asemenea.

¹²⁹ Înteleptul Fotie înțelege furtul de cele sfinte ca furt al banilor afierosiți lui Dumnezeu,
nu idolilor. Și zice că cei ce urăsc pe idoli, dar fură cele sfinte, prin furtul aceasta, ocăresc pe
Dumnezeu și slujesc dracilor al căror lăcaș era idolul. (n. aut.)

¹³⁰ Pentru aceasta zice și marele Vasilie că, „precum prin lucrările cele bune aducem slavă
lui Dumnezeu, tot așa, prin lucrările cele rele, hulim pe Dumnezeu. Căci ce zice El celor ce
păcătuiesc? «Din pricina voastră, numele Meu se hulește între neamuri.» Iar Apostolul zice
așa: «Prin călcarea ta de *Lege*, ocărăști pe Dumnezeu.» Căci trecerea cu vederea și defăimarea
legilor este ocară asupra puitorului de lege, la fel cum necinstea și rușinea celor ce se fac
într-o casă în care se trăiește rău – întru care e mînie și strigare, ocară și rîs, desfătare și
desfrînare, necurăție și înverșunare – se întoarce asupra celui ce stăpînește casa. De aici, ur-
mează așadar să înțelegem că, precum întru lucrările cele bune Se slăvește Dumnezeu, așa în-
tru cele rele se slăvește diavolul ; căci, dacă iau mădularele lui Hristos și le fac mădulare cur-
viei, eu mut slava de la Cel ce mă mîntuiește la cel ce mă pierde... Deci să ne temem ca nu
cumva, aducînd slavă și laudă diavolului prin păcatul nostru, să ne dăm rușinii celei veșnice
împreună cu dînsul. Căci, cînd se luptă mintea cu patima, dacă, prin stăruire și rugăciune,
izbutește să-și biruiască patima, Creștinul încununează pe Dumnezeu, oarecum prin sine. Iar
cînd se va muia și se va supune îndulcirii, slugă și rob făcîndu-se păcatului, el adaugă prilej
de laudă, și de înălțare și de mîndrie vrăjmașului” (tîlcuire la zicerea: „Aduceți Domnului
slavă și cinste!”, de la *Psalmul* 28). (n. aut.)

25 Căci tăierea împrejur folosește cu adevărat dacă vei face Legea; iar dacă ești călcător de Lege, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur.

Fiindcă Iudeii aveau la mare cinste tăierea împrejur, Pavel nu zice de la început că tăierea împrejur este lucru de prisos și nefolositor; ci o primește cu cuvântul, iar cu fapta o doboară, zicînd: Mărturisesc că tăierea împrejur folosește cu adevărat, însă doar dacă tu, cel tăiat împrejur, vei păzi totodată și poruncile *Legii*. Iar de vei călca poruncile *Legii*, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur. Nu a zis că tăierea împrejur e nefolositoare (ca să nu arate că o ocărăște), dar l-a lipsit desăvîrșit pe Iudeu de dînsa.

Apoi, cu cuvîntul acesta, Apostolul îl arată pe Iudeu netăiat împrejur cu inima. Pentru aceasta, zice și Dumnezeu, prin Ieremia: „Toate neamurile sînt netăiate împrejur cu trupul, și toți cei din casa lui Israil sînt netăiați împrejur cu inimile lor” (capitolul 9, stihul 26). De aceea, Apostolul vorbește aici de două tăieri împrejur și de două netăieri împrejur: două văzute și simțite, iar celelalte două ascunse și gîndite. De pildă: tăierea împrejur văzută, după trup, este cînd cineva se taie împrejur în trupul său; iar tăierea împrejur gîndită și după duh este lepădarea patimilor trupesti și a îndulcirilor de prisos. Apoi, netăierea împrejur cea simțită și după trup este cînd cineva este netăiat împrejur la trup; iar netăierea împrejur gîndită și după duh este cînd cineva, avîndu-și sufletul ca și al „neamurilor”, nu taie de la el nici o patimă și nici o îndulcire.¹³¹ Deci Pavel zice așa: Cînd ești tăiat împrejur după trup, dar nu faci nici un lucru al *Legii*, atunci, după duh, tu ești netăiat împrejur. Pentru aceasta, Dumnezeu îți poruncește să te tai împrejur la inimă: „Tăiați-vă împrejur Dumnezeului vostru și tăiați împrejur învîrtoșarea inimii voastre, bărbații lui Iuda!” (*Ieremia* 4:4). Precum dimpotrivă, și cel ce este netăiat împrejur la trup, de va face lucrările și poruncile *Legii*, el este tăiat împrejur după duh, pentru că a tăiat de la sine și patimile și îndulcirile trupului. Aceleași cuvinte le zice Apostolul și în continuare. Ascultă:

¹³¹ Iar Teologul Grigorie, în cuvîntul la Nașterea Mîntuitorului, a zis așa: „Taie-te împrejur, curmă acoperămîntul de la naștere!” Cuvînt pe care Nichita Scoliaștul îl tâlcuiește așa: „Tăierea împrejur duhovnicească e lepădarea îndulcirii trupesti și a celor de prisos, care nu sînt de nevoie. Căci nici o îndulcire nu e de la Dumnezeu și nu se face după Dumnezeu. Îndulcirea este prisosință, a cărei închipuire este netăierea împrejur, care nu e nimic altceva decît piele, prisosință a vieții îndulcitoare. Iar «acoperămîntul de la naștere» este păcatul strămoșesc, care s-a revărsat la tot neamul, căci acesta se adaugă peste suflet numaidecît după naștere, dar se curmă cu sabia mîntuitorului botez și cu cuțitul Duhului făcător de viață.” Alții zic că „acoperămîntul de la naștere” sînt cugetele pătimase și pîcla dintr-însele, iar alții că e necunoștința, cea însoțită cu trupul ca un oarecare nor și acoperămînt (vezi și capitolul 2, stihul 11 al epistolei către Coloseni). (n. aut.)

26 Deci, cînd cel netăiat împrejur păzește îndreptările Legii, oare nu se va socoti netăierea lui împrejur ca tăiere împrejur?

Apostolul nu zice că netăierea împrejur biruie tăierea împrejur, pentru că aceasta s-ar fi socotit asupritoare și greu de primit celor ce auzeau, ci spune că netăierea împrejur se va socoti ca tăiere împrejur. Drept aceea, adevărata tăiere împrejur e lucrarea și fapta bună (adică cele bine-primate de Dumnezeu). La fel, adevărata netăiere împrejur este fapta rea și păcatul.

Vezi însă că Pavel nu a zis: „cînd cel tăiat împrejur va păzi *Legea*”, pentru că ar fi urmat să răspundă Iudeul și să zică: Și cum este cu putință a păzi *Legea* cel netăiat împrejur, cîta vreme chiar acest lucru, a fi netăiat împrejur, este călcare de *Lege*? Pentru aceasta, Pavel a zis: Cînd cel netăiat împrejur păzește *îndreptările Legii*, aceasta se va socoti lui negreșit ca tăiere împrejur. Care sînt însă *îndreptările Legii*? Acelea care se văd că îndreptează pe om prin lucrarea lor, pentru că tăierea împrejur nu este lucrare și faptă, ci pătimire, căci cel ce se tăia împrejur pătimea și simțea dureri în trup. Pentru aceasta, tăierea împrejur nu se poate numi „îndreptare” a *Legii*, căci ea s-a dat Iudeului numai cu scopul de a nu se amesteca cu cei de alte neamuri.¹³²

27 Iar cel din fire netăiat împrejur, plinind *Legea*, te va judeca pe tine, care, prin slova *Legii*¹³³ și prin tăierea împrejur, ești călcător de *Lege*.

28 Căci nu cel întru arătare este Iudeu, nici cea întru arătare, în trup, este tăiere împrejur;

29 ci este Iudeu cel întru ascuns, și tăierea împrejur este aceea a inimii întru Duhul, nu în slovă; a căruia laudă nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu.

Aici, Apostolul arată învederat că sînt două netăieri împrejur: cea din fire și cea din voință, care este – precum am zis înainte – cînd cineva nu are tăiată sau

¹³² La Varin, aflăm că tăierea împrejur a fost semnul arătării a trei lucruri: semnul întîi este al credinței, semnul al doilea e al neamului lui Avraam și semnul al treilea e al viețuirii celei cu întreaga-înțelepciune [curăția minții, n. m.]. Aproape același lucru îl zice și Fotie (întrebarea 205 către egumenul Teodor). (n. aut.)

¹³³ După Coresi, „slova” numește *Legea* lui Moisi, din trei pricini: ori pentru că s-a scris pe tablele de piatră; ori pentru că este aducătoare la dar, fiindcă și slovele aduc pe om ca să le citească; ori spre osebite de legea darului [evangelia, buna-vestire a lui Hristos, n. m.], care nu s-a dat prin slove simțite, ci prin cuvîntul lui Hristos și prin Duhul Sfînt, Care S-a pogorît peste Apostoli.

Iar Teodorit zice că a fi cineva netăiat împrejur nu are mustrare, pentru că așa se naște din fire, cum l-a plăsmuit pe om Făcătorul a toate. De aceea, nici o vătămare nu urmează din aceasta celor ce iubesc fapta bună. Iar tu, Iudeule, ai primit semnul tăierii împrejur de la strămoșii tăi și ai *Legea* care te învață ce să faci, dar cu faptele luptî împotriva scopului *Legii*. (n. aut.)

curmată nici o patimă și îndulcire trupească. Și două tăieri împrejur: cea la trup și cea la inimă întru Duhul. Și zice așadar că netăierea împrejur cea din fire – atunci când tac patimile, prin păzirea îndreptărilor *Legii*, precum am zis – va judeca (adică va osîndi) nu tăierea împrejur (fiindcă ar fi părut că îi înfruntă), ci pe tine, pe Iudeu, care te arăți tăiat împrejur cu trupul, dar ești netăiat împrejur cu inima, călcînd îndreptările *Legii*. Deci, prin cuvintele acestea, Apostolul nu necinstește tăierea împrejur, căci se vede mai mult cinstind-o, ci necinstește pe Iudeul ce ocărăște netăierea împrejur, dar calcă îndreptările *Legii*.

Apoi, după ce a lămurit aceasta, hotărăște învederat și cine este adevăratul Iudeu și arată pe Iudei că toate le făceau spre arătare, zicînd: Nu cel întru arătare este Iudeu, ci cel întru ascuns, care nu împlinește nici o hotărîre a *Legii* doar trupește, ci înțelege duhovnicește și sîmbetele, și jertfele, și curățirile și toate obiceiurile legii. Și, zicînd „tăiere împrejur a inimii întru Duhul”, deschide drum darului și duhovniceștii viețuiri a Bisericii lui Hristos și vorbește de credință, căci credința se lucrează cu inima și cu duhul, și are laudă de la Dumnezeu, Care cercetează inimile și nu judecă după trup și după ceea ce se vede.¹³⁴

Iar încheierea care iese din toate acestea este aceasta, că pretutindeni viețuirea trebuie să fie bună, iar când auzi despre cel netăiat împrejur, și despre Elini sau de alt neam, să nu te gîndești la slujitorul și închinătorul la idoli, ci la cinstitorul de Dumnezeu și la omul cu fapte bune, care nu știe însă de cele ale *Legii*, precum am zis mai sus.¹³⁵

¹³⁴ Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Maxim, hotărînd ce este „tăierea împrejur a inimii întru Duhul”, care „se face – din cele după simțire și după minte, la cele simțite și gîndite – desăvîrșită curmare a lucrărilor firești, prin venirea cea fără de mijlocire a Duhului, care preface și trupul, și sufletul cu totul spre cele dumnezeiești (capitolul 47 din întâia sută a celor teologhicești). (n. aut.)

¹³⁵ Și Teodorit zice același lucru, că, prin „Elini”, Apostolul înțelege aici pe cei dinaintea înomenirii Fiului lui Dumnezeu care nu se închinau idolilor, ci iubeau cinstirea de Dumnezeu și fapta bună, precum Melhisedec, și Avimeleh și alții. (n. aut.)

CAPITOLUL III

1 Ce este aşadar mai mult al Iudeului? Sau care este folosul tăierii împrejur?

2 Este mare în toate privinţele. Mai întâi, pentru că lor li s-au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu.

3 Căci ce este dacă unii nu au crezut? Au doar necredinţa lor va face netrebnică credinţa lui Dumnezeu? Să nu fie!

De vreme ce Pavel – prin cuvîntul ce a zis, că „nu este Iudeu cel întru arătare” – a scos afară toate cele ale *Legii*, acum dar, văzînd că se naşte oarecare stare împotrivă, el se luptă şi o surpă pe aceasta. Care este însă starea împotrivă? Că – zice – dacă cele ale *Legii* nu folosesc, atunci pentru ce au fost aleşi Iudeii, cei ce păzesc acestea, dintre toate neamurile? Cu înţelepciunea sa, Apostolul strică dar această stare împotrivă, zicînd că este mult folos Iudeului. Dar, prin aceasta, nu vorbeşte de isprăvile Iudeilor, ci de darurile lui Dumnezeu; căci nu a zis că Iudeii întrec celelalte neamuri fiindcă au isprăvit oarecari fapte bune, ci pentru că „lor li s-au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu”, care lucru este facere de bine şi dar al lui Dumnezeu, iar nu merit al Iudeilor. Dar ce înseamnă aceea că „li s-au încredinţat”? În loc de „au luat”, a zis: „li s-au încredinţat”, înţelegîndu-se că ei s-au arătat vrednici la Dumnezeu de a primi cuvintele Lui date de sus şi proorociile.

Zicînd acestea, Apostolul se vede că răspunde spre ajutorul Iudeilor, dar apoi iarăşi îi mustră, arătînd că nu au crezut cuvintelor lui Dumnezeu, prin care El i-a cinstit. Însă mustrarea aceasta o aduce ca din partea altcuiva, ce ar zice unele ca acestea: Şi ce folos că au primit Iudeii cuvintele lui Dumnezeu, de vreme ce nu au crezut? Şi Pavel dezleagă această stare împotrivă dînd răspuns nu pentru ajutorul Iudeilor, ci pentru slava lui Dumnezeu. Pentru că zice: Dacă nu au crezut Iudeii, ce rău a pricinuit aceasta lui Dumnezeu? Au doar necredinţa Iudeilor va face nelucrătoare credinţa lui Dumnezeu, adică încredinţarea cuvintelor lui Dumnezeu şi facerea de bine a Lui? Ba, căci Dumnezeu nu numai că nu e vatămat de necredinţa acelor, dar încă Se şi slăveşte mai mult prin aceasta, ca iubitor de oameni. Pentru că şi Iudeilor, care aveau să-L necinstească prin necredinţa lor, Dumnezeu le-a făcut bine.¹³⁶ Cum am văzut, Pavel i-a arătat pe Iudei vinovaţi şi osîndiţi din în-

¹³⁶ Iar Teodorit tâlcuieşte aşa zicerea aceasta, zicînd: „Să zicem că nici un om n-a adus lui Dumnezeu cuviincioasa şi datornica mulţumire şi mărire, ci toţi s-au arătat nemulţumitori către El (căci aceasta însemnează zicerea: „tot omul este mincinos”). Au doar nemulţumirea oamenilor are să pricinuiască micşorarea slavei lui Dumnezeu? Ba!” Aceasta o zice Fericitul

seși acelea cu care ei se împodobeau, adică din *Legea* pe care o primiseră de la Dumnezeu.

4 Fie dar Dumnezeu adevărat, și tot omul mincinos,¹³⁷ precum este scris: „Drept ești Tu întru cuvintele Tale și biruitor când vei judeca Tu” (Psalm 50:6).¹³⁸

Mai sus, Pavel a zis că unii dintre Iudei nu au crezut. Apoi – fiindcă era arătat că nu doar unii, ci toți nu au crezut – ca să nu se arate îngreuietor lucrul ce într-adevăr se făcea, Apostolul alcătuiește cuvîntul prea-înțelepțește, scri-

Pavel și în alt loc: „Chiar dacă noi nu credem, El rămîne credincios, că nu poate a Se tăgădui pe Sine-Și” (2 *Timotei* 2:13). (n. aut.)

¹³⁷ Cuvîntul acesta l-a luat Pavel de la Psalmist, care zice: „Eu am zis întru uimirea mea: Tot omul e mincinos!” (*Psalm* 115:2). (Coresi spune că marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „întru uimirea mea”, a zis: „întru răpirea minții mele”; iar Aquila și Ieronim zic că în *Psalmii* evreiești se citește așa: „întru tulburarea minții mele”.) Pentru că Samuil îi făgăduise lui David împărăția, Saul pe fiica sa, iar prietenii și mai marii oștilor credință, însă toți au mințit. Așadar, toți oamenii erau mincinoși mai înainte de daruri, iar Dumnezeu a adeverit în evangheliile Sale, adică în bune-vestirile Sale, iar omul a mințit. Și tot omul e mincinos, fie pentru că nu este „desăvîrșit și statornic” – precum au tălmăcit Teodotion, și Teodorit și Eftimie Zigabenu – fie pentru că „omul este umbră și minciună”, după cum au tălmăcit Aquila și Ieronim, fiindcă numai întru Dumnezeu este neprefacerea, și pururea vecuirea și adevărul. (Iar Simmah a tălmăcit zicerea aceasta așa: „tot omul minte”).

Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei tîlcuiește înalt această zicere, zicînd: „Marele David – înălțîndu-se cu cugetul, prin puterea Duhului, și ieșind oarecum din sine – a văzut binele, neînțeleș și necuprins de gînd, și a strigat întru fericita uimire acel glas pe care toți îl cîntă: «Tot omul e mincinos!» Iar aceasta este – după gîndul meu – că tot omul care vrea să glăsuiască tîlcuind negrăita lumină este cu adevărat mincinos, nu pentru că urăște adevărul, ci pentru că îi este cu neputință să povestească” (*Cuvînt la feciorie*, capitolul 1). (n. aut.)

¹³⁸ Iar aceasta: „(...) și rău înaintea Ta am făcut, ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale și să biruiști când vei judeca Tu”, așa se tîlcuiește la același Coresi: „(...) ca să biruiști muștrîndu-mă prin Natan”. Măcar că Apostolul a luat zicerea aceasta la credința cea prin fapte. Iar Isihie și Zosim zic așa: „(...) ca să biruiști întru cuvintele Tale prin care ziceai că «toți s-au abătut».”

Iar Teodorit zice că acest „ca” nu arată pricina, ci isprava, că noi nu păcătuim *ca* să arătăm iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ci El Însuși dă izvoarele facerilor de bine, lucrînd mîntuirea noastră. Iar oamenii, fiindcă sînt de sine-și stăpînitori [liberi, n. m.], unii se supun lui Dumnezeu, iar alții se împotrivesc Lui. Drept aceea, cei dintîi se mîntuiesc, iar cei de al doilea se osîndesc. Dumnezeu însă, Cel ce face bine și celor răi, Se va dezvinovăți la judecată și le va arăta binele pe care l-a făcut lor. Că așa zicea și către Israiliteni: „Norodul meu, ce ți-am făcut și cu ce te-am mîhnit? Ori cu ce te-am supărat? Răspunde-Mi!” (*Miheia* 7:3). După care, le aduce aminte facerile de bine ale Sale. Așa zicea și prin Ieremia: „Ce greșală au aflat întru Mine părinții voștri, de s-au depărtat de Mine foarte, și au mers în urma celor deșarte și s-au zădărnicit?” (*Ieremia* 2:5). După care, iarăși povestește binele făcut lor. (n. aut.)

ind aceasta ca o părere, astfel: Să zicem că toți nu au crezut; ce rău pricinuieste aceasta lui Dumnezeu? Căci El mai mult Se îndreptează din necredința lor! Fiindcă – de s-ar judeca și s-ar cerceta facerile de bine ce a făcut Dumnezeu Iudeilor, iar apoi nemulțumirile răsplătite de Iudei către Dumnezeu – negreșit ar birui Dumnezeu, precum zice David.

Iar aceasta: „Fie Dumnezeu adevărat!”, se înțelege în loc de: Arată-se și dovedească-se că Dumnezeu e adevărat!¹³⁹

5 Iar dacă nedreptatea noastră întărește dreptatea lui Dumnezeu¹⁴⁰, ce vom zice? Că Dumnezeu este nedrept, aducînd asupra urgie? (Ca om vorbesc.)

6 Să nu fie! Căci atunci cum va mai judeca Dumnezeu lumea?

Cu cuvintele acestea, Pavel arată împotrivirea pe care ar aduce-o oarecari Iudei, zicînd așa: Dacă Dumnezeu, Care ne-a făcut binele și Căruia noi I-am fost nemulțumitori, Se arată încă mai drept prin aceasta și biruiește în judecata Sa (precum a zis David mai sus) – fiindcă, din multa Sa iubire de oameni, face bine celor nevrednici – atunci pentru ce Se mînie după aceea pe noi și ne muncește, de vreme ce noi I-am pricinuit a Se îndrepta și a birui în judecata Sa? Dumnezeiescul Apostol strică împotrivirea aceasta prea-înțelepțește și cu de-amănuntul, zicînd: De vreme ce Dumnezeu te muncește, tu, cel ce te muncești, nu ești pricinuitor al biruinței lui Dumnezeu, fiindcă ar fi nedreptate ca tu, pricinuitor al biruinței lui Dumnezeu, să fi muncit de Dumnezeul ce biruiește. Ci, fiindcă Dumnezeu nu este nedrept – că, de ar fi nedrept, cum are să judece lumea întru dreptate? – fiindcă – zic – Dumnezeu cu adevărat nu este nedrept, apoi cu dreptate te muncește pe tine. Drept aceea, nu fiindcă ai păcătuit te-ai făcut pricinuitor al biruinței lui Dumnezeu, căci Dumnezeu putea a birui în judecata Sa și într-alt chip, chiar dacă tu nu ai fi păcătuit.

Iar aceasta: „ca un om zic”, se înțelege așa: Eu zic acestea despre Dumnezeu de la sine-mi, după socoteala omenească, adică precum este cu putință a cugeta un om care urmează socotinți drepte și adevărate. Pentru că toate cîte

¹³⁹ Iar Fotie tâlcuiește zicerea: „fie” așa: Socotească-se, înțeleagă-se, cugete-se că Dumnezeu e adevărat! (n. aut.)

¹⁴⁰ Același Fotie (*Amfilohia*, 67) zice că: „Aici, zicerea: «întărește dreptatea» nu se leagă de ființa dreptății lui Dumnezeu, ci s-a luat de Apostolul în loc de: Nedreptatea noastră face arătată dreptatea lui Dumnezeu, precum întunericul, alăturîndu-se luminii, o face să strălucească mai mult celor ce o privesc; și precum amarul, alăturîndu-se cu dulcele, îl face a părea mai dulce celor ce-l mănîncă. Căci un lucru, alăturîndu-se cu cele dimpotrivă, mai mult se vede.” (n. aut.)

face Dumnezeu au socoteală negrăită și covârșesc cugetările oamenilor, fără a avea trebuință de dezvinovățirea și apărarea noastră.

7 Căci, dacă adevărul lui Dumnezeu, prin minciuna mea, a prisosit spre slava Lui, de ce dar mai sînt judecat ca păcătos?

8 Și de ce n-am face cele rele, ca să vină cele bune, precum sîntem huliți și precum spun unii că zicem noi? Osînda acestora este dreaptă.

Aici, Apostolul repetă iarăși aceeași înțelegere, ca să o facă mai arătată, zicînd: Dacă Dumnezeu S-a slăvit și S-a arătat drept și adevărat pentru că eu am greșit și am făcut fărădelege, pentru ce dar mă osîndesc, căci doar am lucrat spre slava lui Dumnezeu? Nu sînt vrednic de osîndă pentru aceasta, ci chiar de cununi, ca unul ce m-am făcut pricinuitor de a Se slăvi Dumnezeu! Împotrivindu-se dar către aceasta, Pavel zice așa: De este adevărat ceea ce zici tu, atunci negreșit este adevărat și ceea ce zic Elinii despre noi, Creștinii. Căci Elinii, auzindu-l pe Pavel spunînd că „unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit darul”, ne luau în rîs și ziceau că Creștinii se îndeamnă așa: Să facem cele rele, ca să ne vină cele bune! Și să păcătuim mult, ca să prisosească întru noi darul! Aceasta dar ce ziceau Elinii, hulind și batjocorindu-ne, urmează și acum, dacă vom primi ca adevărat cuvîntul acesta pe care-l zici tu, Iudeule, anume că Dumnezeu Se arată bun și Se slăvește pentru a ta răutate și nemulțumire. Însă, fiindcă cuvîntul de mai sus al mincinoșilor Elini e neadevărat – iar „osînda lor este dreaptă”, adică cu dreptate se vor munci – atunci nici cuvîntul tău nu este adevărat, cînd zici: Păcătuind, eu pricinuiesc lui Dumnezeu să Se îndrepteze și să Se slăvească. Și, pentru că acest cuvînt al tău nu e adevărat, de aceea ești osîndit de Dumnezeu ca păcătos. Fiindcă nu ai păcătuیت pentru slava lui Dumnezeu, ci pentru socotința ta cea rea și iubitoare de îndulcire.

9 Dar ce? Avem noi vreo precădere? Nicidecum! Căci mai înainte am învinuit și pe Iudei, și pe Elini, a fi toți sub păcat,

10 precum este scris: „Nu este drept nici unul!

11 Nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu.

12 Toți s-au abătut, împreună s-au netrebnicit. Nu este cel ce face bunătate, nu este pînă la unul” (Psalm 13).

13 „Mormînt deschis este gîtlejul lor, cu limbile lor au viclenit” (Psalm 5:9); „venin de aspidă este sub buzele lor” (Psalm 139:3);

14 „gura lor este plină de blestem și de amărăciune” (Psalm 9:29);

15 „picioarele lor sînt grabnice spre a vărsa sînge” (Pildele lui Solomon 1:16; Isaia 19:7);

16 „sfărîmare și ticăloșie este în căile lor,

17 și calea păcii nu au cunoscut-o” (Isaia 59:7, 8);

18 „nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor” (Psalm 35:1).

După ce dumnezeiescul Apostol a zis mai sus că Iudeii au ceva mai mult decât cei de alt neam, pentru că Dumnezeu le-a încredințat și a dat în mâinile lor *Legea* – acum arată aici că ei nu au nimic mai mult, încât, nepăzind cele ce li s-au încredințat, mai mult se învinuiesc. Adică: aveau ceva mai mult fiindcă fuseseră aleși de Dumnezeu, dar – de vreme ce cu faptele lor cele rele au necinstit pe Dumnezeu, Care îi cinstise și îi alesese – acum nu numai că nu au vreun privilegiu, dar și vinovăție au mai multă. Zice apoi ca din partea Iudeilor: „Dar ce? Avem noi vreo precădere”, vreo întâietate, mai mult decât „neamurile” pentru că am primit *Legea* și tăierea împrejur? „Nicidecum!” – adică nici unul, pentru că și Iudeii au păcătuit asemenea cu „neamurile”, ca să nu zic că au păcătuit mai mult decât „neamurile”. Dar de unde e arătată aceasta? De la Prooroci, și mai ales de la David și de la Isaia, pentru că acestea – de la: „nu este drept nici unul”, pînă la: „de blestem și de amărăciune este plină gura lor” – sînt cuvinte ale lui David. Iar acestea – de la: „iuți sînt picioarele lor”, pînă la: „calea păcii nu au cunoscut-o” – sînt cuvinte ale lui Isaia. Apoi iarăși ale lui David. Apostolul îi aduce așadar ca muștrători ai Iudeilor pe Proorocii cei mai cunoscuți, care și împreună-glăsuiesc unul cu altul. Aceasta e pricina pentru care, după cuvintele lui Isaia, le zice iar pe ale lui David. Și, fiindcă Isaia vorbește arătat despre Iudei, apoi și David tot despre aceștia le zice pe cele de mai sus.

Și ia aminte, frate, că, îndată ce se abate de la bine, omul se netrebnicește, fiindcă răutatea nu e altceva decât numai o abatere a mișcărilor firii spre rău. Abaterea de la bine scoate pe om afară din fire și îl face rău și netrebnic, pentru că firea nu-l mai folosește la lucrări bune. Pentru aceasta a zis David: „Toți s-au abătut, împreună s-au netrebnicit!”¹⁴¹

Iar „sfărîmare și ticăloșie” este păcatul, pentru că nici un lucru nu sfărîmă sufletul așa precum îl zdrobește păcatul, din pricina prăpăstiilor lui. Căci fapta bună, fiind o însușire bună a firii noastre, ne face să umblăm pe calea dreaptă și netedă; iar răutatea, fiind afară de fire, ne face să ne purtăm cînd în sus, cînd în jos, și de aceea facem mișcarea noastră ostenitoare. Și las de a mai pomeni muncile de după viața aceasta pe care ni le gătește nouă păcatul.

Iar prin „calea păcii”, vei înțelege viețuirea cea după Dumnezeu, că aceasta este calea netulburării și a păcii. Pentru aceasta a zis Domnul: „Luați jugul Meu asupra voastră, și veți afla odihnă sufletelor voastre” (*Matei* 11:29).

¹⁴¹ Iar Icumenie zice că „împreună s-au abătut” însemnează că și Iudeii, și „neamurile” s-au abătut de la bine. (n. aut.)

19 Și știm că, toate câte zice Legea, le zice celor ce sînt în Lege, ca „toată gura să se astupe și sub judecata lui Dumnezeu să se facă toată lumea. Pentru că, din faptele Legii, nu se va îndrepta nici un trup,”¹⁴²

Pentru ca să nu spună Iudeii: Aceste cuvinte ale Proorocilor nu ni s-au zis nouă! – Pavel arată că, toate câte a zis, *Legea* le zice Evreilor, celor ce sînt în *Lege*. Fiindcă ce nevoie era ca *Legea*, care lor li s-a dat, să grăiască altora? Iar „*Lege*” numește toată *Scriptura cea Veche*, și nu numai cele cinci cărți ale lui Moisi, precum și aici a numit „*Lege*” cuvintele lui Isaia și psalmii lui David.

Iar aceasta: „ca să se astupe toată gura”, arată fala Iudeilor și neînfrînata pornire a limbii lor. Deci Proorocul a oprit pornirea aceasta a limbii Iudeilor, care curgea ca un rîu. Însă nu zice că Iudeii păcătuiau și grăiau fălindu-se *ca* să li se astupe gura, ci că *pentru aceasta* au fost muștrați de Prooroci, ca să știe că păcătuiesc și că se fălesc. Și nu numai pentru a astupa gura Iudeilor au zis acestea Proorocii, ci și pentru a arăta că toată lumea e sub judecata lui Dumnezeu, adică osîndită și fără îndrăzneală, neputînd a se îndrepta din faptele sale, ci avînd trebuință de ajutorul altuia, anume de darul lui Hristos. Drept aceea, tu – o Iudeule! – ce te fălești cu *Legea*, de vreme ce și tu ești vinovat judecării, întocmai cu toată lumea, neputîndu-te îndrepta din faptele *Legii*?

20 căci prin Lege vine cunoștința păcatului.

21 Dar acum, în afara Legii s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, mărturisită fiind de Lege și de Prooroci.

Zice: Dacă tu, Iudeule, te fălești cu *Legea*, să știi că *Legea* ți s-a făcut pricină de mai mare muncă, pentru că *Legea* te-a făcut să cunoști ce este păcatul.

¹⁴² Bagă de seamă că Teodorit tâlcuiește zicerea aceasta așa: „Unele lucruri din *Legea* lui Moisi se potriveau cunoștinței firii, precum: «Să nu prea-curvești!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!», «Să nu mărturisești minciună asupra aproapelui tău», «Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta!», și câte ca acestea. Căci și cei ce nu au primit *Legea* știau că fiecare din acestea face pe om vinovat de muștrări și chiar de munci. Iar pe altele le-a hotărît Puitorul de *Lege* ca fiind potrivite numai Iudeilor din vremea aceea – precum tăierea împrejur, ținerea sîmbetei, jertfele și cele ca acestea – care sînt închipuiri ale altor lucruri. Dar numai împlinirea acestora nu e destul a-l arăta drept pe cel împărtășit de ele, și de aceea a zis și dumnezeiescul Apostol că, «din faptele *Legii*, nu se va îndrepta nici un trup înaintea lui Dumnezeu». Aceleași le spune și întru tâlcuirea zicerii: «(...) desființînd (...) legea poruncilor și învățăturile ei» (*Efesenii* 2:15).”

Și eu am însemnat undeva că, după venirea lui Hristos, partea *Legii* privitoare la lucrarea preotească – cea despre jertfe, și puneri-înainte și a celorlalte lucrări rînduite preoților *Legii* – a încetat și s-a făcut nelucrătoare; iar partea morală a *Legii* stăpînește, și lucrează și se păzește și după venirea Mîntuitorului. Pentru aceasta a zis Domnul către tînărul acela: „Poruncile le știi: să nu ucizi, să nu prea-curvești” și celelalte. Și vezi subînsemnarea zicerii: „Căci voi spre slobozenie v-ați chemat, fraților” (*Galatenii* 5:13). (n. aut.)

Iar unuia ce cunoaște păcatul și apoi păcătuiește, mai mare muncă îi va fi. Însă aceasta s-a întâmplat din lenevirea ta, fiindcă nu ai fugit de păcat, pe care l-ai cunoscut prin *Lege*, și astfel ai tras asupra-ți mai mare muncă.¹⁴³ Deci, cum vei scăpa de muncă? Primind „dreptatea lui Dumnezeu” – care s-a dat fără *Lege*, adică credința în Hristos – pentru că Dumnezeu ne îndreptează, măcar că nu avem faptele *Legii*, fiindcă toate le poate. Și bine zice că „s-a arătat”, ca să se înțeleagă că dreptatea aceasta, veche fiind, era ascunsă. Iar că nu era nouă, ci veche, o spune numaidecât, zicând că ea „se mărturisea de *Lege* și de Prooroci”. Fiindcă și *Legea* lui Moisi, și Proorocii, ziceau că dreptatea lui Dumnezeu este vrednică de a se primi pentru vechimea ei. Și, cu toate că este afară de *Lege*, este totuși plăcut și întru însăși *Legea* a se îndrepta oamenii cu dreptatea aceasta.

***22 Iar dreptatea lui Dumnezeu vine, prin credința în Iisus Hristos, la toți și peste toți cei ce cred¹⁴⁴, căci nu este osebite,
23 fiindcă toți au greșit și sînt lipsiți de slava lui Dumnezeu,
24 îndreptîndu-se cu darul Lui, prin răscumpărarea cea în Hristos.***

Zice: Dreptatea aceasta, adică îndreptarea cu care ne îndreptează Dumnezeu, vine la toți prin credința în Iisus Hristos. Căci, purtînd fiecare dintre noi credința, toți luăm de la Dumnezeu îndreptarea – și Iudeii, și Elinii – fiindcă nu este osebite. Căci Iudeii, măcar că au luat *Legea*, nu sînt mai vrednici decît „neamurile”, pentru că și ei au greșit; fiindcă, deși au învățat din *Lege* ce este păcatul, nu au fugit de el. Și, măcar că nu au păcătuit atît de mult ca Elinii (ca „neamurile” adică), Iudeii erau lipsiți și ei de slava lui Dumnezeu, la fel ca Elinii, fiindcă cine păcătuiește dobîndește necinste și rușine, iar nu slavă și îndrăznire. Însă tu nu te deznădăjdui! – pentru că toți – și Iudeii, și Elinii – se îndreptează, fără de plată, cu darul lui Dumnezeu. Care dar se face prin răsplătire, adică prin desăvîrșita răscumpărare pe care a săvîrșit-o Hristos, pentru că El S-a dat pe Sine-Și plată de izbăvire și astfel ne-a îndreptat pe noi.

¹⁴³ Sfîntul Ghenadie zice că *Legea* a făcut pe oameni să cunoască păcatele nu numai pentru a-l opri pe om de la păcat, ci și pentru a-i pedepsi pe cei ce nu ascultau *Legea* și făceau păcatul. Pentru că, de nu ar fi pedepsit pe cei ce păcătuiau, *Legea* nu i-ar fi făcut pe oameni să cunoască, prin cercarea și prin pedeapsa simțită a păcatului, că păcatul e rău, căci cercarea e mai adevăritoare decît cunoștința goală. (n. aut.)

¹⁴⁴ După Teodorit, acest „la toți” însemnează pe Iudei, iar „peste toți” însemnează pe cei din celelalte neamuri. (n. aut.)

25 Pe Care Dumnezeu L-a hotărât dinainte curățitor, prin credința întru sângele Lui,¹⁴⁵ ca să-și arate dreptatea Sa, pentru slăbănogirea păcatelor mai înainte făcute

26 întru îngăduința lui Dumnezeu; ca să-și arate dreptatea Sa în vremea de acum, spre a fi El Însuși drept și îndreptând pe cel ce trăiește în credința lui Iisus.

Aici, Pavel pomenește de „curățitor” și de „sânge” ca să înduplece pe Iudeu cum că iertarea păcatelor și îndreptarea se face întru Hristos. Și zice așa: Pentru că, dacă tu – o Iudeule! – ai crezut că păcatele se dezleagă cu sângele oilor, cu mult mai vîrtos trebuie să crezi că se dezleagă cu sângele lui Hristos. Și – dacă curățitorul *Legii*, care era închipuire a lui Hristos – avea o asemenea putere, cu cît mai vîrtos o are adevărul? Iar „curățitor” se numește acoperămîntul [capacul, n. m.] sicriului *Legii*¹⁴⁶, care avea de o parte și de alta doi Heruvimi. Acoperămîntul acesta, curățitorul, arată cu adevărat firea omenească a lui Hristos, care era ca un acoperămînt al firii Sale dumnezeiești. Iar firea Sa omenească, închipuită de curățitor, se slăvea de Puterile îngerești, care îi slujeau pentru unirea ei cu Dumnezeu-Cuvîntul după unitul ipostas.

Pavel zice că „L-a hotărât dinainte”, ca să arate că din vechi era hotărîta¹⁴⁷ izbăvirea prin sângele lui Hristos, pentru ca să vindece „slăbănogirea”, adică

¹⁴⁵ Tîlcuind acestea, Coresi zice că aici sînt arătate pricinile îndreptării, din care cea înce-pătoare este Dumnezeu, cea de-a doua este Hristos, iar cea lucrătoare este sângele lui Hristos. Iar pricinuirea împărtășirii a toate trei este credința. Și acestea toate pricinuiesc iertarea pă-catelor. [...] (n. aut.)

¹⁴⁶ Despre curățitor, *Sfînta Scriptură* zice acestea: „Și a făcut (Vaseliil) curățitorul deasu-pra sicriului, din aur curat, și pe amîndoi heruvimii de aur, un heruvim la o margine a curăți-torului, și un heruvim la marginea a doua a curățitorului, umbrind cu aripile lor peste curăți-tor” (*Ieșirea* 38:6). Iar cum că curățitorul avea închipuirea lui Hristos, vezi la capitolul 9 al epistolei către Evrei, stih 5. Din curățitor se făcea arătat arhiereul, cînd liturghisea buna-voin-ță, și iubirea de oameni și milostivirea lui Dumnezeu. Și cum că Hristos S-a făcut curățitor al altora, și nu al Lui-Și, mai înainte a mărturisit dumnezeiescul David: „Nu va da lui Dumnezeu îmblînzire pentru Sine” (*Psalom* 48:7), despre care, tîlcuind-o, marele Vasilie zice: „Nu va da lui Dumnezeu îmblînzire pentru Sine, ci pentru lumea toată, căci El nu are trebuință de cură-țire, ci Însuși este curățitor.” (n. aut.)

¹⁴⁷ Iar Icumenie zice că Tatăl a hotărât dinainte pe Fiul drept curățitor, iar Fiul Și-a vărsat sângele, dar a împreună-lucrat și Sfîntul Duh. Drept aceea, mîntuirea noastră este dar obștesc al Sfintei Treimi. Pentru aceasta, și Sfîntul Grigorie al Nyssei zicea că Creștinii se cuvine a mulțumi întocmai și Tatălui, și Fiului pentru mîntuirea lor: „Eu zic că cei ce primesc cu sme-renie propovăduirea Crucii și a Învierii trebuie a da deopotrivă mulțumire și către Fiul, și că-tre Tatăl, căci mîntuirea tuturor oamenilor a fost dar al voinței Tatălui, iar Fiul a săvîrșit-o. Căci nu s-ar fi făcut mîntuirea noastră dacă nu s-ar fi pornit spre lucrare buna-voință a Tatălui

putreziciunea ce a urmat din păcatele oamenilor făcute mai înainte. A mai zis însă și: „întru îngăduirea lui Dumnezeu”, ca să arate că, deși au dobândit multă bunătate și milostivire de la Dumnezeu, oamenii au stăruit a se aseamăna cu slăbănogii și morții.¹⁴⁸

Acestea s-au făcut însă „ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu”, adică pentru a se vedea că Dumnezeu nu este doar drept, ci poate totodată a ridica și pe cei omorâți de păcat, arătându-i și pe ei drepti. La fel, arătarea bogăției este atunci când cineva nu e numai bogat, dar poate a-i face bogați și pe alții. Deci – zice – să nu te rușinezi tu – o Iudeule! – pentru că te îndreptezi în acest chip, pentru că și Dumnezeu „Se arată”, adică Se împodobește și Se slăvește, prin faptul că ne îndreptează pe noi, oamenii, întru o vreme când a crescut păcatul și când ne-am deznădăjduit ca niște slăbănogi și ca niște omorâți de păcat. Așadar, cum te rușinezi tu, Iudeul, de această slavă a lui Dumnezeu?

***27 Deci, unde e lauda? A fost înlăturată! Prin care lege, prin a faptelor?
Nu, ci prin legea credinței.***

Mai sus, dumnezeiescul Apostol a arătat că prin credință ne îndreptăm. De aceea, potrivit îl întreabă acum pe Iudeu, și-i zice: Unde e dar lauda ta – o Iudeule! – și grăirea ta cea cu fală? Nu zice: Unde îți este fapta bună? – căci Iu-

către noi, prin însăși a Sa Putere; iar Putere a Tatălui, ne-am învățat din *Scripturi* că este Fiul” (*Cuvîntul 12 asupra lui Evnomie*). Zicînd însă că trebuie să mulțumim Tatălui și Fiului asemenea, sfîntul a cuprins împreună, fără să-L numească, și pe Sfîntul Duh, pricina cea săvîrșitoare a mîntuirii noastre. Pentru că, unde este Tatăl și Fiul, acolo trebuie să fie și Sfîntul Duh, pentru unirea și fireasca nedespărțire a Sfintei Treimi. (n. aut.)

¹⁴⁸ Iar Fotie, întru o unire tîlcuind zicerea aceasta, zice așa: „În vremea în care ar fi trebuit să fie pedepsiți pentru slăbănogirea și omorîrea lor cu păcatele, oamenii s-au fericit de îngăduința și iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Iar după aceea – cînd trebuiau a se pocăi, și în ciuda iubirii de oameni a lui Dumnezeu – cădeau întru aceleași păcate. Iar Dumnezeu – atunci cînd ar fi trebuit să-i pedepsească pe oameni nu numai pentru păcatele dinainte, dar și pentru că nu se pocăiau (ba chiar creșteau răutătea), în ciuda iubirii Sale de oameni – întru o vreme ca aceasta – zic – ce a făcut Dumnezeu-Cuvîntul? S-a dat pe Sine-Și ca răscumpărare! Și nu numai că îi izbăvește pe oameni de pedeapsă și de muncă, ci îi și îndreptează, și îi mîntuiește și îi face moștenitori ai împărăției Sale. Cu adevărat, acesta este un dar ce nu are măsură! Aceasta este o dăruire ce covîrșește toată puterea dăruirii! Și este într-adevăr o dovadă de negrăită dreptate, și nu de dreptate omenească, ci dumnezeiască, mai presus de om. De aceea a zis și Pavel că această putere este numai a Lui, adică doar a lui Dumnezeu, și nu a vreunei alte zidiri.

Iar Icumenie, tîlcuind zicerea: „ca să-Și arate dreptatea Lui în vremea de acum”, zice că aceasta e arătarea dreptății prin care Dumnezeu a adevărit făgăduințele făcute lui Avraam, anume că întru sămînța lui se vor blagoslovi toate neamurile și că Dumnezeu va mîntui pe cei nevrednici. Și bine a zis Sfîntul Maxim că aceasta este dreptatea lui Dumnezeu, a pătimi El Însuși pentru cei păcătoși. (n. aut.)

deii nu o aveau, ci vorbește doar de laudă. Și răspunde el însuși la întrebare: Lauda ta a fost înlăturată – adică nu mai are vreme și loc. Pentru ce? Pentru că vremea a te lăuda în *Lege* era mai înainte de a veni Hristos, iar acum nu mai este vreme pentru aceasta, căci lauda s-a arătat netrebnică și nefolositoare. Fiindcă, de ar fi putut *Legea* a ne îndrepta, nu am mai fi avut trebuință să ne îndrepteze Hristos. Dar cu ce lege zice să s-a lepădat lauda Iudeilor? Oare cu „legea faptelor”, adică cu *Legea* lui Moisi, care zice că „omul ce va face acestea va viețui prin ele” (*Leviticul* 18:5)?¹⁴⁹ Ba – zice – ci cu legea credinței întru Hristos, credință care îndreptează pe om în dar, iar nu pentru faptele lui. (Vezi însă – o cititorule! – că Pavel numește tot „lege” și credința întru Hristos, pentru că „legea” era un nume cinstit la Iudei.) Deci – o Iudeule! – laudă-te întru credința în Hristos, care te poate îndrepta, iar nu în *Legea* lui Moisi.

28 Socotim așadar că prin credință se îndreptează omul, fără faptele Legii.

29 Oare Dumnezeu este numai al Iudeilor, iar nu și al „neamurilor”? Cu adevărat, și al „neamurilor”!

30 Fiindcă este un singur Dumnezeu, Care va îndrepta tăierea împrejur, din credință, iar netăierea împrejur, prin credință.

Fiindcă mai sus a arătat că îndreptarea stă întru sîngele lui Iisus Hristos, iar nu întru faptele *Legii*, acum Pavel încheie aici cuvîntul și zice așa: Din toate cele mai sus zise, socotim că tot omul se îndreptează prin credință. Și să nu te tulburi – o Iudeule! – de ți se pare că lucrul este fără cuviință. Căci oare Dumnezeu este Dumnezeu în parte și Dumnezeu numai al unor oameni, ca să te mîntuiască numai pe tine, iar nu și pe tot omul de alt neam? Nu! Cu cuvintele acestea, Apostolul rușinează pe Evrei într-un chip mai înfruntător, vrînd a spune că – atîta vreme cît nu mărturisesc că se mîntuiesc și „neamurile”, prin credință – ei sînt luptători de Dumnezeu. Căci, cu aceasta, ei își arată necredința că Dumnezeu e Dumnezeu al tuturor oamenilor și că poartă de grijă pentru toți deopotrivă. Deci zice: Dumnezeu este unul și același, și al Evreilor, și al „neamurilor”, Care îndreptează „tăierea împrejur” (adică pe cel tăiat împrejur), nu din *Lege*, ci „din credință”; iar „netăierea împrejur” (adică pe cel netăiat împrejur) o primește „prin credință”. Și, pomenind de tăierea împrejur și de netăierea împrejur, Apostolul amintește iarăși cele zise cu puțin mai înainte, cu care dovedea că nici tăierea împrejur nu folosește atunci cînd lipsesc

¹⁴⁹ Iar Coresi zice că *Legea* lui Moisi se numește lege „a faptelor” din două pricini: pentru că hotărăște și învață ce se cuvine să facem și pentru că cuprinde numai faptele, iar nu și fericierea. (n. aut.)

faptele, nici netăierea împrejur nu vatămă singură de sine, pentru că amîndouă au nevoie de credință.

31 Deci, oare stricăm Legea prin credință? Să nu fie! Ci întărim Legea!

Fiindcă stricarea *Legii* prin credința întru Hristos îi tulbura pe Iudei, Pavel vindecă aceasta cu înțelepciunea sa cea mare, zicînd că credința întru Hristos întărește *Legea*. Pentru că ceea ce voia *Legea*, dar nu a putut face, anume să îndrepteze pe om, aceasta o împlinește credința întru Hristos. Căci, îndată ce crede omul, aceasta îl îndreptează. Deci credința în Hristos nu necinstește *Legea*, ci mai mult o întărește. Iar cu zicerea: „o întărește”, arată că *Legea* era căzută, pentru că cel ce este căzut are trebuință de a se întări ca să stea.

CAPITOLUL IV

1 Ce vom zice dar că a dobîndit Avraam, părintele nostru după trup?¹⁵⁰

2 Căci, dacă Avraam s-a îndreptat din fapte, are laudă, dar nu la Dumnezeu.

3 Căci ce zice Scriptura? „Și a crezut Avraam lui Dumnezeu, și s-a socotit lui (credința adică) ca dreptate” (Facerea 15:6).

După ce a deslușit îndestul că toți – și Iudei, și Elini (adică „neamurile”, păgînii) – au trebuință de credința întru Hristos, Apostolul arată aceasta o dată mai mult și prin Avraam, care era cinstit de Iudei; și zice că nici el însuși, care a săvîrșit atîtea fapte bune, nu s-a îndreptat din faptele sale, ci din credință.¹⁵¹

¹⁵⁰ Bagă de seamă că – după înțeleptul Fotie – Apostolul a folosit aici formă săritoare, după care trebuie să citim așa: Deci, ce vom zice că a aflat Avraam, părintele nostru după trup? Dreptate! De unde, din fapte? Ba, ci din credință, căci „a crezut – zice *Scriptura* – Avraam lui Dumnezeu, și i s-a socotit lui spre dreptate.”

Din aceasta, se naște însă o nedumerire: pentru ce zice aici Apostolul că Avraam nu s-a îndreptat din fapte, ci din credință, iar Apostolul Iacov zice dimpotrivă: „Avraam, părintele nostru, au nu s-a îndreptat din fapte, ridicînd pe Isaac, fiul său, pe jertfelnic?” (*Iacov* 2:21). Dezlegarea acestei nedumeriri se face de înțeleptul Fotie așa: Avraam avea cu adevărat fapte îmbunătățite – cum zice Iacov – din care, asemuindu-se cu oamenii din vremea lui, era vrednic a se alege și a se îndrepta mai întîi decît aceia. Asemuindu-se însă cu Dumnezeu, el nu se putea îndrepta din faptele sale, arătîndu-se vrednic de blagosloveniile lui Dumnezeu și de niște daruri atît de mari, ci doar din credința întru Dumnezeu – precum zice aici Apostolul Pavel. (n. aut.)

¹⁵¹ Ci te vei nedumeri – zice Coresi – cum de s-a îndreptat Avraam, de vreme ce nu credea în Mesia, adică în Hristos? Și răspunde că „sămînța” făgăduită de Dumnezeu lui Avraam cuprindea în chip acoperit și nașterea Mesiei. Așadar faptele îndreptează și nu îndreptează:

lucru. Căci a se încredința cineva desăvârșit și a crede că Dumnezeu poate nu numai a slobozi din munci, ci și a face drept pe cel ce și-a petrecut viața într-o necinstire de Dumnezeu, aceasta cu adevărat este mare lucru. De aceea, credința celui ce crede una ca aceasta i se socotește „spre dreptate”, adică Dumnezeu nu primește credința lui ca să-i dea plată pentru ea, ci ca să-l îndrepteze. Drept aceea, aduce și el lui Dumnezeu ceva, credința adică.

Deci, după ce a arătat de la Avraam că dreptatea, adică îndreptarea, se naște din credință, Pavel îl aduce martor pe David, care ferește pe omul căruia Dumnezeu nu-i socotește păcatul. Și din aceasta arată mai mare covârșire: pentru că, dacă este fericit acela care primește iertare de păcatele sale în dar, cu mult mai virtuos e fericit cel ce, arătând credință în Dumnezeu, se îndreaptă din această credință. Pentru că acela, iată, se ferește de David, și nu s-ar fi fericit dacă nu ar fi urmat să dobândească multă slavă de la Dumnezeu.¹⁵³ Căci fericirea este lucru mare și mai mare decât îndreptarea, fiindcă aceasta este vârful tuturor bunătăților pe care ni le dă nouă Dumnezeu.¹⁵⁴

9 Deci fericirea aceasta – în vremea tăierii împrejur ori în vremea netăierii împrejur?¹⁵⁵ Căci zicem: „i s-a socotit lui Avraam credința într-o dreptate”.

10 Deci cum i s-a socotit? Când era tăiat împrejur, sau când era netăiat împrejur? Nu întru tăierea împrejur, ci întru netăierea împrejur!

Zice: Dacă această fericire se potrivește aceluia căruia Dumnezeu nu-i socotește păcatul, adică celui ce s-a îndreptat, iar Avraam s-a îndreptat, atunci Avraam s-a învrednicit și de fericire. Să vedem dar când s-a îndreptat Avraam: când era netăiat împrejur, ori când era tăiat împrejur? Cu adevărat, când era netăiat împrejur! Deci fericirea cea mai de sus cade, adică se potrivește, mai mult la netăierea împrejur decât la tăierea împrejur.

¹⁵³ Iar Teologul Grigorie, tâlcuind zicerea de mai sus a lui David, zice că „«fericiți – cei cărora li s-au lăsat nelegiuirile» arată desăvârșita curățire a păcatelor. Iar aceasta: «și cei cărora li s-au acoperit păcatele», arată că curățirea s-a făcut pe deasupra, iar nu într-o adânc. Iar aceasta: «fericit – bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul», arată o a treia rânduială, a păcătoșilor al căror lucru și faptă nu sînt lăudate, dar care sînt socotiți nevinovați, căci poate au făcut păcatul într-o necunoștință și de silă, ori cu scop bun” (*Cuvînt la Sfîntul Botez*).

Iar după alți tâlcuitori, păcatele „se lasă” prin Sfîntul Botez și „se acoperă” prin credință, și nu le socotește pe ele Domnul (Nichita, întru tâlcuirea cuvîntului de mai sus al Teologului). Iar Dialogul, în Psalmul al doilea din cei ai pocăinței, zice că păcatele se acoperă precum se acoperă rănilor cu plasturul. (n. aut.)

¹⁵⁴ De aceea zice Sfîntul Grigorie al Nyssei că „fericirea este cuprinderea a tot binele” (*Cuvînt la întîia fericire*). (n. aut.)

¹⁵⁵ Lipsește zicerea: „cade”, precum tâlcuiește mai jos Teofilact, ori: „se potrivește”. (n. aut.)

11 Iar semnul tăierii împrejur l-a luat ca pecete a dreptății pentru credința lui din vremea netăierii împrejur, pentru a fi el tată tuturor celor netăiați împrejur care cred, spre a se socoti și acestora dreptatea,
12 și tată al tăierii împrejur, dar nu numai al celor ce sînt tăiați împrejur, ci și al celor ce umblă pe urmele credinței pe care o avea părintele nostru Avraam pe cînd era netăiat împrejur.

Aici, Pavel dezleagă o împotrivire, căci poate cineva ar zice: Dacă Avraam s-a îndreptat cînd era netăiat împrejur, atunci pentru ce s-a mai tăiat împrejur? La aceasta, Apostolul răspunde că Avraam a luat semnul tăierii împrejur ca o pecete ce pecetluia și propovăduia că el s-a îndreptat din credință, credință pe care a arătat-o mai înainte, cînd era netăiat împrejur. Drept aceea – fiindcă amîndouă acestea se socotesc lui Avraam: și netăierea împrejur, și tăierea împrejur – prin netăierea împrejur el se arată „tată al tuturor celor netăiați împrejur”, adică al „neamurilor”. Dar al căror netăiați împrejur? Al acelora care cred asemenea cu el, „încît și acelora să li se socotească credința spre dreptate”, adică și aceia să se facă drepți. Și iarăși, prin tăierea împrejur, Avraam se arată tată al „tăierii împrejur”, adică al Israilitenilor. Dar nu este tată al celor ce se aseamănă lui doar prin tăierea împrejur, ci al celor ce urmează și credinței ce s-a găsit la dînsul cînd era netăiat împrejur. Așadar, Avraam este tată „al celor care umblă pe urmele credinței”, adică al acelora ce cred asemenea cu dînsul în învierea trupurilor moarte, pentru că și el, bătrîn fiind și ca mort, a crezut că Dumnezeu poate să facă sămînța lui născătoare de viață și să-i dea fiu.

Deci toată noima (înțelesul) este așa: Avraam a crezut și s-a îndreptat în vremea cînd era netăiat împrejur, pentru ca să fie tată al neamurilor celor netăiate împrejur. Iar apoi, a luat tăierea împrejur ca pecete și semn al credinței arătate pe cînd era netăiat împrejur, pentru ca să fie tată și al Israilitenilor celor tăiați împrejur, și anume al acelora care umblă pe urmele credinței sale pe care a avut-o cînd era netăiat împrejur. Căci, dacă lipsește credința aceasta, în zadar se fălesc cei tăiați împrejur cu tăierea împrejur, la fel cum ar arăta cineva o pungă pecetluită pe dinafară, dar fără nici un ban înăuntru, ci deșartă și seacă. Și, în ziua de astăzi, fiecare Evreu este ca o pungă pecetluită pe dinafară cu ceară, dar fără a avea în lăuntru vistieria credinței căreia tăierea împrejur îi este pecete.

13 Fiindcă nu prin Lege a primit Avraam și seminția lui făgăduința că vor moșteni lumea, ci prin îndreptarea din credință.

14 Căci, dacă cei din Lege sînt moștenitori, atunci credința s-a zădărnicit și s-a stricat făgăduința,

Mai sus, Apostolul a arătat că dreptatea (adică îndreptarea) nu s-a făcut din Lege, ci din credința lui Avraam; iar acum arată că nici făgăduința pe care a

dat-o Dumnezeu Patriarhului nu s-a făcut din *Lege*, ci tot din credința care l-a îndreptat pe Avraam. Și care a fost făgăduința lui Dumnezeu? Aceasta: a se face Avraam moștenitor al lumii, adică a se blagoslovi întru Avraam toate neamurile lumii. Și zice că, dacă moștenirea ar fi fost dată prin *Lege*, credința s-ar fi zădărnicit, adică ar fost lucru deșert și netrebnic. Fiindcă cine ar mai fi purtat grijă pentru credință, dacă făgăduința lui Dumnezeu ar fi fost dată de *Lege*? Dar aceasta nu e așa, fiindcă Avraam nu a moștenit făgăduința cu mijlocirea *Legii* – căci unde era *Legea*? – ci cu mijlocirea credinței, precum este scris: „Și a crezut Avraam lui Dumnezeu, și s-a socotit lui spre dreptate” (*Facerea* 15:6).

15 căci Legea pricinuieste mînie; căci, unde nu este lege, acolo nu este nici călcare de lege.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată cum, prin *Lege*, se strică făgăduința lui Dumnezeu, zicînd că *Legii* îi urmează călcare, iar de aici *Legea* pricinuieste urgie și aduce blestem și pedeapsă.¹⁵⁶ Așadar, cel ce este vinovat de pedeapsă cum mai poate fi vrednic să ia moștenirea și făgăduința?

16 De aceea, moștenirea făgăduită este din credință, ca să fie după dar, spre a fi adevărată făgăduința la toată seminția, nu numai la cea din Lege, ci și la cea din credința lui Avraam – care este tată al nostru al tuturor,

17 precum este scris: „Tată al multor neamuri te-am pus pe tine” (Facerea 17:5) – înaintea lui Dumnezeu, Căruia a crezut,

De vreme ce *Legea* pricinuieste urgie, Apostolul arată aici că Avraam s-a îndreptat și a moștenit făgăduința lui Dumnezeu din credință, ca toate să fie după darul lui Dumnezeu. Darul însă întru ce lucrează? „Întru a fi adevărată făgăduința.” Dar oare nu cumva și darul are călcare, precum *Legea*, ca să fie neadevărate și acelea ce se dau în dar de la Dumnezeu? Nu! Ci, fiindcă totul este dar și milă a lui Dumnezeu, atunci urmează că și cele ce se dau sînt adevărate la toată seminția lui Avraam, adică la toți cei ce cred. Și nu numai la cei din *Lege*, adică la Evreii cei tăiați împrejur, ci și la cei din „neamuri”, ne-tăiați împrejur, care sînt sămînță a lui Avraam, născuți din dînsul din credință. De aceea, cel ce nu are credința nu este nici sămînță a lui Avraam, care e „tată al nostru, al tuturor”, adică al credincioșilor, precum este scris că: „tată al multor neamuri te-am pus”. Căci Avraam este tată al tuturor credincioșilor, precum Dumnezeu este părinte al tuturor, adică nu după înrudirea firească, ci

¹⁵⁶ Teodorit zice că „urgie” numește pedeapsa. (n. aut.)

după însușirea credinței. Pavel a adăugat și aceasta: „Căruia a crezut”, ca să arate că Avraam a luat răsplătirea credinței spre a fi părinte al tuturor credincioșilor. De aceea, dacă tu – o Iudeule! – nu mărturisești că Avraam este tată al nostru, al tuturor, împruținezi cinstea primită de Avraam pentru că a crezut.

a Celui ce înviază morții și cheamă pe cele ce nu sînt ca și cum ar fi.

Pavel arată aici ceea ce spuneam mai sus, anume că Avraam a crezut că Dumnezeu poate nu numai să învie un trup mort, așa cum era al său, ci să-l și arate născător de alt trup viu. De aceea zice aici: „al Celui ce învie morții”. Iar zicerea aceasta: „și cheamă pe cele ce nu sînt ca și cum ar fi”, a adăugat-o ca să arate că lui Dumnezeu nu-I este cu neputință a-i face fiii lui Avraam pe cei ce nu erau fii ai acestuia. Nu a zis că face și zidește cele ce nu sînt, ci că le „numește”, fiindcă, așa cum nouă ne e lesne a le numi pe cele ce sînt, tot astfel și lui Dumnezeu Îi este lesne a le numi pe cele ce nu sînt.¹⁵⁷

18 Mai presus de nădejde, Avraam a crezut întru nădejde că se va face tată al multor neamuri,

Să nu socotești – zice – că Avraam a fost cinstit în zadar și fără dreptate! Căci cum s-ar fi cinstit fără dreptate cel ce, afară de nădejdea omenească și firească, a crezut întru nădejdea în Dumnezeu¹⁵⁸ că „se va face părinte al multor neamuri”? Dar nu al Ismailitenilor – pentru că aceia nu s-au născut din Avraam după credință, ci după fire – ci al acelor neamuri care se aseamănă cu Avraam după credință.

¹⁵⁷ Iar Coresi (după Ambrozie) zice că – prin „cele ce nu sînt”, pe care „Dumnezeu le cheamă ca și cum ar fi” – se înțeleg „neamurile”, care nu sînt sămînță a lui Avraam și norod al lui Dumnezeu, dar sînt chemate de El ca și cum ar fi astfel.

Alții înțeleg că aici e vorba de înainte-hotărîrea lui Dumnezeu, Care, pe cei nenăscuți, îi are în minte ca și născuți. Iar alții înțeleg nașterea lui Isaac, care nu a fost după fire, ci după atotputernicia lui Dumnezeu. La fel a fost tâlcuită, de Ambrozie, și zicerea: „Celui ce înviază morții”, adică: „Celui ce face vii pe nenăscători”, precum pe Avraam și pe Sarra. Iar Hrisostom, prin „morți”, înțelege aici „neamurile”, pe păgînii cei morți din pricina necinstirii de Dumnezeu și a păcatelor, pe care Dumnezeu îi arată vii, prin buna-cinstire de Dumnezeu și prin faptele cele bune.

Și, la zicerea aceasta a Apostolului, sînt potrivite cuvintele minunatei Iuditha: „Ai gîndit, și s-au făcut cele ce ai gîndit, și s-au înfățișat cele ce ai voit și au zis: Iată, de față sîntem! (Iuditha 9:5). (n. aut.)

¹⁵⁸ Severian zice și el într-un glas că „Avraam, lipsit de nădejdea firească, a crezut întru nădejdea puterii lui Dumnezeu, Cel ce i-a făgăduit”. Și Teodorit zice: „(...) afară de nădejdea cea după fire, întru nădejdea făgăduinței lui Dumnezeu”. (n. aut.)

**19 după cum i s-a spus: „Așa va fi seminția ta!” (Facerea 15:5); și,
neslăbind în credință, nu s-a uitat la trupul său cel omorât, mai de o
sută de ani aflându-se atunci, și la omorîrea pîntecelui Sarei;
20 și nu s-a îndoit, prin necredință, de făgăduința lui Dumnezeu, ci s-a
întărit cu credința, dînd slavă lui Dumnezeu
21 și fiind desăvîrșit încredințat că, ceea ce a făgăduit, puternic este a și
face.**

După ce a zis că Avraam, dincolo de nădejdea omenească, a crezut în nădejdea puterii lui Dumnezeu, Apostolul amintește aici cum Dumnezeu i-a făgăduit Patriarhului că seminția lui „va fi numeroasă ca stelele cerului și ca nisipul mării”. Și Avraam nu a slăbit, ci s-a întărit în credință în inima sa, și nu s-a îndoit de făgăduința lui Dumnezeu, căci nu a socotit că trupul său cel omorât de multa bătrînețe și de sterpiciune nu va mai putea zămisi.¹⁵⁹

Cu cuvintele acestea, Apostolul arată că cel ce crede trebuie să aibă multă putere, căci mulți necinsteau și defăimau credința, zicînd că ar fi lucru ce se face fără osteneală, și măreau faptele, care cer sudori și osteneli și au trebuință de putere pentru a fi săvîrșite. De aceea, Apostolul zice că cel ce crede are nevoie de suflet puternic ca să depărteze cugetele necredinței, precum s-a întărit în credință și Avraam. Cum și în ce chip? Cu aceasta, că a dat slavă lui Dumnezeu și nu a crezut cugetărilor omenești, ci a socotit cele vrednice de slava și mărirea lui Dumnezeu și s-a încredințat desăvîrșit că Dumnezeu poate a le face și pe cele cu neputință de făcut. Că aceasta este slava lui Dumnezeu. De aceea dar, cel ce nu crede și iscodește mult, acela nu slăvește pe Dumnezeu.

Și, fiindcă Avraam nu era de o sută de ani întregi, pentru aceasta a zis Pavel cu îndoială că era „mai de o sută de ani”.¹⁶⁰

22 Pentru aceasta, credința lui i s-a și socotit întru dreptate.

23 Însă nu s-a scris numai pentru dînsul că i s-a socotit lui spre dreptate,

24 ci se va socoti și pentru noi, cei ce credem în Cel ce a sculat din morți pe Iisus Hristos, Domnul nostru,

¹⁵⁹ Coresi, nedumerindu-se, zice: „Dar cum de s-a îndoit Avraam cînd a zis: «Stăpîne Doamne, după ce voi cunoaște că-l voi moșteni (pămîntul din Hanaan adică)?» (Facerea 15:8) S-a îndoit așadar!” Și, dezlegînd nedumerirea, zice că Avraam a crezut, precum se vede mai sus din același capitol al *Facerii*, dar cerceta chipul în care se va împlini făgăduința – precum tâlcuiesc Ambrozie, Hrisostom și Teodorit. (n. aut.)

¹⁶⁰ *Scriptura* zice că Avraam era de o sută de ani cînd s-a născut Isaac (*Facerea*, capitolul 5). De aici, se socotește că, atunci cînd a luat făgăduința că va naște pe fiul său Isaac, Avraam era de nouăzeci și nouă de ani și trei luni. (n. aut.)

25 Care S-a dat pentru greșelile noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră.

Fiindcă a zis multe lucruri mari despre Avraam, și cineva ar fi putut întreba: Și ce se potrivesc acestea nouă, Creștinilor, o fericite Pavele? – Apostolul arată că pentru noi s-au scris acestea și că nouă ni se va socoti spre dreptate credința, numai de o vom avea, crezând întru Dumnezeu, Care a înviat pe Iisus, după firea Sa omenească. Iar dacă tu, Creștine, te îndoiești că poți să fii îndreptat, ia aminte la Iisus, Care a șters toate păcatele tale, Care a murit, dar nu pentru păcatele Sale, căci nu avea păcat, ci pentru păcatele lumii. Și Care a înviat, după cum se cuvenea, căci cum putea să fie ținut de moarte și de iad Cel fără păcat? Așadar pentru aceasta a murit a înviat, ca să-i slobozească pe oameni de păcat și să-i facă drepti.

Deci – precum Avraam a crezut că trupul lui, care era ca mort, are să învie – așa să crezi și tu că Iisus a murit și a înviat, și ți se va socoti și ție spre dreptate credința aceasta, precum i s-a socotit și strămoșului nostru Avraam.

CAPITOLUL V

1 Drept aceea, îndreptându-ne prin credință, avem pace cu Dumnezeu, prin Domnul nostru Iisus Hristos,

2 prin Care avem și apropiere, prin credință, la darul acesta întru care stăm și ne lăudăm, întru nădejdea slavei lui Dumnezeu.¹⁶¹

¹⁶¹ Iar Coresi, tâlcuind acestea, zice: 1) rodul dreptății noastre este pacea, 2) nădejdea slavei, 3) mărimea de suflet, 4) bucuria, 5) prietenia, 6) înfierea, 7) viața veșnică.

Bagă de seamă că – după Sfântul Grigorie Tesaloniceanul – avem trei feluri de pace. Avem pace cu noi înșine, când gonim de la noi patimile și cugetele cele rele din sufletul nostru și nu sîntem tulburați de ele. Avem pace cu aproapele nostru, când facem tot ce putem pentru a se împăca fratele nostru și nu-i pricinuim nici un fel de sminteală. Avem pace și către Dumnezeu, când păzim poruncile și voile Lui și când nu ne mustră conștiința că am fi călcat vreo poruncă.

Iar purtătorul de Dumnezeu Calist, socotind despre pace mai pe larg, o împarte în patru. Și zice că una este pacea trupului, când acesta își primește toată odihna și înlesnirea – care nu este pace, ci pare numai, căci pricinuieste sufletului multă tulburare. Iar altă pace este cea a simțurilor, când – fugind cineva de lume și de ale lumii, ori închizîndu-se – pricinuieste simțurilor sale pace prin liniște și prin fugă, nici văzînd, nici auzînd, nici grăind de cele ale lumii. Este apoi a treia pace: cea a simțurilor și a sufletului laolaltă, când, împreună cu pacea simțurilor, și sufletul este în pace din partea cugetelor, și puterile sale sînt în pace prin liniște și prin păzirea minții și a inimii. Această pace este atunci când cineva se roagă curat, și plînge mai cu

În acest capitol, Pavel vorbește despre petrecerea vieții. Căci – de vreme ce a zis lucruri mari despre credință, iar faptele le-a defăimat, vorbește apoi și despre fapte și despre viețuirea Creștinilor, pentru a nu le socoti noi nebăgate în seamă. Căci, de vreme ce credința ne-a îndreptat, atunci să nu mai păcătuim, ci să avem pace cu Dumnezeu prin viețuirea noastră cea plăcută Lui. Dar aceasta cum se va face? Prin mijlocirea Domnului nostru Iisus Hristos. Pentru că Hristos, Care ne-a îndreptat pe noi, care eram păcătoși, va ajuta El Însuși să ne păzim și să rămânem întru dreptatea aceasta, fiindcă printr-Însul avem apropiere, adică am fost aduși, către dar. Deci – dacă Hristos ne-a adus la darul acesta pe noi, care eram departe – cu mult mai vîrtos ne va și ține acum, după ce ne-am apropiat. Dar cum am fost aduși la darul acesta, în ce chip? Cu credința, adică aducînd și noi credința. Și ce este darul acesta la care ne-a adus Hristos? Aflarea și dobîndirea tuturor bunătăților pe care le-am primit prin Sfîntul Botez. Și întru acest dar – zice Apostolul – stăm, avînd adevărarea și neprefacerea, căci bunătățile dumnezeiești stau totdeauna și nu cad niciodată. Și nu numai că avem cu adevărare cele ce am luat, ci nădăjduim să luăm și altele – căci zice: Ne lăudăm în nădejdea bunătăților viitoare, care, fiindcă sînt spre slava lui Dumnezeu, ni se vor da negreșit, deși nu le merităm, pentru ca să se slăvească Dumnezeu.

3 Și nu numai atît, ci ne lăudăm și întru necazuri¹⁶², bine știind că necazul aduce răbdare,

dulceață și ia aminte cu dulceață la dumnezeieștile cuvinte. A patra pace se face desăvîrșită în suflet cînd omul va primi venirea neziditului Sfînt Duh, Celui ce le-a zidit pe toate. Atunci, el se luminează, și se bucură, și viază viață osebită, și are pacea care covîrșește toată mintea, ca urmare a lucrării, și luminării, și însuflețirii, și vedeniei, și bucuriei făcătorului de pace Duh, Celui ce insuflă în inimă enipostatic și lucrător.

Pacea a doua și a treia se cîștigă cu osteneală și, din această pricină, este schimbătoare și nedesăvîrșită; iar cea de-a patra se face fără osteneală trupească și întru oprirea desăvîrșitului sabatism [sărbătoarea sîmbetei, cînd Evreilor nu le era îngăduită nici un fel de lucrare, n. m.] (capitolul 82 din cele netipărite). Despre pace, vezi și la zicerea: „pacea lui Dumnezeu, care covîrșește toată mintea” (*Filipeni 4:7*); și la: „iar Dumnezeuul păcii” (*Filipeni 4:9*). Zice și Marcu Asceticul: „Pacea este izbăvirea de patimi, care, fără lucrarea Sfîntului Duh, nu se află!” (*Despre legea duhovnicească*, capitolul CXCI). (n. aut.)

¹⁶² Prea-bună este asemănarea pe care o aduce aici Sfîntul Chiril Alexandrinul, zicînd: „Socotesc că, precum mirodeniile cele mai alese își arată buna mireasmă ce este într-însele doar atunci cînd se împreună cu focul, tot așa și sufletul cuvios, înfocîndu-se prin ispitirea pe care o pătimește și prin durere, face mai lucrătoare arătarea feluritei fapte bune ce este într-însul” (cartea întîi despre Patriarhul Iacov).

În tîlcuirea zicerii acesteia, prea-vrednice de laudă și pricinuitoare de dragoste sînt cu adevărat și cuvintele înțeleptului Fotie, care zice: „De unde ne lăudăm în necazuri? Dintru a iubi

4 și răbdarea cercare, iar cercarea nădejde, iar nădejdea nu rușinează,

Nu ne lăudăm – zice – numai întru bunătățile ce or să fie, ci încă mai mult ne lăudăm întru necazurile de față ce le avem. Să nu vă tulburați – zice – fraților Creștini, din pricină că ne necăjim, fiindcă necazurile acestea sînt lauda Creștinilor. Căci necazul pricinuieste răbdare, răbdarea cercare, iar cercarea îl alege pe cel ce se ispitește. Și, după ce este cercat și cugetă în conștiința sa cea bună cum că pentru Dumnezeu pătimeste, omul nădăjduiește că va lua plată pentru necazurile sale. Iar această nădejde nu cade, nici nu rușinează pe cel ce nădăjduiește. Întru aceasta a zis Iacov, fratele lui Dumnezeu: „Fericit e omul care rabdă ispită, că, lămurit făcîndu-se, va lua cununa vieții, pe care Domnul a făgăduit-o celor ce Îl iubesc pe El” (*Iacov 1:12*). Căci nădejile oamenilor, nefiind adevărate, îi rușinează pe cei ce nădăjduiesc într-însele; iar nădejile lui Dumnezeu nu sînt așa, fiindcă Acela ce dă cele bune, adică Dumnezeu, este nemuritor și bun. Și noi, cei ce vrem să luăm bunătățile, deși vom muri, vom viețui iarăși, deci nu e nici o împiedicare ca să se adevărească.¹⁶³

foarte pe Dumnezeu, căci tot cel ce iubește se bucură cînd pătimeste pentru cel iubit. Dar de unde s-a revărsat acea dumnezeiască iubire și a cuprins toată inima noastră? Din Preasfîntul Duh, Cel ce S-a dat nouă, încît totul este al darului celui de sus. Și sîntem prea-datori să-L iubim și, dacă se întîmplă a pătimi ceva, să nu ne depărtăm de iubirea Lui. De ce? Pentru că El ne-a iubit pe noi mai întîi! Și pe cine? Pe noi, care eram vrăjmași și luptători împotriva Lui. Ai văzut covîrșirea? Ai văzut cît de mare e datoria? Adaugă și ceea ce e mai mare încă: nu numai că ne-a iubit, dar S-a și lăsat a fi necinstit pentru noi, a fi palmuit, și răstignit și socotit între cei morți. Și, prin toate acestea, a arătat iubirea Sa către noi. O, iubire care înfricoșează pe Îngeri, care i-a suit pe oameni la ceruri și a stricat tirania diavolilor! Cine nu-L iubește pe un iubitor ca Acesta? Și cine ar putea săvîrși ceva vrednic de o iubire atît de mare, sau cine ar putea răsplăti cît de puțin din datorie? Fiindcă, de ar muri de zeci de mii de ori, nu face vreun lucru mare, căci pătimeste pentru Făcătorul său de bine, pentru Cel ce-l iubește, iar nu pentru vrăjmași și luptători, precum a pătimit și pătimeste Acela pentru fiecare din noi. De aceea, cînd pătimim, sîntem datori a ne bucura și a ne veseli că ne-am învrednicit și noi a suferi ceva pentru un Iubitor atît de mare, chiar dacă într-o mică măsură” (la *Icumenie*). (n. aut.)

¹⁶³ Iar Fotie zice că Pavel a început de la zicerea: „spre nădejdea slavei-lui Dumnezeu” și a sfîrșit la: „iar nădejdea nu rușinează” ca să arate că nădejdea cea dintîi este a începătorilor necercați cu necazurile și cu ispitele, iar cealaltă a celor desăvîrșiți, care, cercîndu-se prin necazuri și arătîndu-se neîndoșiți, au deplinătatea și ajung la cîștigarea celor nădăjduite. Așa, de pildă, a nădăjduit Avraam, după bătrînețe și după sterpiciunea Sarei, că va ajunge tată al neamurilor. Aceasta e întîia nădejde, mare cu adevărat, dar necercată. Mai tîrziu, Dumnezeu l-a cercat pe el și l-a lămurit cu o înfricoșată topitoare, cînd i-a poruncit să aducă jertfă pe fiul său. Iar Avraam nu s-a îndoit, ci s-a sîrguit să-l junghie pe Isaac, fără a socoti și a zice: Și cum mă voi face eu tată al neamurilor dacă înjunghii pe acesta? Aceasta este nădejdea cea desăvîrșită, care dobîndește cele nădăjduite.

Iar marele Vasilie – tîlcuind zicerea: „și din toate necazurile mele m-a izbăvit”, din *Psalmul 33* – zice că – dacă necazul lucrează răbdare, iar răbdarea cercare – atunci cel ce se leapădă de necaz se lipsește pe sine-și de lămurire. Deci, precum nimeni nu se încununează dacă

5 căci dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt ce S-a dat nouă.

Apostolul adevărește bunătățile ce or să fie plecînd de la iubirea pe care a arătat-o Dumnezeu către noi. Cam acestea zice Pavel: Să nu fi necredincios, omule, căci nădejdea pe care o avem pentru bunătățile cele veșnice nu cade! Căci – de vreme ce Dumnezeu ne-a iubit atît de mult, încît încă de aici ne-a făcut fii ai Săi, fără de osteneală, prin Sfîntul Său Duh – cum ar putea să nu ne dea și cununile, după ostenelele ce am suferit pentru dragostea Sa? Căci „s-a revărsat dragostea lui Dumnezeu în inimile noastre” e în loc de: Bogată și îmbelșugată se arată întru noi dragostea lui Dumnezeu, fiindcă avem în inimile noastre Duhul Sfînt pe Care ni L-a dat.

6 Căci Hristos, încă neputincioși fiind noi, la vreme, a murit pentru cei necinstitori.

7 Și abia pentru cel drept, cu greu, va muri cineva, iar pentru cel bun poate îndrăznește cineva să moară,

8 dar Dumnezeu întărește dragostea Sa întru noi prin aceea că, încă păcătoși fiind noi, Hristos a murit pentru noi.

9 Cu atît mai vîrtos dar, îndreptîndu-ne noi acum prin sîngele Lui, ne vom mîntui printr-Însul de urgie.

Mai sus, Pavel a zis că „dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre prin Sfîntul Duh ce S-a dat nouă”. Iar acum, arată mărimea dragostei lui Dumnezeu din moartea pe care a luat-o Hristos pentru noi, cei „neputincioși”, adică păcătoși, căci păcatul este neputință, precum dreptatea și fapta bună sînt sănătate. Și – după Ieronim, în epistola către Algazia – Hristos a murit atunci cînd neputința aceasta a păcatului se înmulțise. Dar Hristos a făcut încă mai mult, căci a murit pentru noi, care eram nu numai păcătoși, ci și necinstitori de Dumnezeu, cu toate că abia ar muri cineva chiar pentru un om drept. Iar a muri Hristos pentru noi, păcătoșii și necinstitorii de Dumnezeu este desăvîrșirea dragostei.¹⁶⁴

nu are împotrivă-luptători, tot așa nu se poate arăta nici lămurit decît numai prin necazuri. Și iarăși zice la tîlcuirea aceluiași psalm că, „pentru nevoitori, necazurile sînt cu adevărat ca o hrană și iscusință care îi duc către pămîntul slavă, cînd, «fiind ocăriți, binecuvîntăm; huliți, mîngîiem; dosădiți ori obijduiți, mulțumim; necăjiți, pentru necaz ne lăudăm».” (n. aut.)

¹⁶⁴ Fotie zice că aveam trei împiedicări ca să ne mîntuim: 1) eram neputincioși de voia noastră, iar nu după fire, și de aceea ne trebuia mult ajutor; 2) eram pe deasupra și necinstitori de Dumnezeu, căci gonisem pe ajutătorul nostru Dumnezeu și băteam război cu El, și îi cinsteam pe idoli și pe cei ce nu erau dumnezei; 3) eram păcătoși și fiindcă aveam viață rea, care nu ne lăsa să

Iar zicerea: „la vreme” însemnează: „vremea potrivită și înainte-hotărâtă”, căci Hristos a murit pentru noi la vremea cuvenită, precum spune și aceasta: „cînd a venit plinirea vremii”.¹⁶⁵ Deci, fiindcă Hristos a murit pentru dragostea noastră și ne-a îndreptat prin moartea Sa, de acum înainte cu mult mai vîrtos ne va izbăvi pe noi, cei care ne-am îndreptat, de urgia ce va să fie! Căci – de vreme ce ne-a dat lucrul mai mare, adică a ne îndrepta – cum să nu ni-l dea și pe cel mic, adică a ne izbăvi de urgie? (Iar „urgie” este munca ce va să fie – după Teodorit.) Și, după ce ne va mîntui de urgie, cum să nu ne dea și bunătățile cele veșnice, pentru multa iubire cu care ne iubește? Ni le va da negreșit! – dacă vom rămîne pînă la sfîrșit întru darul și dragostea Lui.

10 Căci – dacă, vrăjmași fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său – cu mult mai vîrtos, împăcîndu-ne, ne vom mîntui întru viața Lui.

Apostolul pare a zice aceleași lucruri ca mai înainte, însă înțelegerea cuvintelor lui este osebită. Fiindcă, mai sus, a zis că eram păcătoși; apoi, a zis că ne-am îndreptat; iar apoi a zis după asemănare [prin comparație (n. m.)] că – dacă Hristos ne-a îndreptat cu moartea Sa pe noi, cei păcătoși – cu mult mai vîrtos ne va mîntui acum, după ce ne-am îndreptat. Iar aici, pomenind de moartea și învierea lui Hristos, aduce înțelegerea iarăși după asemănare și zice așa: Dacă atunci ne-am împăcat cu Dumnezeu prin sîngele și moartea Fiului Său, cum să nu ne mîntuim acum cu viața și învierea Fiului Său? Pentru că, dacă Dumnezeu-Tatăl nu a cruțat, nici nu S-a scumpit atunci a da pe Fiul Său, ci L-a dat pentru împăcarea noastră, cum să nu ne mîntuiască mai vîrtos acum, cu viața Fiului Său?

11 Și nu numai atît, ci ne și lăudăm întru Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care am luat acum împăcarea.

Nu numai că ne-am mîntuit – zice – ci ne și lăudăm întru Dumnezeu pentru aceasta, că ne-am mîntuit fiind păgîni, și mai ales că ne-am mîntuit nu prin

ne ridicăm. Așa răi fiind însă, ne-a iubit Bunul, Fiul lui Dumnezeu, și sufletul Și-a pus pentru dragostea Sa către noi. Și – dacă atunci, cînd ajunsesem întru atîta răutate, ne-a iubit, și ne-a ridicat și ne-a îndreptat, sîngele Său dîndu-Și pentru slobozirea noastră – cu mult mai vîrtos, după ce ne-a îndreptat astfel și ne-a făcut ai Săi, ne va apăra de aici înainte, cînd nu mai trebuie ca El să moară și nici noi nu mai ajungem la atîta neputință și răutate ca mai înainte. Pentru aceasta dar, trebuie să avem adevărată și fără îndoială nădejdea făgăduințelor celor bune. (n. aut.)

¹⁶⁵ Vezi cum se tâlcuiește mai pe larg zicerea: „cînd a venit plinirea vremii” în subînsemnarea la *Galateni 4:4*. Și de ce a venit Hristos în cele mai de pe urmă vremi, vezi la zicerea: „iar acum o dată, la sfîrșitul veacurilor” (*Evrei 9:26*). (n. aut.)

altcineva, ci prin sângele Însuși unuia născut Fiului Său. Și „ne lăudăm prin Domnul nostru Iisus Hristos”. El e pricinuitorul laudei noastre, fiind pricinuitor și al împăcării noastre cu Dumnezeu.

12 De aceea – precum printr-un om a intrat în lume păcatul și, prin păcat, moartea – tot așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru care toți au păcătuit.

După ce a zis că Domnul Iisus ne-a îndreptat pe noi, se întoarce la rădăcina răului, adică la păcat și la moarte, și arată că acestea două au intrat în lume „printr-un singur om”, adică prin Adam. Iar apoi va arăta că acestea „s-au pierdut” (ori „s-au stricat”) tot printr-un om, adică prin Iisus Hristos.

Dar ce înseamnă zicerea: „pentru care toți au păcătuit”? Adică: Pentru Adam, au păcătuit toți oamenii. Căci acela a căzut și a murit, și din pricina lui s-au făcut muritori și cei ce nu au mâncat din pomul oprit, ca și cum ar fi păcătuit și ei.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Iar Fotie tâlcuiește zicerea: „pentru care toți au păcătuit” așa: „De aceea – zice – murim împreună cu Adam, pentru că păcătuim împreună cu el. Căci el a făcut începutul, iar noi, avînd prilejul, nu am oprit răul, ci împreună l-am săvîrșit și l-am făcut să sporească.” Același lucru îl zice și Icumenie. Iar în *Amfilohia* (întrebarea CCXLI), tot Fotie zice că aceasta: „pentru care toți au greșit”, nu arată persoana, ci pricina, adică: „pentru că toți au greșit”.

Într-un glas vorbește și Sfîntul Teofilact despre împărtășirea strămoșescului păcat, zicînd: „Multe socoteli eretice au răsărit, căci carpocrațienii, armenii și anabapțiștii (adică răs-botezătorii), cei mai noi, și sacramentarii (poate luptătorii de Duh) socoteau că nu toți oamenii s-au împărtășit de păcatul acesta.” Iar calvinii au zis că numai pruncii născuți din cei credincioși nu se împărtășesc de acest păcat, dar nu și cei ce se nasc din necredincioși. Iar alții au zis că păcatul strămoșesc este necunoștința adevărului, care e a minții, și plecarea către patimi, care e a voinței. Dar acestea nu sînt păcatul strămoșesc, ci certări ale păcatului strămoșesc. Alții au zis că păcatul strămoșesc este ființa omului, care se împarte la toți după lucrarea pîngărită a voinței de sine [voinței libere, n. m.] schimbîndu-se fiecăruia în ființă și în fire. Iar pelagienii, cu toate că au lepădat strămoșescul păcat de la tot neamul omenesc, ziceau că el se împarte întru aceasta după oarecare simplă imitare. Iar socoteala Bisericii sobornicești și drept-slăvitoare este că păcatul strămoșesc nu are ființă, ci e abatere de la cuvîntul cel drept și neîmplinire a datornicei ascultări întru porunca Făcătorului a toate. De asemenea, păcatul strămoșesc nu e necunoștința minții și plecarea voii spre rău, ci pricină și rădăcină a acestora; și el se împarte la toți oamenii – pînă și la cei sfîniți chiar din pîntecele maicii lor, pînă și la însăși Doamna noastră de Dumnezeu Născătoarea – și nu doar la pruncii ce se nasc din necredincioși; și nu după simplă imitare ori atîrnare, ci într-adevăr după împărtășirea lucrătoare cu el. Tocmai de aceea se botează pruncii spre iertarea acestui păcat (după *Canonul 121* al Sfîntului Sinod din Cartagina), pentru că ei sînt împărtășiți cu adevărat și lucrător cu el.

Dar de ce se împarte păcatul lui Adam la cei ce nasc dintr-însul, de vreme ce el a greșit? Vezi aceasta la subînsemnarea numitului *Canon*, în cartea noastră tipărită din nou (*Pidalion*).

13 Căci, pînă la Lege, păcatul era în lume, însă nu se socotea păcat, nefiind Legea.

14 Ci a împărățit moartea de la Adam pînă la Moisi și peste cei ce nu păcătuiseră, după asemănarea călcării de poruncă a lui Adam, care este chip al Celui ce urma să vină.¹⁶⁷

Pavel vrea să arate că, pentru păcatul lui Adam, cei ce nu au mîncat din pom, și deci nu au păcătuit ei înșiși ca Adam, se socoteau și ei ca și cum ar fi păcătuit și de aceea mureau. Așadar aceasta arată, astfel: Păcatul – zice – era în lume și pînă ce s-a dat *Legea*, adică păcatul a stăpînit și mai înainte de *Lege*. Dar care era păcatul acesta, oare păcatul ce urmează din călcarea legii? Cum să fi fost astfel păcatul, de vreme ce încă nu era *Legea*? Căci se socotește păcat doar atunci cînd este lege și cînd oamenii o calcă. Dar – de vreme ce „a împărățit moartea pînă la Moisi”, adică și mai înainte de a se da *Legea* (că, prin „Moisi”, arată aici *Legea* – după Teodorit – căci zice: „Au pe Moisi – adică *Legea* – și pe Prooroci”, *Luca 16:19*); iar Apostolul zice: „(...) pînă în ziua de astăzi, cînd se citește Moisi – adică *Legea* – un acoperămînt zace peste inima lor”, *2 Corinteni 3:15*) – așadar fiindcă moartea a împărățit – zice – și mai înainte de a se da *Legea*, atunci și păcatul, prin care a împărățit moartea, a fost mai înainte de a se da *Legea*. Căci nu ar fi împărățit ea dacă nu ar fi fost păcatul, care pricinuieste moartea. Și – de vreme ce s-a arătat că păcatul nu era cunoscut din călcarea *Legii* (fiindcă nici călcare de lege nu era) – rămîne

Iar Apostolul, cu un singur cuvînt: „pentru care toți au greșit”, a arătat aici că din pricina lui Adam au păcătuit toți cei din Adam. Iar chipul materialnic prin care se moștenește păcatul strămoșesc este – după cum zic toți teologii – în pățimașă și îndulcitoarea vărsare a seminței din care ne zămislăm. De aceea și mărturisim că Domnul nostru Iisus Hristos, ca unul ce nu S-a născut din sămînță, este mai presus de păcatul strămoșesc. (n. aut.)

¹⁶⁷ După Coresi, Adam a fost chip al lui Hristos fiindcă amîndoi sînt părinți ai noștri: Adam după fire, iar Hristos după dar. Mai apoi, Adam și Hristos se aseamănă prin aceea că nici unul din ei nu a avut tată firesc pe pămînt, însă, pe de altă parte, între ei se află cinciosebiri: 1) Adam s-a făcut pricinuator al pieirii, iar Hristos pricinuator al mîntuirii; 2) Adam a împărțit păcatul cel unul la toată firea omenească, iar Hristos a mîntuit-o și a slobozit-o pe aceasta de toate păcatele, și de cel strămoșesc, și de cele din voie; 3) Adam ne-a despărțit de Dumnezeu, iar Hristos ne-a împăcat și ne-a unit cu Dumnezeu; 4) Adam ne-a omorît vremelnic, iar Hristos ne-a înviat pentru veșnicie; 5) Adam nu s-a făcut pricinuator de păcat Îngerilor, dar Hristos și acelora S-a făcut pricinuator de mîntuire (adică de neprefacere întru rău) și de mai mare dar.

Și – după același Coresi – sînt trei stări: 1) cea de la Adam pînă la Moisi; 2) de la Moisi pînă la Hristos; 3) de la Hristos pînă la sfîrșitul lumii. Întru cea dintîi, păcatul a împărățit, în a doua a crescut, iar în a treia s-a pierdut. Și una era mai înainte de *Lege*, alta sub *Lege* și în *Lege*, iar alta sub dar și întru dar. Și primele două sînt stări de moarte, iar a treia stare de viață. (n. aut.)

aşadar că păcatul a fost acela al lui Adam, din pricina căruia moartea a împă-
răţit şi peste cei ce nu au păcătuit ei înşişi (fiindcă aceştia nu au luat lege şi
poruncă de la Dumnezeu şi nici nu au călcat-o), dar au păcătuit după asemă-
narea călcării de poruncă a lui Adam şi s-au făcut părtaşi păcatului aceluia al
strămoşului, care este chip al lui Hristos. Pentru aceasta – precum Adam cel
vechi i-a făcut vinovaţi păcatului său şi călcării de poruncă pe toţi oamenii, deşi
aceia nu au păcătuit ei înşişi – tot aşa şi Hristos i-a îndreptat pe toţi oamenii,
deşi aceştia nu au făcut fapte vrednice de îndreptare. Pentru aceasta, Adam cel
vechi este închipuire a Aceluia veşnic, adică a lui Hristos, noul Adam.

***15 Dar nu este cu greşeala precum este cu darul; căci dacă, prin
greşeala unuia, au murit cei mulţi¹⁶⁸, cu mult mai vîrtos harul lui
Dumnezeu şi darul Lui au prisosit întru mulţi, prin darul unui
singur om, Iisus Hristos.***

***16 Şi darul nu seamănă cu ce a adus acel unul care a greşit; că păcatul
dintru unul este spre osîndire, iar darul spre îndreptare de multe
greşeli.***

Hristos – zice – nu ne-a folosit pe noi doar atît cît ne-a vătămat Adam, ci
cu mult mai mult. Căci – dacă păcatul lui Adam a putut face atîta rău, încît să
greşească unul, şi toţi cel născuţi dintr-însul să se osîndească şi să moară,
chiar fără a greşi ei înşişi – cu mult mai vîrtos va prisosi darul lui Dumne-
zeu-Tatăl – şi nu numai al Lui, ci şi al Fiului Său, al lui Iisus Hristos – revăr-
sîndu-se cu îmbelşugare asupra multora.¹⁶⁹ Şi nu va fi darul lui Dumnezeu

¹⁶⁸ Aici, zicerea: „cei mulţi” se ia în loc de: „toţi”, precum tot Pavel a tâlcuit mai înainte,
zicînd: „precum, prin greşeala unuia, toţi oamenii au fost spre osîndire.” Căci toţi cei din
Adam, moştenind zămisirea şi naşterea prin sămînţă, au murit şi au fost osîndiţi, iar nu unii
aşa, şi alţii nu. Aşa şi acel cuvînt al Domnului: „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sîngele
Meu, care pentru voi şi pentru mulţi se varsă”, se înţelege în loc de: „pentru toţi”, gîndindu-ne
la partea cea mai mare, fiindcă şi aceia toţi sînt mulţi. (n. aut.)

¹⁶⁹ Prea-bine tâlcuind aceste cuvinte ale Apostolului, înţeleptul Fotie zice că întru acestea
se arată trei lucruri: împotrivirea, asemănarea şi covîrşirea după asemănare. Împotrivirea, fi-
indcă sînt potrivnice între ele: păcatul şi nepăcătuirea, vrajba către Dumnezeu şi împăcarea cu
Dumnezeu, osîndirea şi îndreptarea; pieirea, căderea şi moartea şi mîntuirea, scularea şi viaţa.
Iar asemănare iarăşi este, căci, precum printr-unul Adam au urmat relele la toţi, aşa prin-
tr-unul Hristos au urmat tuturor cele bune. Iar covîrşirea se vede în faptul că împreună cu unul
Adam au ajutat către rău şi cei mulţi, prin păcatele lor cele de voie, dar în cele bune nimeni nu
a ajutat, ci singur darul lui Hristos s-a făcut şi ispravă. Şi se mai vede în ceva: relele pe care
le-a pricinuit Adam şi strănepoţii lui nu numai că s-au pierdut, ci acestora încă li s-au dat şi
bunătăţi de la Hristos. Iar după Icumenie, covîrşirea aceasta s-a arătat mai ales în faptul că
moartea, avînd ca început păcatul lui Adam, a luat ca ajutor încă şi păcatele cele de voie ale
oamenilor, şi aşa i-a omorît pe toţi; iar darul lui Hristos s-a întins asupra tuturor fără ajutorul

numai atît cît a fost osîndirea de care – printr-unul Adam, care a păcătuit – s-au împărtășit toți. Căci greșeala, adică păcatul cel osîndit, revărsîndu-se de la Adam singur, s-a făcut spre osîndă tuturor strănepoților lui, adică spre moarte și încă spre mai multe păcate, și așa au ajuns oamenii a fi stăpîniți de moarte și de păcat. Iar darul lui Dumnezeu s-a făcut spre îndreptare din acele multe păcate, adică el nu a surpat numai acel singur păcat al lui Adam, ci încă și toate celelalte păcate de voie ale oamenilor, care s-au făcut în urma păcatului strămoșesc. Pentru că darul acesta al lui Hristos, dezlegînd toate păcatele ce s-au făcut după călcarea poruncii de către Adam, s-a făcut nouă îndreptare, adică ne-a îndreptat prin Sfîntul Botez.

17 Căci – de vreme ce, pentru greșeala unuia, moartea a împărășit printr-unul – cu mult mai vîrtos cei ce au luat prisosința harului și darul dreptății întru viață vor împărăși prin unul Iisus Hristos.

18 De aceea – precum, prin greșeala unuia, întru toți oamenii a intrat osîndirea – tot așa și, prin îndreptarea unuia, întru toți oamenii a intrat îndreptarea vieții.

Zice: Dacă un singur om, Adam, mîncînd din pomul cunoștinței a făcut să împărățească moartea peste toți oamenii, cu mult mai vîrtos noi, credincioșii care am luat prisosința și bogăția darului și care ne-am îndreptat, cu mult mai vîrtos – zic – noi, Creștinii, vom viețui și vom împărăși printr-unul Iisus Hristos. Căci ai Acestuia sîntem frați, și cu Acesta ne-am făcut de un trup și ne-am unit cu El la fel cum este unit trupul cu capul. Căci oare am luat de la Hristos doar o mică parte de bunătate, ca să ne îndoim de bunătățile cele viitoare pe care nădăjduim să le dobîndim de la El? Ba, ci bunătățile Lui s-au prea-înmulțit întru noi cu prisosința darului, încît ne asemănăm cu unul ce, fiind dator mult, a fost aruncat în temniță împreună cu muierea și copiii săi, dar apoi, nu numai că a fost slobozit din temniță și i s-a iertat datoria, ci, pe lîngă acestea, a luat și nenumărați bani și, intrînd în palatul împărătesc, s-a învrednicit și de multă cinste, încît s-a făcut fiu al împăratului.¹⁷⁰ Deci, încheind înțelegerea cuvintelor

oamenilor, fiindcă învierea s-a dat, prin Hristos, și necredincioșilor Iudei și Elinilor, care nu numai că nu cred, ci și hulesc și războiesc credința lui Hristos. Căci toți se vor scula din morți, și credincioșii, și necredincioșii. (n. aut.)

¹⁷⁰ De aceea, tîlcuind zicerea aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom zice că atît de mare canon a împlinit Hristos pentru toți oamenii, de la Adam și pînă la sfîrșitul lumii, încît toate păcatele lumii, cumpănindu-se cu acesta, par ca o picătură de apă în fața noianului mării. Cu aceste cuvinte, el vrea să spună că Hristos a plătit pentru noi neînchipuit mai mult decît eram noi datori. Nu te îndoii dar, omule, văzînd atîta bogăție de bunătăți, nici nu căuta să afli cum s-a stins scînteia aceea a morții și a păcatului, atîta noian al mării de bunătăți grămădindu-se peste ea (*Cuvîntul I la Epistola către Romani*).

sale, Apostolul zice: De aceea dar – așa cum, prin greșeala lui Adam cel unul, a venit blestemul și osînda asupra tuturor oamenilor (vezi că ceea ce mai sus a numit „judecată”, acum o numește „greșeală”, adică păcatul lui Adam) – tot așa și prin îndreptarea unuia Hristos a venit blagoslovenia și darul la toți oamenii, și a dat lor, în locul păcatului, îndreptare; în locul morții, viața.¹⁷¹

19 Că – precum prin neascultarea unui singur om, s-au făcut păcătoși cei mulți – tot așa, prin ascultarea unui singur om¹⁷², drepti se vor face cei mulți.

În aceste graiuri apostolice nu este tautologie¹⁷³, cum ar putea să pară. Ci – fiindcă mai sus a zis: „precum prin greșeala unuia (...), așa și prin îndrepta-

Iar Chiril al Ierusalimului zice așa: „Nu am păcătuit noi atît cît Stăpînul Hristos a făcut cu dreptate” (*Cateheze* 1:3). Și Grigorie Teologul zice: „Dacă gustarea din rodul oprit ne-a osîndit, cu cît mai vîrtos ne-a îndreptat Hristos, pătimind?” (*Cuvînt la Naștere*). Cuvînt pe care Nichita Scolasticul îl tîlcuiește așa: „Și, dacă o simțire și o gustare ne-a osîndit, cu cît mai vîrtos ne-a îndreptat Iisus Hristos, suferind pentru noi Patima pe care a răbdat-o asupra a tot sfîntului Său trup?” Iar de la Apostolul a luat și înțelegerea aceasta, zicînd: „De aceea dar, precum prin greșeala unuia s-a făcut întru toți oamenii osîndirea, tot așa și îndreptarea unuia s-a făcut spre îndreptarea vieții tuturor.”

Și mulți teologi socotesc că atît de bogată este răscumpărarea pe care a dat-o Hristos pentru noi cu Patima Sa, încît ar fi de ajuns spre a mîntui încă și pe toți diavolii, de ar voi ei să se pocăiască. Și aceasta din pricină că persoana care a primit Patimile și moartea este de nemărginită cinste, și deci, dacă ar fi răbdat chiar puțină durere și numai o bătaie, aceasta era destulă canonisire pentru toate păcatele trecute ale oamenilor. Cu cît mai vîrtos a fost de ajuns așadar, ținînd seama că a pătimit atîtea și atîtea? De aceea, unii învățători zic că greșeala lui Adam a fost fericită, pentru că prin ea ne-am învrednicit mai tîrziu cu atîtea daruri. (n. aut.)

¹⁷¹ Tîlcuind zicerea aceasta, Gheorghe Coresi zice: „Filosofii spun că moartea ar fi firească, urmînd legilor firii, pentru că trupul este alcătuit din lucruri potrivnice unul altuia. Dar Solomon zice: «Dumnezeu nu a făcut moartea, nici nu Se bucură de pieirea celor vii» (*Înțelepciunea lui Solomon* 1:15), «ci din pisma diavolului a intrat moartea în lume» (*Înțelepciunea lui Solomon* 2:24).” Asemenea zice aici și Apostolul: „Pentru greșeala unui om, moartea a împărățit prin acel unul.” Și Iacov fratele Domnului zice: „Păcatul, săvîrșindu-se, naște moartea” (*Iacov* 1:15). Zicînd acestea, ei dovedesc că moartea nu este după fire, ci e osîndă, pedeapsă și nepoată a păcatului. Iar maică a păcatului este pofta cea după deprindere, și tată îi este voia cea slobodă (ori și diavolul). Iar sămînța maicii este pornirea și dulceața, și sămînța tatălui, adică a voinței, este învoirea. Iar fiu al acestora este păcatul cu fapta, care ori este plod neîmplinit – și acesta este păcat de iertare, și nu de moarte – ori este plod împlinit, închipuit și făcut, și e păcat de moarte. Iar nepoată a maicii și a tatălui este moartea. Iar întîi-născută moarte dumnezeiescul Grigorie Dialogul zice că a fost aceea zămislită de mîndria care i-a omorît și pe Îngeri în cer, și pe Adam pe pămînt. Pentru aceasta a zis Sirah: „Începutul păcatului este mîndria” (*Sirah* 10:13). (n. aut.)

¹⁷² Teodorit zice că-L numește aici pe Hristos „om” ca să arate cu amănuntul cele închipuite de Adam. Căci, precum acolo printr-un om a început moartea, adică prin Adam, așa și aici tot printr-un om s-a făcut stricarea morții. (n. aut.)

¹⁷³ Repetare a acelorași lucruri. (n. m.)

rea unuia (...)” – dumnezeiescul Apostol tălmăcește acum ce este cea greșală a unuia. Și zice că a fost neascultarea, „prin care s-au făcut păcătoși cei mulți”, adică toți oamenii s-au făcut vinovați muncii și osîndiți morții.

Dar ce este îndreptarea aceasta a lui Hristos? Apostolul zice că a fost „ascultarea cea pînă la moarte, și încă moarte pe cruce”, prin care moartea s-a zdrobit, și noi ne-am slobozit din osînda ei.

20 Iar Legea a intrat ca să se înmulțească greșeala; și, unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prea-prisosit darul;

Fiindcă Apostolul a arătat că toți cîți s-au născut din Adam s-au osîndit, iar apoi s-au mîntuit de Hristos, urma dar a se nedumeri cineva și a zice: Și ce a făcut *Legea* atîția ani, dacă Hristos ne-a mîntuit, și nu ea? La aceasta răspunde Pavel și zice că *Legea* „a intrat” (în loc de: „s-a dat”) la o vreme, iar nu de la bun început, și a sporit păcatul, fiindcă da multe porunci pe care oamenii le călcau, înmulțind astfel păcatele. Iar acest „ca”, aici, nu arată scopul, ci isprava, adică: Aceasta a urmat de la isprava și sfîrșitul lucrului. Fiindcă *Legea* s-a dat ca să împuțineze păcatul și să-l strice, dar s-a făcut lucrul dimpotrivă, din pricina lenevirii oamenilor, nu a firii *Legii*.

Și – de vreme ce, prin *Lege*, a prisosit păcatul – darul lui Dumnezeu a prisosit mai presus de păcat prin Hristos, căci nu numai că a slobozit pe oameni din păcate, ci i-a și îndreptat și i-a făcut cerești și fii ai lui Dumnezeu. De aceea, Pavel nu a zis că „a prisosit darul”, ci că „a prea-prisosit”, ca să arate astfel mulțimea și îmbelșugarea darului.¹⁷⁴

21 pentru ca, precum a împărățit păcatul prin moarte, așa să împărățească și darul prin dreptate spre viața veșnică.

Fiindcă mai sus a zis că a prea-prisosit darul, Apostolul arată aici și binecuvîntarea lucrului, ca să nu fim necredincioși. Și zice că păcatul a fost împărat, iar moartea ostaș într-armat de păcat. Deci – dacă a împărățit păcatul peste noi, oamenii, avînd moartea ca ostaș al lui – cu mult mai vîrtos va împărăți peste noi darul lui Hristos. Iar darul acesta are cu sine și îndreptarea, stricarea păcatului, și, prin stricarea păcatului, strică împreună și moartea și aduce viață veșnică. Deci s-a făcut ca un război între doi potrivnici, și păcatul avea ca ostaș al său moartea, iar darul avea ca ostaș al său dreptatea. Apoi,

¹⁷⁴ Tîlcuind acest loc, Ghenadie, Patriarhul Constantinopolului, zice că „aceasta se potrivește cu ceea ce zice același Pavel în *Epistola către Galateni*: „Deci ce este *Legea*? Ea a fost adăugată pentru călcările de lege” (*Galateni* 3:19).” (n. aut.)

dreptatea l-a omorât pe împăratul păcat, împreună cu păcatul omorînd și moartea, și atunci a intrat întru oameni viața veșnică.

CAPITOLUL VI

1 Deci, ce vom zice? Rămîne-vom oare întru păcat, ca să prisosească darul?

2 Să nu fie! Noi, care am murit păcatului, cum vom mai viețui într-însul?

Fiindcă Pavel a zis mai sus că „acolo unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit darul”, poate că cineva ar fi spus: Atunci, să nu încetăm a păcătui, ca mai mult să se arate darul lui Dumnezeu întru noi! Deci, stricînd această stare împotrivă, Apostolul zice cu chip de lepădare: „Să nu fie!” – cuvînt pe care Pavel obișnuiește a-l zice de multe ori împotriva necuviințelor mărturisite și învederate. Apoi, face și siloghism¹⁷⁵, zicînd că noi am murit păcatului, prin Sfîntul Botez, ca să nu mai ascultăm de dînsul. Atunci, cum o să viem iarăși păcatului, avînd ținere și apropiere cu dînsul și supunîndu-ne lui? Din cuvintele acestea, învățăm că fiecare credincios Creștin moare păcatului prin Sfîntul Botez, dar, dacă se va lenevi, iarăși se face viu păcatului, ca să se spurce cu el. Precum, dimpotrivă, cel ce ia aminte la sine-și și se nevoiește păzește totdeauna întru sine omorîrea aceasta (adică neurmarea păcatului) și, de i-ar porunci păcatul de nenumărate ori să-l asculte, el însă, ca mort, nu se supune aceluia.

3 Au nu știți¹⁷⁶ că toți cîți în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat?

4 Așadar, prin botez, ne-am îngropat împreună cu El întru moarte, ca – precum Hristos S-a sculat din morți, prin slava Tatălui – așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții;

Aici, Apostolul adaugă chipul și pricina pentru care noi am murit păcatului. Și zice că murim păcatului fiindcă, prin Sfîntul Botez, ne-am botezat întru moartea lui Hristos, adică ne-am botezat ca să murim și noi întru asemănarea morții, precum Acela a murit cu lucrul. Căci, ceea ce a fost pentru Hristos cru-

¹⁷⁵ Judecată, „raționament”, cum zicem noi astăzi. (n. m.)

¹⁷⁶ Întru altele, se zice: „au nu știți, fraților (...)”. (n. aut.)

cea și mormîntul, aceasta este pentru noi, Creștinii, botezul¹⁷⁷, deși nu în același fel.¹⁷⁸ Pentru că Hristos a murit după trup (trupește) și S-a sculat din morți, iar

¹⁷⁷ Pentru aceasta s-a scris și în așezămintele apostolești: „Deci botezul se dă întru moartea Domnului: apa – în locul îngropării; untul de lemn – în locul Sfîntului Duh; pecetluirea – în locul crucii; mirul e adevărarea mărturisirii; afundarea e semn de împreună-murire; ieșirea din apă, de împreună-înviere” (*Cartea 3:17*).

Iar Pavel a pomenit întîi moartea, al doilea îngroparea, al treilea învierea, pentru că – după marele Vasilie – „e nevoie ca cei ce au murit să fie îngropați [scufundați în apa botezului, n. m.], pentru ca cel îngropat întru asemănarea morții să se scoale [să se ridice, să învie adică, n. m.], prin darul lui Dumnezeu care e întru Hristos, nemaivînd fața omului său lăuntric ca o pîrlitură de oală; ci, în foc arzîndu-și păcatele și luînd iertare prin sîngele lui Hristos, să strălucească întru sine, prin viața sa înnoită, îndreptările cele întru Hristos, mai mult decît toată piatra scumpă” (*Cuvînt despre Botez. Cum se botează cineva întru evanghelie* [Adică întru buna vestire a lui Hristos, nu întru vreo carte a *Evangheliei*, n. m.]). (n. aut.)

¹⁷⁸ Lucrul vrednic de nedumerire este pentru ce Domnul a zis să ne botezăm în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh, iar Pavel zice aici să ne botezăm „întru Hristos”. Această nedumerire e dezlegată de marele Vasilie, care zice că numele lui Hristos cuprinde în scurt și pe Tatăl ce a uns, și pe Fiul cel uns, și ungerea Sfîntului Duh. Deci același lucru este a zice cineva că ne-am botezat întru Sfînta Treime ori că ne-am botezat întru Hristos. Iar cuvintele marelui Vasilie sînt acestea: „Și pe nimeni să nu tulbure faptul că Apostolul, pomenind de botez, de multe ori lasă deoparte numele Tatălui și al Sfîntului Duh – căci zice: «Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat» (*Galateni 3:27*); și iarăși: «Cîți în Hristos v-ați botezat, întru moartea Lui v-ați botezat» – căci numele lui Hristos este mărturia totului, arătînd și pe Dumnezeu ce L-a uns, și pe Fiul cel uns, și ungerea, pe Duhul... Uneori însă pomeniște doar pe Duhul la botez: «Că toți – zice – într-un trup și întru un Duh ne-am botezat» (*I Corinteni 12:11*). Și se unește cu aceasta și aceea: «Iar voi vă veți boteza întru Duhul Sfînt» (*Fapte 1*). Dar, din aceasta, nimeni nu ar zice că e desăvîrșit acel botez la care s-ar chema doar numele Duhului, căci trebuie a rămîne necălcată predania (săvîrșirii botezului), cea dată întru darul cel de viață făcător” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 12).

Iar înțeleptul Fotie, nedumerindu-se mai întîi pentru că Apostolii botezau în numele Domnului Iisus Hristos, dezleagă apoi nedumerirea și zice: „Apostolii botezau cu adevărat după porunca Domnului și unii altora au predanisit să boteze în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh. Și dogma se lătea pretutindeni, și legea stăpînea și propovăduirea înconjura lumea. Se zicea însă că botează «în numele lui Hristos», nu pentru că săvîrșeau nașterea de a doua [Sfîntul Botez, nașterea din apă și din Duh, n. m.] prin această chemare a numelui Lui, ci fiindcă le dădeau darul botezului după legea lui Hristos și după tainica Lui învățătură pe care le-o dăduse lor. Se zice așadar că botezau «întru numele lui Hristos», și «întru Hristos» și «întru numele Domnului Iisus» pentru că, botezînd pretutindeni, întăreau legea lui Hristos, nimic scăzînd, nimic adăugînd, ci întru numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh ierurghisind curățitoarea și tainica învățătură la cei ce se apropiau. Deci cei ce botezau, propovăduind pe Domnul nostru Iisus Hristos ca începător și învățător al acestei sfințite slujiri, era firesc a zice că botează întru numele lui Hristos și cu numele lui Hristos. Adică Apostolii botezau precum le-a dat Învățătorul, precum legiuiește porunca Domnului, propovăduind slava Celui ce a învățat tainele. Fiindcă numele „Hristos”, osebit de ipostas [persoană, n. m.], nu însemnează numai «Domn» și nimic mai mult, ci și slava, cinstea și lauda.

noi, murind într-un botez după păcat, vom învia după fapta bună.¹⁷⁹ Și – precum Hristos S-a sculat din morți „prin slava Tatălui”, adică prin Sine-Și și prin a Sa dumnezeire¹⁸⁰ (căci „slava Tatălui” este Fiul) – așa și noi vom învia cu altă

Iar mai jos zice: «Cîți în Hristos ne-am botezat, într-un moartea Lui ne-am botezat.» Prin acest «în Hristos ne-am botezat», însemnează că trebuie să săvîrșim nașterea de a doua (adică botezul) după învățătura Aceluia și după cum ne-a fost predănat. Iar zicerea: „într-un moartea Lui” nu înseamnă că săvîrșim nașterea de a doua cu chemarea morții Stăpînului – Să nu fie! Că această fărădelege a cîntărit să zică Evnomie, cel ce nu-L credea pe Fiul de o ființă cu Tatăl – ci că aceia care se botează în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh urmează morții Mîntuitorului într-un Sfintele Simboale și într-un înțelegerele cele ascunse... Fiindcă și Israelitenii, urmînd lui Moisi, au străbătut pe jos firea cea umedă [apa Mării Roșii, n. m.] fără a-și uda picioarele” (*Amfilohia*, întrebarea 42).

Vezi și tîlcuirea stihului 12, la capitolul 2 al epistolei către Coloseni și subînsemnarea de acolo. Iar că trupul celor ce se botează trebuie a se acoperi cu totul cu apă în sfințita scăldătoare, mărturisește și Sfîntul Dionisie Areopagitul, zicînd: „Acoperirea cea materială cu apă s-a luat ca închipuire a morții și a îngropării. Deci învățătura simbolică îl povățuiește în chip tănuit pe cel ce se botează cu sfințenie că, prin cele trei afundări în apă, el urmează moartea cea dumnezeiește începătoare a îngropării de trei zile a lui Iisus, dătătorul de viață (*Despre ierarhia bisericească*, capitolul 2).

Bagă de seamă că Apostolul zice aici că ne-am botezat, dar nu adaugă de către cine, cu toate că e arătat că de preoți, ca să-i învețe pe preoți a cugeta smerit. De aceea, tîlcuind zicerea: „iar voi vă veți boteza într-un Duhul Sfînt” (*Fapte* 1:5), și dumnezeiescul Hrisostom zice: „Nu a spus: «eu vă voi boteza într-un Duhul Sfînt», ci: «vă veți boteza», învățîndu-ne să cugetăm smerit. Că aceasta este arătată din mărturia lui Ioan, care spunea că el nu botează decît cu apă și că: «Acesta vă va boteza pe voi cu Duhul Sfînt și cu foc» (*Luca* 4:16)” (*Cuvîntul* 31 la *Fapte*). De aceea, nu fac drept cei ce zic: „Eu vă botez!” (n. aut.)

¹⁷⁹ Pentru aceasta, sînt cu adevărat minunate și vrednice de o minte împărătească asemănările făcute de marele Vasilie, cu care se potrivește fiecare Creștin care se botează. Și zice că „lîna, cînd se vopsește în vreo culoare, toată se preface și se închipuiește în culoarea aceea. Ori, mai potrivit a zice: fierul pus în focul aprins de aerul ce se suflă în el mai bine se cunoaște de are vreo rugină și mai lesne se curăță. Și își schimbă nu numai fața, ci își leapădă și învîrtoșarea, făcîndu-se mai moale și mai îndemînat, ca meșterul să poată face dintr-însul orice unealtă ar voi. Și, făcîndu-se strălucit, de unde mai înainte era negru, nu numai că se face tot foc el însuși, ci scînteiază, luminează și înfierbîntă și pe cele ce se apropie de el. În acest fel trebuie a se face și Creștinul care se botează în foc, adică în cuvîntul învățăturii, cuvînt care muștră și ceartă răutatea și arată darul faptei bune și al poruncilor dumnezeiești, încît face pe cel botezat să urască nedreptatea și să se îngreșeze de ea, precum zice David: «Nedreptatea am urît-o și m-am scîrbit» (*Psalm* 118:163), ca să vină într-o dorire de a se curăți prin credință într-un puterea sîngelui Domnului nostru Iisus Hristos” (*Cuvînt despre botez. Cum se botează cineva într-un evanghelie*). Deci pentru aceasta noi, Creștinii care ne botezăm, să lepădăm toată împietrirea și nesupunerea și să arătăm toată supunerea și ascultarea într-un poruncile Domnului. Și să strălucim ca fierul cel înfocat, arzînd cu Duhul – după același Vasilie. Și nu numai noi să ne luminăm de către Soarele dreptății Hristos, ci să-i luminăm și pe alții (tot acolo). (n. aut.)

¹⁸⁰ Căci Teologul Grigorie, prin „slavă”, înțelege dumnezeirea. Într-un al doilea cuvînt despre Fiul, el scrie așa: „Iar Dumnezeu S-ar zice nu al Cuvîntului, ci al Celui ce Se vedea, pre-

înviere, cu viețuirea cea nouă adică. Pentru că, dacă curvarul se va face întreg-înțelept [curat cu cugetul, feciorelnic, n. m.], iată, întru el s-a făcut și moarte, și viață, adică răutatea a murit întru dînsul, iar fapta bună a înviat și viază.

5 Căci, dacă am fost sădiți împreună cu asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui,

6 cunoscînd că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai sluji noi păcatului.

Pavel nu a zis că ne-am împărtășit cu asemănarea morții lui Hristos, ci că am fost „împreună sădiți”, prin sădire arătînd rodul ce urmează dintr-însa. Pentru că trupul Domnului, îngropîndu-se în pămînt, a adus rodul mîntuirii lumii.¹⁸¹ Iar noi – fiindcă ne îngropăm în apă după păcat așa cum El a fost îngropat în pămînt după trup, făcîndu-ne astfel împreună sădiți – ne facem părtași întru asemănarea morții Lui¹⁸², deci și a învierii Lui, moștenind și noi viața veșnică, dacă vom arăta învierea prin faptele bune [ale credinței, n. m.].

cum și Tată nu al Celui ce Se vedea, ci al Cuvîntului... Ascultă-l pe Pavel zicînd: «Dumnezeul Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele slavei, adică al lui Hristos-Dumnezeu.»” Și, deși zicem că Tatăl L-a sculat din morți pe Hristos, nu e nimic necuviincios, căci L-a înviat după ceea ce era ca om, iar nu după ceea ce era ca Dumnezeu, de vreme ce tot ca om a primit Patima și moartea – precum zice Teodorit. (n. aut.)

¹⁸¹ Iar marele Athanasie, tîlcuind numirea „împreună sădiți”, zice: „Precum trupul Stăpînului, îngropîndu-se în pămînt, a răsărit lumii mîntuire, tot așa și trupul nostru, îngropîndu-se în botez, ne-a odrăslit nouă dreptatea.” Și Teodorit zice: „Fiindcă a numit mîntuitorul botez «închipuire a morții», cu schimbarea numelui în «răsădire» a arătat luminat învierea, căci învederat răsare ceea ce se răsădește.” (n. aut.)

¹⁸² Chiril Alexandrinul zice că „asemănarea morții” este moartea lui Hristos, căci Hristos nu a rămas mult întru moarte, ci a treia zi S-a ridicat.

Iar Icumenie zice așa: „Vezi bunătatea lui Dumnezeu, că noi murim moartea Domnului numai întru închipuire și întru asemănare, dar de învierea Lui ne vom împărtăși întru adevăr și lucrător.” Iar dumnezeiescul Maxim tîlcuiește zicerea așa: „Cel ce și-a omorît voia păcatului s-a făcut împreună sădit cu asemănarea morții lui Hristos. Și cel ce a înviat voia dreptății s-a făcut împreună sădit și cu învierea Lui” (capitolul 23 a sutei a șasea din cuvintele teologice). Zice și marele Vasilie: „Făcîndu-ne împreună sădiți cu asemănarea morții lui Hristos, împreună cu El ne vom scula din morți. Căci prin «sădire» se înțelege că, în această viață, omul nostru lăuntric trebuie să închipuie măsura înomenirii Lui, prin înnoirea vieții și ascultarea pînă la moarte întru încredințarea adevărului graiurilor Lui, ca să ne facem vrednici de a zice cu adevărit: «Dar de acum nu mai viez eu, ci Hristos viază întru mine.» Iar pentru viitor, «sădire» înseamnă ceea ce a adevărit același Apostol, zicînd: «Căci, dacă am murit împreună, tot împreună vom și învia»” (*Cuvînt despre botez*). (n. aut.)

Pentru că „omul nostru cel vechi”, adică răutatea¹⁸³, „s-a răstignit împreună cu El”, adică, prin botez, s-a îngropat asemenea cu trupul lui Hristos, „ca să se strice trupul păcatului”, anume răutatea aceasta, alcătuită din osebite părți, care era ca un trup. Altfel spus, ca să se strice trupul nostru cel păcătos (sau zămislit întru păcat – după Coresi). De aceea zice că trupul trebuie să fie nimicit, nu pentru a se pierde și a se topi ca trupurile moarte, ci ca să nu mai păcătuiască.¹⁸⁴

7 Căci cel ce a murit s-a îndreptat de păcat.

Pavel zice aceasta pentru tot omul: Că – precum cel ce moare se îndreptează, adică se liberează și încetează de a mai păcătui – tot așa și tu, Creștine, care te-ai botezat și te-ai omorât în ce privește păcatul, rămâi totdeauna mort în privința lui.¹⁸⁵ De aceea zice și marele Vasilie: „«S-a îndreptat de păcat», adică a scăpat, s-a slobozit, s-a curățat de tot păcatul, nu numai de cel prin fapte și prin cuvinte, ci și de cel al aducerii aminte celei pătimășe” (*Cuvîntul I despre botez*).

8 Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El,

¹⁸³ După Teodorit, „omul cel vechi” este socoteala cea rea, iar după Fotie, viața cea învechită în păcate. Și se numește „om” pentru aplecarea și ținerea nedezlipită și oarecum firească pe care o au oamenii către viața cea ușoară. Vezi și tâlcuirea zicerii: „(...) dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi și de faptele lui” (capitolul 3:9 al epistolei către Coloseni), fiindcă e frumoasă. Iar marele Vasilie zice că „«omul cel vechi» numește toate păcatele și spurcăciunile, care arată împreună ca mădulare ale sale” (*Cuvîntul I despre botez*). Și iarăși zice că – „precum Cel răstignit, primind judecată de moarte, S-a depărtat de cei ce viețuiau cu Dînsul de demult, ajungînd mai presus de cei ce se tîrăsc pe pămînt – tot așa acela care, prin botez, s-a răstignit împreună cu Hristos a scăpat de toți cei ce viețuiesc în veacul acesta, înălțîndu-și cugetarea către petrecerea cea cerească” (la fel). Marele Vasilie însemnează încă și aceasta: „De vreme ce învățătura despre botez este prea de nevoie Creștinilor, Apostolul zice încă o dată că «omul nostru cel vechi împreună s-a răstignit» și cele de aici încolo, ca, prin repetare, să închipuiască învățătura aceasta în sufletele Creștinilor mai cu întărire, urmînd astfel lui Iosif, care a tâlcuit de două ori visele lui Faraon” (la fel). (n. aut.)

¹⁸⁴ Și Fotie zice că „trup al păcatului” este, cu alte cuvinte, însuși păcatul. (n. aut.)

¹⁸⁵ Icumenie arată însă cum unii au înțeles că acest „cel ce a murit s-a îndreptat de păcat” însemnează botezul – întru care împreună am murit și ne-am îngropat cu Hristos, și ne-am îndreptat de păcat – nemaifiind un al doilea botez, ca să murim într-însul și să ne îndreptăm. Iar Coresi arată că dumnezeiescul Hrisostom și Teodorit zic că – precum robul se rînduiește și se supune robiei cît este viu, iar după ce moare nu mai este supus ei – tot așa se sloboade de robia păcatului și Creștinul cel omorât prin botez. (n. aut.)

9 știind că Hristos, înviind din morți, nu mai moare, căci moartea nu mai are stăpânire asupra Lui.

10 Căci ce a murit a murit păcatului o dată pentru totdeauna; iar ce trăiește trăiește lui Dumnezeu.

11 Așa și voi, socotiți-vă a fi morți păcatului¹⁸⁶ și vii lui Dumnezeu în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Aici Apostolul pare a spune iarăși aceleași lucruri, dar nu e așa: pentru că, mai sus, zicea despre cum trebuie noi, Creștinii, să rămânem totdeauna morți păcatului, iar acum vorbește despre cum trebuie să avem totdeauna în sine-ne învierea viețuirii după Dumnezeu. Căci, dacă am murit împreună cu Hristos prin botez, credem că totdeauna vom avea întru noi învierea vieții Lui celei noi,¹⁸⁷ fiindcă și Hristos, după ce a înviat, viază pururea, fără a mai muri.

Iar ceea ce El a murit¹⁸⁸ [după firea Sa omenească, n. m.] a murit pentru păcatul nostru, iar nu pentru că era vinovat și vrednic morții, căci era fără de

¹⁸⁶ Foarte bine sfătuiește dumnezeiescul Grigorie al Nyssei ce trebuie să spună Creștinii păcatului după botez și cum trebuie să se ferească apoi de lovirile diavolului: „Cînd simțim lovirile diavolului, se cuvine a rosti împotriva lui apostoleasca zicere: «Cîți întru Hristos ne-am botezat întru moartea Lui ne-am botezat.» Căci, dacă ne-am făcut împreună-închipuiți ai morții Lui, păcatul este negreșit mort întru noi, fiindcă a primit boldul botezului precum curvarul ucis cu sulița de către rîvnitorul Fineas [vezi *Numerii* 25:7, 8, n. m.]. Deci trebuie să zicem: Fugi de la mine, rău-numitule! – căci vrei să jefuiești un mort, pe cel care, fiind de demult învoit cu tine, își pierduse simțirile către îndulciri, dar care, după aceea, ți-a zis: Cale bună! și a fugit de tine. Mortul nu iubește trupuri, mortul nu e ispitit de bogăție, mortul nu clevește, mortul nu minte, nu rîvnește cele ce nu i se cuvin, nu ocărăște pe nimeni! Către altă viață mi s-a îndreptat viața, am învățat să defaim cele din lume, să dau deoparte cele pămîntești și să mă grăbesc către cele cerești!” (*Cuvînt la Botezul lui Hristos*). Și, după puține, iarăși: „Acestea sînt graiurile unui suflet cu adevărat născut a doua oară! Acesta e glasul omului cel nou, al celui ce-și aduce aminte de mărturisirea făcută înaintea lui Dumnezeu întru predanisia Tainei (adică în vremea botezului), prin care a făgăduit că, din dragoste către Dînsul, va defăima toată odihna și îndulcirea” (la fel).

Iar dumnezeiescul Chiril Alexandrinul, tălmăcind cum vom viețui împreună cu Hristos, zice: „Cu adevărat vom viețui împreună cu El și împreună vom împărăți, dacă ne vom feri de spurcăciunea trupului și o vom urî – precum zice oarecare din sfinți (adică Apostolul Iuda): «(...) urînd și haina cea întinată de trupul lor» (*Iuda* 1:23) – și dacă vom cinsti înfrînarea cea iubită de Dumnezeu, aducînd ca pe un dar lui Iisus Hristos, Celui ce a murit pentru noi, viața noastră întru fapta bună” (*Cuvîntul al doilea la Paști*). (n. aut.)

¹⁸⁷ După Teodorit, cel ce moare împreună cu Hristos viază împreună cu El în viața fericirii [viața cea veșnică, n. m.], iar alții zic că viază împreună cu El în noua viață a darului [de după întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, n. m.] (la Coresi). (n. aut.)

¹⁸⁸ Traducătorul, Veniamin Costachi, vrea ca „a muri” să fie verb tranzitiv: „a muri *ceva*”, în care „ceva” e complement direct. (n. m.)

păcat. Și ceea ce El viază acum [tot după firea Sa omenească¹⁸⁹, n. m.] „viază lui Dumnezeu”, adică viază cu dumnezeiasca putere a lui Dumnezeu-Tatăl, pururea.

Și, de vreme ce Hristos nu moare a doua oară, atunci nici noi nu avem a doua moarte cu alt botez, căci nu ne botezăm încă o dată. Deci să rămânem întru cele dintâi, adică întru moartea păcatului și întru învierea îmbunătățitei vieți după Dumnezeu! Iar aceasta se va face nouă „în Hristos Iisus”, adică cu ajutorul lui Iisus Hristos. Căci, dacă El ne-a înviat atunci când eram morți, cu mult mai mult ne va păzi în viața aceasta acum, când sîntem vii.¹⁹⁰

12 Deci să nu împărățească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să ascultați de el întru poftele trupului;

Ca să arate că păcatul nu ne ținea și nu ne stăpînea cu sila, ci de voia noastră, dumnezeiescul Apostol nu a zis: „să nu tiranizeze”, ci: „să nu împărățească păcatul”, pentru că împărăția, spre deosebire de tiranie, este stare a acelor ce sînt stăpîniți cu voia lor.¹⁹¹

Și, zicînd: „în trupul nostru cel muritor”, a arătat două lucruri. Întîi, că nici bunătățile îndulcitoare ale trupului nu sînt statornice și nu rămîn, fiindcă trupul este muritor și vremelnic, și deci nu se cuvine să-i facem lui har cu îndulcirile acestea. Și, al doilea, că nici cele mîhnitoare și ostenitoare nu sînt statornice, și deci nu se cuvine să fugim de mîhnire și de lupta împotriva îndulcirilor.

Tot cu zicerea: „muritor”, Pavel ne aduce aminte că moartea trupului e urmarea păcatului. Deci tu, Creștine, să nu mai slujești păcatului, care aduce moarte! Și cum împărățește păcatul? Așa, dacă ascultăm de el cu poftele trupului. După firea sa, trupul nu vatămă, ci ne vatămă doar atunci când, printr-însul, ascultăm și ne supunem păcatului. Vezi însă – o Creștine! – cît de mare este darul pe care ni l-a dat Hristos: căci Adam a păcătuit, cu toate că nu

¹⁸⁹ Căci Hristos S-a înălțat la ceruri împreună cu firea Sa omenească, ridicîndu-ne pe noi, oamenii, la o vrednicie nespus mai mare decît aceea pe care a avut-o Adam în Rai. (n. m.)

¹⁹⁰ Coresi zice că „întru Hristos” înseamnă „după asemănarea lui Hristos”. (n. aut.)

¹⁹¹ Iar marele Vasilie, adăugînd la zicerile de mai sus ale Apostolului, zice: „Apostolul ne învață pe ascuns a fi morți păcatului și vii lui Dumnezeu în Hristos Iisus. Căci, precum Hristos a murit și S-a sculat din morți pentru noi, tot așa și noi, botezîndu-ne întru asemănarea morții Lui, murim păcatului și, prin suirea din botez, ne sculăm ca din morți și viem lui Dumnezeu întru Hristos Iisus. De aceea, să nu mai murim, adică să nu mai păcătuim, «pentru că sufletul, păcătuiind, moare» (Iezechil 18:4). Și, precum pe Acela moartea nu-l mai stăpînește, așa nici pe noi să nu ne mai stăpînească păcatul, adică să nu-l mai facem, căci «cel ce face păcatul este rob al păcatului» (Ioan 1:34)” (Cuvînt la botez. Despre cum se botează cineva întru buna-vestire). (n. aut.)

avea trup muritor¹⁹², iar noi, Creștinii, chiar avînd trup muritor, cu darul Lui, dacă vrem, biruim păcatul și nu păcătuim.

13 nici să arătați mădularele voastre arme ale nedreptății în slujba păcatului, ci să vă puneți înaintea lui Dumnezeu ca vii, sculați din morți, și mădularele voastre ca arme ale dreptății lui Dumnezeu.

Unde sînt ereticii manihei, care zic că trupul este rău din fire?¹⁹³ Să audă ce zice Pavel, că trupul este armă, iar arma în sine nu e nici bună, nici rea, ci mijlocul între bunătate și răutate. Pentru că ostașului sabia i se face armă spre ajutorul oamenilor cetății, dar tîlharului i se face armă împotriva cetățenilor. Iar Apostolul a zis: „Să nu arătați mădularele voastre arme ale nedreptății în slujba păcatului!”, fiindcă cel ce păcătuiește de multe ori nedreptățește și pe fratele său, și totdeauna se nedreptățește pe sine. Și a adăugat: „Ci să arătați mădularele voastre arme ale dreptății lui Dumnezeu!” Socotiți cîtă deosebire este între Dumnezeu și păcate și sub care este mai bine a vă supune: sub păcat, care v-a omorît, ori sub Dumnezeu, Care v-a făcut vii? Deci, numind mădularele dreptății „arme”, Pavel arată – precum am zis mai sus – că trupul nu este rău, pentru că se poate face armă a dreptății și a faptei bune. Și de aceea, în războiul nevăzut¹⁹⁴ pe care îl ducem, se cuvine să fim sub arhistrategul Dumnezeu, iar armele trebuie să le întrebuițăm spre ajutorul și mîntuirea sufletelor noastre.¹⁹⁵

14 Căci păcatul nu vă va stăpîni, fiindcă nu sînteți sub Lege, ci sub dar.

Zice: Mai înainte de venirea lui Hristos, trupul vostru, Creștinilor, era lesne biruit de păcat, pentru că nici Sfîntul Duh nu era de față ca să vă ajute, nici nu aveăți botezul, care să vă omoare în ce privește păcatul. De aceea, *Le-*

¹⁹² Iar că Adam nu avea trup muritor, ci a fost zidit între murire și nemurire, vezi *Canonul 120* al Soborului de la Cartagina. (n. aut.)

¹⁹³ Într-adevăr, maniheii, ucenici ai lui Mani (216-276), urau trupul, pe care îl socoteau zidire a „dumnezeului celui rău”. (n. m.)

¹⁹⁴ „Războiul nevăzut” este și o carte a Cuviosului Nicodim Aghioritul. (n. m.)

¹⁹⁵ De aceea a zis Coresi că păcătosul își întrebuițează mădularele ca unelte ale păcatului: mîinile, pentru a bate pe alții; limba, pentru a grăi de rău; ochii, pentru a privi cele rele; urechile, spre a auzi cleветirile; picioarele, pentru a alerga în căile pieirii. Iar omul cel drept le întrebuițează dimpotrivă, ca unelte ale faptei bune: mîinile, le întinde spre milostenie; limba, o mișcă spre lauda și mărirea lui Dumnezeu; ochii, spre a privi fapăturile lui Dumnezeu cele minunate; iar urechile și le deschide spre sfătuirile și învățăturile dumnezeieștii *Scripturi* și ale Sfinților Părinți. Mai aceleași le zice și Teodorit. (n. aut.)

gea, învățându-vă ce se cuvine a face, n-a isprăvit nimic. Dar, după ce a venit Hristos, lupta și biruința s-au făcut lesnicioase, măcar că pentru noi, Creștinii, a început un război și mai mare, fiindcă și ajutorul ce ni s-a dăruit este mai mare. Dar păcatul nu ne va birui și nu ne va stăpîni, dacă noi nu ne vom supune lui de voia noastră.¹⁹⁶ Fiindcă noi nu mai sîntem sub *Lege* – care doar să ne poruncească să facem fapta bună, dar să nu ne dea nici un ajutor – ci avem darul, care nu numai că ne-a iertat greșelile trecute, dar ne și păzește să nu mai greșim în viitor.¹⁹⁷ Vezi și tâlcuirea zicerii: „(...) și toate făcîndu-le, să stați” (*Efesenii* 6:13).

15 Dar oare atunci să păcătuim, pentru că nu sîntem sub Lege, ci sub dar? Să nu fie!

16 Au nu știți că celui ce vă dați robi spre ascultare, sînteți robi aceluia de care ascultați: ori păcatului, spre moarte; ori ascultării, spre dreptate?

Pretutindeni, Apostolul preîntîmpină stările și zicerile împotriva, și de aceea le aduce în mijloc și le dezleagă, precum și pe aceasta de față, zicînd: Să nu ne fie a păcătui pentru că nu ne aflăm sub *Lege*, ci sub dar!

Apoi, arată că nouă, Creștinilor, ne e lesne să nu păcătuim, zicînd: Socoțiți, Creștinilor, ce este mai bine: să fiți robi păcatului, supunîndu-vă lui de voie (căci zicerea: „vă dați” însemnează supunerea de voie), și din aceasta să dobîndiți moartea – adică munca cea fără de moarte (pentru că păcatul lui Adam a născut moarte trupească și vremelnică, iar păcatul ce se face după dar îl dă pe om la moartea veșnică a sufletului și a trupului, adică la munca veșnică); ce este așadar mai folositor – zice: să vă supuneți păcatului, ori să vă

¹⁹⁶ Căci, mai înainte de venirea lui Hristos, păcatul tiraniza și stăpînea peste oameni, călcîndu-i arătat ca un tiran prea-cumplit și supunîndu-i pe toți stăpînirii sale cu osebitele patimi. Iar după venirea lui Hristos, puterea, stăpînirea și tirania lui au fost biruite și el nu ne mai dă război fățiș, ci pe ascuns, prin amăgirea poftelor, prin înduplecarea îndulcirii și prin cugețele pătimășe. Acum, el se aseamănă cu un tâlhar ce șade ascuns în codru și-i lovește pe cei ce trec pe acolo – precum zic Sfinții Părinți. Vezi și subînsemnarea la zicerea: „pe începătorul stăpînirii întunericului” (*Efesenii* 12:2). (n. aut.)

¹⁹⁷ Pentru aceasta, Soborul din Cartagina, în *Canonul* 122, dă anatemei pe cel ce zice că darul lui Dumnezeu, cu care ne îndreptăm, poate numai a dăruia iertare păcatelor noastre trecute, dar nu ne dă ajutor spre a nu face altele. Dar el nu numai că ne dă ajutor spre a nu păcătui, ci ne dăruiește și cunoașterea și îndrăgirea binelui pe care trebuie să-l facem – după *Canonul* 123 al aceluiași Sobor. Pentru aceasta – după înțeleptul Teodorit – punerea de lege a darului este mai amănunțită decît a *Legii* date lui Moisi, fiindcă dezleagă greutatea ajutorării. (n. aut.)

supuneți lui Dumnezeu, și din aceasta să dobândeți dreptatea, adică îndreptarea, iar din aceasta bunătățile cele negrăite? Negreșit că cea de a doua este mai bună cu neasemănare decît cea dintîi.

17 Mulțumită fie lui Dumnezeu, că, deși erați robi păcatului, v-ați supus din inimă după chipul învățaturii căreia v-ați dat

Se cuvine – zice Apostolul – să mulțumiți lui Dumnezeu, căci nu a fost lucru al puterii omenești ca voi, Creștinii, să vă sloboziți de relele de care erați stăpîniți, ci a fost ispravă a puterii lui Dumnezeu. Apoi, spune: Nu ați fost siliți, ci de voie, „din inimă”, ați ascultat, supunîndu-vă învățaturii ce vi s-a dat. De aceea, să nu vă întoarceți iarăși la păcat, de care de voie v-ați depărtat și v-ați despărțit! Ca să arate însă că, deși Creștinii au venit de voia lor la credință, totul este al darului lui Dumnezeu, a adăugat zicerea: „v-ați dat”, adică: De Dumnezeu v-ați povățuit la „chipul învățaturii”. Dar care este chipul învățaturii? A vieții Creștinul cu dreptate și cu petrecere prea-bună.¹⁹⁸

18 și, slobozindu-vă de păcat¹⁹⁹, v-ați robii dreptății.

19 Omeneste vorbesc, pentru neputința trupului vostru. Căci – precum ați făcut mădularele voastre roabe necurăției și nelegiurii, spre nelegiuire – tot așa arătați acum mădularele voastre roabe dreptății, spre sfințenie.

Zice: Două faceri de bine ați primit de la Dumnezeu, Creștinilor: una, că v-ați slobozit de atîta rușine a păcatului; și alta, că v-ați robii dreptății și faptei bune, dobîndind astfel multă slavă.

Apoi – vrînd să arate că, pe cît au robii Creștinii păcatului mai înainte, pe atît slujesc ei acum lui Dumnezeu – Apostolul zice: Lucru omenesc vă spun – o fraților! – adică nedesăvîrșit, și de mică cuviință și măsurat cu neputința voastră, pentru că se cuvenea să arătați mult înmulțită robia voastră către Dumnezeu față de măsura robiei ce ați arătat-o păcatului. Însă, pentru neputin-

¹⁹⁸ Iar mărele Vasilie, tîlmăcind zicerea aceasta: «(...) după chipul învățaturii căreia v-ați dat», zice: „Precum ceara care, cînd se dă chipului pecetei, capătă forma amărunită a închipuirii săpate în pecete – așa și noi, dîndu-ne chipului învățaturii evangheliei, să dăm formă omului din lăuntru” (capitolul 2 din *Cuvîntul despre botez*). (n. aut.)

¹⁹⁹ După Coresi, sînt trei slobozenii: slobozenia firii, slobozenia darului și slobozenia slavei și a fericirii. Slobozenia firii stă împotriva vieții și a pornirii către bine și face voința liberă. Slobozenia darului stă împotriva păcatului și a patimilor, și face pe om drept și sfînt. Iar stăpînirea slavei stă împotriva morții și a ispitelor vieții acesteia, și face pe om fericit. Aici însă cuvîntul Apostolului este despre slobozenia darului. (n. aut.)

tința voastră, arătați măcar acum lui Dumnezeu aceeași măsură a robiei pe care ați arătat-o mai înainte păcatului.²⁰⁰ Și vezi cât de învederat înfățișează Apostolul robia de voie pe care noi, Creștinii, o arătăm păcatului, zicând: Voi ați făcut mădularele voastre roabe păcatului, robindu-vă și făcându-vă supuși necurăției, adică prea-curviei, și curviei și celorlalte răutăți, pe care nici nu trebuie a le numi, din pricina rușinii. Și, mai aprinzător făcând cuvântul, adaugă: Voi v-ați supus nu numai păcatelor de rușine, ci ați slujit de obște fiecărei nelegiuiri. Iar zicerea: „întru nelegiuire” însemnează: „nelegiuind încă mai mult”. Căci, când făceați vreun păcat – zice – nu rămâneți numai întru acela, ci îl foloseați ca pe o scară ca să păcătuiți încă și mai mult. Deci, precum mai înainte v-ați arătat pe sine-vă robi fiecărui păcat, așa acum cu aceeași măsură arătați mădularele voastre supuse dreptății, adică faptelor bune, încât să viețuiți cu întreagă-înțelepciune și cu sfințenie în locul necurăției voastre de mai înainte.

20 Căci atunci, când erați robi păcatului, erați slobozi față de dreptate.

21 Dar ce rod aveți atunci? Roade de care acum vă e rușine! Fiindcă sfârșitul aceloră este moarte.

Zice: Înainte, când voi, Creștinii, robeați răutății,²⁰¹ erați slobozi, adică dezlegați, de dreptate și de fapta bună, fiindcă nu vă supuneați faptei bune și nu voiați a sluji ei cât de puțin. Iar acum, dimpotrivă, slujiți dreptății și faptei bune și nu vă supuneți păcatului nicidecum. Și, atunci când slujeați păcatului,

²⁰⁰ Același lucru îl zice și dumnezeiescul Hrisostom. Iar Fotie zice că Pavel a numit lucrarea dreptății „robie” în chip omenesc, pentru că aceasta nu este robie, ci adevărata slobozenie. Dar a numit-o așa pentru neputința oamenilor, fiindcă mulți, și mai ales începătorii, obișnuiți fiind cu cele rele, se mîhnesc când vor să facă fapta bună, pentru că, din lăuntru, se împotrivește acesteia socoteala trupului; căci obișnuim a numi „robie” și „tiranie” acele fapte pe care le facem de silă și cu scîrbă. Și Teodorit, întru altele, a numit „omenesc” lucrul cel mic și prost [simplu, neînsemnat, n. m.]. (n. aut.)

²⁰¹ Dar cum ajunge cineva rob al păcatului? Făcînd păcatul – după cuvîntul lui Dumnezeu, ce zice: „Tot cel ce face păcatul este rob al păcatului” (Ioan 8:54) – fiindcă se biruie și se stăpînește de păcat – precum a spus Petru: „Căci, de cine este biruit cineva, acela se și face rob” (2 Petru 2:19) – fie că păcatul este de moarte, fie că nu e de moarte, ci de iertare. (Vezi cât de rele sînt și păcatele de iertare în cartea tipărită din nou a nevoinței duhovnicești [*Deprinderi duhovnicești*, n. m.]). De aceea a zis și Pavel mai înainte că: „Celui ce vă dați robi spre ascultare, sînteți robi aceluia de care ascultați” (Romani 6:16) – adică: ori păcatului, spre moarte; ori ascultării, spre viață. Pe care tîlcuind-o, Teodorit zice: „Celui căruia ai alege să-i slujești, aceluia se și cuvine a i te supune când poruncește, căci nu se poate sluji la doi stăpîni deodată, dreptatea și păcatul fiind foarte potrivnice. Aceasta a zis și Domnul în sfințitele Evanghelii: „Nimeni nu poate sluji la doi domni” (Matei 6:24).” (n. aut.)

ce rod dobîndeati de la dînsul? Negreșit, nimic altceva decît rușine și necinste. Dar de ce zic numai rușine și necinste? De la păcat, dobîndeati încă și moarte, fiindcă sfîrșitul păcatelor și al faptelor voastre necurate era moarte: de multe ori, era și moarte trupească, dar totdeauna era moarte sufletească. Acum, prin darul lui Hristos, v-ați slobozit de moartea aceea, dar rușinea faptelor necurate rămîne întru conștiința voastră, spre folos. De ce? Ca să vă aduceți aminte și să le urîți din inimă. Căci și acum – zice – încă vă rușinați, aducîndu-vă aminte de faptele acelea de rușine și de păcatele pe care le făceați atunci, fiindcă – după Teodorit – „oricît de fără rușine ar fi cineva, după încetarea îndulcirii, simte rușinea”.

22 Dar acum, slobozindu-vă de păcat și robindu-vă lui Dumnezeu, aveți rodul vostru spre sfințenie, iar sfîrșitul, viața veșnică.

23 Căci plata păcatului este moartea, iar darul lui Dumnezeu, viața veșnică în Hristos Iisus, Domnul nostru.²⁰²

Rodul faptelor păcatului – zice – este rușinea și necinstirea, iar al faptelor dreptății și bunătății este sfințenia, cinstea și curăția. Și sfîrșitul aceloră este moartea, iar sfîrșitul acestora este viața veșnică, „căci plata păcatului este moartea”. Iar „plată” se zice leafa și hrana ce se dă ostașilor de către împărat. Pentru aceasta zicea Întemernătorul ostașilor: „Îndestulați-vă cu tainurile voastre!” (*Luca* 8:14). Și Pavel zice, în alt loc: „Cine slujește în oaste cu plata sa?” (*1 Corinteni* 9:7). Iar Teodorit zice că – „de vreme ce Apostolul a zis mai sus că păcatul împărătea și tiraniza și că mădularele ce rău se ocîrmuiesc sînt arme ale păcatului – acum în chip potrivit a numit „tain” plata păcatului, stăruind la metafora²⁰³ ostașilor”. Și zice: Mai înainte, cînd slujați păcatului, el vă da moartea²⁰⁴ ca plată a slujbei voastre. Iar darul lui Dumnezeu, Căruia slu-

²⁰² Vezi aici cum Apostolul numește „dar al lui Dumnezeu” viața cea veșnică, adică fericirea. Fiindcă – după același Apostol Pavel – „nu sînt vrednice pătimirile vremii acesteia de veșnica slavă ce ni se va descoperi” (*Romani* 8:18). De aceea – după Coresi – fericirea se numește „viață veșnică” și „dar”. Se zice „dar” după dovada faptelor, fiindcă Dumnezeu le răsplătește pe cele mici ale noastre ca și cum ar fi mari, și se zice „veșnică” fiindcă pururea este asemenea, statornică și nestrămutată. După cum arată Teodorit: „Viața veșnică este dar al lui Dumnezeu, căci, măcar de ar săvîrși cineva dreptatea pînă la capăt, nu se potrivesc bunătățile veșnice cu ostenelele cele vremelnice.” Vezi despre aceasta și zicerea: „de aceea mi se păstrează cununa dreptății” (*2 Timotei* 4:8) și subînsemnarea ei. Vezi de asemenea și tîlcuirea capitolului 1, stih 18, al aceleiași scrisori către Timotei și subînsemnarea de acolo. (n. aut.)

²⁰³ Figură de stil rezultînd dintr-o comparație subînțeleasă. (n. m.)

²⁰⁴ Proorocul Isaia a proorocit învederat roadele prea-dulci și purtătoare de viață pe care le iau – și în viața aceasta, și în cea viitoare – cei ce slujesc lui Dumnezeu, și lucrează fapta bună

jiți acum, este viața veșnică. Vedem că nu a zis: „plata pe care o dă Dumnezeu pentru slujba voastră”, ci „darul”. Pentru că nu ați luat – zice – viața cea veșnică drept plată sau răsplătire a ostinelilor voastre, ci ați luat-o ca dar și dăruire a lui Dumnezeu, însă în Hristos Iisus, căci Hristos a lucrat vouă aceasta, prin iconomia întrupării Sale.²⁰⁵

CAPITOLUL VII

- 1 Oare nu știți, fraților, (căci celor ce cunosc Legea grăiesc) că Legea stăpînește pe om cîtă vreme e în viață?**
- 2 Căci femeia măritată e legată de Lege cu bărbatul cel viu; iar de va muri bărbatul, s-a slobozit de legea bărbatului.**
- 3 Deci, viu fiind bărbatul, prea-curvă va fi de se va face femeia altui bărbat. Iar de va muri bărbatul, slobodă e de Lege, ca să nu fie prea-curvă luînd alt bărbat.**

Lăsînd învățătura morală, Apostolul trece acum la cuvîntul dogmatic, adică la învățătura despre dogme, și arată că cei ce s-au făcut Creștini nu mai sînt datori a fi sub *Lege*. Căci – zice – „*Legea*, pe care și voi o știți, îl stăpînește pe om cîtă vreme este viu”, fiindcă *Legea* nu mai dă porunci morților. Deci – de vreme ce voi ați murit după *Lege*, ca unii ce credeți în Hrisos, iar prin botez ați murit după toate – *Legea* nu vă stăpînește. La început, Apostolul a arătat aceasta în chip ascuns iar în următoarele cuvinte va spune același lucru prin pilda femeii care, după moartea bărbatului ei, are stăpînire a se însoți cu alt

și păzesc poruncile Lui; de asemenea, și pe cele prea-amare și aducătoare de moarte pe care le iau cei ce slujesc păcatului și diavolului; la fel, bucuria și îndrăzneala acelora, și întristarea și rușinea acestora, zicînd așa: „Acestea zice Domnul: Iată, cei ce-Mi slujesc Mie vor mîncă, iar voi veți flămîenzi; iată, cei ce-Mi slujesc Mie vor bea, iar voi veți înseta; iată, cei ce-Mi slujesc Mie se vor veseli, iar voi vă veți rușina; iată, cei ce-Mi slujesc Mie se vor bucura întru veselie, iar voi veți striga pentru durerea inimii voastre și veți suspina din zdrobirea duhului vostru, că va rămîne numele vostru spre îmbelșugarea aleșilor Mei, iar pe voi vă va pierde Domnul. Iar celor ce-Mi vor sluji Mie li se va chema nume nou, care se va blagoslovi pe pămînt, că vor binecuvînta pe Dumnezeu cel adevărat (*Isaia* 65:13). (n. aut.)

²⁰⁵ Și că păcatul este moartea, iar Dumnezeu singura viață adevărată, mărturisește dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zicînd: „Păcatul este înstrăinare de Dumnezeu, Care este adevărata și singura viață” (*Cuvîntul al doilea împotriva lui Evnomie*). Mărturisește și Teologul cel de un nume cu acesta [Grigorie, n. m.], zicînd: „Una este viața: a privi către Viață; una este moartea: păcatul, căci este pieirea sufletului. Iar celelalte cu care se fălesc oarecari sînt visuri batjocoritoare și basme amăgitoare de suflet” (*Cuvînt deasupra mormîntului tatălui*). (n. aut.)

bărbat. Așadar – zice – voi vă asemănați cu o femeie căreia i-a murit bărbatul. Apoi, ar fi trebuit să zică: Drept urmare, fraților, pe voi nu vă mai stăpînește *Legea*, fiindcă a murit. (După Coresi, „*Legea*” este bărbatul, iar „femeia”, sufletul; fiii și nepoții sînt lucrurile trupești și proaste. Iar cînd „bărbatul” acesta moare, sufletul își ia alt bărbat: pe Hristos, și zămislește ca fii faptele duhovnicești și desăvîrșite, n. aut.) Dar nu a zis așa, ca să nu-i lovească pe Iudei, ci zice că „femeia” moare – adică înșiși Creștinii, care au rînduiala femeii celei moarte:

4 De aceea, frații mei, și voi ați murit Legii, prin trupul lui Hristos, ca să vă faceți ai altuia, ai Celui ce S-a sculat din morți, ca să aducem rod lui Dumnezeu.

Dacă ați murit – zice – nu mai sînteți sub *Lege*. În acest chip, le arată că au luat îndoită slobozenie: căci – dacă femeia, cînd îi moare bărbatul, adică *Legea*, nu mai e sub stăpînirea acesteia, ci e slobodă – cu mult mai vîrtos e slobodă de jugul și robirea *Legii* cînd moare ea însăși.²⁰⁶ Vezi – o cititorule! – înțelepciunea marelui Pavel, care arată că însăși *Legea* voiește ca să se despartă de ea cei ce se supuneau ei.

Apoi zice: Tot așa și voi, frații mei Creștini, v-ați slobozit de *Lege*, prin trupul lui Hristos, al Celui ce S-a răstignit și a murit pentru voi. Fiindcă trupul lui Hristos pentru aceasta s-a omorît, ca și voi să muriți *Legii* și să vă supuneți altuia: Celui ce a murit pentru voi, Care apoi S-a sculat din morți și este viu. Căci *Legea*, după ce a murit, nu mai viază; iar Hristos, deși a murit, S-a sculat din morți și viază iarăși. Ca urmare, nu mai aveți stăpînire a vă despărți de viul Hristos. Și ce câștig avem să dobîndim noi, Creștinii, de la Dînsul? Acesta: „să aducem rod lui Dumnezeu”, anume ca, din însoțirea și unirea duhovnicească cu Hristos, să naștem lui Dumnezeu, ca prunci, lucrări și fapte bune desăvîrșite, vrednice de împărăția cerurilor.

5 Căci, pe cînd eram în trup, patimile păcatelor, care erau prin Lege, se lucrau în mădularele noastre, ca să aducă roadă morții.

După ce a dovedit că *Legea* nu ne-a ajutat cu nimic să scăpăm de patimile trupești, ci numai ni le-a arătat, acum Apostolul zice că, pe cînd eram în viața

²⁰⁶ Iar marele Vasilie, punînd înainte zicerea aceasta a Apostolului, în urmă încheie zicînd: „Iar dacă dreptatea cea după *Lege* se păzește de unii dintre cei ce, în botez, s-au mărturisit lui Dumnezeu că nu vor mai viețui pentru sine, ci pentru Cel ce a murit și a înviat pentru dînșii, aceia își adaugă judecata de prea-curvie” (*Cuvînt despre botez. Cum se botează cineva întru evanghelie*). (n. aut.)

cea trupească²⁰⁷ și în faptele cele rele, pătimirile păcatelor, care ni se arătau și erau cunoscute de noi prin mijlocirea *Legii*, se lucrau de către suflet „întru mădularele noastre”. Nu a zis că mădularele săvârșeau răutatea, ca să nu dea pricină vreunor eretici să defaime trupul că este rău, ci a zis că răutatea se lucra în mădularele noastre de către suflet. Fiindcă sufletul este ca un lăutar, iar mădularele trupului sînt ca o lăută și alte organe²⁰⁸. Deci, cînd lăutarul cîntă rău, negreșit și lăuta și celelalte sună rău.

Și mai zice că, pe cînd ne aflam sub *Lege*, fiindcă nu puteam scăpa de pa-timi, dădeam ca rod al morții faptele și lucrările cele rele.

6 Dar acum ne-am slobozit de Lege, murind aceuia întru care eram ținuți, ca să slujim întru înnoirea duhului, iar nu întru vechitura slovei.

Apostolul nu le-a zis că *Legea* i-a stricat, ca să nu lovească în Iudei, ci spune că noi, Creștinii, ne-am slobozit de *Lege*, adică ne-am dezlegat de dînsa, pentru că am murit acelui lucru care ne ținea și ne stăpînea, și anume păcatul. Căci eram ținuți de păcat ca de o legătură; am murit însă și ne-am făcut morți păcatului, „ca să slujim – cui? lui Dumnezeu – cu înnoirea duhului, iar nu cu vechitura slovei”, adică cu vechitura *Legii* scrise. Căci, în vechime, fapta bună era anevoie de săvîrșit, din pricină că Adam – împreună cu trupul cel muritor, căpătat ca urmare a călcării poruncii – dobîndise și alte multe metehne ale firii, ce împiedicau fapta bună. Iar acum, firea noastră s-a întărit, cu darul lui Hristos și cu Sfîntul Botez, prin Sfîntul Duh, Care ne-a înnoit și ne-a slobozit de vechitura și neputința *Legii* scrise. De aceea, fecioria și desă-vîrșita faptă bună era lucru rar în *Legea cea veche*, iar întru darul cel nou al evangheliei și în Biserica lui Hristos se află mii de monahi care petrec întru feciorie (bărbați și femei). De asemenea, în Biserica lui Hristos, se află mulți care defaimă însăși moartea.

7 Ce vom zice așadar? Au doară Legea este păcat? Să nu fie! Dar nu am cunoscut păcatul decît numai prin Lege. Căci nu am fi cunoscut nici pofta, de nu ar fi zis Legea: „Să nu poftești!” (Ieșirea 20:17).

Dumnezeiescul Apostol a zis multe ce par că necinstesc și clevetesc *Legea*, precum era aceea: „Păcatul nu vă va mai stăpîni pe voi, căci nu sînteți sub *Lege*,

²⁰⁷ Iar zicerea: „cînd eram în trup” e tîlcuită de către Teodorit așa: „cînd eram în viețuirea după *Lege*”. „Căci – zice – Apostolul a numit «trup» poruncile trupesti ale *Legii*, care hotărau despre mîncări, și băuturi și despre celelalte ca acestea ce se lucrează în viața trupească.” (n. aut.)

²⁰⁸ organ = instrument muzical, de unde avem *orga* (n. m.)

ci sub dar” (*Romani* 5:14); și: „Legea a intrat ca să înmulțească greșeala” (*Romani* 5:21); și, cu puțin mai înainte: „(...) pătimirile păcatelor cele prin Lege” (*Romani* 7:5); și iarăși: „(...) vechitura slovei Legii” (*Romani* 7:6). Fiindcă toate acestea – zic – păreau că necinstesc *Legea*, Apostolul înlătură acum bănuiala aceasta. În chip sfătuitoare, el închipuie o stare împotriva, întrebând: Deci ce să zicem despre *Lege*? Că e păcat? Apoi, dezleagă această stare împotriva: mai întâi, în chip îngăduitor, zicând să nu fie să fi fost păcat *Legea* (precum obișnuiește a zice acest cuvânt despre multe lucruri); iar al doilea, face silogism și zice că *Legea* nu este păcat, ci arată păcatul: Căci eu – zice – nu aș fi știut că pofta este păcat, dacă nu ar fi zis *Legea*: „Să nu poftești!” (*Ieșirea* 20:17).²⁰⁹

Dar cineva ar zice: Atunci, pentru ce s-a făcut potopul? Pentru ce s-au ars cetățile Sodomei și Gomorei, dacă, mai înainte de a veni *Legea*, pofta nu era cunoscută de oameni ca păcat? La aceasta, răspundem că pofta se cunoștea ca păcat, nu însă cu atîta amărănțime ca la urmă, cînd a căpătat și mărturia *Legii*. Căci, mai înainte, păcatul era cunoscut ca păcat prin legea cea firească, și abia apoi s-a cunoscut și prin *Legea* scrisă, care este pricinuitoare de mai mare pedeapsă. Dar pedeapsa nu a fost pricinuită de învățătura *Legii*, ci de trîndăvirea acelor care nu au luat aminte să păzească *Legea*, lucru arătat de Pavel cu următoarele cuvinte:

8 Dar păcatul, luînd pricină prin poruncă, a lucrat întru mine toată pofta. Căci, fără a fi Legea, păcatul era mort.

Pavel nu zice că *Legea* a pricinuit poftele, ci arată că păcatul – care, după dumnezeiescul Hrisostom, este ori voia de sine [libertatea alegerii, voința, n. m.] cea trîndavă și stricată, ori diavolul (căci pe acesta l-a înțeles oarecine²¹⁰ ca „păcat”), ori iubirea de îndulciri și pornirea spre rău – că păcatul așa-

²⁰⁹ Iar Iosif (în cartea a 12-a a Arheologiei, capitolul 13) și alți Iudei tâlcuiesc că zicerea: „Să nu poftești!” însemnează lucrarea cea din afară a poftei și se străduiesc să arate că fapta cea din lăuntru nu este oprită de *Lege*. Dar Domnul judecă drept păcat și pofta cea din lăuntru, căci zice: „Tot omul ce caută la femeie spre a o pofti, iată, a prea-curvit cu ea în inima sa” (*Matei* 5:23). Și pofta aceasta se face prin învoirea stăpînirii de sine [a voinței omului, n. m.]; fiindcă este și altă poftă, conducătoare a stăpînirii de sine, despre care Apostolul a zis: „Iar acum nu mai lucrez eu aceasta, ci păcatul care locuiește în mine” (*Romani* 7:17). Iar dumnezeiescul Metodie zice: „De aceea, «nu cunoșteam pofta, dacă nu ar fi zis *Legea*: Nu vei pofti!» Căci – auzind: «Iar din pomul cunoașterii binelui și răului nu veți mîncea, fiindcă în ziua în care veți mîncea dintr-însul cu moarte veți muri» – atunci am pofțit, și am zămislit și am născut pofta. Căci nu din cele pe care le are și le stăpînește pofteste cineva, ci din cele ce îi sînt oprite, pe care nu le are.” (n. aut.)

²¹⁰ Care este dumnezeiescul Epifanie, la *Eresul* 64, și alții (la Coresi). (n. aut.)

dar a folosit învățătura *Legii* împotriva scopului ei, către rău. Să luăm ca pildă un doctor care ar opri pe cel bolnav de aprindere să bea apă rece fără de vreme, măcar că, oprindu-l de a-și sătura pofta aceasta atît de vătămătoare, i-o sporește și mai mult. Dar pentru asta el nu ar fi osîndit, fiindcă însușirea doctorului este a opri apa rece, iar însușirea bolnavului este a nu bea apă rece. În chip asemănător învăța și *Legea* și-i oprea pe oameni de la pofta cea rea. Dar voința cea rea și iubitoare de păcate a oamenilor a sporit mai mult pofta și a făcut nu numai un păcat, ci toate păcatele, cu mai multă întindere săvîrșind răul; căci, cînd cineva este oprit de la lucrul pe care-l pofteste, atunci mai mult turbează și se aprinde. Atunci dar s-a arătat păcatul, cînd a fost călcată *Legea*, căci, „fără de lege, păcatul este mort”, adică nu e socotit păcat. Iar cînd este lege și poruncește ceea ce trebuie a face ori a nu face cineva, atunci păcatul viază, adică se întărește și se socotește păcat, pentru că cei ce calcă legea păcătuiesc cu socotință.

9 Cîndva, eu viețuiam fără de lege; dar, după ce a venit porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit.

Mai înainte de Moisi – zice – eu trăiam fără de *Lege* (căci prin Moisi s-a dat *Legea*²¹¹), și de aceea nu mă osîndeam greu. (În persoana sa, Pavel ia toată firea oamenilor și de aceea vorbește în acest fel. Iar Chiril al Alexandriei tâlcuiește zicerea aceasta așa: „Zicînd: «Cîndva, eu viețuiam fără de lege», dumnezeiescul Pavel ne-a arătat slobozenia părinților, punînd zicerea: «eu» în locul rădăcinii neamurilor și subînțelegînd pe părinți” (cartea 1 din tâlcuire).) Iar cînd a venit – zice – porunca și *Legea*, atunci păcatul s-a arătat ca păcat. Fiindcă cei

²¹¹ [...] Iar Sfîntul Metodie zice așa: „Dîndu-se porunca, prin poruncă a avut diavolul apucătură de a lucra întru mine pofta, pornindu-mă și chemîndu-mă cu meșteșug să cad în pofta celor oprite. Căci, în lipsa *Legii*, în lipsa poruncii, păcatul era mort, adică era nelucrător, iar eu viețuiam cu neprihănire, neavînd vrere și rînduire după care trebuia să viețuiesc și din care, alunecînd, să greșesc.”

Iar înțeleptul Kesarie, fratele lui Grigorie Teologul, zice că a luat cuvînt de la oarecari bătrîni că Adam și Eva au petrecut în rai patruzeci de zile și că Dumnezeu nu le-a dat porunca de a nu mîncă din pom îndată ce au fost zidiți, ci după trecere de zile, lucru care se arată – zice – din cuvintele acestea ale lui Pavel, care spune: „Cîndva, eu trăiam fără lege” din partea lui Adam. Căci Pavel, cel mai din urmă dintre ucenicii *Legii*, nu se afla mai înainte de *Lege* atunci și nici nu era fără de *Lege*. Deci, tâlcuind ca pentru Adam, potrivit zice: „Spunînd acestea și descoperind înțelegerea, vorbește pentru Adam, căci, prin «lege», numește porunca dată aceluia. Și zice: Venind porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit cu căderea, așteptînd viața cea fericită. Căci Adam nu a primit porunca îndată ce a fost făcut, ci după oarecare vreme” (la foaia 254 a lui Anastasie Sinaitul). (n. aut.)

mai înainte de *Lege*, măcar că păcătuiau, nu cunoșteau că păcătuiesc, încât și aceasta a fost bunătatea *Legii*, că i-a făcut pe oameni să știe că păcătuiesc.

Iar zicerea: „am murit”, o vei înțelege în două feluri: în loc de: „am păcă-tuit” și în loc de: „m-am făcut vinovat de mai mare muncă, căci greșeam întru cunoștință”, lucru care nu este învinuire a *Legii*, ci a celui ce nu ia aminte la sine. Precum, de pildă, unul era bolnav, dar nici nu știa că e bolnav. Apoi, a venit doctorul și l-a învățat că e bolnav și că trebuie să se ferească de cutare mâncare, fiindcă aceea îi sporește boala. Iar bolnavul nu l-a ascultat pe doctor, ci, dimpotrivă, a mâncat ceea ce îi era oprit și a murit.²¹²

10 Și porunca, dată spre viață, mi s-a aflat a fi spre moarte.

11 Căci păcatul, luînd pricină prin poruncă, m-a amăgit și m-a omorît prin ea.

Pavel nu a zis: „porunca mi s-a făcut moarte”, ci: „mi s-a aflat”, vrînd să arate cu aceasta necuviința cea rea și ciudată, pentru că scopul poruncii era de a aduce pe om la viață. Iar dacă din aceasta a urmat moartea, vina nu este a poruncii, fiindcă păcatul – adică pornirea și plecarea omului spre rău și voința lui cea iubitoare de îndulciri și stricată, sau, mai ales și mai cu temei a zice, îndulcirea – m-a amăgit și m-a omorît prin mijlocirea poruncii. Căci, dacă po-runca nu ar fi arătat care este păcatul, eu nu aș fi fost socotit că fac păcat și, prin urmare, nu aș fi fost vrednic de pedeapsă și de muncă. (Căci zicerea: „m-a omorît” vorbește de păcat și de muncă, la fel ca și zicerea: „am murit”, de mai sus – precum am zis înainte.) Deci încheierea întregii înțelegeri apostolești este în acest fel: Mai înainte de a se da *Legea*, păcatul nu se socotea; iar după ce s-a dat *Legea*, prin călcarea ei, păcatul a înviat și s-a arătat ca păcat. Adică păcatul și cunoștința păcatului s-a adevărit prin porunca ce se călca, el nesoco-tindu-se mai înainte, pentru că nu era *Legea*, care îl face arătat. Deci *Legea* în-săși, de sine, nu a fost pricină a păcatului, dar nu avea putere a-l izbăvi pe om de păcat, încât, pentru neputința ei, am avut trebuință de darul lui Hristos.

²¹² Prin „poruncă”, și Teodorit o înțelege aici pe cea dată lui Adam, de a nu mânca din po-mul oprit. Căci Dumnezeu i-a dat poruncă să nu mănînce, dar diavolul, prin mijlocirea șarpe-lui, s-a apropiat de Eva, și ea, amăgindu-se de frumusețea rodului, a fost biruită de îndulcire și a călcat porunca. Iar Adam, împărtășindu-se din mâncare împreună cu dînsa, a primit hotărîrea morții. Într-un glas cu Teodorit zice și Sfîntul Metodie, tîlcuind din Sfîntul Epifanie, în *Pa-narion, Eresul 43* asupra lui Orighen: „«(...) dar, după ce a venit porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit. Și porunca, dată spre viață, mi s-a aflat a fi spre moarte.» Adică: După ce Dum-nezeu a pus *Legea* și a oșebit ce trebuie a face și ce nu, diavolul a lucrat întru mine pofta. Căci porunca dată mie de Dumnezeu era spre viață și spre nestricăciune, ca, supunîndu-mă eu ei și viețuind după aceasta, să am viață nevătămată și fericită în veac și pururea înflorind către ne-murire și bucurie. Dar, călcînd-o eu, porunca s-a întors întru moarte și osîndă.” (n. aut.)

12 Așadar, *Legea e sfântă, și porunca e sfântă, și dreaptă și bună.*²¹³

Iată – propovăduind arătat că „*Legea e sfântă, și porunca sfântă, și dreaptă și bună*” – Apostolul a astupat prea-învederat gurile marchioniților, ale maniheilor, ale simonienilor și ale tuturor celorlalți eretici care defaimă *Legea cea Veche*, zicînd că este rea. Și *Legea* este sfântă fiindcă cuprinde dogmele despre credință și poruncile despre lucrări, care sînt sfinte, și drepte și bune.²¹⁴ (*Legea* se osebește de poruncă, fiindcă *Legea* e mai cuprinzătoare și mai obștească, iar porunca mai în parte.) Căci amîndouă sînt puneri de lege ale bunului și dreptului Dumnezeu, deși ereticii mai înainte ziși hulesc, spunînd că *Legea cea Veche* este a „Dumnezeului celui rău”²¹⁵.

13 Deci, oare ce era bun mi s-a făcut mie moarte? Să nu fie! Ci păcatul, ca să se arate păcat, mi-a lucrat mie moarte prin ceea ce era bun,

Nu *Legea* – zice – mi s-a făcut moarte, ci păcatul m-a omorît, ca să se arate cît de mare rău este. Și așa, cu toate că se vindeca prin *Lege*, păcatul s-a făcut însă un și mai mare rău. Iar prin „păcat”, iubitule, vei înțelege – precum am zis și mai sus – și voința iubitoare de îndulciri, și pornirea către păcat, și pe diavoli, și pe însăși lucrarea păcatului, care trage pe om spre îndulcire pe ascuns.²¹⁶ Mulțumită fie dar Mîntuitorului Hristos, Care ne-a slobozit de un rău ca acesta, adică de păcat.

²¹³ Teodorit tâlcuiește zicerea aceasta așa: „Pentru ce dar a numit dumnezeiescul Apostol porunca «sfântă, dreaptă și bună»? «Sfântă», ca pe una ce învață ceea ce se cuvenea; «dreaptă», ca pe una ce aducea cu dreptate hotărîrea asupra călcătorilor; iar «bună», ca pe una ce gătea viață celor ce o păzeau.” De aceea, același Teodorit zice că oamenii, care din fire au deslușirea și dreapta judecată a binelui și a răului, se cuvenea a viețui după sfînta poruncă și după *Legea* lui Dumnezeu din două pricini: o dată pentru ca să cunoască ei firea lor cea cuvîntătoare și deslușitoare [rațională, n. m.], și al doilea pentru ca să se teamă de Dumnezeu, Cel ce a pus *Legea*. (n. aut.)

²¹⁴ Iar Teodorit înțelege că „*Legea*” e cea a lui Moisi, iar „porunca”, aceea dată lui Adam. (n. aut.)

²¹⁵ Într-adevăr, așa învață gnoza, tâlcuind *Sfînta Scriptură a Vechiului Testament* în cel mai nebunesc chip cu putință. (n. m.)

²¹⁶ Despre aceasta, marele Vasilie zice așa: „Îndulcirea este undița diavolului, trăgînd spre pieire. Îndulcirea este maică a păcatului, iar păcatul este bold al morții. Îndulcirea e doica viermilor celor veșnici, care mîngîie o vreme pe cel ce o dobîndește, iar la urmă face adăpările mai amare decît veninul” (tom 1, cuvîntul 13). Și iarăși zice: „Îndulcirea este amăgirea cea mare a răului, din pricina căreia sîntem lesne căzători spre păcat, și de către care, ca de o undiță, tot sufletul se trage spre moarte. Iar cel ce nu se lasă amăgit de dînsa, prin înfrînare a isprăvit toată scăparea de păcate” (din hotărîrile cele pe larg 17).

pentru ca păcatul, prin poruncă, să se facă²¹⁷ peste măsură de păcătos.

Zicerea: „ca să se facă” însemnează: „ca să se arate cât de mare pieire este păcatul”, precum și aceea: „facă-Se dar adevărat Dumnezeu”, se înțelege în loc de: „arată-Se”. Însă păcatul s-a arătat astfel „prin poruncă”, căci el a folosit spre moarte porunca cea făcătoare de viață. Tot așa, despre o boală care, prin doctoriile doctorului, se arată mai rea decât înainte, se va zice că își arată răutatea „prin meșteșugul” doctoresc.

14 Căci știm că Legea este duhovnicească; dar eu sînt trupesc, vîndut sub păcat.

Fiindcă mai sus a zis că „păcatul s-a arătat prin poruncă”, pentru ca să nu socotești tu, cititorule, că *Legea* s-a făcut pricină păcatului, Apostolul răspunde acum spre ajutorul *Legii* și aduce o hotărîre obștească și o socoteală peste tot cuprinzătoare, zicînd: „Noi știm că *Legea* este duhovnicească.” Toți

Și fratele lui Vasilie, dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zice că „firea răului este amestecată, întru adînc avînd ascunsă undița, iar la față arătînd amăgirea momelii ca pe ceva bun, asemeni răutății otrăvilor amestecate cu miere, care îndulcește gustul, părăind a fi bună, dar strică pe cel ce o gustă, și astfel se face răul cel mai de pe urmă. Așa, de pildă, buna întrebuințare a materiei pare a fi bună iubitorilor de argint, dar iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor. Căci cine s-ar mai fi lăsat tîrît cu nada aceasta către patimă, alunecînd întru puturosul noroi al nestîmpărării, dacă nu ar fi socotit că dulceața e un lucru bun și ales?” (în tomul 1 despre alcătuirea omului, capitolul 20). Și iarăși acesta: „Cu adevărat, îndulcirea, punîndu-se ca o nadă, este mai cumplită decât toată răutatea, căci cu înlesnire trage sufletele mai proaste [mai neștiutoare, n. m.] către undița pieirii” (în tomul 1 al *Vieții lui Moisi*). Același zice și în alt loc: „Mai ales întru această parte greșeste viața noastră: întru a nu putea înțelege cu amăruntul care e binele cel firesc și care cel părut astfel prin amăgire. Căci, dacă răutatea ar sta goală înaintea vieții și nu ar fi acoperită cu vreo nălucire de bine, omenirea nu ar năvăli la dînsa de voie” (cuvîntul 5 la fericiri). Pentru aceasta, și Clement Stromateul a zis: „Îndulcirea este mitropolie a relelor.” Iar în ce chip poate goni cineva de la sine îndulcirea trupului, ne învață marele Vasilie, zicînd: „Poftele cele rele au făcut ca sufletul tău să sară spre porniri neastîmpărate. Și deci – dacă vei lua aminte la sine-ți și îți vei aminti că dulcele acesta de acum îți va ajunge amar la sfîrșit, și că îndulcirea ce se face acum în trupul nostru va naște viermele cel vărsător de otravă, muncindu-ne în gheena fără sfîrșit, și că aprinderea trupului se va face maică focului cel veșnic – atunci îndulcirile se vor duce și se vor izgoni îndată, și sufletul nostru va dobîndi în lăuntru o minunată alinare și liniște” (cuvînt la zicerea: „Ia aminte de sine-ți!”). Vezi și subînsemnarea la zicerea: „(...) către meșteșugurile diavolului” (*Efe-seni* 6:11). (n. aut.)

²¹⁷ Iar Teodorit zice că aici lipsește zicerea: „arătat” (poate însă înadins). Iar zicerea fără de lipsă este aceasta: Ca, prin poruncă, să se facă arătat că păcatul este păcătos cu covîrșire – în loc de: „rău”. Dar alcătuirea e îndreptățită și așa cum e scrisă. (n. aut.)

– zice – mărturisesc arătat că *Legea*, departe de a fi pricină a păcatului, laudă și învață fapta bună, și mustră păcatul, luptînd împotriva lui. Căci aceasta însemnează zicerea: „duhovnicească”.²¹⁸ Deci de unde a urmat păcatul, dacă *Legea* este o așa minunată învățătoare de fapte bune? Din lenevirea și neputința ucenicilor *Legii*! „Pentru că – zice – eu sînt trupesc”, prin „eu” înțelegîndu-se toată firea omenească – atît cea dinainte de *Lege*, cît și cea din vremea *Legii* – fiindcă a primit în sine-și toată mulțimea patimilor ce au intrat într-însa prin simțiri din afară, de la lucrurile cele simțite. Pentru că noi, oamenii, din pricina căderii lui Adam, nu numai că ne-am făcut muritori, dar am primit în firea noastră toate patimile, vînzîndu-ne sub păcat și făcîndu-ne robi păcatului într-atît, încît nu ne mai puteam scula, lucru de care zicea și Dumnezeu, prin Isaia: „Cărui datornic v-am vîndut pe voi? Iată, păcatelor voastre v-ați vîndut!” (*Isaia* 50:10).

15 Fiindcă nu știu ce fac;

Pavel nu zice aici că oamenii păcătuiesc într-o desăvîrșită necunoștință, căci, de ar fi așa, ei nu ar mai fi munciți. Dar ce zice? Mi se întunecă mintea, mă fur și nu știu cum mă răpește păcatul, și îl fac! De aceea, zicerea: „nu știu” nu arată neștiința binelui ce se cuvine a-l face cineva, ci arată întîmplarea, vrăjmășia, amăgirea și răpirea păcatului.²¹⁹ Iar Apostolul nu zice acestea ca

²¹⁸ Coresi zice că *Legea* se cheamă „duhovnicească” pentru că îndreaptă pe oameni către duhul darului acesta nou. Iar Teodorit zice că e așa „fiindcă s-a scris cu dumnezeiescul Duh.” Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuiește numirea „duhovnicească” așa: „Darul *Noului Testament* s-a ascuns tănuț în slova *Testamentului Vechi*. De aceea zice Apostolul că «*Legea* este duhovnicească»: căci, cu slova, ea s-a învechit și a îmbătrînit, rămînînd nelucrătoare, iar cu duhul totdeauna întinerește și lucrează, fiindcă darul este desăvîrșit neînvechit” (capitolul 89 al sutei întîi din cele teologice). De aceea au și zis oarecari învățători că *Testamentul Vechi* se cuprinde în cel nou și, de asemenea, cel nou într-unul cel vechi, ca un cerc în lăuntru al unui alt cerc și ca o roată în lăuntru al altei roți. Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Așa și toată *Legea*, ca pe un trup cu părți groase luînd-o, Apostolul o subțiază prin teorie [vedere cu mintea, n. m.], făcînd-o, din trupească, duhovnicească”, zicînd: «Noi știm că *Legea* este duhovnicească»” (cuvîntul 7 la *Cîntarea cîntărilor*). (n. aut.)

²¹⁹ Pentru aceasta a zis și Sfîntul Dionisie Areopagitul: „Cu aceste cuvinte, Apostolul cheamă pe cei ce păcătuiesc într-o cunoștință la neuitata cunoștință a binelui; pe cei slăbiți într-o a-l face; pe cei ce-l știu, dar nu-l fac, pe cei ce au auzit, dar au slăbit în credință și într-o lucrarea binelui. Fiindcă răul – precum de multe ori am zis – este boală, și neputință și lipsă ori de cunoștință, ori de cunoștință neuitată, ori de credință, ori lipsă de lucrare a binelui” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 4). Și Teodorit zice că cel biruit de îndulcirea păcatului, îmbătîndu-se pe deasupra și de patima mîniei, nu are arătată cunoștința păcatului. Iar după încetarea patimii, capătă simțirea răului. (n. aut.)

din partea oamenilor ce sînt în urma venirii lui Hristos, ci a acelor ce erau mai înainte de venirea Lui, măcar că i-a pus pe ei sub obrazul său.

căci nu săvîrșesc ceea ce voiesc,

Adică, mai înainte de venirea lui Hristos, oamenii nu făceau ceea ce voiau. Dar, cu cuvintele acestea, Pavel nu aduce nevoie și silă oamenilor, care sînt stăpîni de sine-și [liberi de a alege, n. m.]. Dar ce înțelege? Că oamenii de atunci făceau răul – pe care nu îl lăudau, nu îl primeau și nu îl iubeau – fiindcă erau amăgiți de îndulcire. De aceea zice mai departe:

ci fac ceea ce urăsc.

Vezi aici limpede că Apostolul nu aduce silă, nici nevoie? Pentru că atunci ar fi zis: Fac ceea ce sînt silit! Dar nu a zis așa, ci: „Fac ceea ce urăsc.” De aceea, zicerea: „nu fac ce voiesc”, o vei înțelege precum s-a tălmăcit, anume că nu însemnează sila și nevoia, ci neputința – precum zice și Teodorit. Dar cum se fac relele? Prin răpirea, prin neputința pe care au luat-o oamenii de la călcarea de poruncă a lui Adam. Iar *Legea* nu putea vindeca această neputință ori boală, cu toate că sfătuia pe oameni către cele bune pe care trebuiau a le face; ci numai Hristos, după ce a venit, a vindecat-o. Și acesta este tot scopul Apostolului întru toate cîte a zis și va mai zice: să arate că firea omenească, fiindcă suferea patimi de nevindecat, nu a putut fi vindecată de nimeni altul afară de Hristos.

16 Iar dacă fac ceea ce nu vreau, recunosc că Legea este bună și o laud.

Că *Legea* e bună – zice – este arătat din cele pe care și eu, om cuvîntător [rațional, n. m.], le știu și le deslușesc în chip firesc că sînt bune și că se cuvine să le fac, fiindcă nu am judecata și socotința stricate cu desăvîrșire, chiar dacă fac răul și păcatul. Căci însăși ura (zice Teodorit) pe care o am asupra păcatului, de la *Lege* am luat-o. De aceea, laud *Legea* și mărturisesc că este bună.

17 Dar acum nu eu fac acestea, ci păcatul ce locuiește în mine.²²⁰

²²⁰ Tîlcuind acestea, înțeleptul Teodorit dă o frumoasă pildă, zicînd că, după călcarea poruncii lui Adam, trupul nostru cel muritor a primit aceste două patimi: pofta și mînia, care sînt ca doi cai ce trag căruța sufletului, iar mintea e ca un hățuitor ce ține frîiele amînduror cailor și stă asupra lor. Și, cînd se întîmplă ca pofta să prisosească și să se plece spre faptele de rușine ale trupului, atunci mintea ridică asupra ei mînia și îi astîmpără întăritarea, potrivit

18 Fiindcă știu că nu locuiește întru mine, adică în trupul meu, binele.

Apostolul nu spune că trupul lucrează răul, ci păcatul, adică tirania păcatului, care ne răpește și ne amăgește. De aceea, de ce bîrfesc cei ce învinuiesc trupul că este rău și-l despart pe el de zidirea cea bună a lui Dumnezeu, numindu-l „zidire a celui rău”? Ei răspund că Pavel zice așa: „binele nu locuiește în mine, adică în trupul meu”, dar ascultați ce zice Apostolul: Omul este alcătuit din două părți: din suflet și din trup. Dintre acestea două, sufletul are puterea și stăpînirea în trup, iar trupul este rob și supus sufletului. Deci, „nu locuiește în trup binele” e în loc de: Binele nu se află întru stăpînirea trupului, ci a sufletului. Apoi, ceea ce sufletul alege și voiește, aceea face și trupul. Precum, de pildă, dacă cineva zice că dulcea cîntare nu se află în lăuta cu care se cîntă, ci întru lăutarul ce cîntă, acela nu învinuiește lăuta că e rea, ci arată co-vîrșirea ce o are meșterul lăutar peste instrumentul său.²²¹

perechea dobitoacelor. Tot așa, atunci cînd mînia prisosește și se pleacă spre porniri ucigașe și fapte necuviincioase, mintea poruncește poftelor să-i potolească întăritarea. Și astfel se domolesc și se mișcă cu măsură și cu bună rînduială cele două împotrivnice.

Așadar, cînd este deșteaptă și ia aminte, mintea cîrmuiește aceste două patimi ale trupului precum s-a arătat. Iar cînd se întîmplă a se lenevi și a lăsa hățurile celor două dobitoace, atunci face ca patimile cele necuvîntătoare [neraționale, n. m.] să zburde și să o tragă în prăpăstiile și în rîpele păcatului. Deci aceasta arată aici Apostolul cînd zice: „Nu eu fac răul, ci păcatul care locuiește în mine”, „păcat” numind robirea minții și supunerea ei către patimile cele dobitocești. Se potrivește la aceasta ceea ce zice Avva Macarie: „Precum aleargă carele în priveliște și, apucînd mai înainte, opresc, și țin și împiedică pe cel din urmă a spori și a ajunge la semn – tot așa aleargă în om și cugetările sufletului și ale păcatelor. De se întîmplă a întrece cugetul păcatului, el oprește și împiedică sufletul să se apropie de Dumnezeu și să dobîndească biruința asupra păcatului. Iar acolo unde Domnul este hățuitor și ocîrmuiește sufletul, totdeauna Acesta biruiește, strunind și povățuind înțelepțește căruța sufletului către cugetarea cea cerească și dumnezeiască” (*Cuvîntul întîi*, capitolul 9), precum și Heruvimii pe care i-a văzut Iezechiel apucau unde voia a-i povățui Dumnezeu, Cel ce ședea peste ei. (n. aut.)

²²¹ Înțeleptul Fotie învață că „Pavel nu zice despre sine aceasta: «Nu locuiește întru mine, adică în trupul meu, binele», ci vorbește din partea întregii firi omenești. Iar binele nu locuiește în trup atunci cînd ne robim păcatului și purtăm în sufletul nostru închipuirea și pomenirea răului statornică și nelipsită. Pentru că cel ce se face rob răului cu îndelungă deprindere și obișnuire, deși voiește a se întoarce iarăși la bine, cu greu își mai întoarce voia. De aceea și zice unul ca acela: Nu mai fac eu răul – adică: Nu știu cum fapta rea este a mea, căci cum ar fi ea lucrul meu, cîta vreme eu sînt strîmtorat de dînsa? Ci este lucru al păcatului, care s-a statornicit în mine. Pentru aceasta și plîng, căutînd slobozenie, și strig: «Ticălos om sînt eu, cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții? (*Romani 7:24*)»” (*Amfilohia*, întrebarea 87).

Iar Sfîntul Metodie tîlcuiește așa: „«(...) știu că nu locuiește în mine, adică în trupul meu, binele» voiește aici a arăta că păcatul – care a intrat în noi, prin poftă, de la călcarea poruncii strămoșești – întărește pururea în trupul nostru cugetele cele iubitoare de îndulciri, ca pe niște mlădițe și ramuri noi.” (n. aut.)

Căci a voi se află în mine, dar a lucra binele nu aflu;

19 căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul, pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrșesc.

20 Iar dacă fac ceea ce nu voiesc, nu mai lucrez eu aceasta, ci păcatul care locuiește în mine.

Zicînd că nu află cum să lucreze binele, Pavel arată vrăjmășia și bîntuirea păcatului. Și, drept urmare, sloboade de toată învinuirea ființa sufletului și ființa trupului și dă totul pe seama voinței rele care face păcatul. Anume, zicînd: „ceea ce nu voiesc”, cu aceasta sloboade de învinuiri ființa sufletului. Și, iarăși, zicînd: „nu eu fac răul”, cu aceasta dezvinovățește ființa trupului. Dar atunci cine face răul? Păcatul, adică voința cea rea și iubitoare de păcat – după tâlcuirea lui Hrisostom, cum am zis mai înainte. Iar această voință rea nu este făptură și zidire a lui Dumnezeu, ci pornire și zămislire a noastră. Lucru și făptură a lui Dumnezeu este socotința și voia cea simplă a sufletului nostru, dar socotința cea rea este lucru al nostru și al voii noastre celei înrăutățite. Și am zis mai sus că păcatul este tiranie care răpește și trage mintea la rău prin îndulcire.

21 Aflu dar Legea mie, celui ce voiesc a face binele, căci răul se află la mine.

Cuvîntul acesta este umbrit, nefiind întreg, și trebuie a se zice așa: „Aflu dar *Legea* ajutîndu-mi mie, celui ce voiesc a face binele dar nu-l fac, fiindcă răul se află la mine.” Adică: Aflu că *Legea* îmi ajută mie, care urăsc răul și vreau să fac binele. Nu-l fac însă! Pentru ce? Pentru că răul se află la mine. Iar înțelegerea cuvîntului Apostolului este astfel: Cunoștința – zice – și deslușirea binelui am luat-o de la început, din însăși firea mea, fiind plămădită la un loc cu ființa mea. Totodată, și *Legea* mă ajută să-mi întăresc această cunoștință și deslușire, fiindcă și ea laudă binele pe care eu îl cunosc din fire. Și vreau să fac binele, dar sînt răpit, și răul se află lîngă mine, adică lucrarea răului nu se ridică de la mine. Întîi, pentru că am trup muritor și pătimaș, și al doilea din pricina lenevirii și neputinței sufletului meu.

Însă Fericitul Ioan Hrisostom, după ce a tâlcuit zicerea de mai sus ca și cum nu ar fi întreagă – precum am spus și noi – arată că aceasta se poate înțelege și într-alt chip, adică: Aflu dar că *Legea* îmi ajută mie, celui ce voiesc să fac binele, iar nu altcuiva. Fiindcă numai acelui ce vrea să facă binele *Legea* îi este lege, adică ajutătoare, căci ea voiește același bine ca și omul cuvîntător [rațional, n. m.]. Iar aceasta e arătată și din cuvintele următoare ale Apostolului:

22 Când mă învoiesc cu Legea lui Dumnezeu după omul cel lăuntric

23 văd însă altă lege întru mădularele mele, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului ce este întru mădularele mele.

Zice: Cunoșteam binele și mai înainte de *Lege*, prin conștiința ce o avem în chip firesc. Aflându-l însă scris și în *Lege*, laud *Legea* și mă unesc cu dînsa după omul cel lăuntric, adică după minte.²²² Văd însă și altă lege, adică păcatul – pe care l-a numit „lege” fiindcă el înduplecă pe oamenii pe care-i amăgește și-i face să se teamă a-l lăsa, ca și cum ar fi vreo lege de necălcat – care se ridică la luptă împotriva legii minții mele, adică a conștiinței. (Vezi însă – o cititorule! – că, pe cel numit mai sus „om lăuntric”, Apostolul îl numește acum „minte” învederat.) Așadar – zice – păcatul acesta luptă împotriva mea și mă biruie, ori – mai bine a zice – mă robește. Și, ca urmare, împreună cu mine biruie și legea cea firească, și pe cea scrisă. Dar în ce chip mă robește legea păcatului? Cu puterea și tirania (și cu obișnuința și deprinderea) păcatului. Vedem că nu a zis: „cu pornirea trupului”, ori: „cu firea”, ci: cu „legea” păcatului ce stăpînește mădularele. Iar aceasta nu este învinuire a firii trupului, tot așa cum, dacă un tâlhar ar stăpîni palatul împărătesc și ar ședea într-însul, aceasta nu ar fi vina palatului. Așa și aici, dacă păcatul locuiește în mădularele noastre, trupul și mădularele noastre nu sînt rele din această pricină, fiindcă ele au fost stăpînite tiranic de către păcat. Iar unii²²³ vorbesc aici de patru legi: prima, legea lui Dumnezeu, care ne învață cele ce se cuvin; a

²²² Iar Coresi zice că – după Fotie – omul lăuntric este conștiința, iar omul din afară este simțirea și pofta, adică simțirea cea pătimasă. Iar după alții, omul lăuntric este sufletul, care, fiind zidit de Dumnezeu, nu se supune de la sine poftelor; iar „omul din afară” este însuși trupul cel supus poftelor și celorlalte păcate. (n. aut.)

²²³ Mai ales dumnezeiescul Ioan Damaschin, care, în cartea sa teologică (*Cartea a patra*, capitolul 99), zice despre aceste patru legi așa: „Legea minții mele, adică conștiința, e ajutată de legea lui Dumnezeu, și pe aceasta o voiesc. Iar legea păcatului – adică lucrarea diavolului, prin legea ce este în mădularele noastre, asupra poftelor trupesti, și a pornirii, și a mișcării și a părții celei necuvîntătoare [neraționale, n. m.] a sufletului – se ridică la luptă împotriva minții mele, adică împotriva conștiinței, și sînt robit. Și, deși doresc și iubesc legea lui Dumnezeu, și nu voiesc păcatul, legea păcatului mă amăgește și mă supune a sluji lui, prin mîngîierea îndulcirii, prin pofta trupului și prin partea necuvîntătoare a sufletului, precum am zis.” Și repetă cîte a zis Apostolul mai sus.

Iar dumnezeiescul Metodie zice că Apostolul arată aici trei legi: una, bună după înființarea întru noi, pe care a numit-o arătat „legea minții”; a doua, aceea din lucrarea celui rău, care stă împotriva și trage de multe ori sufletul către închipuirile cele pătimase, despre care a zis că luptă asupra legii minții; și a treia, aceea care, din poftă, se împietrește în trup după păcat, numită legea a păcatului, ce locuiește în mădularele noastre. (n. aut.)

doua, legea care luptă asupra noastră, venind la noi după lucrarea diavolului, prin lovirea cugetelor; a treia, legea minții, adică cea firească a conștiinței; și a patra, legea aflată în mădularele noastre, adică voia cea iubitoare de păcat și plecarea către rău și către îndulcire, care s-a sălășluit întru noi prin obișnuința cea rea și prin deprindere. (Vezi și tâlcuirea stihului 17 al epistolei către Galateni, capitolul 5.)

24 Ticălos om sînt eu! Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții?

Legea firească nu a fost de ajuns ca să ne slobozească din păcat; la fel, *Legea* scrisă n-a putut face nici ea aceasta, și pe amîndouă le-a biruit tirania păcatului. Unde ne este așadar nădejdea mîntuirii? „Cine – zice – mă va izbăvi din trupul acesta al morții?” – adică de acest trup supus morții și păcatului. Căci, de vreme ce trupul oamenilor s-a făcut primitiv de patimi, din pricina călcării poruncii, el este lesne biruit de păcat.²²⁴ Dar – ar zice cineva – dacă trupul e lesne biruit de păcat, pentru ce au fost osîndiți la munci oamenii dinainte de Hristos? Răspundem: Pentru că li s-a poruncit a face fapte atît de lesnicioase, încît și în vremea cînd stăpînea păcatul le puteau săvîrși, dar nu au voit.

25 Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru!

De vreme ce a rămas nedumerit din toate părțile și n-a găsit pe nimeni altul care să-l mîntuiască, Apostolul a trebuit să-L afle pe Iisus Hristos. De aceea și mulțumește lui Dumnezeu-Tatăl „prin Iisus Hristos, Domnul nostru”, adică prin Hristos ce este pricinuit de mulțumire. Și zice așa: Numai Acesta a isprăvit ceea ce *Legea* nu a putut isprăvi, căci El m-a slobozit de slăbiciunea trupului, căruia i-a dat putere pentru a nu mai fi tiranizat și biruit de păcat. Și – precum, prin neascultarea și călcarea poruncii vechiului Adam, trupul oamenilor s-a făcut muritor și a rămas lesne biruit de păcat – tot așa, prin ascultarea noului Adam – adică a lui Iisus Hristos, Cel ce S-a răstignit și a înviat –

²²⁴ Pentru aceasta, Avva Macarie zice așa: „De aceea așadar sufletul, cîtă vreme este întru întunericul păcatului, se mai numește și «trup al întunericului răutății și vicleniei»; căci acolo viază, în veacul cel rău și viclean al întunericului, și acolo s-a prins. Precum și Pavel, vorbind de «trupul păcatului» și de «trupul morții», zice: «(...) ca să se strice trupul păcatului» (*Romani* 7:6). Și: «Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții?» Iar sufletul ce a crezut lui Dumnezeu s-a izbăvit de păcat, și s-a omorît din viața întunericului, și a luat ca viață lumina Sfîntului Duh și încă de aici petrece acolo, stăpînindu-se de lumina dumnezeirii. Căci sufletul nu este nici de firea dumnezeirii, nici din firea întunericului răutății, ci este o făptură gîndită, frumoasă, mare și minunată, și asemănare bună și chip al lui Dumnezeu. Căci prin călcarea poruncii a intrat într-însul răutatea patimilor întunericului” (cuvîntul 1, capitolul 7). (n. aut.)

același trup al oamenilor a luat arvunile nestricăciunii, și stă și luptă vitejește împotriva păcatului.²²⁵

CAPITOLUL VIII

1 Așadar eu însumi, cu mintea mea, slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului. De aceea, nici o osîndă nu este asupra celor ce sînt întru Hristos Iisus, care nu umblă după trup, ci după Duh.

Acest „slujesc” pe care-l zice aici Apostolul se înțelege în loc de: „slujeam mai înainte”, fiindcă aduce aminte de starea de mai înainte a firii omenești. Căci, voind să spună că acum nu mai este asupra Creștinilor vreo astfel de osîndă și arătînd nepovestitul dar al lui Hristos, ne aduce aminte de starea în care eram mai înainte. Și zice că înțelegeam binele, dar eram biruiți de trup, și că, din pricina lui, eram supuși legii păcatului. Dar acum – zice – nici o astfel de osîndă ori robie nu mai este asupra celor ce vor viețui întru Hristos Iisus, adică asupra celor ce s-au învrednicit a primi Sfîntul Botez.

Și, de vreme ce mulți păcătuiesc și după Sfîntul Botez, a adăugat că nu au a se teme de o astfel de osîndă cei ce nu umblă și nu viețuiesc după trup, adică trupește și în păcate, arătînd cu aceasta că singura pricină pentru care noi, Creștinii, păcătuim după botez este lenevirea noastră. Fiindcă acum le este lesne Creștinilor, celor botezați, a nu viețui după trup, ceea ce mai înainte de venirea lui Hristos era prea cu anevoie. Se cuvine așadar nu numai a ne feri să viețuim după trup, ci și a viețui după Duh, fiindcă ferirea de răutate singură nu ne încununează, dacă nu e însoțită și de cîștigarea faptelor duhovnicești și de împărtășirea faptei bune. Căci zice: „Abate-te de la rău și fă binele!” (*Psalms 36:27*).

2 Căci legea Duhului vieții, în Hristos Iisus, m-a slobozit de legea păcatului și a morții,

Prin „legea Duhului”, Apostolul Îl numește aici pe Sfîntul Duh, la fel cum, prin „legea păcatului”, numește păcatul. Și spune că legea Duhului e lege a

²²⁵ Marele Vasilie zice că, precum s-a învrednicit Isaia de darul dumnezeiesc pentru că mai întîi s-a mărturisit pe sine-și ticălos și necurat, tot așa s-a întîmplat aici și cu Pavel: „Către Isaia a fost trimis un Serafim, fiindcă l-a auzit tînguindu-și ticăloșiile sale și mărturisindu-și păcatul său întru cugetări. Căci a zis: «O ticălosul de mine! Sînt om cu buze necurate și locuiesc în mijlocul unui norod ce are buze necurate!» (*Isaia 6:5*). Acestea le zice și Pavel: «Ticălos om sînt eu! Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții?» Apoi, bucurîndu-se și el de dumnezeiescul dar, adaugă: «Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos!»” (la tîlcuirea capitolului 6 al lui Isaia). (n. aut.)

vieții, spre osebire de legea păcatului, care a pricinuit moartea.²²⁶ Fiindcă darul lui Dumnezeu a omorât păcatul și moartea, înlesnindu-ne nouă nevoia asupra păcatului și a morții în războiul nevăzut cu păcatul. Iar viclenele limbi ale ereticilor, adică ale maniheilor și ale marchioniților, au cutezat a zice că „legea păcatului” e *Legea* dată prin Moisi, pe care dumnezeiescul Apostol nu a numit-o așa nicăieri, ci „sfântă” și „duhovnicească”. Dar se împotrivesc obraznicii și zic: Dacă *Legea* lui Moisi este duhovnicească, prin ce se osebește de legea Duhului și a darului? Răspundem la aceasta că mult se osebește, căci *Legea* mozaică s-a dat de către Sfântul Duh, dar ea nu da Duhul Sfânt, pe câtă vreme legea darului dă pe Însuși Sfântul Duh.

3 pentru că ceea ce era cu neputință Legii – fiind slabă, prin trup – a săvârșit Dumnezeu, trimițându-L pe al Său Fiu întru asemănarea trupului păcatului și pentru păcat, și a osîndit păcatul în trup,

Fiindcă mai sus L-a pomenit pe Duhul Sfânt, Apostolul pomenește acum și pe Tatăl, și pe Fiul, arătând și învățând despre Sfânta Treime.

Și cuvintele lui par a fi împotriva *Legii*, dar nu sînt, căci Apostolul nu vorbește de „răul *Legii*”, întru care ea ar fi făcut rău, ci de „neputința *Legii*”, întru care era neputincioasă. Dar cum de era neputincioasă? „Prin trup”, adică din pricina cugetării trupesti. Aici se arată înțelesul tuturor cuvintelor zise de Pavel mai sus. Și zice: Dat fiind că *Legea* – precum am arătat – învăța cu adevărat care este binele și care răul, dar nu putea birui cugetarea prea-trupească a oamenilor, Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său cu *asemănare de trup păcătos*, adică avînd trup asemenea după ființă cu trupul nostru cel păcătos, dar fără de păcat. Căci, de vreme ce a pomenit de păcat, Pavel a adăugat și asemănarea²²⁷,

²²⁶ Iar Sfântul Metodie numește „lege a Duhului vieții” *Sfînta Evanghelie*, tîlcuire care este asemenea cu aceea a Sfințitului Teofilact. (n. aut.)

²²⁷ De aceea zice și Sfântul Chiril Alexandrinul, în cartea a 15-a împotriva lui Iulian: „Trupul lui Hristos nu a fost trup al păcatului, ci «asemănare de trup al păcatului», căci El a luat asupra-Și patimile firii [foamea, setea, durerea și cele asemănătoare, n. m.], spre a ne încredința că înomenirea Sa e adevărată, iar nu după închipuire. Iar patimile cele rele ale trupului [lăcomia pîntecelui, beția, îndulcirea către plăceri, n. m.], care mîrșăvesc curăția vieții noastre, le-a lepădat, fiind nevrednice de neîntinarea dumnezeirii (la Icumenie). Iar întreaga înțelegere a zicerii apostolești este aceasta, că ceea ce nu a putut să facă *Legea*, adică să osîndească păcatul, a făcut Dumnezeu, trimițînd pe Fiul Său, Care a osîndit păcatul.”

Și marele Vasilie, în scrisoarea trimisă celor din Sozopoli, zice aceleași lucruri ca mai sus: „De aceea s-a zis că înomenirea Domnului a fost «întru asemănarea trupului păcatului», fiindcă trupul Lui a primit patimile firii, dar patimile răutății, care întinează curăția vieții noastre, le-a lepădat, fiind nevrednice de prea-curata dumnezeire.” Căci nu a zis: „întru asemănarea trupului” (precum li se părea celor cărora le scrie Sfântul Vasilie epistola, ce ziceau că

pentru că Fiul lui Dumnezeu nu a luat alt trup, ci, însuși acest trup luându-l, l-a sfințit și l-a încununat, cu acest trup a osîndit păcatul și a arătat că trupul nu este păcătos din fire. (Ceea ce a făcut Hristos este ca și cînd cineva, văzînd că în uliță e bătută o femeie, ar zice că e fiul femeii aceleia ce se necinstește, el fiind de fapt fiu al împăratului, și în acest fel ar slobozi-o de la cei ce o bat.)

Iar acel „și pentru păcat” se poate înțelege, mai simplu, în loc de: „Tatăl a trimis pe Fiul pentru păcat”, adică: „pentru ca să biruiască păcatul”, dacă vom despărți înainte de „și pentru păcat”. Iar marele Ioan Hrisostom, împreunînd zicerea: „și pentru păcat” cu zicerea: „a osîndit păcatul în trup”, spune că Hristos mai întîi a muștră păcatul pentru nedreptatea pe care i-o făcea Lui, iar apoi l-a osîndit. Fiindcă, atîta vreme cît îi omora pe oamenii cei păcătoși, păcatul le da moartea cu dreaptă judecată; dar – de vreme ce a aflat trupul Domnului fără păcat, și totuși l-a omorît cu nedreptate – păcatul a fost osîndit de Hristos că unul ce L-a nedreptățit și a păcătuit. Așadar, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său și pentru ca să vădească păcatul de nedreptate și de greșală și să-l osîndească, astfel încît diavolul să nu poată zice că Hristos l-a biruit ca un puternic, cu puterea Sa, iar nu ca un drept, cu dreptate.²²⁸ Aproape aceleași lucruri le zice și Teodorit.

Domnul a venit pe pămînt purtînd trup ceresc), ci a zis: „între asemănarea trupului păcatului”. Așadar, a luat trup ca al nostru, cu patimile lui firești, dar păcat nu a făcut. Ci, precum moartea, ce e în trup, care a intrat întro noi prin Adam, a fost omorîtă de către dumnezeire, tot așa și păcatul a fost topit de către dreptatea lui Hristos Iisus, pentru ca noi, la înviere, să dobîndim trup neosîndit morții și nevinovat de păcat.

Și iarăși zice Chiril Alexandrinul, în alt loc: „A purtat trupul cel din pămînt, cel care boala întro sine din pricina «legii păcatului» – după glasul lui Pavel. Căci, cît încăpea în firea trupului pare să Se fi pus și sub jugul păcatului, dar a fost neispitit, căci «a osîndit păcatul în trup», pentru ca dreptatea legii să se împlinească în noi, cei care «nu vom umbla după trup, ci după Duh»” (cartea a doua din *Glafire*). Iar în cuvîntul al 19-lea la Paști, zice cu nedumerire: „Și ce este această «neputință a Legii»? Socotesc că cineva ar zice că, deși dumnezeiasca *Lege* cheamă spre înfrînare, trupul grăiește pururea împotriva, întăritînd spre poftele cele prea-spurcate. Iar Dumnezeu a toate – trimițîndu-L pe al Său Fiu nu gol și fără de trup (...), dar viețuind ca și în afara trupului – «a osîndit păcatul în trup», căci păcatul s-a omorît – precum am zis – pentru ca și nouă să ni se pară că sîntem afară de trup, fiind sfințiți și prea-îmbogățiți cu dumnezeiescul Său Duh. (n. aut.)

²²⁸ Și înțeleptul Nicolae Cavașila, în tîlcuirea celui dintîi din antifoanele Sfintei Liturghii, zice că „Mîntuitorul, lepădînd păcatul și omorîndu-l pe diavol, nu a făcut aceasta cu covîrșirea tăriei și cu puterea biruinței, ci «cu judecată și cu dreptate» – după ceea ce s-a zis: «Dreptatea și judecata sînt temelia scaunului Tău» (*Psalm* 88:14) – precum și noi, în divanuri [tribunale, n. m.], le vorbim potrivnicilor cu hotărîrea judecăților. De aceea zice: «Acum este judecata lumii acesteia, acum stăpînitorul lumii acesteia a fost scos afară»” (*Ioan* 12:31). Știind acestea, Fericitul Dionisie Areopagitul zice: „Nemărginita iubire de oameni a dumnezeieștii bună-tăți a stricat stăpînirea pe care o avea asupra noastră apostata mulțime (a diavolilor), dar nu

4 pentru ca îndreptarea Legii să se împlinească întru noi, care nu umblăm după trup, ci după Duh.

Ca să nu zică cineva: Și ce m-a folosit pe mine Hristos dacă a biruit păcatul cu trupul ce Și-a luat? – Pavel spune așa: Mai ales aceasta te-a folosit, fiindcă „îndreptarea Legii” – adică scopul ei, care era de a îndrepta pe om – s-a împlinit întru noi și a luat sfârșit. Pentru că ceea ce voia *Legea*, însă nu putea, aceea a făcut-o pentru noi Hristos. Și El a dus lupta și nevoița singur, iar noi am dobândit biruința și slava. De aceea nici nu vom mai păcătui, dacă

după putere, ca una ce covârșea, ci, după *Scriptura* predată nouă în chip tainic, «cu judecată și cu dreptate»” (în capitolul 3 din *Ierarhia bisericească*).

Și nu pot să trec sub tăcere aici acele frumoase cugetări aduse de oarecari dascăli ca să arate dreptatea folosită de Iisus Hristos pentru învierea Sa și pentru mântuirea noastră. Lege a dreptății – zic ei – este a-și lua cineva înapoi trupul de care a fost lipsit cu nedreptate. Deci – de vreme ce Domnul nostru Iisus Hristos, prin moartea pe cruce, a fost lipsit de viața Sa cu nedreptate de către tiranul diavol (căci, nefăcînd păcat, nu era vinovat morții, care se sloboade spre pedeapsa păcatului) – apoi cu toată dreptatea Și-a luat înapoi viața, și astfel S-a sculat pe Sine-Și din moarte.

Tot așa, lege a dreptății este a se socoti nedreptatea după vrednicia celui nedreptățit. Iar Hristos, Dumnezeu fiind, avea vrednicie mai presus de toate făpturile și de nemărginită cinste. De aceea, și nedreptatea ce I s-a făcut – atît nedreptatea morții, cît și cea mai dinainte de moarte și de prea-necinstitele Patimi – a fost cea mai de pe urmă, mai presus de toate nedreptățile, nemărginită. Deci Hristos, ca unul ce a fost nedreptățit cu nemărginire, după toate legile dreptății S-a sculat din morți nu doar pe Sine, ci ne-a ridicat și ne-a făcut vii și pe noi, făpturile Sale, slobozindu-ne de diavol, de moarte și de păcat. Iar pe diavol, pe moarte și pe păcat, ca pe niște făcători de nedreptate și nedrepti luptători împotriva unei astfel de persoane de nemărginită cinstire, i-a osîndit și i-a pierdut după toată legea dreptății.

Despre aceasta, și dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, în *Marele cuvînt catehetic*, capitolul 22, zice așa: „De aceea, Dumnezeu, ca singur bun, a luat îndurări de milostivire pentru cel căzut și, ca înțelept, nu i-a fost necunoscut chipul chemării înapoi. Fiindcă judecata dreptului este lucru al înțelepciunii, căci nu ar putea numi cineva neînțelepciune dreptatea cea adevărată. Deci, ce a fost drept întru aceasta? Faptul că Dumnezeu nu a întrebuițat vreun mijloc tiranic asupra aceluia ce ne stăpînea, nu ne-a smuls cu covârșirea puterii de la cel ce ne ținea, ca să nu lase vreun prilej de îndreptățire celui ce ne robise prin îndulcire. Căci cei ce își vînd slobozenia pentru bani sînt robi ai celor ce i-au cumpărat, singuri făcîndu-se vînzători ai loruși. Iar dacă cineva, purtînd grijă pentru ei, ar întrebuița silă asupra celui ce i-a cumpărat, ar fi socotit nedrept, fiindcă a vrut să dobîndească legea tiranic. La fel și cu noi: de vreme ce ne-am vîndut de bună voie diavolului, a trebuit ca Acela ce, pentru bunătatea Lui, ne-a tras iarăși la slobozenie să nu o facă în chip tiranic, ci să afle un chip drept pentru întoarcerea noastră.” Iar la sfârșit, zice că „a voi să ne mîntuiască este mărturie a bunătății lui Dumnezeu, iar a lua locul celui ținut, pentru a-l izbăvi, este lucru arătător de dreptate” (tomul 3). Vezi și mărturia lui Teodorit, în subînsemnarea zicerii: „Dreptatea lui Dumnezeu întru aceasta se descoperă (...)” (*Romani* 1:17). (n. aut.)

vom înceta să umblăm „după trup”, adică dacă vom înceta să cugetăm tru-pește. Și – mai bine a zice – nu e destul atât, să nu cugetăm tru-pește, ci, pe lângă aceasta, trebuie să avem și cugetare duhovnicească – cum s-a zis mai înainte. De aceea a adăugat Pavel zicerea: „după Duh”, căci zice Psalmistul: „Ferește-te de rău”, însă nu ajunge numai aceasta, ci „fă și binele!” (*Psalm* 36:27). Căci, de vreme ce am auzit că Hristos ne-a dăruit biruința, să nu ne le-nevim, ci să ne sîrguim a păzi darul Sfîntului Botez; pentru că mai lesnicioasă ne este acum biruința asupra păcatului decît era înainte de botez.

5 Căci cei ce sînt după trup cugetă cele ale trupului, iar cei ce sînt după Duh, cele ale Duhului.

Cei ce s-au dat pe sine-și covîrșitoarei robii a trupului totdeauna cugetă cele ale trupului, fără a socoti vreun lucru dumnezeiesc și ceresc. Iar cei ce, dimpo-trivă, s-au supus Duhului cu totul le înțeleg și le fac duhovnicește pe toate.²²⁹

6 Căci cugetarea trupului este moarte, iar cugetarea Duhului este viață și pace;

Prin „cugetarea trupului”, Apostolul înțelege mintea cea groasă a oame-nilor, numind-o așa de la partea mai înjosită a omului, adică de la trup. Fiindcă trupul, de sine, nu are cugetare, ci mintea cea groasă și materialnică e cu-getarea lui, ca și cum ar zice cineva: Cugetarea trupului este mintea ce cugetă tru-pește. La fel, „cugetare a Duhului” numește gîndul și mintea ce cugetă cele ale Duhului și naște viața, spre osebite de moartea pe care o naște mintea cea tru-pească. De asemenea, mintea ce cugetă cele ale Duhului naște și pace, spre osebite de vrajba și războiul despre care zice mai jos:

7 pentru că cugetul trupului este vrăjmaș lui Dumnezeu, căci nu se supune legii lui Dumnezeu, fiindcă nici nu poate.

Gîndul și mintea cea duhovnicească – zice – naște pacea, iar cugetul tru-pesc naște vrajbă către Dumnezeu.²³⁰ Adică o astfel de minte ridică mîinile

²²⁹ De aceea a zis purtătorul de Dumnezeu Ignatie: „Cei tru-pești nu pot să facă cele duhovnicești, nici cei duhovnicești cele tru-pești” (în capitolul către Efeseni). Și marele Vasile zice: „Omul trupesc – neavîndu-și mintea iscusită către teorie [vedere cu mintea, n. m.], iar mai ales avînd cugetul îngropat în trup ca într-un noroi – este neputincios a se uita în sus la duhovniceasca lumină a adevărului.” (n. aut.)

²³⁰ Pentru aceasta zice și Iacov, fratele Domnului: „Prea-curvarilor și prea-curvelor, nu știți că dragostea lumii este vrajbă către Dumnezeu? Deci cine va voi să fie prieten al lumii se face vrăjmaș al lui Dumnezeu.” (*Iacov* 4:4) (n. aut.)

asupra lui Dumnezeu și-L vrăjmășește? Nu, ci se zice că are vrajbă către Dumnezeu fiindcă nu se supune legii lui Dumnezeu. Și să nu te tulburi, cititorule, auzind că cugetul trupesc nu se poate supune legii lui Dumnezeu cîtă vreme ar rămîne astfel, trupesc. Căci aceasta e cum ai zice că curva nu poate a fi întreg-înțeleaptă [curată cu cugetul, feciorelnică, n. m.] cîtă vreme este curvă. Căci Pavel nu a zis pentru viitor, că „nu va putea”, ci pentru vremea de față, deci că nu se poate supune legii lui Dumnezeu cîtă vreme rămîne trupesc. Fiindcă, dacă schimbarea ar fi fost cu neputință, cum de însuși Pavel, împreună cu nenumărați alții, s-a făcut drept și bun, din viclean și rău ce era mai înainte? Așa a zis și Domnul, în *Evanghelie*: „Nu poate pomul rău și putred să facă roade bune” (*Matei* 7:18). Dar, dacă se altoiește cu altul bun, pomul rău și putred își preface răutatea și naște roade bune. Deci, fraților, să nu cugetăm trupește, ci să cugetăm cele ale Sfîntului Duh, ca să avem pace către Dumnezeu, Cel ce ne-a dat Duhul Său, prin Care noi, Creștinii, putem isprăvi lesne toate cele ce înainte le erau greu de săvîrșit Iudeilor celor de sub *Lege*.

8 Iar cei ce sînt în trup nu pot să placă lui Dumnezeu.

9 Dar voi nu sînteți în trup, ci în Duh,

Zice: Cei ce au cugetare trupească nu pot să placă lui Dumnezeu cît sînt astfel, trupești. Fiindcă aici Pavel nu numește „trup” ființa trupului, ci viața cea groasă și trupească, ce face întreg omul trup, precum zice Dumnezeu în *Scriptura cea Veche*: „Nu va locui Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trup” (*Facerea* 6:3). Iar Pavel zice aici așa: „Dar voi nu sînteți în trup, ci în Duh”, adică: Voi nu mai slujiți vieții trupești, ci aceleia duhovnicești. Și nu a zis: Dar voi nu sînteți în păcate – ca să te înveți tu, Creștine, că Hristos nu a stins și nu a pierdut doar tirania păcatului, ci însuși trupul l-a făcut mai ușor și mai duhovnicesc. Fiindcă – precum fierul, cînd se unește cu focul, se face foc și el – așa și trupul Creștinilor, cînd a primit pe Sfîntul Duh prin Sfîntul Botez, se face duhovnicesc.

10 dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește întru voi.

Acest „dacă” nu este stînjenitor, ci adeverator, în loc de: De vreme ce Duhul lui Dumnezeu locuiește întru voi, Creștinii cei botezați, voi nu mai sînteți în trup, ci în Duh.

Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

Apostolul nu a zis: Iar dacă nu aveți Duhul lui Hristos, nu sînteți ai lui Hristos – ca să nu facă cuvîntul însărcinator și mîhnitor. Ci a zis nehotărîtor,

că orice Creștin care nu are Duhul lui Hristos nu este al lui Hristos. Și într-adevăr nu este al lui Hristos cel ce nu are Duhul lui Hristos, pentru că pecetea și semnul lui Hristos este Duhul Sfânt. Căci zice Sfântul Macarie: „Acesta este semnul și pecetea Domnului întipărită în suflete, Duh de lumină negrăită fiind” (cuvîntul 30, capitolul 5).

Iar dacă Hristos²³¹ este întru voi, trupul e mort pentru păcat; iar Duhul, viață pentru dreptate.

Zicînd: „iar dacă Hristos este întru voi”, Apostolul îi îndulcește iarăși pe Creștinii din Roma. Unii însă²³², prin numele „Hristos”, au înțeles aici pe Duhul Sfânt. Dar dumnezeiescul Hrisostom zice că aceasta nu este așa, căci Pavel voiește să arate că cel ce are Duhul lui Hristos Îl are pe Însuși Hristos²³³, pentru că, unde este o Față [Persoană, n. m.] a Sfintei Treimi, acolo sînt și celelalte două Fețe, ca unele ce se țin una de alta și sînt nedespărțite.

Și ce câștig și folos ar fi dacă S-ar afla Hristos întru noi? Acesta, de a fi trupul nostru mort în privința păcatului. Și, dacă Duhul Sfânt Se află întru noi, El e viață, adică nu viază numai de Sine, ci lucrează în lăuntru nostru, al părtaşilor Lui, și ne dăruiește viață în chip cunoscut și învederat.²³⁴ Iar această

²³¹ Iar Teodorit a scris așa: „Iar de locuiește Hristos întru voi (...)” (n. aut.)

²³² Adică marele Vasilie, în *Cuvînt la Sfîntul Botez*. (n. aut.)

²³³ Despre aceasta, Sfîntul Chiril Alexandrinul zice: „Al lui Hristos e Duhul, că Dumnezeu-Cuvîntul prin Duhul Se sălășluiește întru noi, dacă ne suim către vrednicia înfierii.” Și marele Vasilie zice: „Sfîntîndu-ne prin Duhul, primim pe Hristos a locui întru omul nostru cel din lăuntru; și, împreună cu Hristos, pe Tatăl, obștească locuință avînd Ei la cei vrednici.” Iar Ioan Damaschinul zice, în capitolul 13 al *Dogmaticii* sale: „Chip al Tatălui este Fiul; iar al Fiului, Duhul, prin Care Hristos, locuind în om, îi dă lui pe cea după chip [dumnezeirea, n. m.]” (la Iosif Vrienie, tomul 1, foaia 65). (n. aut.)

²³⁴ Despre aceasta, și marele Macarie zice că, „precum sufletul înviază trupul, așa și sufletul e înviat de către Sfîntul Duh, fără de Duh sufletul fiind mort. Căci trupul este pentru suflet așa cum e sufletul față de Duh. Și, precum trupul fără de suflet este mort, neputînd face nimic, tot așa, fără de Sufletul ceresc, adică fără de dumnezeiescul Duh, sufletul este mort pentru Împărăție, neputînd face nimic din cele ale lui Dumnezeu fără Duhul Sfînt” (cuvîntul 30, capitolul 3).

Aproape același lucru îl zice și dumnezeiescul Maxim: „Ci darul desăvîrșește această negrăită unire, prin care Dumnezeu încapă tot întru cei vrednici, și toți sfinții încap cu totul în Dumnezeu, cuprinzînd ei înșiși cu totul pe Dumnezeu și câștigîndu-L pe Însuși Dumnezeu ca plată a luptei duse de ei pentru a sui către Dînsul. Tot așa, sufletul cuprinde mădularele trupului și se învrednicește a fi întru dînsule” (din cuvintele teologice).

Și iarăși marele Macarie: „Precum în lumea aceasta viața trupului este sufletul, așa și în veșnica și cereasca lume viața sufletului este Duhul dumnezeirii” (la fel, capitolul 5). Ceea ce înseamnă că darul Duhului Sfînt este sufletul sufletului. Despre aceasta spune apoi marele Macarie acest înfricoșat cuvînt: „Deci, dacă cineva nu a căutat și nu a luat ca viață a sufletului

viață ne-a fost dăruită „pentru dreptate”, adică pentru că ne-am îndreptat de către Dumnezeu, și pentru că, prin păzirea poruncilor și prin fapte bune, noi păzim curată și întreagă dreptatea și îndreptarea pe care am luat-o de la Dumnezeu prin Sfântul Botez. Iar când se păzește de către noi îndreptarea aceasta, este vădit că nici păcatul nu va fi întru noi. Și, când nu este păcat întru noi, negreșit că nici moarte nu va fi, și întregul nostru va fi viață și în veacul acesta – când trăim după Dumnezeu, precum am zis, fiindcă aceasta este adevărata viață: a fi morți păcatului – și în veacul viitor, când vom trăi viața aceea fără de sfârșit și veșnică.

11 Iar dacă Duhul lui Iisus, al Celui ce S-a sculat din morți, locuiește întru voi, Cel ce a sculat pe Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, pentru Duhul Lui ce locuiește întru voi.

Pavel pornește iarăși cuvântul despre înviere, și zice: Să nu te tulburi, iubite, că porți trup muritor, pentru că întru acest trup muritor Îl ai sălășluit pe Duhul lui Dumnezeu, Care a înviat pe Hristos din morți, după firea Sa omenească. Și, precum L-a sculat pe Acela, așa te va scula și pe tine, sau – mai bine a zice – te va învia. Pentru că, într-adevăr, se vor scula din morți și aceia ce nu au Duhul Sfânt, dar se vor scula spre muncă și pieire. La fel, se vor scula și cei ce au darul Sfântului Duh, dar spre viață și spre mântuire. De aceea, Apostolul nu a zis că Dumnezeu „va scula și trupul”, ci că „îl va face viu”. Pentru ce? Pentru Duhul Lui ce locuiește întru tine. Și vezi că nu a zis: „pentru Duhul Lui ce *a locuit*”, ci: „pentru Cel ce *locuiește*”, arătând că va locui și va rămîne întru tine pînă la sfârșit. Căci Dumnezeu nu va suferi a vedea pe Duhul întru tine fără a te aduce și pe tine, cel care-l ai, în cămara de nuntă cerească și în Împărăție. Precum, dimpotrivă, dacă nu-L vei avea pe Sfântul Duh locuind întru tine, cu adevărat vei pieri și vei fi muncit, deși te vei scula din

dumnezeiasca lumină a Duhului, când va ieși din trup nu va intra întru împărăția cerurilor, ci în gheena își va avea sfârșitul, împreună cu diavolul și cu îngerii lui” (cuvîntul 30, capitolul 7). Să ne înfricoșăm, fraților, și să ne cutremurăm auzind acestea și să cerem cu durere ca să primim viața Sfântului Duh. Și însemnăm aici că viața și celelalte daruri pe care le dăruiește Sfântul Duh sufletului celui curat nu se despart, ci rămîn nedespărțite de El – după marele Vasilie, care zice: „Iar viața pe care o dă Duhul altei persoane nu se desparte de El. Căci – precum focul are ca ființă fierbințeala, pe care o dă și apei sau altei materii – tot așa și Duhul are viață întru Sine, iar cei ce se împărtășesc de El, trăind după dumnezeiasca cuviință, cîștigă viață dumnezeiască și cerească” (*Cuvînt despre Sfîntul Duh*).

Bagă de seamă însă că, prin „Duh”, Teodorit a înțeles aici sufletul, care s-a făcut duhovnicesc prin lucrarea dreptății, al cărei rod este viața. (n. aut.)

morți. Deci omoară-ți trupul, pentru ca să locuiască într-însul Duhul și ca, pentru Duhul, să ți se dea și viața veșnică.²³⁵

12 De aceea, fraților, nu sîntem datori trupului, ca să viețuim după trup.

După ce a arătat cît de folositoare este viața duhovnicească, pentru că face ca Hristos să locuiască întru noi și să facă vii aceste trupuri muritoare ale noastre, Pavel ne învață acum că noi, Creștinii, nu mai sîntem datori trupului, ci Duhului. Și a zis că „sîntem datori” pentru că bunătățile lui Dumnezeu ni s-au dat în dar, iar mulțumirile pe care le aducem lui Dumnezeu (sau păzirea poruncilor) sînt datorie și ni se cer negreșit. Și, zicînd că „nu sîntem datori trupului”, ca să nu socotești că a zis aceasta pentru firea trupului, Apostolul a adăugat: „ca să viețuim după trup”, ca și cum ar fi zis: Nu înlătur purtarea de grijă pentru nevoile trupului – căci mult îi sîntem datori lui: a-l hrăni și a-l încălzi cu îmbrăcămintea trebuincioasă și acoperămîntul – ci tai sîrguința și purtarea de grijă pentru trup cea păcătoasă, care aduce pe om la cele de prisos. Căci „după trup” viețuiește acel Creștin care face trupul stăpîn al vieții sale, și domnitor și împărat al sufletului său.

13 Căci, dacă viețuiți după trup, aveți să muriți; iar dacă omorîți faptele trupului cu Duhul, veți fi vii.

Apostolul numește „moarte” și munca focului cea nemuritoare ce este în gheena, dar, totodată, și viața pe care o trăiește cineva întru faptele cele rele. Și zice că, dacă vom omorî faptele trupului rele prin viața cea duhovnicească, vom

²³⁵ Iar Teodorit, tîlcuind zicerea aceasta, spune așa: „Prin cele zise, Apostolul ne-a învățat a cunoaște și firea cea una a Dumnezeirii, căci pe Preasfîntul Duh L-a numit și «al lui Dumnezeu», și «al lui Hristos». Nu doar că – după rău-numiții eretici – Duhul Sfînt S-ar fi zidit din Dumnezeu prin Fiul, ci pentru că El este de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, și purcede din Tatăl, după învățătura evangheliei. Iar darul Sfîntului Duh se dă, celor vrednici, prin Hristos.”

Zice și marele Atanasie: „De aceea S-a făcut trup Cuvîntul lui Dumnezeu, unindu-Se cu trupul, pentru ca oamenii, unindu-se cu Duhul, să se facă cu Duh. Hristos este așadar Dumnezeu purtător de trup, iar noi, oamenii, purtători de Duh. Căci Fiul – Care este chip al robului și S-a făcut întru asemănare de om luîndu-Și pîrgă din ființa oamenilor, anume din sămînța lui Avraam – ne-a dat pîrgă a Sfîntului Duh din ființa Tatălui, pentru ca toți să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Și iată iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că al căroră este Făcător, al acelora Se face și Părinte, după dar. Se face însă cînd oamenii cei zidiți iau în inimile lor pe Duhul lui Dumnezeu, Care strigă: «Avva, Părinte!» Căci n-ar putea să se facă fii într-alt chip, fiind din fire zidiri, fără numai dacă vor primi pe Duhul Celui ce este Fiu din fire și cu adevărat. Pentru aceasta S-a și făcut trup Cuvîntul, ca să facă omenirea primitoare de dumnezeire” (tomul 1 al lui Vrienie, foaia 214). (n. aut.)

viețui atît acolo, atunci, viață nemuritoare, cît și acum, aici, viața cea întru fapte bune. Pentru că cel ce este mort în lume, acela viază cu adevărat.²³⁶ Vezi însă – o cititorule! – că Pavel nu a zis să omorîm trupul (căci acest lucru ar fi ucidere de sine), ci a zis: „Omorîți faptele trupului!” – adică cele viclene și rele. Fiindcă Apostolul nu ne învață să ne omorîm – adică să nu vedem simplu cu ochii, ori să nu ascultăm simplu cu urechile (care sînt fapte firești ale trupului) – ci să nu folosim rău, spre rele, ochii, și urechile și celelalte simțuri ale noastre.

14 Căci cîți se poartă cu Duhul lui Dumnezeu, aceștia sînt fii ai lui Dumnezeu.

Mai sus, Apostolul a făgăduit și a zis: Creștinilor, de veți omorî faptele cele rele ale trupului, veți fi vii. Iar acum adaugă o mai mare cunună și mai multă plată decît cea dintîi, adică dumnezeiasca înfiere. De aceea, nu a zis:

²³⁶ Patru lucruri se arată în zicerea aceasta a Apostolului: două omorîri și două vieți: omorîrea trupului către cele rele și omorîrea sufletului către cele bune; viață a trupului întru cele rele și viață a sufletului întru cele bune. Iar omorîrea trupului către cele rele și viața sufletului întru cele bune sînt lăudate; căci, cînd trupul este mort către cele rele și către patimi, atunci sufletul viază întru cele bune și întru bunătăți. Iar viața trupului întru cele rele și omorîrea sufletului către cele bune sînt osîndite. Căci, cînd trupul este viu spre cele rele și spre patimi, atunci sufletul este mort spre cele bune și spre bunătăți.

Iar despre faptul că viața trupească a păcătoșilor nu este viață adevărată, mărturisește dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zicînd că „nu viază cu adevărat cel ce nu are viața cea adevărată; căci «viața» păcătoșilor nu e cu adevărat ceea ce se zice, ci prin aceasta se numește numai viețuirea trupească, fiindcă cel despărțit de adevărata viață [adică de Dumnezeu, n. m.] nu are viață” (capitolul 15 la suprascrierea psalmilor). Dumnezeiescul Maxim zice și el: „Tot cel ce primește iudaicește cele scrise, doar ca pe o istorie, viază după trup, murind în toate zilele după cuget cu moartea păcatului, neputînd a omorî faptele trupului cu Duhul, ca, întru Duhul să vieze viață fericită. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Dacă viețuiți după trup, aveți să muriți; iar dacă omorîți faptele trupului cu Duhul, veți fi vii!»” (capitolul 77 a sutei a șasea din cuvintele teologice.)

Însă, de altfel, Creștinii sînt datori a nu viețui după trup, ci după Duh, și, prin Duhul, a omorî faptele trupului, fiindcă a zis Domnul: „Cel născut din trup este trup, iar cel născut din Duh este duh” (*Ioan* 3:6). De aceea – fiindcă Creștinii s-au născut din Duhul Sfînt, și s-au botezat întru numele Duhului și s-au făcut Duh, după zisa Domnului – atunci negreșit se cade ca ei să viețuiască după duh, ducînd viață duhovnicească, adică potrivită și plăcută Sfîntului Duh. Căci tot cel născut trebuie a semăna celui ce l-a născut. Pentru aceasta a zis marele Vasile: „Precum cel născut după trup este asemenea celui din care s-a născut, tot așa și noi, născuți fiind din Duh, trebuie a ne face duh, nu după firea și voința noastră, ci după lucrare și dar (*Cuvîntul întîi despre botez*). Dar cum se face Creștinul duh? Răspunde același Vasile că se face cugetînd după cum zice Apostolul: „Rodul Duhului este dragostea, bucuria, pacea, răbdarea” și celelalte. Și, în altă parte: „De trăim cu Duhul, cu Duhul să și umblăm.” Prin acestea și prin cele ca acestea, Domnul zice că cei născuți din Duh se fac duh. (n. aut.)

Cîți viază cu Duhul lui Dumnezeu, aceștia sînt fii ai lui Dumnezeu – ci: „cîți se poartă”, adică cîți se ocîrmuiesc și se hățuiesc de Duhul cel Sfînt, făcîndu-L pe El domn al sufletului și al trupului lor, precum corabia se ocîrmuiește de cîrmaci și calul se hățuiește de călăreț. Și zice: Creștine, deși ai primit Sfîntul Botez și te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu prin Sfîntul Botez, dacă nu te vei ocîrmi de Sfîntul Duh, ai pierdut darul înfierii. Căci, cu adevărat, toți Creștinii luăm Duhul Sfînt doar după dar, prin Sfîntul Botez; iar a ne ocîrmi de Sfîntul Duh în toată viața noastră, aceasta ni se cere ca o îndatorire, ca un lucru al nostru și al voinței noastre. De aceea, Pavel nu a zis: Cîți au luat Duhul lui Dumnezeu, aceștia sînt fiii lui Dumnezeu – ci: „cîți se poartă și se ocîrmuiesc cu Duhul lui Dumnezeu”, totdeauna adică, în toată viața lor.

15 Căci nu ați luat duh de robie, spre temere, ci ați luat Duhul înfierii,

Mai sus, Pavel a zis că fii ai lui Dumnezeu sînt aceia care se ocîrmuiesc cu Duhul Sfînt. Apoi, fiindcă și Iudeii se împărtășeau de înfiere – căci zice Isaia: „Fii am născut și am înălțat” (*Isaia* 1:2); și Moisi: „Fiu întîi născut al Meu, Israil” (*Ieșirea* 4:23) – Pavel arată aici cîtă osebite este între înfierea noastră, a Creștinilor, și înfierea Iudeilor. Și zice că Iudeii luaseră „duh de robie”, prin aceasta numind slova *Legii*. Căci *Legea* s-a dat într-adevăr de către Duhul Sfînt, însă ea se potrivește mai mult robilor, pentru că: 1) atunci cînd păcătuiam, Iudeilor le urmau îndată pedepsele, ca unor robi; 2) pedepsele acestea erau trupești și simțite, precum: uciderea cu pietre, arderea cu foc și alte morți ca acestea; 3) la fel, îngrozirile ce se dădeau Iudeilor erau trupești, precum acelea cu care se îngrozesc prin Isaia: „Sabia vă va mîncea pe voi!” (*Isaia* 1:20). Pentru toate acestea așadar, multă frică se afla înaintea ochilor Iudeilor totdeauna. De asemenea, răsplățile și făgăduințele erau pămîntești, iar nu cerești. Și – curat a zice – poruncile ce se dădeau Iudeilor prin *Lege* erau potrivite robilor și de mică cuviință, încît – ca să închei totul – Iudeii, deși se numeau „fii ai lui Dumnezeu”, erau însă precum robii.

Și noi, Creștinii drept-slujitori, ne numim „fii ai lui Dumnezeu”, dar fii nobili și slobozi, fiindcă și plățile pe care avem să le luăm sînt cerești și cunite unor fii ai lui Dumnezeu. La fel, și pedepsele pe care le primim cînd greșim nu sînt ucideri cu pietre, arderi cu foc și alte asemenea munci robești săvîrșite de preoți, ci ajunge numai că sîntem îndepărtați, ca niște fii nobili, de la duhovniceasca și cereasca masă a Părintelui nostru, neîmpărtășindu-ne de Tainele Lui, și cu aceasta ne îndreptăm. De asemenea, poruncile și îndatoririle pe care le avem sînt dumnezeiești și potrivite unor nobili fii, precum acestea: „Să nu privești cu împătımire!”, „Să nu juri!”, „Aruncă-ți averile tale și fă-te necîștigător!” Și toate acestea se săvîrșesc de noi nu de frica cea robească a

muncii, ci din dorul și dragostea pentru Dumnezeu și Sfântul Duh. Și acest lucru se face arătat din faptul că mulți din adevărații Creștini covârșesc încă și poruncile și se nevoiesc peste poruncă, cum sînt mai ales aceia care făgăduiesc fecioria, ce e mai presus de poruncă.

Iar acolo, la Iudei, Duhul nu era; iar aici, la Creștini, darul Duhului se află bogat.²³⁷

Întru care strigăm: Avva, Părinte!

Pavel a pus aici nume evreiesc: nu a zis numai „Părinte”, ci: „Avva, Părinte”, ca să arate cu aceasta curăția și să arate că cu numele acesta obișnuiesc ei a-i chema pe părinții lor după trup.²³⁸ Dar oare Iudeii nu-L numeau „Părinte” și pe Dumnezeu? Căci Moisi zice așa către norodul evreiesc: „Pe Dumnezeu, Cel ce te-a născut, L-ai părăsit? (*Deuteronomul* 32:18); și Maleahi: „Un Dumnezeu ne-a zidit și un Părinte e al nostru, al tuturor” (capitolul 2:10).

²³⁷ Iar Hrisostom adaugă și alte deosebiri între înfierea Evreilor și cea a Creștinilor. Căci lor le-a grăit Dumnezeu prin alții, iar nouă ne-a grăit El Însuși; apoi, înfierea acelor a fost numai cînte de un nume gol, iar înfierii noastre i-a urmat și lucrul, anume curățarea prin botez, și darea Sfântului Duh și hărăzirea celorlalte bunătăți. (n. aut.)

²³⁸ În ce chip a atătat Pavel curăție zicînd evreiește „Avva” – precum zice Hrisostom? Și cum numele acesta: „Avva”, este însușit de fiii cei curați și adevărați? – precum zic și Hrisostom și Teofilact. Oare, prin această numire evreiască, „Avva”, nu a arătat Pavel adevărata și curata unire ce o au Creștinii cu Hristos? Căci – precum Hristos, Care e Fiu al Tatălui după fire, a folosit acest nume întru rugăciunea Sa, zicînd: „Avva, Părinte!” (*Marcu* 14:36) – tot așa și noi, Creștinii, făcîndu-ne fii după har ai aceluiași Tată, folosim întru rugăciuni același nume evreiesc, strigînd în inimile noastre: „Avva, Părinte!”

Încă și numele acesta: „avva”, este chiar al fiilor celor adevărați, căci mai toți pruncii, ca din fire pornindu-se, cheamă pe părinții lor: „baba”, care este asemenea cu „avva”. (Și las a zice că „avva” cuprinde tăinuit înțîia slovă a literelor evreiești și elinești [încă și a celor românești, n. primului editor român], anume „Aleph” sau „Alfa” [„A”, n. m.], care se rostește cu mare deschidere a gurii, pricină pentru care pruncii „A” strigă mai întîi cînd ies din pîntecele maicii lor, plîngînd și strigînd: „Aa, aa!”)

Pentru ce însă Hristos, în rugăciune, a zis „Părinte” de două ori? Fiindcă nu numai ca Dumnezeu are Tată pe Dumnezeu, ci și ca om – zic unii; ori Domnul a folosit nume evreiesc și elinesc în rugăciunea Sa pentru că toți cei ce cred în Hristos se fac fii ai lui Dumnezeu – fie Evrei, fie Elini. Și a pus numirea evreiască mai întîi, pentru că Evreii au crezut în Hristos cei dintîi; iar numirea elinească a pus-o a doua, căci Elinii au crezut după Evrei.

Socotește însă, iubitele, că Fiul ne-a dăruit înfierea, zicîndu-ne să ne rugăm așa: „Tatăl nostru...”, iar Duhul cel Sfînt a sfîrșit, strigînd în inimile noastre: „Avva, Părinte!” Iar de sus, Tatăl ne făgăduia aceasta, zicînd: „Voi fi vouă Tată, și voi Îmi veți fi mie fii și fiice” (*Ieremia* 21:1).

Iar cum că tâlcuirea pe care am făcut-o mai sus este adevărată, mărturisește înțeleptul Teodorit, zicînd: „Aceasta este însușire a pruncilor, a chema pe părinții lor «avva».” (n. aut.)

Răspundem că aceste cuvinte s-au zis și pentru Evrei, însă în rugăciune nici unul dintr-înșii nu L-a numit pe Dumnezeu „Părinte”, precum facem acum noi, Creștinii cei botezați, care Îl numim pe Dumnezeu „Tată al nostru”, când ne rugăm așa: „Tatăl nostru care ești în ceruri...” (*Matei 7:9*). Iar dacă Iudeii L-au numit totuși vreodată pe Dumnezeu „Părinte” al lor, au făcut-o însă din gândul și din voia lor; iar Creștinii Îl numesc pe Dumnezeu „Părinte” din lucrarea Preasfântului Duh, Care din lăuntru îi pornește spre aceasta. Fiindcă – precum știm că este duh (adică dar) de proorocie, pe care cel ce îl dobândește mai-nainte spune cele viitoare – așa este și duh (adică dar) de înfiere, pe care cel ce îl ia numește pe Dumnezeu „Tată” al său, fiind pornit din lăuntru de însuși Duhul. Căci înfierea este unul din darurile cele multe și osebite ale Sfântului Duh, precum însuși Pavel zice mai jos:

16 Însuși Duhul mărturisește împreună cu duhul nostru că sîntem fii ai lui Dumnezeu.

Adică Însuși Mîngîietorul mărturisește darul înfierii care ni s-a dat nouă, fiindcă noi, Creștinii, nu-L numim pe Dumnezeu „Avva, Părinte”, fiind porniți de către noi înșine, ci duhul din lăuntru se mișcă spre aceasta, și glasul și darul acesta este al Sfântului Duh. Căci Însuși Mîngîietorul ne-a învățat prin duh, adică prin duhovnicescul dar pe care ni l-a dat, să zicem întru rugăciunile noastre așa: „Tatăl nostru care ești în ceruri...” (*Matei 7:9*).²³⁹ [...]

17 Iar dacă sîntem fii, vom fi și moștenitori; moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori ai lui Hristos,

De vreme ce nu toți fiii ajung moștenitori, Pavel arată aici că noi, Creștinii, sîntem și fii, și moștenitori. Și – fiindcă, pe de altă parte, nu toți moștenitorii moștenesc lucruri mari – Pavel arată că noi, Creștinii, moștenim lucruri

²³⁹ Același Pavel, încă mai descoperit arătînd aceasta, zicea către Galateni: „Și pentru că sînteți fii, Dumnezeu a trimis pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, Care strigă: Avva, Părinte!” (*Galateni 4:6*).

Iar Coresi zice că mărturia prin care noi mărturisim că sîntem fii ai lui Dumnezeu este [...], după Ambrozie, urmarea lui Dumnezeu.

Iar marele Vasilie zice că, precum cuvîntul se află în suflet, așa și Duhul Sfînt se află în suflet, astfel: „Și – precum cuvîntul e în suflet, uneori doar ca o noimă în inimă, iar alteori grăindu-se ca și cu glas – așa și Duhul Sfînt împreună-mărturisește cu duhul nostru, atunci cînd strigă în inimile noastre: «Avva, Părinte!», sau cînd grăiește pentru noi după acea spusă a Domnului: «Nu veți fi voi cei ce veți grăi, ci Duhul Tatălui, Care va grăi întru voi!»” (*Despre Duhul Sfînt*, capitolul 7). (n. aut.)

mari, adică pe Însuși Dumnezeu. Iar fiindcă nu este cu putință ca moștenitorii să nu moștenească împreună cu fiul întâi născut, Pavel zice că noi, Creștinii, împreună-moștenim cu Hristos, cu unul născut Fiu al lui Dumnezeu.²⁴⁰

de vreme ce împreună-pățimim cu El, ca împreună să ne și slăvim.

Fiindcă mai sus a zis că ne vom face împreună-moștenitori ai lui Hristos, dumnezeiescul Apostol arată aici că pe drept cuvânt vom câștiga aceasta; pentru că Cel ce ne-a îmbogățit și ne-a umplut de atâtea bunătăți pe noi, care nu făcusem nici o ispravă sau faptă bună, atunci când ne va vedea că am ostenit mult pentru Dînsul, oare nu ne va răsplăti cu prea-mare îmbelșugare? Și Dumnezeu face aceasta, adică răsplătește doar celor ce s-au ostenit, pentru ca aceia ce au primit darurile Lui să nu se rușineze că le-au luat fără osteneală. Însă socotește tu, Creștine, că Pavel spune aici că acel Creștin ce s-a învrednicit a lua de la Dumnezeu darurile pe care le-am zis mai sus nu se cuvine a se lenevi, ci, când va cere nevoia, el trebuie să se dea pe sine-și în primejdii și în munci.

18 Căci socotesc că pătimirile vremii de acum nu sînt vrednice de fiutoarea slavă ce ni se va descoperi.

De vreme ce mai sus a zis că „împreună-pățimim cu Hristos”, ca să nu se împruștineze sufletul celui ce aude aceasta, anume că intră în primejdii și se trage la patimi și la munci, Pavel zice aici așa: Să nu te temi, frate, auzind acestea, căci pătimirile vremii de acum, adică cele vremelnice și trecătoare, nu sînt vrednice a fi cumpănite cu slava ce se va arăta nouă, Creștinilor. Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis: „odihnă”, ci: „slavă”, fiindcă: 1) slava este prea-dorită de către mulți; 2) unde este odihnă, acolo nu e numaidecît și slavă, dar unde e slavă, acolo negreșit e și odihnă. Și, zicînd că ea „ni se va descoperi”, Apostolul învață că și acum este în ceruri aceeași slavă, dar se

²⁴⁰ Însă acestea se săvîrșesc doar dacă noi – Creștinii, care ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu prin botez – avem închipuite întru noi faptele cele bune ale cerescului nostru Părinte, fiind adevărați, cuvioși, buni, precum este El. Pentru aceasta, Grigorie al Nyssei zice așa: „Deci, dacă te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu, arată-L pe Dumnezeu ce este întru tine, arată în sine-ți pe Cel ce te-a născut. (...) Acela Își deschide mîna și satură toată vietatea de bună-voința Sa, trece cu vederea nelegiuirile, Se mîhnește pentru răutăți. Bun este Domnul tuturor, drept este Domnul Dumnezeu, și nu este nedreptate întru El. (...) Dacă vei fi întru acestea, te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu cu adevărat. Iar dacă stăruiești întru cunoașterile răutății, în zadar te fălești cu nașterea cea de sus. Căci va zice către tine Proorocul: «Fiu al omului ești, nu fiu al Celui preaînalt, căci iubești deșertăciunea, cauți minciuna, și nu ai cunoscut că omul nu se face fiu al lui Dumnezeu dacă nu se va face cuvios»” (*Marele cuvînt catehetic*, capitolul 40). (n. aut.)

ascunde și nu se arată²⁴¹; iar atunci se va descoperi, adică se va arăta deplin. Că – de vreme ce slava aceea este mare, și cerească și covârșește veacul acesta în chip nespus – ea este păzită în ceruri, ca să se arate acolo, întinzându-se în veacurile cele nesfârșite. De aceea, și tu, Creștine, defaimă pătimirile și muncile vremii acesteia și suferă-le, fiindcă sînt vremelnice; și dorește slava veacului celui fiitor, care e nesfârșită!

19 Căci zidirea așteaptă cu nădejde descoperirea fiilor lui Dumnezeu.

Cuvintele Apostolului trebuie înțelese astfel: Întreaga faptură așteaptă descoperirea slavei noastre, a fiilor lui Dumnezeu, avînd nădejde că se va schimba și ea într-un mai bine. Pentru că însăși făptura necuvîntătoare se va slăvi cu nestricăciunea atunci cînd noi ne vom slăvi și ne vom face nestricăcioși. Astfel, Fericitul Pavel arată cît de multă slavă avem a dobîndi noi, Creștinii. Căci, dacă făptura cea necuvîntătoare se va schimba spre mai bine, cu cît mai virtuos noi, cei cuvîntători?

Iar aici, Pavel face o personificare, așa cum obișnuiesc Proorocii – cînd zic, de pildă, că rîurile plesnesc din palme: „Rîurile împreună vor bate în palme” (*Psalms* 7:9), și că munții și dealurile saltă: „Munții au săltat ca berbecii și dealurile ca miei oilor” (*Psalms* 113:4) – asemănînd făpturile neînsuflețite și necuvîntătoare cu cele însuflețite și cuvîntătoare. Deci, cîte auzi aici zicîndu-se de Apostolul pentru faptură ca pentru cineva cuvîntător, să înțelegi că se zic prin personificare, după obiceiul *Scripturii*.

20 Căci zidirea s-a supus deșertăciunii nu din voia ei, ci din pricina celui ce a supus-o,

21 cu nădejde, fiindcă și zidirea însăși se va slobozi de robia stricăciunii, întru slobozenia slavei fiilor lui Dumnezeu.

Întreaga zidire – zice – „s-a supus deșertăciunii”, adică stricăciunii, din pricina ta, omule, a celui ce te-ai făcut stricăcios. Căci – de vreme ce, după călcarea poruncii, tu, omul, ai dobîndit trup stricăcios și muritor – atunci și pămîntul a odrăslit spini și ciulini. De aceea, și cerul, învechindu-se, trebuie a se schimba și a se înnoi.²⁴² Și cum s-a făcut făptura stricăcioasă din pricina omului? Din pricină că a fost zidită pentru om dintru început.

²⁴¹ Pavel zice pentru aceasta și în alt loc: „Viața noastră este ascunsă împreună cu Hristos întru Dumnezeu” (*Coloseni* 3:3). Și David zice: „Cît de multă e mulțimea bunătății Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine” (*Psalms* 30:24). (n. aut.)

²⁴² Vrednice de laudă sînt însă și cele spuse la tîlcuirea zicerii acesteia de către înțeleptul Fotie: „Dumnezeu știa că omul va cădea și că făptura nu va voi să slujească omului ce avea să

Iar zicerea: „nu de voie” arată că totul a fost faptă a purtării de grijă dumnezeiești, iar nu ispravă a fapturii. Ca și cum Apostolul ar zice așa: Făptura s-a făcut stricăcioasă spre folosul tău, omule, pentru ca, văzînd stricăciunea ei, să defaimi făptura stricăcioasă și să dorești cerul și slava cea nestricăcioasă ce este în cer.

Și, auzind zicerea: „cu nădejde” – care arată că făptura s-a supus stricăciunii cu nădejde, ca și cum ar fi fost însuflețită și cuvîntătoare – socotește că s-a zis cu închipuire [comparație, n. m.].

Deci nu numai tu, omul, te vei slobozi de stricăciune, ci și aceea mai înjosită decît tine, făptura cea neînsuflețită și nesimțitoare, se va împărtăși împreună cu tine de bunătățile nestricăciunii tale și nu va mai fi stricăcioasă, ci va urma ție. Și, precum făptura s-a făcut stricăcioasă din pricină că tu te-ai făcut stricăcios, tot așa, cînd tu te vei face nestricăcios, și ea se va face nestricăcioasă.

păcătuiască. De aceea, a înfrînat-o pe ea și i-a poruncit să se supună omului precum i se supunea și mai înainte, cînd el își păzea înțelepțeasca vrednicie și se supunea poruncii Ziditorului său. Făptura avea poruncă să numească domn al său pe om și să i se supună, dăr se rușina a sluji lui, celui ce se făcuse rob al diavolului și al păcatului. Astfel încît a fost nevoie ca Dumnezeu să poruncească fapturii să nu se lepede de omul călcător de poruncă, ci să arate darul Lui cel îmbelșugat și facerea Lui de bine cea nestrămutată. Și El a făgăduit fapturii că, atunci cînd se va înnoi și se va slobozi de robie omul cel robit și stricat, atunci se va înnoi și ea. Ca și cum i-ar fi zis: Chipul Meu, omul, a căzut, și s-a prăpăstuit din pricina călcării poruncii și s-a stricat din pricina neascultării. Tu, făptura, rabdă și slujește stricăciunii celui stricat! Iar cînd voi înnoi chipul Meu, pe om, atunci te voi înnoi și pe tine împreună cu el. Și, dacă ai căzut și te-ai prăpăstuit împreună cu ticăloșia aceluia, tot așa te vei scula și te vei slăvi împreună cu slava lui. Și – fiindcă făptura se supunea deșertăciunii, adică omului celui ce se făcuse deșertăciune – Dumnezeu a rînduit Îngeri în toate părțile lumii ca să înfrîneze făptura și să o facă să slujească mai mult omului, mai ales că aceasta îl vedea pe el slujind idolilor și aducînd cinstea lui Dumnezeu pietrelor și lemnelor. Pentru aceasta a zis Moisi: «A așezat hotare oamenilor, după numărul Îngerilor lui Dumnezeu» (*Deuteronomul* 32:8)” (*Amfilohia*, întrebarea 181). De aceea, după acest înțelept învățător, însuși Îngerul – prin făptură, pe care o înfrînează și o face să se supună omului – se supune „deșertăciunii”, adică omului stricat și ajuns deșertăciune. Iar alteori slujește de-a dreptul oamenilor, după cea zisă: „Au nu sînt toți duhuri slujitoare, trimițîndu-se spre slujbă celor ce au să moștenească mîntuirea?” (*Evrei* 1:14). Însă, precum făptura aceasta simțită are să se libereze din supunerea și slujirea omului, tot așa au să se libereze și Îngerii și, în ziua Judecății, vor lua de la Dumnezeu mai mari plăți pentru slujirea oamenilor – precum zic sfinții teologi.

Iar Teodorit adaugă și pricina pentru care făptura s-a făcut stricăcioasă, zicînd că „nu s-ar fi cuvenit, nici nu ar fi fost drept, ca acelea ce s-au făcut pentru om să se împărtășească de nestricăciune, iar omul, pentru care s-a făcut toată zidirea, să fie muritor și pătimitor. Iar cînd acesta va lua nemurirea, prin înviere, atunci și acelea se vor împărtăși de asemenea de nestricăciune.” Și Fericitul mai zice că „și Îngerii, și Arhanghelii, și Puterile, și Stăpîniile, și Domniile și toată făptura așteaptă mîntuirea noastră.” (n. aut.)

Așadar, dacă făptura a pățimit stricăciunea pentru tine, apoi și tu, Creștine, ești dator să pătimești pentru Dumnezeu și să rabzi cu mulțumire și cu bucurie ispitele și necazurile ce năvălesc asupra ta. Și, dacă făptura nădăjduiește a se slăvi și a se face nestricată, cu mult mai vîrtos tu, Creștine, ești dator a nădăjdui cu nestînjenire că ai să te slăvești și ai să te faci nestricat, pentru ispitele ce le pătimești pentru Dumnezeu. Fiindcă – așa cum un părinte, în vremea slavei și a bucuriei fiilor săi, împodobește încă și pe robii săi pentru mai multa slavă a aceloră – tot așa și Dumnezeu – în vremea slavei, și a bucuriei și a nestricăciunii noastre, a fiilor Săi – împodobește cu nestricăciune și pe roaba și neînsuflețita făptură, pentru mai multa noastră slavă.²⁴³

22 Căci știm că toată făptura împreună suspină și se chinuiește pînă acum.

23 Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrga Duhului, și noi înșine suspinăm întru sine-ne, așteptînd înfierea, izbăvirea trupului nostru.²⁴⁴

Cu aceste cuvinte, Apostolul silește pe tot Creștinul să defaime lumea aceasta, ca și cum i-ar zice: Creștine, nu te face mai rău decît neînsuflețita și nesimțitoarea zidire, nu te face rob celor de acum! Ci suspină și plîngi că te-ai lipsit și nu mai ai acum cereasca slavă veșnică a ta! Căci, dacă necuvîntătoarea făptură suspină că este lipsită de nestricăciunea sa, cu cît mai vîrtos ești dator a suspina tu, cel cuvîntător, că ești lipsit de slava ta cea nestricăcioasă?!

²⁴³ Despre nestricăciunea și înnoirea lumii a proorocit Isaia: „(...) cerul cel nou și pămîntul cel nou pe care le fac rămîn înaintea Mea – zice Domnul” (*Isaia* 66:22). Și Apostolul Petru proorocește: „Așteptăm cer nou și pămînt nou, întru care locuiește dreptatea” (2 *Petru* 3:13). Vezi și subînsemnarea zicerii: „Toate s-au zidit printr-Însul și într-Însul” (*Coloseni* 1:16). (n. aut.)

²⁴⁴ După dumnezeiescul Ambrozie, suspină Apostolii, cei ce au luat de la Dumnezeu începuturile și pîrga, adică darurile Duhului. Iar după Chiril Alexandrinul, Apostolul spune aici că suspină Creștinii cei dintîi (la Coresi).

Iar Teodorit arată că, prin zicerea: „toată făptura suspină”, Pavel cuprinde împreună și făptura nevăzută și gîndită a Îngerilor. Căci, precum Îngerii se bucură pentru un păcătos care se pocăiește, tot așa și suspină și se mîhnesc pentru păcatele oamenilor. La fel zice și Sfîntul Grigorie al Nyssei: „Căci, de vreme ce Îngerii se bucură pentru cei ce se mîntuiesc din păcat, tot așa făptura lor suspină pînă acum și împreună se chinuiește din pricina deșertăciunii noastre, socotind reaua noastră pieire drept pagubă a lor. Cînd se va face descoperirea fiilor lui Dumnezeu, pe care ei o nădăjduiesc și o așteaptă pentru noi pururea, și cînd oaia se va slobozi în suta cea de sus, Îngerii vor aduce închinăciune lui Dumnezeu, Care, prin Fiul cel întîi născut, a chemat înapoi pe cel ce se depărtase de părintescul ospăț” (*Cuvîntul al treilea împotriva lui Evnomie*). (n. aut.)

Apoi, Apostolul zice că și noi, Creștinii – pentru că avem în lăuntrul nostru „pîrga Duhului”, așadar pentru că am gustat puțin, din parte, din bunătățile cerești cele veșnice – suspinăm din pricină că nu le mai avem pe toate. Căci din aceste puține daruri duhovnicești (căci acestea sînt „pîrga”) – pe care le-am dobîndit acum, în viața aceasta – le socotim și pe cele viitoare.

Apoi, ca să nu dea pricină ereticilor manihei de a socoti că suspinăm pentru că lumea ar fi rea, Apostolul zice că suspinăm fiindcă așteptăm să luăm înfierea. Dar cum – o fericite Pavele? Adică noi, Creștinii, am luat înfierea prin Sfîntul Botez, și iarăși așteptăm să luăm o altă înfiere? Răspundem că Apostolul nu o numește „înfiere” pe aceea din botez, pe care am luat-o, ci desăvîrșita slavă și nestricăciunea trupului. Fiindcă aceasta este desăvîrșita înfiere, și izbăvirea și slobozenia de moarte și de patimi, anume atunci cînd nu mai avem a ne întoarce înapoi, pentru ca, din înfiere, să cădem iarăși în robia păcatului.²⁴⁵

24 Căci prin nădejde ne-am mîntuit. Dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?

25 Iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare.

Fiindcă mai sus a vorbit despre lucrurile ce or să fie, care multora li se par de necrezut, Pavel zice aici așa: Nu fi necredincios – o Creștine! – pentru acestea ce le spun! Din darurile duhovnicești pe care le-ai luat acum, crede-le și pe cele viitoare! Și – precum la început nu ai dat nimic altceva decît doar credința, și ai luat de la Dumnezeu mari bunătăți – așa și acum, folosește aceeași credință spre nădejdea și cîștigarea celor viitoare. Fiindcă nădejdea este cu adevărat nădejde atunci cînd nădăjduiește cele ce nu se văd. Căci pentru ce ar mai nădăjdui cineva, în zadar, ceea ce vede? Căci atunci nădejdea e de prisos și nefolositoare.

Deci să nu căutăm, frații mei Creștini, să dobîndim toate bunătățile veșnice în viața aceasta, ci să le „așteptăm cu răbdare” în viața viitoare. Iar cînd auzi de „răbdare”, Creștine, socotește că prin numele acesta se arată osteneli, nevoință, sudori și ispite. Căci Creștinul e dator să rabde osteneli și necazuri, și așa să aștepte bunătățile cele veșnice, care nu se văd cu ochii cei trupești, dar se văd prin nădejde și prin credință.

²⁴⁵ Prea-potrivit este aici cuvîntul Domnului, prin care se arată înfierea cea desăvîrșită prin înviere: „Iar cei ce se vor învrednici a dobîndi învierea din morți a veacului acelaia nici nu se însoară, nici nu se mărită; că nici a muri nu mai pot, căci sînt asemenea cu Îngerii și sînt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (Luca 20:35).

Iar Fotie zice că înfierea pe care am luat-o prin botez este la fel cu aceea pe care avem s-o luăm și după înviere, arătată atunci mai desăvîrșit. Ca și cum ar zice cineva: Aceea este ca o sămînță, și rădăcină și începătură, iar aceasta este rod și ispravă. (n. aut.)

26 De asemenea, și Duhul împreună ajută nouă întru slăbiciunile noastre,

Fiindcă mai sus a vorbit despre răbdare, Apostolul îi îmbărbătează aici pe Creștini și zice că Duhul Sfânt ajută neputințelor noastre.²⁴⁶ De aceea, să nu obosești, Creștine, nădăjduind bunătățile cele veșnice și răbdînd necazurile, pentru că Duhul cel Sfânt îți ajută ție, dacă vei avea și tu nădejde în sine-ți și răbdare a ispitelor.

căci noi nu știm să ne rugăm cum se cuvine,

Aici, Apostolul arată în ce chip ajută Duhul cel Sfânt neputințelor noastre. Și zice așa: Sîntem atît de neputincioși, încît nu știm nici pentru ce se cuvine a ne ruga, atît Creștinii toți, de obște, cît și eu însumi, Pavel. Căci Pavel s-a rugat să se izbăvească de îmbolditorul trupului și pentru călătoria la Roma; încă și Moisi s-a rugat să vadă Palestina; apoi, Ieremia s-a rugat pentru Iudei; dar toți acești atît de mari sfinți nu au știut pentru ce se cuvine a se ruga și de aceea nu au dobîndit cererea lor.

Pavel spune însă acestea fiindcă în Roma se puteau afla Creștini prizoniți și necăjiți, cerînd odihnă și slobozenie de necazuri, care urmau a se sminti dacă nu li se împlinea cererea. Deci, prin cuvintele acestea, el le arată că omul nu știe ce îi este de folos și că sînt datori să rabde, fiindcă singur Duhul Sfânt știe ce ne este de folos. De aceea și urmează așa:

și însuși duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite.²⁴⁷

Precum, de demult, Dumnezeu da Creștinilor ce se botezau multe daruri, care se numeau „duhuri” (că zice; „duhurile Proorocilor se supun Proorocilor”, *1 Corinteni* 14:32), ca niște lucrări și roade ale unuia Sfânt Duh – încît unul avea darul proorociei, altul darul înțelepciunii, iar altul altceva – tot așa le da și darul rugăciunii, care se numea și el tot „duh”. Căci – de vreme ce noi,

²⁴⁶ Iar Fotie zice că, vorbind mai înainte despre răbdare și despre nădejde, Apostolul zice în chip potrivit acum că „Sfîntul Duh ajută slăbiciunilor noastre”. Căci, pentru a nu ne rătăci în nădejdea pentru cele viitoare, Sfîntul Duh ajută neputinței gîndurilor noastre și, cu darurile Sale duhovnicești, încredințează nădejdlile pe care le avem. Și nu ne lasă să ne îndoim asupra celor ce vor fi, ajutîndu-ne mai ales cu învățătura și cu darul ce ne dă despre cum să ne rugăm. (n. aut.)

²⁴⁷ [...] Iar Hrisostom spune că Pavel a zis aceasta nu pentru că Duhul ar suspina, ci vrînd a arăta că bărbații cei duhovnicești, rugîndu-se pentru cei de aproape și pomenind îndurările, fac aceasta cu umilințe și suspinuri (în tîlcuirea psalmului 41). (n. aut.)

oamenii, neștiind multe din cele ce ne sînt de folos, cerem ceea ce nu ne folosește – Dumnezeu da în acea vreme dar de rugăciune unuia dintre Creștini, și acela sta în mijlocul Creștinilor adunați în biserică și cerea de la Dumnezeu ceea ce era de folos tuturor celor ce se aflau acolo. Și nu numai că se ruga el însuși, ci îi învăța și pe ceilalți cum să se roage. Deci Pavel numește aici „duh” darul rugăciunii dat de Sfîntul Duh și pe însuși sufletul ce avea acest dar duhovnicesc, care se ruga lui Dumnezeu și suspina. Iar închipuire și asemănare a acestui om duhovnicesc este diaconul bisericii de acum, care stă și face rugăciuni către Dumnezeu pentru tot norodul.

27 Iar Cel care cercetează inimile știe care este cugetul duhului, că după Dumnezeu el se roagă pentru sfinți.

Zice: Omul duhovnicesc nu se roagă pentru că Dumnezeu nu ar ști ce îi cere, căci Dumnezeu, Care cercetează inimile oamenilor, știe și care este cugetul celui duhovnicesc, al celui ce are darul rugăciunii, care cere ceea ce este plăcut lui Dumnezeu pentru Creștinii din biserică.²⁴⁸ Căci „sfinții” despre care vorbește Pavel aici sînt Creștinii.

Acestea se fac însă pentru ca să ne învățăm a cere „după Dumnezeu”, adică numai cele plăcute lui Dumnezeu. Deci, odată ce duhul se roagă pentru noi, nu te mîhni, Creștine, că te necăjești și pătimești pentru Hristos.

28 Și știm că, celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine, celor care sînt chemați după voia lor.

Cuvintele pe care le-a zis Apostolul mai înainte (că făptura s-a supus strîcaciunii, și că se va face nestricată și că noi nu știm pentru ce să ne rugăm) erau sfaturi și învățături mîngîietoare Creștinilor ce se necăjeau și se ticăloșeau în Roma pentru credința în Hristos. Iar cele scrise aici sînt pentru toți Creștinii care se necăjesc, zicînd că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate și chiar cele ce se văd a fi grele și mîhnicioase ajută spre bine și spre fapta bună. Vezi însă,

²⁴⁸ Bagă de seamă că – după Icumenie – prin „Cel care cercetează inimile” se înțelege aici cu deosebire Mîngîietorul. Fiindcă Mîngîietorul este Dumnezeu, iar a cerceta inimile este după cea scrisă: „Tu singur știi inima tuturor” (3 Împărați 8:39). Dar – precum zice Pavel (1 Corinteni 2:10) – Mîngîietorul Duh Sfînt cercetează „pînă și adîncurile lui Dumnezeu”. Așadar, cu cît mai vîrtos cercetează inimile oamenilor?

Mai însemnăm aici că dumnezeiescul Hrisostom zice că lui Dumnezeu îi place să-L roage oamenii, fiindcă vrea să le facă bine. De aceea, El nu numai că-i învață să roage pe Dumnezeu – zicînd: „Cereți, și se va da vouă” (Matei 7:7) – ci le și dă lor dar de rugăciune, ca prin acela să-L roage. (cuvîntul al 16-lea la cea către Romani).(n. aut.)

Creștine, că Pavel nu a zis că nu vine nici un necaz asupra celor ce iubesc pe Dumnezeu. Nu, ci a zis că cele mîhnicioase vin asupra-le cu adevărat, însă Dumnezeu, pentru bunătatea Sa, le întrebuintează în folosul celor ce le pătimesc.²⁴⁹

Apoi, fiindcă aceasta părea de necrezut și neadevărată, o adevărează din cele trecute, zicînd celor ce sînt chemați: Dumnezeu te-a chemat, Creștine, care erai departe de El după cunoștința de Dumnezeu și după credință; și, chemîndu-te, te-a făcut al Său. Deci cum să nu te ajute acum, cînd ai fost chemat de El și te-ai făcut al Său? Iar omul ajunge a fi chemat după însăși voia sa. Fiindcă nu este de ajuns numai chemarea de la Dumnezeu spre a se mîntui cineva. Căci, dacă ar fi fost așa, s-ar fi mîntuit toți oamenii, fiindcă toți au fost chemați. Ci este trebuință și de voia omului, și așa, din amîndouă acestea – din chemarea lui Dumnezeu și din voința liberă a omului – se mîntuiește cel ce se mîntuiește. Și Teodorit zice că „foarte cu scumpătate s-a însoțit voia omului cu chemarea, căci Dumnezeu nu cheamă pe oricine, ci pe cei ce au bunăvoință.”

29 Căci, pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia mai înainte i-a și hotărît a fi de un chip cu chipul Fiului Său, spre a fi El întîi născut între mulți frați.

30 Iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceștia i-a și chemat;

Dumnezeu mai înainte cunoaște pe cei ce sînt vrednici a fi chemați la darul și împărăția Sa și mai înainte îi hotărăște. Deci, mai întîi este înainte-cunoștința, și apoi înainte-hotărîrea. Prin înainte-hotărîre trebuie să înțelegi însă – o cititorule! – nestrămutata bună voire a lui Dumnezeu.²⁵⁰ Astfel,

²⁴⁹ Iar Teodorit zice așa: „Nu tuturor le ajută, ci doar celor ce-L iubesc. Și nu ajută oricum, ci numai spre bine: că, de va cere cineva cele nefolositoare, se lipsește de cerere, fiindcă folosul este a nu o dobîndi.”

Iar Sfîntul Dionisie Areopagitul zice așa: „Întru toate cele ce sînt se află dumnezeiasca purtare de grijă, încît și pe cei ce s-au făcut răi dumnezeiasca purtare de grijă îi folosește fie spre pedeapsă, fie spre folosul obștesc” (*Despre numirile dumnezeiești*). (n. aut.)

²⁵⁰ Despre înainte-cunoștința lui Dumnezeu, dumnezeiescul Ioan Damaschin zice acestea: „Se cuvine a ști că Dumnezeu le înainte-cunoaște pe toate, dar nu le înainte-hotărăște pe toate. El mai înainte cunoaște cele ce sînt în puterea noastră, dar nu le înainte-hotărăște. Căci El nu voiește a se face răutatea, dar nici fapta bună n-o silnicește” (cartea a doua despre credință, capitolul 47).

Așadar – după sfîntul acesta – înainte-cunoștința este mai obștească și mai cuprinzătoare decît înainte-hotărîrea, iar înainte-hotărîrea este mai în parte. Fiindcă înainte-cunoștința lui Dumnezeu cuprinde și pe cele ce sînt în puterea sau în voia noastră, și pe cele ce nu sînt; adică pe cele care atîrnă de alegerea noastră, dar și pe cele ce nu atîrnă de aceasta, ci de voia lui Dumnezeu. Iar înainte-hotărîrea le cuprinde numai pe cele ce nu atîrnă de noi, adică de

voia noastră, ci doar de voia lui Dumnezeu. Și care sînt acestea? Ascultă-l pe însuși sfîntul acesta zicînd: „(...) facerea tuturor este de la Dumnezeu, căci aceasta este lucru al puterii Sale ziditoare și făcătoare; rămînerea este a puterii Sale celei ȋitoare, ocîrmuirea și mîntuirea noastră sînt ale puterii Sale celei mai înainte purtătoare de grijă, dobîndirea bunătăȋilor celor veșnice e lucru al bunătăȋii Sale” (cartea a doua despre credinȋă, capitolul 45). De aici, urmează că Dumnezeu, pentru nemărginita Sa bunătate, a înainte-hotărît curat și de obște, fără de vreo alegere și osebire, să zidească pe toȋi oamenii, și să-i ȋină întru a fi, prin purtarea Sa de grijă, și să-i mîntuiască și să-i facă moștenitori ai veșnicelor Sale bunătăȋi. De aceea, prea-alesul între vechii teologi, adică dumnezeiescul Dionisie, zice că înainte-hotărîrea e voia cea bună a lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu din voie a înainte-hotărît și a zidit toate făpturile. [...]

Iar Sfîntul Simeon Noul Teolog, de altă parte, zice așa: „Pe toȋi ȋi cheamă Dumnezeu, de la răsărituri pîna la apusuri: și pe Evrei, și pe Elini. Căci Dumnezeu a înainte-cunoscut și nesupunerea la chemare pe care urmau să o arate Evreii din pricina necredinȋei, și întoarcerea pe care aveau să o facă «neamurile» la credinȋă. Cu toate acestea, El a înainte-hotărît din veacuri ca toȋi cȋȋi vor voi să creadă într-Ȋnsul și să se boteze întru numele Lui – fie Evrei, fie Elini – să se îndrepteze de păcate, și să se slăvească și să se facă părtași ai vieȋii veșnice. Deci iată, frate, că Dumnezeu te-a înainte-cunoscut, și te-a înainte-hotărît, și te-a îndreptat și te-a chemat spre veșnica viaȋă, prin credinȋa în Hristos și prin Sfîntul Botez” (*Cuvîntul* 26, foaia 140).

De aceea, oamenilor înainte-hotărȋȋi de Dumnezeu nu le rămîne altceva de făcut decȋt să se unească și ei, de voia lor, cu buna voire a lui Dumnezeu, adică să urmeze și ei prin fapte înainte-hotărȋrii date de Dumnezeu, crezînd în Hristos, păzind poruncile lui Dumnezeu, ferindu-se de tot păcatul și lucrînd fapta bună. Așa se arată înainte-hotărȋȋi, așa se fac moștenitori ai împărăȋiei lui Dumnezeu. Căci, cei ce nu se vor uni de voia lor cu înainte-hotărȋtoarea voie a lui Dumnezeu, necrezînd în Hristos, nici păzind poruncile lui Dumnezeu, aceștia cad din înainte-hotărȋrea lor cea din veac făcută de Dumnezeu, lipsindu-se și de darul lui Dumnezeu care se dă în viaȋa aceasta, și de slava ce se dă în viaȋa cea veșnică. Și, în scurt, cei ce nu se depărtează de răutăȋi și nu fac cele plăcute lui Dumnezeu, în loc de a rămîne înainte-hotărȋȋi, ajung lepădaȋi. Și nu din partea lui Dumnezeu! Să nu fie! Căci Dumnezeu le-a dăruit toate mijloacele – și prin fire, și prin dar – spre a se mîntui și a cȋștiga înainte-hotărȋrea lor cea de la Dumnezeu și din partea lor. Pentru că aceștia, nevoind a întrebuiȋa bine mijloacele acestea și stăpȋnirea de sine [libertatea, n. m.], nu au dobîndit dumnezeiasca înainte-hotărȋre și s-au lipsit de veșnica moștenire a bunătăȋilor, ceea ce înseamnă că nu s-au învrednicit de sfîrșitul pentru care au fost zidiȋi.

Mult ȋmi place ceea ce a zis despre aceasta, potrivit și ȋnțelepȋște, ȋnțeleptul Gheorghe Coresi, că, precum se ȋntȋmplă cu lucrurile firii, tot așa și cu cele ale darului. Adică – precum pentru cele firești, de pildă ca să facă roadă un pom, trebuie să ajute și vremea, și locul, și ploile, și buna ȋntocmire a văzduhurilor, și multe alte ȋmprejurări – așa se ȋntȋmplă și cu cele ale darului: pentru ca să dobȋndească înainte-hotărȋrea sa de la Dumnezeu, omul trebuie să voiască și el să se ostenească și să se nevoiască spre a se păzi de cele rele, spre a lucra fapta bună și, în scurt, spre a rămîne totdeauna întru cele bune și în darul lui Dumnezeu. Căci, precum cele ale firii nu ajung la sfîrșitul cel bun dacă nu vor urma ȋmpreună și ȋmprejurările din afară, tot așa și cele ale darului nu au sfîrșit potrivit dacă nu va urma și buna-voinȋă a omului.

Deci, din acestea zise, se ȋncheie că înainte-hotărȋrea se ȋnȋlege în două feluri: obștește și în parte. Și înainte-hotărȋrea peste tot cuprinzătoare este a lui Dumnezeu, căci numai pentru fireasca Sa bunătate a înainte-hotărît cu voinȋa Sa, din veci, să zidească pe toȋi oamenii, să-i

Dumnezeu a înainte-cunoscut că Pavel este vrednic de chemarea evangheliei, și așa l-a înainte-hotărât, ca să-l cheme pe el cu neștrămutare.

Deci Dumnezeu face „de un chip cu chipul Fiului Său” pe aceia ce îi înainte-cunoaște a fi vrednici. Căci ceea ce este după fire Fiul Său cel unul născut, aceea se fac după dar și cei înainte-hotărâți de Dumnezeu, fiindcă și aceștia ajung fii ai Săi.²⁵¹

țină prin darul unuia născut Fiului Său și să-i facă moștenitori ai împărăției Sale, precum strigă și zice Pavel: „(...) Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască” (*1 Timotei 2:4*). Iar înainte-hotărîrea în parte este a oamenilor care voiesc să-și unească și ei voia lor cu voia lui Dumnezeu și se nevoiesc a păzi poruncile Lui și a dobîndi înainte-hotărîrea lor de la Dumnezeu. Această înainte-hotărîre se numește și „alegere”, fiindcă doar unii din cei mulți vor și fac voia lui Dumnezeu, care de aceea se și numesc „aleși”, precum a zis Domnul: „Mulți sînt chemați, dar puțini aleși” (*Matei 20:16*).

Bagă de seamă că Apostolul vorbește aici – precum mi se pare – despre înainte-hotărîrea (alegere) cea din parte, zicînd că „celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le ajută spre bine”, celor înainte-hotărîți „a fi de un chip cu chipul Fiului Său”. De aceea, mă mir cum unii din teologii noștri mai noi au zis că înainte-hotărîrea nu este voința nemijlocită a lui Dumnezeu, ci o voință pricinuită; căci Dumnezeu – zic ei – mai-nainte hotărăște pe cei drepti fiindcă mai-nainte cunoaște faptele bune pe care le vor face. Și ei s-au pornit a zice aceasta ca să fugă de ce zic Calvinii, că Dumnezeu înainte-hotărăște pe oameni spre a dobîndi împărăția Lui și fără a face ei fapte bune. Astfel, căutînd să scape de o necuviință, au căzut într-alta: căci, dacă vom zice că Dumnezeu a înainte-hotărît să-i zidească și să-i mântuiască pe cei drepti pentru faptele lor cele bune, atunci întîia pricină a zidirii și a mîntuirii lor nu este bunătatea și voia lui Dumnezeu, ci sînt faptele cele bune ale dreptilor, iar bunătatea și voia lui Dumnezeu vin în urmă, căci faptele lor L-au îndemnat pe Dumnezeu a-i zidi și a-i mîntui pe cei drepti. Dar cine nu vede cît e de necuviincioasă această socotință? Căci, dacă Dumnezeu a înainte-hotărît a-i zidi și a-i mîntui pe cei drepti pentru bunătățile lor, tot așa, pentru răutățile păcătoșilor, El ar fi trebuit să înainte-hotărască a nu-i zidi și a nu-i chema la împărăția Sa pe cei păcătoși. Dar – precum răutatea păcătoșilor nu L-a oprit pe Dumnezeu de a înainte-hotărî din veac să-i zidească și să-i cheme la împărăția Sa pe aceia – tot așa, nici faptele bune ale celor drepti nu L-au făcut pe Dumnezeu să înainte-hotărască din veac a-i zidi și a-i mîntui pe aceștia. Deci adevărul este acesta: într-adevăr, Dumnezeu înainte-cunoaște din veac și bunătățile pe care or să le facă dreptii, și răutățile pe care au să le lucreze păcătoșii, dar nu pentru bunătățile lor a înainte-hotărît să-i facă și să-i mântuiască pe cei drepti, și nici, din pricina răutăților lor, nu S-a oprit a-i zidi și a-i chema la împărăția Sa pe cei păcătoși; ci, doar pentru nemărginita și fireasca bunătate și voie a Sa a înainte-hotărît din veac a zidi și a chema la împărăția Sa atît pe cei drepti, cît și pe cei păcătoși. Iar dreptii, fiindcă s-au unit și au urmat de voia lor voii acesteia a lui Dumnezeu, au cîștigat împărăția Lui; iar păcătoșii, fiindcă nu au voit a se uni și a urma voii lui Dumnezeu, au căzut din împărăția Lui. (n. aut.)

²⁵¹ Prin cuvintele acestea, se vede că Sfîntul Teofilact înțelege „chipul Fiului” după firea omenească a lui Hristos, iar nu după dumnezeirea Sa; căci, fără înomenirea Fiului lui Dumnezeu, nu puteau a se face fii ai lui Dumnezeu cei înainte-hotărîți.

La fel înțeleg „chipul” acesta și Sfîntul Chiril Alexandrinul și Icumenie. Icumenie zice că ceea ce Fiul lui Dumnezeu era după fire întru înomenire, adică sfînt, așa s-au făcut, după dar,

Iar Hristos este „întîi născut între mulți frați” după iconomia întrupării, căci după dumnezeire nu este întîi născut, ci unul singur născut. Și El este cu adevărat întîi născut iar noi sîntem frați ai Lui, fiindcă trupul omenesc luat de El a fost uns cu venirea a-tot ungătorului Dumnezeu, precum a zis Teologul Grigorie, și s-a făcut pîrgă a noastră, astfel încît, întru Hristos, s-a sfințit osîndita noastră fire. Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei zice că „Hristos S-a făcut «întîi născut între mulți frați» mai cu deosebire prin botez. Fiindcă mai întîi El Însuși S-a născut din apă, nașterea aceasta fiind moșită de către Porumbel, și astfel i-a făcut frați ai Săi pe cei împărtășiți și ei de o asemenea naștere, El fiind întîi născut între cei născuți după Dînsul din apă și din Duh” (în cuvîntul al treilea împotriva lui Evnomie). Vezi și subînsemnarea zicerii „mai întîi născut decît toată făptura” (Coloseni 1:15).

și, pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat;

Pe cei chemați de Dînsul, Dumnezeu i-a îndreptat prin baia nașterii de a doua oară a Sfîntului Botez, curățindu-i de păcatele lor și făcîndu-i drepti.

și, pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și slăvit.

Cum a slăvit Dumnezeu pe cei îndreptați? Învrednicindu-i pe ei dumnezeieștii înfierii și dăruindu-le toate celelalte daruri ale Sfîntului Duh.

31 Ce vom zice dar la acestea? Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine e împotriva noastră?

Vezi – o cititorule! – că Apostolul a arătat aici prea-învederat că spune acestea către Creștinii ce sînt necăjiți, părăind a zice unele ca acestea: Dacă noi, Creștinii, ne-am învrednicit a lua de la Dumnezeu atîtea mari bunătăți chiar în vremea cînd eram vrăjmași ai Lui, cu cît mai vîrtos ne vom învrednici să luăm de la El mai mari bunătăți acum, după ce ne-am îndreptat, ne-am slă-

și cei înainte-hotărîți; fiindcă, după iconomie, oamenii s-au făcut „de un chip” și frați ai Fiului. Iar Chiril zice: „Precum numim «chip al celui pămîntesc», adică al lui Adam, viața în trup și întru păcate, tot așa numim «chip al Celui ceresc», adică al lui Hristos, sfințenia, dreptatea și ascultarea. Și, precum am purtat chipul celui pămîntesc, așa să purtăm și chipul Celui ceresc, adică viața întru sfințenie și petrecerea neprihănită întru toate.”

Iar marele Athanasie, în scrisoarea către Serapion, și marele Vasilie, în scrisoarea a cincea împotriva lui Evnomie, prin «chip al Fiului» înțeleg Duhul cel Sfînt. Iar Teodorit zice că acest „chip al Fiului” este trupul lui Hristos, la fel cu care se va face trupul celor înainte-hotărîți. Precum a zis Apostolul către Filipeni (capitolul 3:21), scriind așa: „(...) Care va preface trupul smereniei noastre, spre a se face el de un chip cu trupul slavei Lui.” (n. aut.)

vit și ne-am făcut prieteni ai Săi? Și, de vreme ce Dumnezeu este ajutător nouă, cine poate a ni se împotrivi? Negreșit, nimeni! Pentru că, chiar de s-ar scula asupra noastră întreaga lume, negreșit înțelepciunea lui Dumnezeu va întoarce spre mîntuirea și slava noastră toată ridicarea asupra noastră a lumii.

32 Căci Cel ce nu L-a eruat pe Fiul Său, ci L-a dat morții pentru noi toți, cum nu ni le va dărui nouă pe toate împreună cu El?

Las – zice – toate celelalte bunătăți pe care ni le-a dăruit Dumnezeu, pe care le-am arătat mai înainte – anume că ne-a chemat, ne-a îndreptat și ne-a slăvit – și zic numai atît: Socotește, Creștine, că Dumnezeu Tatăl cel fără de început nu S-a scumpit, nici nu S-a scîrbit (căci aceasta însemnează zicerea: „cruțat”), ci, din dragoste pentru noi, L-a dat morții pe Însuși Fiul Său cel unul născut, cel iubit, cel din fire născut din ființa Sa (fiindcă fii ai Lui sînt și cei înfiați după dar, prin Sfîntul Botez). Și nu L-a dat pentru unul, nici pentru zece ori pentru o sută, ci pentru toți oamenii împreună, și de neam bun, și de neam prost; și slăviți, și proști; și nemulțumitori, și hulitori și vrăjmași ai Săi. Și nu L-a dat unei morți oarecare, ci spre ne-cinstita moarte de cruce.²⁵² Prin urmare, Dumnezeu, Care ne-a iubit atît de mult, cum de nu ne dăruiește împreună cu Fiul Său și toate celelalte bunătăți încă de acum? Pentru că Cel ce, pentru noi, L-a dat morții pe Stăpînul lumii, vrăjmași fiindu-I noi, cum nu ne-ar da nouă, prieteni fiindu-I acum, avuțiile și cîștigurile lumii? De aceea, de vreme ce nu ni le-a dat, este arătat că nu ne sînt de folos. Deci tu, Creștine, care te necăjești pentru Hristos, să nu cauți odihna, pentru că nu-ți e de folos! Căci, dacă ar fi fost, mai înainte ai fi luat-o, sau și acum o vei lua, dacă-ți va fi de folos.

33 Cine va ridica pîră împotriva aleșilor lui Dumnezeu?

Pe lîngă celelalte ispite pe care le pătimeau atunci Creștinii Iudei, ei erau ocăriți și batjocoriți de către ceilalți Iudei, care ziceau că sînt schimbători și

²⁵² În *Evangelhia* sa, Ioan zice aproape aceleași lucruri ca și Pavel, anume că „așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său cel unul născut L-a dat morții, ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viața veșnică” (capitolul 3:16).

Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei spune așa: „Biserica crede că adevăratul Părinte este într-adevăr Tată al Fiului Său, nu al altcuiva, căci, într-una din epistolele sale, Apostolul zice hotărîtor: «(...) Care pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat», cu adăugarea acestui «Său» osebind pe cei învredniciți cu darul înfierii, iar nu fii firești” (*Cuvîntul al doilea împotriva lui Evnomie*). Zice încă și Chiril al Alexandriei: „Ce lucru va fi din partea noastră către Dumnezeu Tatăl deopotrivă cu ce a făcut El? Căci pe Însuși Fiul Său L-a dat morții pentru noi, ca «tot cel ce va crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viața veșnică», necruțînd nici cuvenita Sa iubire pentru Fiu” (cartea a patra a *Glafirelor*, întru care zice cuvînt despre junici). (n. aut.)

se întorc lesne spre creștinism. De aceea, Apostolul zice către dînșii așa: De vreme ce Dumnezeu v-a ales dintre ceilalți Evrei, cine va pîrî (adică cine va învinui) alegerea lui Dumnezeu? Căci, dacă un meșter iscusit va alege vreun lucru al meșteșugului său, nu se va afla nimeni ca să-l învinuiască pentru aceasta. Prin urmare, cînd Cel mai presus de toate meșteșugurile, nemărginitul înțelept Dumnezeu, va alege, cine va putea a-L învinui? Cu adevărat, nimeni!

Dumnezeu este cel ce îndreptează.

34 Cine va fi cel ce osîndește? Hristos este Cel ce a murit, iar mai ales Cel ce S-a și sculat din morți,

Pavel nu a zis că Dumnezeu este Cel ce a iertat păcatele noastre, ci a zis un lucru mult mai mare, anume că Dumnezeu este Cel ce ne-a făcut drepți. Deci să nu ne temem, Creștinilor, nici de cei ce ne ispitesc, nici de cei ce ne ocărăsc și ne batjocoresc, fiindcă Dumnezeu ne-a ales și ne-a îndreptat, iar Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a murit pentru noi și, mai ales, a înviat din morți din dragoste pentru noi. Și atunci, cine ne va osîndi pe noi, cei ce ne-am învrednicit a primi atîta slavă?

Care și este de-a dreapta lui Dumnezeu, Care și solește pentru noi.

Zicerea: „solește” vrea să spună: „mijlocește și Se roagă”. Deci, ca să arate covîrșitoarea iubire a lui Hristos către noi, Pavel zice că, cu toate că Stăpînul nostru Hristos a împlinit toată iconomia întrupării Sale, El nu a încetat să Se aplece cu dragoste către noi, Creștinii Săi, ci solește și roagă pentru noi pe Părintele Său cel fără de început. Iar a soli și a Se ruga Hristos pentru noi nu aduce nici o micșorare slavei și măririi Lui dumnezeiești. Nu, căci Pavel a zis mai înainte că Hristos este „de-a dreapta lui Dumnezeu”, arătînd astfel dumnezeiasca Lui mărire, iar apoi a spus că „solește”, vrînd să arate nu altceva – precum s-a zis – decît iubirea ce o are Hristos pentru noi. Fiindcă același Pavel a spus și despre Tatăl că ne roagă pe noi prin Apostoli – zicînd: „(...) ca și cum Însuși Dumnezeu S-ar ruga prin noi” (2 Corinteni 5:20) – dar prin aceasta s-a împruținat oare slava lui Dumnezeu-Tatăl? Nu, ci negreșit aceasta este o dovadă care arată negrăita purtare de grijă și dragostea Lui pentru noi.

Unii însă au înțeles zicerea: „solește pentru noi” așa: De vreme ce Hristos poartă trupul și acum – fiindcă nu l-a lepădat atunci cînd S-a înălțat, precum bîrfesc maniheii – însuși acest fapt, a purta trup adică, este o solie și rugămin-te către Tatăl pentru noi. Pentru că, văzînd aceasta, Tatăl Își aduce aminte de

dragostea de oameni pentru care a purtat trup Fiul Său cel iubit, și astfel Se pleacă spre îndurare și milă.”²⁵³

Pavel zice însă acestea – precum de multe ori am zis – ca să mîngîie pe Creștinii ce se necăjeau, arătîndu-le mai întîi că Sfîntul Duh Se roagă pentru noi, că Tatăl nu L-a cruțat pe Fiul Său, dîndu-L la moarte pentru noi, și că ne-a îndreptat și ne-a slăvit. Iar apoi, arată că și Fiul Se roagă pentru noi, și deci nu trebuie să ne întristăm și să obosim din pricina ispitelor.²⁵⁴

35 Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau foametea, sau prigoana, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?

După ce a arătat negrăita iubire a Sfintei Treimi pentru noi, oamenii, Pavel s-a făcut ca unul din cei entusiasmați²⁵⁵, și zice: Cine ne va despărți așadar de dragostea lui Dumnezeu? Nimeni, fiindcă nici o muncă, oricît de mare ar fi, oricît de înfricoșată, nu poate să ne despartă de Dumnezeul nostru pe noi, Creștinii, care am fost iubiți atît de mult de El și ne-am învrednicit de atîta părintească purtare de grijă. Vezi însă – o cititorule! – cum Apostolul nu a zis că nu pot a ne despărți de Dumnezeu lucrurile îndulcitoare ale lumii acesteia, cum sînt îndulcirile trupului, iubirea bogăției, pofta slavei și a dregătoriilor și celelalte de care sînt stăpîniți cei mai mulți dintre oameni. Nu, ci a zis că nu pot a ne despărți de Dumnezeu cele mult mai tiranice decît acestea, care pot

²⁵³ Iar Fotie zice că rugăciunea făcută de Hristos către Tatăl mai înainte de Patimi pentru Apostoli și pentru toți cei ce urmau a crede – „Părinte Sfinte, păzește-i întru numele Tău pe cei ce Mi i-ai dat!” (*Ioan* 17:11) și: „Eu pentru aceștia Mă rog, nu mă rog pentru lume” (*Ioan* 17:9) – măcar că s-a zis o singură dată, are însă atîta putere și tărie, încît totdeauna lucrează și mijlocește pentru noi.

Iar Sfîntul Chiril Alexandrinul zice așa: „Pavel spune că Hristos solește și Se roagă pentru noi fiindcă El, ca om, este arhiereu veșnic, după zicerea: «Tu ești preot în veac» (*Psalms* 109:5), iar lucrul arhiereului este a mijloci către Dumnezeu și a se ruga pentru norod.

Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „de-a dreapta lui Dumnezeu”, spune așa: „Pavel mărturisește întru Duhul că Hristos «este de-a dreapta lui Dumnezeu.» Eu socotesc că șederea aceasta însemnează statornicia și starea de-a pururea a firii Sale dumnezeiești, căci și Varuh, arătînd nemișcarea și nestrămutarea lui Dumnezeu, a zis așa: «Tu șezi în veac, iar noi pierim în veac» (*Varuh* 3:3). Iar prin locul din dreapta, a însemnat cinstea vredniciei” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 5). Vezi și subînsemnarea zicerii: „A șezut de-a dreapta mării Celui Preaînalt” (*Evrei* 1:3). (n. aut.)

²⁵⁴ Vezi și tîlcuirea zicerii „solește” de la capitolul 3, stih 25, al epistolei către Evrei. Iar Coresi arată că Sfîntul Grigorie Dialogul zice că „Hristos Se roagă pentru Biserică în toate zilele”. Vezi și subînsemnarea zicerii: „(...) unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni” (*1 Timotei* 2:5). (n. aut.)

²⁵⁵ În lumea păgînă, *entusiastul* era cel „insuflat de zei”, adică ieșit din sine. (n. m.)

sili sufletul omului și fără voie. Care sînt acestea? Necazurile, strîmtorările și celelalte pe care le-a zis, care, deși puține la număr, cuprind nenumărate ispite. Mai ales necazurile și strîmtorările cuprind legături, și temniță, și cleve-tiri, și lanțuri, și izgoniri și toate celelalte rele ce pot ticăloși pe om, pe care Pavel nu le-a mai înșirat una cîte una.

36 Precum este scris: „Pentru Tine sîntem omorîți în fiecare zi, socotiți am fost ca niște oi de junghiere” (Psalm 43:12).²⁵⁶

Ca să nu creadă Creștinii că este semn de părăsire dumnezeiască atunci cînd sînt necăjiți și strîmtorați, Apostolul aduce aici martor pe Proorocul David, care, proorocind necazurile și strîmtorările Creștinilor, arată că este o prea-mare mîngîiere pentru ei a pătimi pentru Dumnezeu, și nu numai a pătimi, ci și a fi omorîți în fiecare zi pentru El. Dar moartea aceasta de toate zilele se face de voia lor, și nu lucrător și cu firea, căci a fi omorît cineva cu fapta în toate zilele este cu neputință. Zicerea: „a se omorî” e în loc de: „a se jertfi”, și Apostolul a arătat aceasta prin ceea ce a zis apoi: „ne omorîm ca niște oi de junghiere”. Adică: Precum oile nu se împotrivesc cînd se aduc să fie junghiate, tot așa nici noi, Creștinii, nu se cuvine a ne împotrivi cînd necinstitorii de Dumnezeu și rău-credincioșii vor să ne junghie pentru Dumnezeu și pentru numele lui Hristos.

37 Dar întru toate acestea prea-biruim pentru Acela care ne-a iubit.

Fiindcă mai sus a zis că noi, Creștinii, „sîntem omorîți”, Pavel adaugă aici și mîngîiere, pentru a nu se împutîna cineva cu sufletul auzind de morți și junghieri. Deci zice că – deși pătimim necazuri, și strîmtorări și morți – nu numai că biruim, ci „prea-biruim”, adică ne facem biruitori²⁵⁷ cu toată înlesnirea, în

²⁵⁶ Icumenie zice că Pavel a adus mărturia aceasta vrînd să rușineze pe Creștinii de atunci. Căci – dacă dreptii și Proorocii *Legii Vechi* defăimau viața lor pentru dragostea lui Dumnezeu, deși plățile și cununile lor erau pămîntești – cu mult mai vîrtos sîntem datori să defăimăm viața noastră pentru dragostea lui Dumnezeu noi, cei ce avem să luăm spre răsplătire a ostanelilor și a morții noastre o împărăție cerească.

Iar Teodorit tîlcuiește că Sfîntul Duh, prin David, a scris psalmul acesta desp. ...anunații Macabei, care s-au făcut mucenici pentru credință. (n. aut.)

²⁵⁷ Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „prea-biruim”, zice că biruiește cel ce nu se înduplecă în fața greutăților ce i se adaugă, și că prea-biruiește cel ce de voie trage asupra sa chinuri, spre dovada răbdării (la tîlcuirea psalmului 119). Adică așa cum a zis David: „Necaz și durere am aflat”, pe care același Vasilie o tîlcuiește așa: „Ca să arăt prisosința dragostei către Dumnezeu, am adăugat necaz peste necaz și durere peste durere, nu cu puterea mea sculîndu-mă asupra prigonirilor, ci pentru că am chemat numele Domnului” (la fel). (n. aut.)

ciuda tuturor acestor munci, și greutăți și rele care ni se fac. Fiindcă aceasta este biruința prea-desăvârșită: când noi, Creștinii – fiind asupriți, și prigoniți și schingiuiți – ne arătăm mai puternici decât cei ce ne prigonesc și ne schingiuiesc. Și să nu te îndoiești de aceasta, iubitule, pentru că Însuși Dumnezeu, Care ne-a iubit atât de mult, Se nevoiește împreună cu noi, încât nu e de mirare că biruim, deși ne aflăm în mijlocul răutăților.

38 Căci sînt încredințat că nici moartea, nici viața, nici Îngerii, nici Începătorii, nici Puterile²⁵⁸, nici cele de față, nici cele viitoare, 39 nici înălțimea, nici adîncul și nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă de dragostea pentru Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.²⁵⁹

Mai întîi, Pavel a arătat cît de mult ne-a iubit Dumnezeu pe noi, iar acum spune și cît a iubit el pe Dumnezeu. Dar, pentru a nu părea că zice lucruri

²⁵⁸ Bagă de seamă că – după Sfîntul Grigorie al Nyssei – zicerea: „Puteri” însemnează aici toate cetele fericiților Arhangheli, căci numele întreg este „Puterile cereștilor duhuri”. Așa a zis și Proorocul David: „Lăudați pe Domnul, toate Puterile Lui care faceți voia Lui” (*Psalms* 10:2). Deci, prin „Puteri”, aici sînt arătați și Heruvimii, și Serafimii, căci zice: „La fel, și Serafimii pomeniți la *Isaia* au fost cuprinși în numărul celor numiți «Puteri» de către marele Pavel” (*Cuvîntul întîi împotriva lui Evnomie*). Zice și Sfîntul Dionisie Areopagitul – în *Despre ierarhia cerească*, la capitolul 11 – „că toate cereștile ființe se numesc «cerești» după obștescul Stăpîn, ori fiindcă, prin Rațiunea mai presus de lume, toate mințile dumnezeiești se împart în trei: în ființă, putere și lucrare. Cînd le numim pe toate, fără deosebire, sau pe unele dintre ele, ființe sau puteri «cerești», trebuie să socotim că le numim pe acelea despre care e vorba, în întregime, după ființa sau puterea fiecăreia dintre ele.” (n. aut.)

²⁵⁹ Aproape aceleași cuvinte ca și dumnezeiescul Pavel glăsuiește și Ignatie, cel ce arde de iubire pentru Dumnezeu, care, oarecum entusiasmîndu-se, scrie către Romani așa: „M-am cumpărat de către fiarele cele gătite mie și mă rog a mi se afla mie curînd. Am să le măgulesc ca să mă mănînce în grabă, nu cum s-a întîmplat cînd, temîndu-se de oarecari, nu s-au atins de ei. Iar dacă nu vor voi ele de sine-și, le voi sili! Căci eu nu rîvnesc nimic din cele văzute și din cele nevăzute, pentru ca să mă norocesc a dobîndi pe Iisus. Vie asupra mea focul, crucea și adunarea fiarelor, tăierile mădularelor, despărțirile, ruperile oaselor, măcinăturile trupului și muncile diavolului, numai ca să-L dobîndesc pe Iisus Hristos! Nimic nu-mi vor folosi marginile lumii, nici împărățiile veacului acestuia. Mai bine îmi este mie a muri pentru Iisus Hristos, decât a împărăți peste marginile pămîntului. Căci ce se folosește omul de ar dobîndi toată lumea, iar sufletul lui l-ar pierde? Eu scriu către toate bisericile și tuturor făgăduiesc că de voie mor pentru Dumnezeu. (...) Lăsați-mă să fiu mîncare fiarelor prin care este cu putință a dobîndi pe Dumnezeu! Mai vîrtos zădăriți fiarele ca să mi se facă mormînt și să nu lase nimic din trupul meu! Rugați pe Domnul pentru mine, ca prin aceste unelte să mă aflu jertfă lui Dumnezeu! Lăsați-mă să dobîndesc lumină curată! Mergînd acolo, voi fi om al lui Dumnezeu. Dați-mi voie să nu fiu zadarnic Patimei Dumnezeului meu!” (n. aut.)

mari și mîndre despre sine, el vorbește în numele Creștinilor și arată cum se cuvine a iubi ei pe Dumnezeu. Deci zice așa: Noi, Creștinii, ținem atît de mult la dragostea noastră pentru Dumnezeu, încît nu vor putea să ne despartă de ea nu numai muncile cîte se află pe lume, dar, pe lîngă acestea, chiar de s-ar afla vreun tiran sau împărat care să ne îngrozească cu pedeapsa și munca veșnică a iadului, sau să ne făgăduiască viața veșnică ce va să fie, cu acestea vrînd să ne despartă de Dumnezeu, nimic nu ar putea isprăvi. Dar de ce vorbesc de tirani și împărați? Nici înșiși Îngerii, nici toate cetele Puterilor cerești, nici toate lucrurile ce sînt de față, nici cele ce or să fie; nici înălțimea, adică toate cele ce sînt în cer și în împărăția cerurilor; nici adîncul, adică toate cele ce sînt pe pămînt și sub pămînt, și iadul care se află întru adîncul pămîntului și munca²⁶⁰; toate bunătățile și relele acestea nu vor putea a ne clătina din dragostea pentru Dumnezeu. Și, chiar de am zice că s-ar afla vreo altă faptură atît de mare și minunată cît este aceasta văzută și cea nevăzută și gîndită, iarăși nu va putea să ne despartă de dragostea pentru Dumnezeu.

Iar Apostolul a pomenit de Îngeri nu pentru că Îngerii i-ar despărți pe oameni de Dumnezeu – să nu fie! – ci a zis aceasta după închipuire, vrînd să arate și prin cele cu neputință covîrșirea dragostei pe care o avea și pe care se cuvine să o aibă și Creștinii pentru Hristos-Dumnezeu. Fiindcă Pavel nu iubea pe Hristos pentru cele ale lui Hristos, adică pentru împărăția și bunătățile Lui, ci, pentru Hristos, le iubea și pe cele ale lui Hristos; și numai la Hristos căuta și numai de una se temea: a nu cădea cumva din dragostea către El, căci acest lucru era pentru el mai înfricoșător și decît însăși munca iadului; precum și, dimpotrivă, a rămîne în dragostea pentru Hristos era un lucru mai dorit lui și decît însăși împărăția cerurilor. De aceea a și adăugat: „dragostea către Dumnezeu întru Hristos Iisus”. Nu am pentru Dumnezeu – zice – acea dragoste pe care o au ceilalți Evrei, ci dragostea *întru Hristos Iisus*! Căci și Evreii zic că-L iubesc pe Dumnezeu, dar pe Iisus Hristos nu-L iubesc, fiindcă nu cred în El.

²⁶⁰ Așa a înțeles Teodorit „înălțimea” și „adîncul”: „înălțimea” e împărăția cerurilor, iar „adîncul” e gheena; adică viața cea veșnică și moartea cea veșnică.

Și bagă de seamă cum monahul acela despre care scrie dumnezeiescul Nil Izvorîtorul de Mir a arătat adevărată zicerea aceasta a Apostolului prin faptele sale, după cum citim: „Altui iubitor de Dumnezeu, iarăși, mergînd în pustie și făcînd purtare de grijă pentru rugăciune, i-au stat înaintea doi Îngeri și l-au luat între dînșii, mergînd împreună cu el. Iar el nici cît de puțin nu a luat aminte la ei, ca să nu se păgubească de lucrul mai bun, aducîndu-și aminte de această zicere apostolească: «Nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Puterile nu vor putea să ne despartă de dragostea pentru Hristos.»” (*Despre rugăciune*, capitolul 112). (n. aut.)

1 Adevăr zic întru Hristos, nu mint (împreună-mărturisind cu mine conștiința mea întru Duhul Sfânt),

2 că mare îmi este întristarea și necurmată durerea în inima mea.

Apostolul va arăta mai jos că nu toți cîți sînt din sămînța lui Avraam sînt fii ai lui Avraam. Și, ca să nu pară că zice aceasta cu patimă și vrăjmășie, o ia mai înainte și laudă bunătățile Evreilor, mărturisind că-i iubește pe Evrei cu covîrșire. Și, ca să fie crezut, zice că spune adevărul întru Hristos și că nu minte, împreună cu el mărturisind conștiința sa întru Duhul Sfînt. El aduce așadar trei martori: Hristos, conștiința sa și Sfîntul Duh. Și zice așa: Mare întristare și necurmată durere se află întru mine, mîncînd inima mea pentru neamul Evreilor, fiindcă au căzut din darul lui Dumnezeu. Iar apoi urmează zicînd:

3 Căci aș fi vrut să fiu eu însumi anatema de la Hristos, pentru frații mei, rudeniile după trup,

Ce vrea să zică „anatema”? Să știi că însemnează „despărțire” și „înstrăinare”, și se zice despre ceea ce s-a afierosit lui Dumnezeu, care rămîne osebit de toată întrebuințarea obștească. Astfel încît, precum nu cutează cineva a se atinge de *anatema*, tot așa și cel dat anatemei este osebit dintre toți oamenii. Însă acestea trebuie înțelese în chip osebit: de anatema sfințită nu cutează a se atinge nimeni fiindcă este afierosită lui Dumnezeu, iar de omul anatematizat se oselesc toți ca de un spurcat și despărțit de Dumnezeu.²⁶¹

Dar ce vrea să spună Pavel aici? – căci vorbește împotriva celor de mai sus. Fiindcă atunci zicea: Nimeni nu mă va despărți de Dumnezeu – iar acum se roagă a fi despărțit. Se pare așadar că aceste cuvinte sînt împotrivnice unul

²⁶¹ Pentru aceasta, dumnezeiescul Hrisostom a scris un cuvînt întreg, arătînd că nu se cuvine a anatematiza cineva vreun om viu sau mort (tom 7), zicînd așa: „Ce altceva înseamnă anatema pe care o zici, omule? – decît: «Să fie afierosit acesta diavolului! Și să nu mai aibă loc de mîntuire și să se înstrăineze de la Hristos!»” Zice încă și Tarasie, în răspunsul cel dezvinovățitor al soborului al VII-a: „Greu lucru e anatema! – fiindcă îl depărtează pe om de Dumnezeu, îl gonește din împărăția cerurilor și-l trimite în întunericul cel mai dinafară” (foaia 724 a tomului al doilea al *Sinodicalelor*). Iar Sfîntul Varsanufie zice că „nu numai pe eretici, dar nici chiar pe diavol nu se cuvine să-l anatematizeze cineva, fiindcă acela se dă anatemei pe sine însuși, căci și el iubește și face lucrurile diavolului.” Vezi despre anatema mai pe larg în cuvîntul înainte al soborului din Gangra, în cartea noastră despre canoane [*Pidalionul*, n. m.]. (n. aut.)

**4 care sînt Israilitenii, a căroră e înfierea, și slava, și legămintele, și
Legea și făgăduințele;**

**5 ai căroră au fost părinții și dintru care este Hristos după trup, Cel ce
este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veacuri. Amin!**

Pavel îi laudă aici pe Iudei și-i mărește, ca să nu pară – precum am zis – că vorbește cu patimă și cu vrăjmășie. Pe de altă parte însă, el arată că Dumnezeu a voit să-i mîntuiască pe Iudei, și pentru aceasta i-a învrednicit de înfiere și de slavă, și a dat făgăduință de bunătați strămoșilor lor – lui Avraam, Isaac și Iacov – și le-a dăruit toate celelalte daruri alese, încît Însuși Hristos a binevoit să Se nască după trup dintre dînșii. Ei însă s-au întors de la această facere de bine a lui Dumnezeu, și de aceea Apostolul, înspăimîntîndu-se de marea dragoste către Iudei a lui Dumnezeu, mulțumește unuia născut Domnului nostru Iisus Hristos și zice că Acesta „este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veacuri”, ca și cum ar spune: Deși unii Îl hulesc pe Dumnezeu, zicînd că chemarea și primirea „neamurilor” nu s-a făcut în chip binecuvîntat și drept, noi însă, care știm tainele lui Hristos, cunoaștem bine că Hristos nu este vrednic de a fi hulit și grăit de rău, ci de a fi binecuvîntat și slăvit ca Dumnezeu. Prin cuvintele acestea, se rușinează așadar și Arie²⁶⁴, acel slujitor al făpturii, fiindcă Pavel propovăduiește aici arătat că Hristos este Dumnezeu peste toate.²⁶⁵

am mare frică, nu cumva să rămîneți pentru totdeauna în necredință și să vă munciți.” Iar cealaltă tîlcuire este aceasta: „Mă rugam – zice – a fi anatema, adică a pătimi multe rele și schingiuri trupești (fiindcă *Scriptura* ia numirea «anatema» în locul relelor pe care le suferă cineva), numai pentru a se mîntui rudele mele, Evreii” (la fel).

Ceea ce zice Pavel aici: „Mă rugam să fiu eu însumi anatema de la Hristos, pentru frații mei, rudele mele după trup”, este asemenea cu ce a zis Moisi către Dumnezeu pentru Evrei: „O Doamne! – norodul acesta a săvîrșit păcat mare, făcîndu-și dumnezeu de aur. Rogu-mă așadar, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i! Iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!” (*Ieșirea* 32:31, 32). Iar aceasta, ce alta este – după Fotie – decît a zice către Dumnezeu așa: De nu Te vei împăca cu cei din neamul meu, de nu-i vei uni pe ei cu Tine, desparte-mă și pe mine de Tine! (la fel). (n. aut.)

²⁶⁴ Cel mai mare eretic al veacului al IV-a, care spunea, printre altele, că Hristos nu este Dumnezeu, ci doar „prima făptură zidită”. (n. m.)

²⁶⁵ Iar Teodorit zice că, vrînd să arate marea iubire pe care o avea către Evrei, Pavel urmează femeilor ce-și plîng morții, care urzesc și țes întru plîngerile lor frumusețea traiului celor morți, și dricul vîrstei lor, și bunul neam al strămoșilor, și bogăția și vrednicia lor.

Iar legămintele date de Dumnezeu Iudeilor sînt – după același Teodorit – nu numai *Vechiul Testament*, ci și cel nou, căci Dumnezeu voia să-l dea lor și pe acela, după cum e scris: „Zice Domnul: Voi încheia cu casa lui Israil și cu casa lui Iacov testament nou, însă nu ca acela pe care l-am încheiat cu părinții lor” (*Ieremia* 31:31, 32). Dar Israilitenii nu au voit să primească acest testament nou. (n. aut.)

6 Și nu că doar ar fi căzut cuvîntului Dumnezeu,

Cu adevărat – zice – eu mă ard pentru că e hulit Dumnezeu de către Evrei și aș fi voit să se mîntuiască toți. Dar, deși nu se mîntuiesc toți, aceasta nu arată că Dumnezeu a mințit întru cele făgăduite Patriarhilor – lui Avraam, Isaac și Iacov – fiindcă nu este cu puțință (căci aceasta însemnează zicerea: „nu că doar”) să cadă din adevăr cuvîntul lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu a făcut ceea ce a făgăduit aceloră, prin lucrări și prin împlinire, chiar dacă cei ce hulesc zic că El a făgăduit unora, dar a dat făgăduința altora. Căci ascultă ce zice Pavel mai departe:

7 căci nu toți cei din Israil sînt și Israiliteni; nici pentru că sînt sămînța lui Avraam sînt toți fii,

Dumnezeu Și-a împlinit făgăduiala, adică ceea ce i-a zis lui Avraam: „Ție îți voi da (pămîntul Palestinei) și seminției tale, în veac” (*Facerea* 13:15). Să vedem așadar care este seminția aceasta, pentru că nu toți cîți s-au născut din Avraam sînt curat seminție și fii ai lui Avraam, precum nici toți cei din Israil, adică cei ce s-au născut din Iacov, sînt Israiliteni. Ci sămînță și fii ai lui Avraam și ai lui Israil sînt cei născuți din Avraam după asemănarea lui Isaac și cei vrednici de fapta bună a lui Israil, prin care el s-a învrednicit a vedea pe Dumnezeu. Fiindcă Pavel înadins nu a zis: „cei din Iacov”, ci: „cei din Israil”, ca să arate cinstitul nume pe care l-a luat Iacov de la Dumnezeu cînd s-a luptat cu El și a fost numit „Israil”, ceea ce însemnează „mintă văzătoare de Dumnezeu”. Căci așa zice *Sfînta Scriptură*: „Nu se va mai chema numele tău Iacov, ci Israil te vei numi” (*Facerea* 32:28). Deci, dacă tu – o cititorule! – vei înțelege cine sînt cei ce se nasc după asemănarea nașterii lui Isaac, atunci vei afla adevărată și nemincinoasă făgăduința lui Dumnezeu, fiindcă aceloră s-au dat făgăduințele. De aceea, nu se cuvine a fi hulit Dumnezeu, pentru că El a făcut ceea ce a zis, deși unii nu înțeleg.

8 ci „numai cei din Isaac – zice – se vor chema seminție a ta”, adică: Nu fiii trupului sînt fii ai lui Dumnezeu, ci fiii făgăduinței se socotesc drept seminție.²⁶⁶

²⁶⁶ Bagă de seamă că – după Coresi – Dumnezeu făgăduia seminției lui Avraam îndoite făgăduințe și blagoslovenii: una lumească, iar alta mai presus de lume. Pe prima o făgăduia trupurilor celor din lume, adică lui Ismail și celor șase fii născuți după legea firii din Hetura. Iar pe a doua a dat-o adevăratei lui seminții, adică celor născuți din făgăduință, duhovnicește, după chipul în care s-a născut Isaac. Și făgăduința cea lumească, adică cea despre pămîntul

9 Căci al făgăduinței este cuvântul acesta: „(La anul), întru această vreme, voi veni, și Sara va avea un fiu” (Facerea 18:10).

Nu eu – zice – îți tâlcuiesc care este adevărata seminție a lui Avraam, ci *Scriptura cea Veche*, ce zice: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta” (*Facerea 21:12*). De aceea, câți s-au născut după asemănarea nașterii lui Isaac, adică din făgăduință, aceștia sînt adevărații fii ai lui Avraam, ori – mai bine a zice – adevărații fii ai lui Dumnezeu. Pentru că Isaac nu s-a născut cu legea și puterea firii, ci cu puterea dumnezeieștii făgăduințe: „(La anul), întru această vreme, voi veni – a zis Dumnezeu către Avraam – și Sara va avea un fiu.” Deci cuvântul acesta al lui Dumnezeu l-a plăsmuit în pîntecele Sarei pe Isaac și l-a născut. Iar aceasta se întîmplă și cu noi, Creștinii, care sîntem fiii lui Dumnezeu fiindcă, pe cînd ne aflăm în scaldătoarea Sfîntului Botez ca în pîntece de maică, sînt spuse cuvinte dumnezeiești care ne plăsmuiesc din nou. Căci, botezîndu-ne în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh, ne naștem a doua oară, duhovnicește. Și, precum atunci Dumnezeu a făgăduit nașterea lui Isaac și a împlinit-o, așa și la a doua naștere a noastră, cea duhovnicească, mai întîi El a făgăduit-o prin Prooroci, și apoi a împlinit-o. De aceea, zicerea: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta” trebuie a se înțelege în loc de: Aceia sînt sămînța lui Avraam, care s-au născut după chipul nașterii lui Isaac – adică prin cuvîntul dumnezeiesc. Deci cuvîntul lui Dumnezeu nu a căzut, nici n-a mințit, ci a dat ceea ce a făgăduit. Cui? Adevăratei seminții a lui Avraam, anume credincioșilor din „neamuri”, care s-au făcut fii ai lui Dumnezeu asemenea cu Isaac, fiindcă și aceștia s-au născut din făgăduință și prin cuvîntul lui Dumnezeu. Iar la ceea ce zic Evreii – anume că zicerea aceasta: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta”, arată că doar cei ce se nasc trupește din Isaac sînt socotiți seminție a lui Avraam – răspundem că, dacă această înțelegere ar fi fost adevărată, trebuia să se socotească seminție a lui Avraam și Idumeii și toți cei născuți dintru aceia. Pentru că strămoșul Idumeilor, Isav, a fost fiu al lui Isaac, dar acum Idumeii nu mai sînt și nici nu se socotesc fii ai lui Avraam, ci sînt foarte despărțiți de neamul lui Avraam și se numesc „de altă seminție”²⁶⁷.

Hanaan, și înmulțirea cea numeroasă ca stelele cerului s-au împlinit mai înainte de venirea lui Hristos. Iar blagoslovenia duhovnicească și făgăduința cea mai presus de lume s-au împlinit cînd a venit Hristos, împărtășindu-se de ea neamurile care s-au făcut fii ai lui Avraam după credință. (n. aut.)

²⁶⁷ Fericitul Teodorit arată că „*Sfînta Scriptură* numește «de altă seminție» pe Palestinieni, nu pentru că celelalte neamuri erau de o seminție cu Iudeii, ci pentru că acelea erau departe de Iudei și aveau țări osebite, iar Palestinienii nu erau doar vecini, ci și locuiau împreună cu Iudeii. Așa,

10 Dar nu numai ea, ci și Revecca, avînd copii gemeni dintru unul, din Isaac, părintele nostru.

Dumnezeiescul Apostol a arătat mai sus că doar Isaac s-a numit „seminție a lui Avraam”, deși acesta din urmă a avut mulți și osebiți fii, căci avea și pe Ismail – din Agar, roaba sa – și încă șase fii, din Hetura, a doua muiere a sa. De aceea, zicea că și cei ce se nasc asemenea lui Isaac se numesc „seminție a lui Avraam”. Iar acum zice că nu numai la fiii lui Avraam va vedea cineva aceasta, ci, ceea ce este încă mai mare, o va vedea și la frații gemeni, adică la Isav și la Iacov. Pentru că nici aceștia nu au dobîndit aceeași cinste, căci Iacov s-a ales de Dumnezeu, iar Isav s-a urît. De aceea, nici tu – o cititorule! – nu cere seamă pentru ce Dumnezeu a ales pe cei din „neamuri” și i-a făcut seminție a lui Avraam, și mai ales seminție a Sa, iar de la Evrei Și-a întors fața și i-a împins de la Sine.

11 Și – nefiind ei încă născuți, nici făcînd ei ceva bun ori rău, pentru ca înainte-hotărîrea lui Dumnezeu să rămîină după alegere, nu din fapte, ci de la Cel care cheamă –

12 i s-a zis ei „că cel mai mare va sluji celui mai mic”²⁶⁸ (Facerea 25:23),

13 precum este scris: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Isav l-am urît” (Maleahi 1:2, 3).

E nevoie ca să spunem mai înainte toată noima cuvintelor acestora lungi și întinse pe care le va zice Apostolul, fiindcă mulți, nedumerindu-se, se întrebau de ce au fost aleși Evreii dintre „neamuri”, căci nu se poate zice că au fost aleși pentru faptele lor cele bune, de vreme ce toți au păcătuit, și „neamurile”,

Iebuseii au locuit multă vreme în Ierusalim, Gavaonenii în Gavao, și Gazenii încă, și Ascalonitii și alții mulți locuiau aproape. *Istoriile Împăraților* ne învață acestea mai descoperit. (n. m.)

²⁶⁸ Isav, fratele mai mare, a slujit lui Iacov, celui mai mic, fiindcă Idumeii, care se pogoară din Isav, au slujit Israilitenilor. Astfel, ei au slujit lui David, mai înainte de luarea în robie în Babilon, precum mărturisește *Scriptura*, zicînd: „Și au ajuns toți Idumeii robii lui David” (*Cartea a doua a împăraților* 8:13). După Procopie, Idumeii au slujit Israilitenilor și după întoarcerea din Babilon. Atunci, neamurile megieșe se împotriveau Israilitenilor și nu-i lăsau să rezidească biserica, neamuri dintre care cei dintîi erau Idumeii. Aceștia au fost goniți de către Israiliteni și omorîți, iar cei rămași au fost făcuți robi.

Din aceasta, Apostolul trage încheierea (după Coresi) că – precum Idumeii nu s-au îndreptat, chiar dacă se pogorau cu neamul din Isav și, printr-însul, din Avraam – tot așa nici voi, Iudeii, nu vă veți îndrepta fără credința în Hristos, măcar de vă și pogorîți cu neamul din Avraam. Ci, precum Idumeii au slujit vouă, așa veți sluji și voi celor din „neamuri”, și *Vechiul Testament* va sluji celui nou. (n. aut.)

și Evreii împreună cu ele. Deci, la această nedumerire, Apostolul adună încă alte multe nedumeriri noi, cu adevărat neînțelese, ci pricepute doar de Dumnezeu. Și, mai întâi, îi arată pe gemenii pomeniți mai sus, pe Iacov și pe Isav. Căci, dintru aceștia doi, Iacov nu a fost ales pentru vreo faptă bună, și nici Isav nu a fost urât pentru faptele lui cele rele – fiindcă, aflându-se amândoi în pîntecele maicii lor, ei nu făcuseră vreun lucru bun sau rău. Ci, din înainte-hotărîrea și înainte-cunoștința lui Dumnezeu, unul (Iacov) a fost ales și iubit, iar celălalt (Isav) s-a urât – precum zice și Proorocul Maleahi, vorbind din partea lui Dumnezeu: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Isav l-am urât”²⁶⁹ – pentru ca totul să fie deplin al lui Dumnezeu și al înainte-hotărîrii și înainte-cunoștinței Lui. Și de ce să vorbim numai de aceștia? Atunci cînd toți Israilitenii au făcut acel idol al vițelului în muntele Horiv, și i s-au închinat, unii dintre dînșii au fost pedepsiți, iar alții nu. Sau împăratul Faraon, a fost împietrit la suflet cu adevărat, dar mai erau încă mulți alții la fel de împietriți ca dînsul. Atunci cum de a fost pedepsit numai el singur? Vezi că acestea sînt judecăți ale lui Dumnezeu, cu adevărat neînțelese de oameni, ci doar de El singur? Deci astfel este și alegerea „neamurilor” și lepădarea Evreilor, care nouă ni se pare afară de cuvînt, iar la Dumnezeu este prea-bincuvîntată și prea-adevărată. Aceasta este înțelegerea pe care o cuprind cuvintele Apostolului ce ne stau înaintea și cele următoare:

14 Ce vom zice așadar? Au doar este nedreptate la Dumnezeu? Să nu fie!

Fiindcă la Dumnezeu – zice – nu este nedreptate, apoi nici cu noi, cei din „neamuri” și Iudei, nu a fost nedrept Dumnezeu.

15 Căci îi zice lui Moisi: „Voi milui pe cine vreau să miluiesc și Mă voi îndura de cine Mă îndur” (Ieșirea 33:19).

Dumnezeiescul Apostol adaugă aici și altă zicere din *Scriptura cea Veche*, dovedind cu aceasta că doar Dumnezeu știe cine e vrednic de cinste și cine de

²⁶⁹ După Coresi, cei mai mulți dascăli arată cum Apostolul învață aici că începutul mîntuirii nu este din fapte, ci din dar. Nu sînt însă lepădate nici faptele, de vreme ce nimeni nu se mîntuiește fără de voie. Însă, din aceste cuvinte pe care le zice aici, Pavel mai mult leapădă faptele, fiindcă omul, ca om, este chemat către rău, și se vinde de către păcat și lucrează cele ale trupului, și ale lumii și ale diavolului, întunecîndu-se. Și numai atunci cînd povățuiește înainte darul poate omul a se îndupleca și a binevoi lumina darului. Așadar, Pavel leapădă faptele cînd ele sînt unite cu omul cel după fire, dar le primește cînd omul se învoiește cu darul și cu sfatul lui Dumnezeu și se povățuiește de acela. (n. aut.)

pedeapsă. Căci, deși Israilitenii au făcut toți laolaltă idolul vițelului și i s-au închinat în pustie – precum am zis mai sus – Dumnezeu pe unii din aceia i-a miluit, pe alții i-a pedepsit, iar pe alții i-a dat leviților și i-au junghiat. Și nici Moisi n-a știut pricina aceasta, Proorocul cel atât de mare și de apropiat de Dumnezeu. Iar tu, omule, vrei să știi pricinile și ceri seama de la Dumnezeu pentru ce au fost alși cei din „neamuri”, care erau păcătoși? Și – măcar că Pavel putea să spună pricina pentru care s-au ales „neamurile” iar Israilitenii s-au lepădat (ceea ce a arătat în altă epistolă, anume că Israilitenii au socotit să se îndrepteze din *Lege* și din faptele lor, iar „neamurile” au socotit să se îndrepteze doar din credință și din dar) – măcar că Pavel – zic – putea spune pricina aceasta, el o trece sub tăcere deocamdată, ca mai mult să astupe gurile iscoditorilor și să-i înduplece să nu caute vreo socoteală de la judecățile și iconomiile lui Dumnezeu.

16 Deci darul nu e al celui ce voiește, nici al celui ce aleargă, ci al lui Dumnezeu celui ce miluiește.

Isaac – zice – voia într-adevăr să blagoslovească pe Isav, și Isav alerga în câmp ca să capete vînat și, prin acela, să fie blagoslovit, precum e scris la *Facerea*: „A zis lui (Isaac lui Isav): Ieși în câmp și vînează-mi vînat! Și s-a dus Isav în câmp ca să vîneze pentru tatăl său” (*Facerea* 27:4, 5). Însă Dumnezeu, cu judecată dreaptă, a făcut să dobîndească blagoslovenia Iacov, fiindcă era vrednic de ea cu adevărat. Prin aceste cuvinte, se pare că Apostolul surpă stăpînirea de sine a omului [libertatea, n. m.], dar nu e așa. Ci – precum despre o casă s-ar zice că totul este al meșterului care a zidit-o, măcar că zidarul are nevoie de materiale și de oameni pentru a zidi – tot așa zicem și despre om că totul este al lui Dumnezeu, cu toate că Dumnezeu are trebuință și de voința și de osîrdia omului. Dar, fiindcă Dumnezeu isprăvește, și încununează și osîndește, atunci zicem că totul este al lui Dumnezeu.²⁷⁰

²⁷⁰ Coresi spune că Apostolul grăiește aici despre cel ce voiește și aleargă fără a avea însă dreapta credință și cunoștință. Pentru că cel ce aleargă așa nu se miluiește, iar cel ce aleargă cu dreaptă credință și cunoștință se miluiește. Iar Dumnezeu l-a miluit pe Iacov și i-a dat lui blagoslovenia lui Isav cu dreptate, fiindcă Iacov s-a făcut întîi-născut al lui Isaac, cumpărînd acest drept de la Isav pentru pîine și pentru puțină fiertură de linte, cum mărturisește *Scriptura* (*Facerea* 27).

Iar Isav mai înainte închipuia norodul Israilitean, iar Iacov pe cel din „neamuri” al Creștinilor. Iar mila cu care ne miluiește Dumnezeu este mîngîierea cea prin Mesia, că „după mila Sa – zice – ne-a mîntuit pe noi” (*Tit* 3:5). Căci voiesc și aleargă și Agareanul, și Evreul, și ereticul, dar în zadar, fiindcă nu au ca povățuitor darul și dumnezeiasca milă dăruită prin iconomia întrupării.

17 Căci Scriptura zice despre Faraon: „Chiar pentru aceasta te-am ridicat, ca să arăt întru tine puterea Mea și să se vestească numele Meu în tot pământul” (Ieșirea 9:16)

Precum – amintind despre Evreii ce au făcut idolul în pustie, *Scriptura* zice că unii au scăpat de pedeapsă, iar alții s-au pedepsit, așa cum am zis mai înainte, fiindcă singur Dumnezeu știe pe cei vrednici de mântuire ori de pedeapsă – tot astfel doar Faraon a cercat mînia lui Dumnezeu, cu toate că și mulți alții au fost împietriți ca dînsul. „Căci – zice Dumnezeu lui Faraon²⁷¹ – chiar pentru aceasta te-am ridicat”, adică: „pentru aceasta te-am adus în mijloc”, ca, prin tine, să se arate puterea Mea și astfel mulți alți împietriți și răi să se ferească, fiindcă „se va vesti numele Meu în tot pământul”, cum că sînt drept și puternic.

18 Așadar, Dumnezeu miluiește pe cine voiește, iar pe cine voiește, îl împietrește.

Aici, dumnezeiescul Apostol trage încheierea celor zise mai sus și hotărăște că nu se cuvine a cere cineva seama de la Dumnezeu, pentru că El miluiește pe cine voiește, precum pe Evreii care au făcut vițelul în pustie, pe care nu i-a pedepsit; iar pe cine voiește, îl împietrește, ca pe Faraon. Dar ce însemnează zicerea: „îl împietrește”? (Pentru că pare necuvenită.) Ascultă! Precum soarele înmoaie ceara, dar întărește lutul – nu de sine, ci pentru osebita materie a cerii și a lutului – tot așa se zice că Dumnezeu a împietrit inima cea de lut a lui Faraon. În ce chip? Prin îndelunga Sa răbdare. Pentru că, răbdîndu-l

Și, prin zicerea: „(...) mai înainte de a face Isav și Iacov ceva bun sau rău”, Apostolul arată că mîntuirea nu urmează faptelor omului, ci pururea vecuitoarei voințe, și înainte-cunoștinței și înainte-hotărîrii lui Dumnezeu, Care hotărăște mai înainte de fapte, fiindcă Dumnezeu mai înainte cunoaște faptele cele bune ce or să se facă, și nu faptele săvîrșite firesc, ci precum vor urma darului ce le va povățui. (n. aut.)

²⁷¹ Coresi spune că „te-am ridicat” e în loc de: Te-am pus împărat (ori: „te-am ținut”) și te-am lăsat să folosești tirania asupra norodului Meu, ca să-Mi arăt puterea prin minunile Mele. Iar Teodorit tâlcuiește așa: „Acest «te-am ridicat» e în loc de: Ți-am îngăduit să dobîndești împărăția și, putînd a te opri, nu te-am oprit, mai înainte văzînd folosul ce va fi celor buni.” Vezi aici, cititorule, că acest cuvînt al Domnului s-a adevărit prin fapte. Căci – prin cele zece bătai și prin afundarea în Marea Roșie, cu care l-a pedepsit Dumnezeu pe Faraon – s-a auzit și s-a vestit numele Lui în tot pământul. Pentru aceasta zicea Moisi: „Auzit-au «neamurile», și s-au întăritat (ori s-au înfricoșat), chinuri de dureri i-au cuprins pe cei din Filisteia. Atunci au crezut domniei Domnului și stăpînitorii Moavitenilor, tremur i-a cuprins și i-a topit pe toți cei ce locuiesc în Hanaan” (Ieșirea 15:14, 15). Zicea încă și Raav curva către iscoade: „Știu că Domnul v-a dat vouă pământul acesta, căci a căzut frica voastră peste noi auzind că a uscat Domnul Marea Roșie înaintea feței voastre cînd ieșeați din Egipt. Și, auzind, ne-am înspăimîntat în inimile noastre, și nu mai este duh întru nici unul din noi în fața voastră” (Iisus Navi 2:9-11). (n. aut.)

îndelung, l-a făcut mai împietrit, precum, de pildă, dacă cineva ar avea un rob viclean și rău, și nu l-ar pedepsi, ci ar folosi către dînsul iubirea de oameni, l-ar face mai rău decît era înainte. Nu doar că stăpînul l-ar învăța răutatea, ci pentru că robul se folosește de iubirea de oameni a stăpînului său spre înmulțirea răutății sale, defăimîndu-i bunătatea.²⁷²

19 Îmi vei zice deci: Pentru ce mai învinuiește, căci voii Sale cine îi stă împotrivă?

Așa cum am zis de multe ori, sfîntul Apostol se silește în tot chipul să arate că iconomiile și judecățile acestea Îi sînt cunoscute doar lui Dumnezeu. De aceea, adună multe nedumeriri din toate părțile, și nu le dezleagă, ca să-i strîmtoreze pe auzitori și iscoditori și să-i încredințeze că acestea sînt neînțelese și necuprinse de minte. Deci, aici, vine cu o împotrivire și nedumerire la cele zise de el mai înainte și spune așa: Dacă Dumnezeu îl împietrește pe cel ce voiește, de ce mai muștră și învinuiește pe cel ce greșește? Căci cine poate sta împotriva voii Lui? Dumnezeu a voit și a împietrit pe Faraon ori pe vreun altul; din această pricină, acela pe care l-a împietrit a greșit. Deci, de ce îl ceartă și îl muncește pe cel împietrit de El? Iată dar împotrivirea și nedumerirea pe care o ridică Apostolul ca să arate că acestea sînt nedumerite și înțelese doar de Dumnezeu. De aceea nici nu dezleagă neînțelegerea aceasta, ci astupă gura celui ce nu se dumirește și îi zice:

20 Deci dar²⁷³ – o omule! – tu cine ești, cel ce răspunzi împotriva lui Dumnezeu?

Vezi, iubitele, că marele Apostol oprește și înfrînează iscodirea cea fără de vreme și de prisos a mult-iscoditorilor? Prin aceasta vrea să-i învețe pe

²⁷² Iar Meletie Pigas zice așa: „Nu împietrește inima Dumnezeu, Cel ce poruncește a tăia împrejur inima, Cel ce înfruntă tăria cerbicei pretutindeni, Cel ce pune inimi de carne în oameni (adică înmoaie). Că, de-ar fi împietrit Dumnezeu inima lui Faraon, ca acela să cadă, ar fi însemnat că răutatea aceasta a făcut-o Însuși Dumnezeu, adică Cel ce a dat pricina răutății, aprinzînd răutatea. Și, dacă Pavel L-ar fi știut pe Dumnezeu împietritor de inimi, cum ar mai fi sfătuit, zicînd: «Nu vă împietriți inimile voastre»? Ori, mai ales, cum ar fi poruncit aceasta chiar Dumnezeu? – cînd zice despre Sine, prin David și prin Pavel, așa: «Astăzi, de veți auzi glasul Lui, să nu vă împietriți inimile voastre!» (Evrei 3:7, 8). Însă acestea și cele ca acestea – precum este și cea zisă de Isaia, că: «Ne-ai rătăcit din calea Ta și ai împietrit inimile noastre ca să nu ne temem de Tine» (capitolul 63:17) – nu spun că Dumnezeu săvîrșește acestea, ci numai îngăduie a se săvîrși” (cartea întâi despre creștinism). (n. aut.)

²⁷³ Zicerea: „deci dar”, alcătuită din două conjuncții, vrea să zică: „apoi” sau: „cu adevărat”. (n. aut.)

oameni să cunoască ce este Dumnezeu și ce este omul: anume că Dumnezeu este întrutot-înțelept și drept și toate le știe cu înțelepciunea Sa și le economisește cu dreptatea Sa; iar omul este prea-neputincios cu mintea și nu înțelege judecățile cele nepricepute și drepte ale lui Dumnezeu. Și întreabă: Tu cine ești – o omule? Ești tu împreună-părtaş și împreună-împărțitor al stăpînirii lui Dumnezeu? Ești tu oare judecător al iconomiilor acelora pe care se cuvine ori nu a le face Dumnezeu? Fiindcă a cerceta cineva că ceva se cădea a se face așa ori altfel este însușire a unuia ce răspunde și stă împotriva marelui Dumnezeu. Iar cel ce se teme de Dumnezeu nu se cuvine a judeca așa, ci trebuie să se înduplece fără iscodire la cele ce se fac de întrutot-înțeleapta pronie a lui Dumnezeu, în orice chip s-ar face.

Au doar va zice făptura Celui ce a făcut-o: De ce m-ai făcut așa?

*21 Au doar nu are stăpînire olarul asupra lutului, din aceeași frămîntătură a face un vas spre cinste, iar altul spre necinste?*²⁷⁴

Apostolul a folosit pilda aceasta nu pentru ca să ridice stăpînirea de sine a oamenilor [libertatea, n. m.], nici ca să ne facă trîndavi și nemișcați precum cele neînsuflețite, ci – așa cum am zis mai înainte – ca să ne învețe cum se cuvine a ne supune lui Dumnezeu, arătînd covîrșitoare tăcere, ascultare și smerenie iconomiilor pe care le face. Pentru că – precum zice – olarul face, din același lut, vasele pe care le voiește, unele spre întrebuințare cinstită, iar altele spre întrebuințare ne-cinsită, și nici unul din vasele acestea nu-i grăiește împotrivă. Tot așa și Dumnezeu, din același neam al oamenilor, pe unii îi cîntește și-i slăvește, iar pe alții îi pedepsește și îi ne-cîntește. De aceea tu, omule, nu iscodi lucrul acesta, ci închină-te numai și urmează lutului și vase-

²⁷⁴ Apostolul a luat zicerea de la Isaia, care spune: „Au nu vă veți socoti precum lutul olarului? Au zice-va făptura Celui ce a făcut-o: Nu Tu m-ai plăsmuit! Sau lucrul, Celui ce l-a făcut: Nu mai făcut înțelepțește!” (capitolul 29:16).

Dar bagă de seamă că – după înțeleptul Meletie Pigas – unii, cum sînt maniheii și calvinii, s-au rătăcit din aceste cuvinte ale Apostolului și au socotit că Dumnezeu, vrînd a desluși și a înainte-hotărî toată frămîntătura oamenilor, pe unii i-a făcut spre cinste, iar pe alții spre necinste. Căci – zic ei – dacă olarul, din același lut, face unele vase spre cinste, iar altele spre necinste, atunci înseamnă că Dumnezeu pe unii oameni îi hotărăște dinainte spre mîntuire, iar pe alții spre pieire. Socoteală care este hulitoare și eretică, fiindcă Dumnezeu nu înainte-hotărăște, nici nu face pe vreunul necinstit și spre pieire, ci fiecare se face așa pe sine însuși, după a sa alegere. Arătînd aceasta, Apostolul scria către Timotei: „Întru o casă mare nu sînt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut; și unele sînt spre cinste, iar altele spre necinste”; iar mai departe zice: „Deci, de se va curăți careva din acestea, va fi vas spre cinste, sfințit și trebuitor stăpînului, gătit spre tot lucrul bun” (2 Timotei 2:20) – învățînd prin aceasta să cunoaștem stăpînirea de sine [libertatea, cum ziceam, n. m.]. (n. aut.)

lor celor de lut! Și, precum lutul urmează mînii olarului, așa și tu urmează voii și judecății lui Dumnezeu, Celui ce toate le economisește! Să știi însă – o cititorule! – că – precum la vasele de lut nu lutul face a fi unele dintre dînsese cinstite iar altele ne-cinstite, fiindcă lutul este unul și același la toate vasele, ci osebirea o face întrebuițarea lor de către oameni – tot așa se întîmplă și la oameni. Pentru că nu firea omenească îi face pe unii să se răsfețe, iar pe alții să se muncească; ba, fiindcă firea este una și aceeași la toți oamenii, ci libertatea alegerii este cea care face această osebire.

22 Și ce este dacă Dumnezeu, vrînd a-Și arăta mînia și a-Și face cunoscută puterea, a suferit cu îndelungă-răbdare vase de urgie gătite spre pierzare,

23 și ca să-Și facă cunoscută bogăția slavei Sale către vasele de milă, pe care le-a pregătit spre slavă?

24 Adică pe noi, pe care ne-a și chemat, nu numai dintre Iudei, ci și din „neamuri”,

După ce a astupat gurile acelor care se apucă să iscodească judecățile lui Dumnezeu, Apostolul dezleagă acum nedumeririle și zice cu înțelepciune că „vas de urgie” era Faraon, adică cel ce aprindea urgia lui Dumnezeu cu împietrirea sa. Deci pe acesta „l-a suferit” Dumnezeu, adică l-a răbdat, pentru că a arătat îndelungă-răbdare pentru răutatea lui²⁷⁵; iar Faraon a folosit această îndelungă-răbdare a lui Dumnezeu spre mai multă împietrire și s-a făcut de voia sa vas primitor de urgie și de mînie dumnezeiască și gătît spre pieire. Pentru că el nu a lăsat nelucrătoare nici o apucătură din acelea ce erau spre pierzarea sa, ci a săvîrșit toate cîte erau spre stingerea sa. Sau, zicerea: „a suferit” se înțelege în loc de: „a adus pe Faraon în mijloc”, ca, de nu se va îndrepta cu iubirea de oameni și îndelunga-răbdare, să-l pedepsească Dumnezeu, și așa să-Și arate puterea Sa și dreptatea, pentru ca să se îndrepteze ceilalți care vor auzi aceasta.

Deci – precum, bătîndu-l pe Faraon, care de sine-și s-a făcut vas de urgie, Dumnezeu a arătat dreptatea și puterea Sa – tot așa, miluindu-i pe cei din „neamuri”, care păcătuiseră mult (pentru că ei s-au făcut vrednici de milă), Dumnezeu a arătat bogăția slavei Sale. Și nu a zis că a arătat bogăția iubirii Sale de oameni, ci a „slavei Sale”, pentru că aceasta este slava desăvîrșită a lui Dumnezeu, a milei Lui adică. Iar pe aceasta: „pe care le-a pregătit”,

²⁷⁵ Înțeleptul Teodorit aduce și pildă la aceasta, zicînd: „La fel cum nu doctorii fac vipe-rele, dar dintru acestea gătesc doctorie folositoare bolnavilor, tot așa nici Dumnezeu nu voia a-l împărtăși pe Faraon de bătaie. Dar, fiindcă el s-a povîrnit spre multa sălbăticie ca de fiară, a adus asupra lui toate felurile de bătaie și a arătat tuturor oamenilor puterea Sa. (n. aut.)

Apostolul a zis-o în loc de: „le-a înainte-cunoscut”.²⁷⁶ Și nu a zis că i-a miluit pe toți cei din „neamuri”, ci: „din «neamuri»”, adică pe unii dintr-înșii. De aceea, nu te sminti tu, Iudeule, căci, iată, și cei din „neamuri”, unii se miluiesc, iar alții nu se miluiesc.

25 precum zice și întru Osie: „Chema-voi «norod al Meu» pe cel ce nu este norodul Meu, și «iubită» pe cea care nu este iubită” (capitolul 2:25);

26 „și, în loc de a li se zice lor: Voi nu sînteți norod al Meu, li se va spune: Voi sînteți fiii Dumnezeului celui viu” (Osie 2:1, 2).

Pentru ca să nu zică Iudeii: O Pavele, ne amăgești cu cele pe care le zici — Apostolul aduce martor pe Proorocul Osie, care strigă: Voi numi „norod al Meu” pe acela ce nu este norod al Meu, și „iubită a Mea” pe cea care nu este iubită Mea! Și care altul nu era norod al lui Dumnezeu, în afară de „neamuri”? Sau care nu era iubită a Lui, afară de adunarea „neamurilor”? Iar „neamurile” s-au făcut nu numai norod al lui Dumnezeu și iubite ale lui Dumnezeu, ci, ceea ce e mai mare, s-au făcut și „fiii Dumnezeului celui viu”. Și — dacă cineva ar zice că acest cuvînt s-a spus pentru Iudeii care mai înainte s-au arătat nemulțumitori, iar apoi s-au primit de către Dumnezeu — zicerea aceasta ar fi fără tărie. Fiindcă, dacă s-a întîmplat aceasta cu Iudeii, de ce nu s-ar fi întîmplat același lucru și cu „neamurile”, și unii dintre dînșii, arătîndu-se necredincioși, să fie lepădați, iar alții, venind la credința lui Hristos, să fie primiți?

27 Iar Isaia strigă pentru Israil: „Chiar de ar fi numărul fiilor lui Israil ca nisipul mării, doar rămășița se va mîntui,

Pavel nu s-a mulțumit doar cu Osie, ci-l aduce martor și pe Isaia, care „strigă”, adică propovăduiește cu îndrăzneală și nu se sfiește. Și ce propovăduiește? Că nu se vor mîntui toți Israilitenii, ci numai cei vrednici, că aceasta însemnează „rămășița”, adică cei aleși, pe care i-a lăsat și i-a osebit Dumnezeu ca fiind vrednici a se mîntui. Și, zicînd împreună cu Proorocul aceasta: „ca nisipul mării”, Apostolul le aduce aminte Iudeilor de făgăduința cea veche pe care a făcut-o Dumnezeu lui Avraam, că va înmulți sămînța lui ca nisipul mării, făgăduință de care Iudeii s-au făcut nevrednici. Nu vă tulburați așadar —

²⁷⁶ Așa a tîlcuit zicerea: „a pregătit” și Teodorit. Iar aceasta: „cele pe care le-a pregătit spre slavă”, arată dumnezeiasca înainte-cunoștință, ceea ce a zis și întru cele de mai înainte, anume că „pe care i-a înainte-cunoscut, i-a și hotărît a fi de un chip cu chipul slavei Fiului Său” (Romani 8:29). (n. aut.)

o Iudeilor! – că s-ar fi făcut mincinoasă făgăduința lui Dumnezeu, căci, iată, Proorocii au proorocit că nu toți Iudeii se vor afla vrednici de mîntuire, ci doar unii din ei. (Vezi cum tâlcuiește aceasta Teologul Grigorie, în subînsemnarea zicerii: „de care lumea nu era vrednică” (*Evrei 11:38*.)

28 împlinind și scurtînd cuvîntul întru dreptate, căci cuvînt scurt va face Domnul pe pămînt” (Isaia 10:22).²⁷⁷

Aici, Pavel arată în ce chip se va mîntui rămășița celor aleși ai lui Israil. Și zice că nu e nevoie a osteni cineva, ticăloșindu-se cu faptele cele mult-ostenitoare ale *Legii* celei vechi, fiindcă Dumnezeu, scurtînd cuvîntul credinței întru dreptate în tot pămîntul, va îndrepta pe aceia ce-l vor primi în inima lor. Fiindcă – precum zice tot Pavel – „de vei mărturisi cu gura ta că Iisus este Domn și Dumnezeu, și cu inima ta vei crede că Dumnezeu L-a sculat din morți după firea Sa omenească, te vei mîntui” (*Romani 10:9*). Acesta este cuvîntul cel „scurtat”, adică puținele cuvinte ale credinței.

29 Și, precum mai-nainte a zis Isaia: „De nu ne-ar fi lăsat sămînță Domnul Savaot, ne-am fi făcut ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora” (capitolul 1, stih 4).

²⁷⁷ Bagă de seamă că – precum zice marele Vasilie în tâlcuirea la *Isaia* – „Apostolul Pavel a schimbat unele cuvinte ale zicerii acesteia, iar altele le-a lăsat așa cum erau tălmăcite. Căci, fiind Evreu și știutor de carte evreiască, nu a urmat tălmăcirii celorlalți, ci a tălmăcit zicerea aceasta din *Biblia* evreiască precum a socotit.”

Și dumnezeiescul părinte adaugă acestea, zicînd: „Și care este «rămășița» care se va mîntui? Cei care împlinesc cuvîntul scurtîndu-l întru dreptate, căci cel ce cuprinde toată însemnarea *Legii* și rînduirea proorocească în puținele cuvinte ale *Evangheliei* și lucrează ceea ce a primit de la Domnul, acela se va mîntui. Căci toată *Legea* și Proorocii atîrnă întru aceste două porunci: «Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău!» și «Să iubești pe aproapele tău ca pe sine-ți!» Iar cei ce împlinesc cuvîntul și îl înfăptuiesc, scurtîndu-l oarecum întru aceste prea-scurte porunci, aceia sînt «rămășița» ce se va mîntui. Și mai este și aceea: «Toate cîte voiți să vă faceți vouă oamenii, asemenea faceți și voi lor, că aceasta este *Legea* și Proorocii» (*Matei 7:12*). Vezi așadar tot cuvîntul «îndeplinit și scurtat întru dreptate»? «Căci cuvînt scurt va face Domnul» pentru toată lumea. (Apostolul a zis însă că Domnul va face aceasta „pe pămînt”, și tot așa au tălmăcit și Simmah [tălmăcitor al *Vechiului Testament*, n. m.] și Teodotion [la fel, n. m.]: „în mijlocul a tot pămîntul”, n. aut.) Căci Hristos-Dumnezeu a scurtat poruncile cu anevoie de luat aminte ale *Legii* – să nu te atingi, nici să guști, nici să pipăi, adică rînduielile despre sărbători, despre zile, despre arderile de tot, despre spălare, despre curățire – întru o încheiere scurtă și lesne de luat aminte, anume în aceste două porunci ale dragostei și întru zicerea: «Toate cîte voiți a vă face vouă oamenii, asemenea faceți și voi lor, că aceasta este *Legea* și Proorocii» – ca să nu rămîină nici un prilej de pricinuire celor ce nu viețuiesc după *Evanghelie*.” (n. aut.)

După ce mai sus a arătat cum se va mîntui rămășița lui Israil, Apostolul tălmăcește acum arătat ce anume este rămășița aceasta. Și zice că e ceea ce a lăsat Dumnezeu ca o sămînță aleasă și ca un aluat dospit – căci zicerea: „a lăsat” a înțeles-o în loc de: „a ales”. Căci – zice – de nu ar fi păzit Dumnezeu sămînța aceasta, tot neamul Evreilor ar fi pierit ca Sodoma și Gomora, fiindcă eram osîndiți de păcatele noastre întocmai cu aceia.²⁷⁸

30 Ce vom zice deci? Că „neamurile”, care nu alergau după dreptate, au dobîndit dreptatea, însă dreptatea din credință;

31 iar Israil, ce gonea după legea dreptății, nu a ajuns la legea dreptății.

Aici, dumnezeiescul Apostol aduce dezlegarea cea prea-arătată a nedumeririlor de mai înainte și arată din care pricină au fost primite de Dumnezeu „neamurile”, iar Israilitenii au fost lepădați. Și zice că „neamurile” s-au îndreptat fiindcă și-au luat dreptatea din credința în Hristos, iar Israilitenii, fiindcă „gonesc – adică aleargă – căutînd legea dreptății”, adică dreptatea din fapte, nu au ajuns a se îndrepta, fiindcă legea cea din fapte nu poate să îndrepteze pe om.

32 Pentru ce? Pentru că nu o căutau din credință, ci ca din faptele Legii.

Zice: Întrebi, omule, pentru care pricină nu s-au învrednicit a se îndrepta Israilitenii, deși se sileau foarte să se îndrepteze? Înțelege că ei nu căutau a se îndrepta din credința în Hristos, ci „ca din faptele Legii”. Iar din faptele Legii nu se va îndrepta nici un om. Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis: „din fapte”, ci: „ca din fapte”, ca să arate că Evreii nu purtau grijă cu adevărat nici de faptele Legii, ci le făceau întru fățarnicie.

33 Și s-au poticnit de piatra poticnirii, precum este scris: „Iată, pun în Sion piatră de poticnire și piatră de sminteală, și tot cel ce va crede într-însa nu se va rușina” (Isaia 28:16).

De piatră se împiedică cel ce cascade gura și nu ia aminte înaintea sa, ci se uită la alte lucruri. Iar Evreii aceasta au pățimit, căci, căscînd gura și privind la Lege, s-au împiedicat de Hristos, adică nu au crezut în Hristos. Iar Hristos

²⁷⁸ După tîlcuirea dumnezeiescului Chiril, „sămînța” pe care a lăsat-o Domnul sînt puținii Israiliteni care s-au mîntuit, dintre care cea dintîi este Născătoarea de Dumnezeu, și apoi Apostolii. Sau, „sămînța” este Hristos, precum a zis Fotie (la Coresi). (n. aut.)

nu Se numește „piatră de poticnire” și „piatră de sminteală” de la Sine-Și, ci de la sfârșitul și de la isprava celor care nu au crezut într-Însul.²⁷⁹ Pentru că Hristos, de Sine-Și, S-a pus piatră de temelie și de întărire pentru toată Biserica credincioșilor, și nici unul din cei ce cred într-Însul – ori păgîn de ar fi, ori Evreu – nu va fi rușinat. De aceea, credința este cea care lucrează totul și îndreptează pe om, iar nu faptele *Legii*.

CAPITOLUL X

1 Fraților, bunăvoința inimii mele și rugăciunea mea către Dumnezeu pentru Israil este spre mîntuire.

Fiindcă urmează să-i mustre pe Evrei, Apostolul îi înmoaie mai înainte cu cuvinte dulci, ca să nu socotească ei că vorbește din patimă și vrajbă. Ce le zice însă? Că: Bunăvoința, adică voia mea cea dintîi și dorul cel mai fierbinte al inimii mele, încă și rugăciunea mea către Dumnezeu pentru voi, cei de un neam cu mine, este nu numai de a vă mîntui de muncă, ci și de a vă mîntui într-împărăția lui Dumnezeu. Atunci, cum aș fi vrăjmaș al vostru, dacă mă rog lui Dumnezeu pentru mîntuirea voastră?

2 Căci mărturisesc pentru dînșii că au rîvna lui Dumnezeu, dar nu după cunoștință.

3 Căci, necunoscînd dreptatea lui Dumnezeu și căutînd să stea dreptatea lor, nu s-au supus dreptății lui Dumnezeu.

La început, se pare că Pavel face har Evreilor, pentru ca să-i înmoaie. Căci – zicînd că „au rîvnă pentru Dumnezeu, dar nu după cunoștință” – îi arată că sînt vrednici mai mult de milă, decît de osîndă și de muncă. Căci rîvnesc cu adevărat pentru *Legea* dată lor de Dumnezeu, însă rîvna lor nu este într-ucunoștință, fiindcă nu vor să știe că *Legea* a încetat și s-a făcut nelucrătoare.

Astfel, la începutul capitolului acesta, se pare că Pavel face har Evreilor, precum ziceam. Trecînd însă mai jos, el arată iubirea lor de stăpînire de sine, fiindcă Evreii caută să-și întărească dreptatea lor, adică pe cea din *Lege*, pe cea săvîrșită din ostenele și faptele lor, care a căzut și mai mult nu poate sta. Și, „căutînd a pune să stea” această dreptate căzută, nici pe aceasta nu au

²⁷⁹ De aceea a zis Domnul: „Piatra pe care nu au luat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. (...) Cine va cădea asupra ei se va zdrobi; iar peste cine va cădea ea, îl va sfărîma” (*Matei* 21:42, 44). (n. aut.)

pus-o, nici dreptății lui Dumnezeu nu s-au supus. Iar a încerca să faci să stea cea desăvârșită căzută și a te zbughina în zadar întru aceasta este semn de mândrie și de socoteală iubitoare de stăpânire de sine și de biruire, ori – mai bine a zice – de socoteală nebună. Iar „dreptatea lui Dumnezeu” este aceea din credință, pentru că nu are dureri ale noastre, ci totul este al darului lui Dumnezeu.

4 Căci sfârșitul Legii este Hristos, spre îndreptarea a tot cel ce crede.

Fiindcă mai sus Apostolul a numit chiar dreptate pe aceea din *Lege*, Evreii creștinați ar fi putut să zică așa: Înseamnă deci că noi am făcut fărădelege pentru că am lăsat dreptatea aceasta! De asemenea, Evreii ce nu au crezut în Hristos ar fi putut să zică și ei: De vreme ce aceea din *Lege* este chiar dreptate, deși nu am săvârșit-o acum, negreșit o vom săvârși cândva! De aceea, aici, Apostolul răstoarnă și oprește aceste două împotriviri, zicând că „Hristos este sfârșitul *Legii*”, fiindcă Hristos a săvârșit ceea ce voia *Legea*, dar nu putea săvârși: anume faptul de a îndrepta pe om. Așadar, să nu zici tu, Creștin Evreu, că ai nelegiuیت fiindcă ai lăsat credința cea în *Lege*, căci chiar prin credința în Hristos ai văzut împlinite întru sine-ți voia și scopul *Legii*. La fel, nici tu, Evreule care încă nu ai crezut, nu nădăjdui că vei împlini cândva dreptatea *Legii*, fiindcă numai Hristos este plinitorul îndreptării acesteia. De aceea, dacă vrei să dobândești îndreptarea, câștigă-L pe Hristos prin credință, și vei câștiga totul!²⁸⁰

5 Căci Moisi scrie despre dreptatea care este în Lege că „omul ce va face acestea viu va fi într-însele” (Leviticul 18:5).

Aici, Apostolul adeverează ceea ce a zis mai sus, anume că, ceea ce nu a putut săvârși *Legea*, a săvârșit Hristos. Și zice că Moisi legiuiește să se îndrepteze omul cu faptele *Legii*, dar nici un om nu s-a aflat să le împlinească. De aceea, nu este cu putință a se îndrepta cineva în *Lege*.

6 Iar despre dreptatea din credință grăiește așa: „Să nu zici întru inima ta: Cine se va sui în cer” ca să coboare pe Hristos,

²⁸⁰ Grigorie Dialogul (în cuvîntul la *Iezechia*) zice că Hristos este „sfârșitul *Legii*” fiindcă a desăvârșit *Legea* cea veche. Iar Hrisostom zice că Hristos este „sfârșitul *Legii*” fiind ținta și scopul pentru care s-a dat *Legea* (la Coresi). Teodorit adaugă că credința întru Domnul nu este împotriva *Legii*, ci foarte învoită cu ea, căci *Legea* ne-a povățuit la Stăpînul Hristos. Deci abia cel ce crede în Stăpînul Hristos împlinește scopul *Legii*. Și bine a zis Apostolul: „tot ce-luia ce crede”, cuprinzînd împreună toată firea oamenilor, căci – ori Elin de ar fi, ori barbar – de va crede, se împărtășește de mîntuire. (n. aut.)

7 „sau cine se va pogori întru adânc” (Deuteronomul 30:12) ca să ridice pe Hristos din morți?

8 Dar ce zice? „Aproape este de tine graiul, în gura ta și întru inima ta” (Deuteronomul 30:14) – adică cuvântul credinței pe care îl propovăduim.

9 Căci, de vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede întru inima ta că Dumnezeu L-a sculat pe El din morți, te vei mântui.

Fiindcă – zice – ai învățat – o, Evreule! – că faptele *Legii* nu pot să îndrepteze pe om, ascultă acum cum putem a ne îndrepta în Hristos, cu înlesnire și fără osteneală, pentru că îndreptarea întru Hristos cere doar credință din inimă și mărturisire din gură.

E nevoie însă a tâlcui graiurile acestea mai pe larg. Astfel, zicerea: „Cine se va sui în ceruri, și cine se va pogori întru adânc?” e luată de Apostol de la Moisi și unită după marea sa înțelepciune apostolească. Pentru că, după slovă, Moisi a zis acestea: Porunca lui Dumnezeu se află înaintea ochilor tăi – o Evreule! – și nu trebuie nici să te sui în cer ca să o afli, nici să te pogori întru adânc ca să o ieși, nici să treci oceanul și părțile depărtate ale mării; ci ea se află lângă tine, în lăuntru, în gura ta și în mintea ta. Fiindcă, prin *Lege*, Dumnezeu ți-a arătat toate cele cuvenite ție. Deci se vede că Moisi zice acestea după slovă. Iar marele Pavel a luat aceste graiuri și le-a unit la Hristos, zicând: Să nu te îndoiești – o omule! – nici să zici în sine-ți: Cum S-a pogorât Hristos din ceruri și S-a întrupat? Sau cum, după ce a murit, S-a sculat dintru adânc, adică dintru cele mai de jos locuri ale pământului? Ci crede că S-a pogorât, și S-a întrupat, și, după ce S-a îngropat, S-a sculat din morți și iarăși S-a suit la ceruri. „Căci nimeni – zice – nu s-a suit în ceruri, fără numai Cel ce S-a pogorât din ceruri” (Ioan 3:13). Pentru că Dumnezeu L-a sculat pe El din morți după firea Sa omenească,²⁸¹ încât – atît din dumnezeiasca vrednicie a lui

²⁸¹ Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuiește aceasta așa: „Nu trebuie a-L căuta pe Domnul în afară, ci întru sine. Și se cuvine a-L căuta pe El prin credința cea făptuitoare. Căci – zice – «aproape de tine este graiul, în gura ta și în inima ta, adică cuvântul credinței», fiindcă graiul celui ce caută este Însuși Hristos” (capitolul 35 al sutei a doua din cuvintele teologice). Și iarăși: „Să nu ne deznădăjduim de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, crezînd că nu ar ajunge pînă la noi din pricina înălțimii dumnezeieștii nemărginiri, pe care noi nu o putem înțelege; nici, aducîndu-ne aminte de adîncul nemărginit al căderii noastre pricinuite de păcat, să nu fim necredincioși, crezînd că nu se face învierea faptei bune omorîte întru noi. Căci amîndouă sînt cu putință lui Dumnezeu: și a Se pogori, luminînd mintea noastră prin cunoștință; și împreună cu Sine a ne înălța prin faptele dreptății, înviind iarăși fapta bună dintru noi.”

Iar marele Vasilie – tâlcuind zicerea: „Cere un semn de la Domnul, întru adânc ori întru înălțime” (Isaia 7:11) – zice: „De vreme ce Cuvîntul S-a făcut trup, prin zicerea: «întru

Dumnezeu-Tatăl care L-a sculat, cât și de Sine-Și – poți să crezi cu înlesnire. Așadar, ce alta este mai lesne decât aceasta, când în gura și în inima ta ai mîntuirea ta? Dar, ca să nu se arate că credința este un lucru defăimat pentru înlesnire, Apostolul arată că asupra ei se scoală și îi dau război cugetări de necredință. Și trebuie a sta împotriva acelor și a ne lupta cu bărbăție și cu credință neîndoită, căci zice: Să nu te îndoiești în inima ta, nici să gîndești cât de puțin vreo înțelegere de necredință și îndoială!

***10 Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire.*²⁸²**

Pentru credința desăvîrșită și pentru mîntuire trebuie – zice – amîndouă: și inima, și gura. Căci ce folos este dacă cineva crede în ascuns cu sufletul și cu inima sa, dar nu mărturisește cu gura înaintea oamenilor ceea ce crede? Căci credința din inimă și din minte numai îndreptează pe om, dar mîntuirea desăvîrșită se află întru mărturisirea gurii. Căci credința strălucește când este unită cu mărturisirea, fiindcă atunci, auzind, se folosesc mai mulți oameni.²⁸³ Mai

adînc», proorocia însemnează pămîntul și trupul luat dintr-însul; iar prin zicerea: „întru înălțime”, însemnează Cuvîntul cel ceresc. [...] Ori, poate, «adîncul» însemnează pe cele prea-de jos ale iadului, iar «înălțimea», locul cel mai presus de ceruri.

Și Apostolul zice iarăși: «Aproape de tine este graiul, în gura ta și în inima ta». Iar Domnul nostru zice și El: «Împărăția lui Dumnezeu este în lăuntrul vostru» (*Luca* 17:21). Deci cele bune, prin care ne este mîntuirea, sînt aproape de noi și în lăuntrul nostru, iar cele potrivnice vin asupra noastră de departe, aflîndu-se afară de noi. Căci păcatul nu se află întru alcătuirea noastră, ci a venit asupra-ne în urmă.” (în tîlcuirea capitolului 10 la *Isaia*). (n. aut.)

²⁸² Marele Vasilie tîlcuiește aceasta așa: „Fiindcă – după Apostolul – «cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire», lucrarea amîndorura arătînd deplinătatea, Domnul le cere pe amîndouă: și lucrarea gurii, și cugetarea inimii. Căci, de nu va fi binele în inimă, cum ar scoate comoara pe gură cel ce nu o are întru ascuns? Iar de are cineva cele bune în inimă, dar nu le vestește cu cuvîntul, ca și cum s-ar teme să nu-și sfințească cumva limba, i se va zice lui aceea: «Înțelepciune ascunsă și comoară nearătată! Ce folos e întru amîndouă?» (*Iisus Sirah* 20:31) (în tîlcuirea *Evangheliei lui Matei* 10:32). Pentru aceasta a zis și Domnul: „Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, voi mărturisi și Eu pentru el înaintea Părintelui Meu cel ceresc. Iar cine se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Părintelui Meu ce e în ceruri” (*Matei* 10:32). Zice și Teodorit: „Ai trebuință de amîndouă: și de credință adevărată și încredințată, și de mărturisire făcută cu îndrăzneală, ca și inima să se împodobească cu neîndoirea credinței, și limba să strălucească, propovăduind adevărul fără frică.” (n. aut.)

²⁸³ De aceea a zis și Coresi că ținerea și creșterea dreptății se face prin mărturisirea gurii. Și adeverează aceasta mucenicul Gordie, zicînd – după marele Vasilie – către cei ce-l munciau: „De ce zăboviți? De ce v-ați oprit? Să se zgîrie trupul, să se răsucescă mădularele, să se schingiuiască oricum ați voi! Nu-mi veți putea lua nădejdea fericirii! Căci, oricît veți întinde muncile,

trebuitoare este însă inima decât gura, pentru că mulți oameni mărturisesc pe Hristos numai cu gura, în chip fățarnic, dar inima lor este departe de El, precum este scris: „Norodul acesta se apropie de Mine cu gura lui și cu buzele Mă cinstește, iar inima lui este departe de Mine” (*Isaia 29:13*).

11 Căci zice Scriptura: „Tot cel ce va crede într-Însul nu se va rușina”
(*Isaia 28:16*).

12 Căci nu este osebite între Iudeu și Elin, fiindcă Același este Domnul tuturor, îmbogățind pe toți cei ce-L cheamă pe El.

13 Căci „oricine va chema numele Domnului se va mântui” (*Ioil 3:5*).

Fiindcă mai sus a zis că Hristos Se crede cu inima și Se mărturisește cu gura, Apostolul aduce acum mărturie din *Scriptură* pentru amândouă: și pentru credința din inimă, și pentru mărturisirea cu gura. Astfel, zicând că „tot cel ce crede într-Însul nu se va rușina”, a arătat credința din inimă, prin care cel ce crede se îndreptează și nu va fi rușinat. Apoi, zicând că „oricine va chema numele Domnului se va mântui”, a arătat și mărturisirea cu gura, care pricinuieste mântuirea. Deci, orice om – ori Evreu de ar fi, ori Elin și păgîn – este primit la Dumnezeu, fiindcă El este unul și același Domn al tuturor oamenilor. Și „îi îmbogățește”, adică bogăția Lui o are întru toți cei ce-L cheamă pe El, ca și cum ai zice că împăratul e bogat în aur și argint, adică bogăția lui este aur și argint. De aceea, fiindcă Dumnezeu are ca bogăție pe aceia ce cred într-Însul, nu te deznădăjdui tu – o Creștine! – deși ai făcut păcate neiertate, pentru că Dumnezeu te va primi când te vei pocăi, ca să facă și cu tine fapte vrednice de bogăția Sa.

cu atât mai mari îmi pricinuiți răsplătirile! Acestea sînt schimburi pe care le facem cu Stăpînul: în locul rănilor ce se pun asupra trupului, va înflori asupra noastră haină luminată întru înviere; în locul necinstei, cununi; în locul temniței, raiul; în locul osîndirii împreună cu făcătorii de rele, petrecerea împreună cu Îngerii. Semănați multe întru mine, ca să cer mult înmulțite!” (*Cuvînt la Gordie*). Vezi și în capitolul 6 al cărții a doua a Macabeilor, cum bătrînul Eleazar a mărturisit cu îndrăzneală și a rămas pînă la moarte întru mărturisire. De aceea, și Sfințitul Mucenic Petru al Alexandriei, prin canonul 5 al său, canonisește șase luni de pocăință pentru Creștinii care, prinzîndu-se de tirani, s-au fățarnicit și nu și-au mărturisit credința cu gura, ci s-au apropiat de jertfelnicul idolilor, sau au pus pe alții să jertfească sau au scris că se vor lepăda; ca să se învețe că „și cu inima trebuie să creadă, și cu gura trebuie să mărturisească” – după zicerea Apostolului – pe care *Canonul* acesta o și aduce spre mărturie. Zice încă și Teologul Grigorie: „«Aproape de tine este graiul.» Minte, cea care crede, are vistieria aceasta: limba, care mărturisește. Ce cale e mai scurtă pînă la o asemenea bogăție? Ce e mai lesnicios decât darul acesta? «Mărturisește-L pe Iisus Hristos și crede că S-a sculat din morți, și te vei mântui!» Căci a crede e numai dreptate; iar a mărturisi și a adăuga la cunoștință îndrăzneala este mîntuire desăvîrșită” (*Cuvînt pentru buna rînduială întru graiuri*). (n. aut.)

14 Dar cum vor chema numele Aceluia întru Care nu au crezut încă? Și cum vor crede în Acela de Care încă nu au auzit? Și cum vor auzi, fără propovăduitor?

15 Și cum vor propovădui, dacă nu vor fi trimiși? Precum este scris: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce binevestesc cele bune!” (Isaia 52:7).

Mai sus, Apostolul a zis că „tot omul care va chema numele Domnului se va mîntui”, iar acum îi mustră pe Evrei că nu au chemat numele Domnului. Dar de ce nu l-au chemat? Pentru că nu au crezut. Și de ce nu au crezut? Au auzit propovăduindu-se credința? Au auzit! Apoi, aduce o stare împotrivă la aceasta și zice: Cum puteau să audă fără a le propovădui cineva? Dezlegînd aceasta, Apostolul zice că mulți au fost trimiși de Dumnezeu să propovăduiască evanghelia lui Hristos Israilitenilor, și au propovăduit cu adevărat. Dar de unde e arătat că aceștia ce propovăduiesc au fost trimiși de Dumnezeu? La aceasta, Apostolul aduce martor pe Proorocul Isaia, ce zice că sînt „foarte frumoase picioarele trimișilor ce bine-vestesc pacea și ale celor ce bine-vestesc cele bune”. Fiindcă Apostolii, umblînd prin lume, nu propovăduiau altceva decît numai bunătățile acelea negrăite și nespuse ale împărăției cerurilor și pacea lui Dumnezeu făcută către oameni. Pentru aceasta a poruncit lor și Domnul, zicînd: „În orice casă veți intra, mai întîi să ziceți: Pace casei acesteia!” (Luca 10:5). De aceea, dacă unii nu cred, aceasta este vina celor ce nu au primit pe Apostoli propovăduind, și nu a altcuiva.²⁸⁴

16 Dar nu toți au ascultat evanghelia, căci zice Isaia: „Doamne, cine a crezut auzirii noastre?” (Isaia 53:1)

Mai sus, Pavel a spus că trimișii ce bine-vestesc (adică Apostolii) s-au trimis de Dumnezeu, după mărturia Proorocului. Iar aici – ca să nu zică cineva: Atunci, dacă erau trimiși de Dumnezeu, ar fi trebuit ca toți să-i asculte! – Apostolul zice că, într-adevăr, nu toți au ascultat cu supunere evanghelia, dar adevărul nu se vatămă cu nimic din aceasta, căci neascultarea evangheliei de către toți a fost proorocită cu mulți ani mai înainte de însuși Proorocul Isaia,

²⁸⁴ Iar Teodorit zice: „Numește «frumoase» picioarele Apostolilor, fiindcă aleargă pe calea cea bună și fiindcă au fost spălate de mîinile Stăpînului.” Iar Teologul Grigorie zice: „Se cuvine ca ucenicul trimis spre buna-vestire să se poarte fără cîștig de prisos, fără bani și toiag, numai cu o haină și desculț, ca să se vadă «picioarele frumoase ale celor ce bine vestesc pacea și tot ceea ce este bine»” (Cuvînt la Paști). Căci Domnul a trimis pe ucenici la propovăduire fără încălțăminte – după evanghelistul Matei (capitolul 10:10), după Luca și după Sfîntul acesta. (n. aut.)

care zice: Doamne, cine a crezut celor zise de noi? Adică cei ce au crezut acestea sînt rari și puțini.

17 Deci credința este din auzire, iar auzirea prin cuvîntul lui Dumnezeu.

Ceea ce zice aici Pavel urmează celor zise mai sus și este ca o încheiere a lor, avînd însă și o oarecare altă înțelegere. Căci – de vreme ce Evreii căutau semne și minuni în toată vremea, cerînd să vadă cu ochii lor morți înviați – Apostolul zice aici că credința se naște din auzirea propovăduirii, iar nu din privirea minunilor. Deci – zice – să nu cauți ceva mai mult decît auzirea, Evreule, pentru că aceasta nu este auzire de oarecari cuvinte zise prost și la în-tîmplare, ci este din cuvintele lui Dumnezeu. De aceea, dacă tu cauți minuni pentru că minunile sînt de la Dumnezeu, crede și cuvintele pe care le auzi, pentru că și cuvintele acestea sînt tot de la Dumnezeu.²⁸⁵

18 Dar întreb: Au doar nu au auzit? Căci, cu adevărat, „în tot pămîntul a ieșit vestirea lor, și la marginile pămîntului graiurile lor” (Psalm 18:4).

Ca și cum cineva ar fi stat împotriva și ar fi zis: Și ce folos și cîștig este – o Fericite Pavele! – dacă Apostolii ce bine-vestesc s-au trimis în toată lumea, de vreme ce Evreii nu au auzit propovăduirea lor? Întîmpinînd această stare împotriva, Pavel întreabă: Cum se face că toată lumea a auzit propovăduirea Apostolilor²⁸⁶, și tocmai Evreii nu au auzit-o? Evreii, lîngă care Apostolii au petrecut atîta vreme și din care s-au și născut? Ce socoteală are cuvîntul lor și cine îl va crede?²⁸⁷

²⁸⁵ Iar Meletie Pigas, în cartea a doua despre creștinism, zice așa: „Într-adevăr – dacă «cre-dința este din auzire, iar auzirea prin graiul lui Dumnezeu», cum zice Apostolul – atunci este prea-arătat că ceea ce se află afară de dumnezeiescul grai este afară de credință – precum so-cotește marele Vasilie. Iar dacă este afară de credință, nu poate plăcea lui Dumnezeu, căci este păcat.” (n. aut.)

²⁸⁶ Nedumerindu-se cum a ieșit vestea Apostolilor în toată lumea, Gheorghe Coresi aduce cuvîntul lui Hrisostom, care zice că „propovăduirea evanghelică s-a semănat în tot pămîntul”. Iar Ambrozie spune că *vestea* propovăduirii evangheliei s-a semănat în tot pămîntul, iar nu propovăduirea însăși. Iar alții zic că trecutul se înțelege aici în loc de viitor, după obiceiul Proorocilor, căci și Domnul a zis: „Se va propovădui evanghelia aceasta în toată lumea, spre mărturisirea tuturor neamurilor, și atunci va veni sfîrșitul lumii” (*Matei* 24:14). (n. aut.)

²⁸⁷ De aceea zice și înțeleptul Teodorit că propovăduitorii adevărului au adus propovădui-rea mai întîi Iudeilor, căci Însuși Domnul a zis către aceștia: „Și mai degrabă mergeți către oile cele pierdute ale casei lui Israil” (*Matei* 10:6). Și în *Faptele Apostolilor* este scris: „Vouă mai întîi era nevoie a vi se grăi cuvîntul lui Dumnezeu” (capitolul 13:46). (n. aut.)

19 Și zic: Au doar nu a cunoscut Israil?

Aici, Apostolul pune altă stare împotriva, care zice așa: Și – chiar dacă au propovăduit Apostolii, și au auzit Evreii, dar nu au înțeles propovăduirea și învățătura lor – nu sînt ei vrednici de iertare pentru aceasta? Iar Pavel dezleagă această stare împotriva cu următoarele cuvinte:

Mai întîi, zice Moisi: „Voi întărita rîvna voastră pentru cel ce nu e neam, vă voi mînia spre neam neînțelegător” (Deuteronomul 32:21).

Chiar dacă – zice – nu ar fi înțeles de la nimeni propovăduirea Apostolilor, Evreii ar fi trebuit să o înțeleagă măcar de la cinstea cu care s-au cinstit „neamurile”. Fiindcă – văzînd că păgînii ce slujeau idolilor se învredniceau pe neașteptate și, afară de toată nădejdea, luau de la Dumnezeu atîtea și atîtea bunătăți și daruri – ei ar fi trebuit să rîvnească acelor și să priceapă că acesta este „neamul” despre care proorocise Moisi. Căci erau destule care să-i pună pe Evrei să rîvnească nu numai mărimea cinstei pe care o luau de la Dumnezeu cei din „neamuri”, ci și multa smerenie și puținul număr al celor ce se cinsteau dintre ei, încît nici nu se putea socoti un neam întreg.²⁸⁸ Iar Moisi zice: „Spre cel ce nu e neam vă voi întărita pe voi spre rîvnă, spre neam neînțelegător”, adică spre Elini, căci ce alt neam era mai neînțelegător și mai fără de minte decît acei păgîni care căscau gurile la lemne și la pietre, închinîndu-se lor?

20 Iar Isaia cutează și zice: „Am fost aflat de cei ce nu mă căutau și m-am făcut arătat celor ce nu întrebau de mine” (capitolul 65:1).

După ce a arătat mai întîi ce zice Moisi, Pavel povestește aici și despre un alt Prooroc, care spune aceleași lucruri mai curat și mai descoperit. Căci acest „Isaia cutează și zice” arată că Proorocul s-a silit pe sine-și ca să spună adevă-

²⁸⁸ Iar zicerea: „pentru cel ce nu e neam” s-a tîlcuit de către Teodorit așa: „Acei cîți au crezut întru Mîntuitorul Hristos nu sînt *un neam*, ci nenumărate neamuri. Deci – zice – precum voi, lăsînd pe singurul Dumnezeu, ați cinstit mulți «dumnezei» mincinoși – tot așa și Eu, lepădînd neamul cel unul, voi da cunoștință tuturor neamurilor. Pentru că i-ați cinstit pe cei ce nu erau dumnezei și i-ați numit «dumnezei», Eu voi umple de înțelepciune «neamurile» cele neînțelegătoare, și voi, văzîndu-le, vă veți topi de pizmă.” Și mai zice că nici robia ce o suferă nu-i întristează pe Evrei atît de mult, cît îi întristează buna-cinstire de Dumnezeu, și lauda și cinstea pe care văd că o au cei din „neamuri” ce cred în Hristos. Aceasta îi supără mai mult și decît faptul că sînt risipiți în toate părțile lumii, și decît nimicirea bisericii lor din Ierusalim. (n. aut.)

rul și a ales ca mai degrabă să se primejduiască decât să tacă.²⁸⁹ Și zice: Am fost aflat de către cei de alte neamuri, care nu mă căutau și nu întrebau de mine. Căci, despre cei numiți de Moisi „neam neînțelegător”, Isaia spune că „nu căutau, nici întrebau”, ca niște neînvățați adică și fără de minte, care urau cuvintele. Din acestea, Evreii ar fi trebuit să înțeleagă de ce ei au fost lepădați, iar cei din „neamuri” au fost primiți.

21 Iar către Israil zice: „Toată ziua am întins mâinile mele către un norod nesupus și împotrivă-grăitor” (Isaia 65:2).

Pentru ca Evreii să nu întrebe: O Proorocule Isaia, ai fost aflat de către cei de alt neam, și la noi n-ai voit să grăiești? – Proorocul zice așa: „Toată ziua – adică în toată vremea vieții mele – am întins mâinile mele” ca să vă trag pe voi, pe Iudei, la dumnezeiasca cunoștință, dar voi v-ați arătat „norod nesupus și împotrivă-grăitor”. A voastră dar este vina neascultării, iar nu a mea. Pentru că eu am întins mâinile și vă chemam să veniți ca să ascultați învățătura și propovăduirea mea; voi însă nu ați ascultat. Cât de arătat e din acestea că Iudeii au auzit și au cunoscut, dar nu au voit să asculte!

CAPITOLUL XI

1 Întreb deci: A lepădat oare Dumnezeu pe norodul Său? Să nu fie!

Căci și eu sînt Israilitean, din sămînța lui Avraam, din seminția lui Veniamin.

2 Nu a lepădat Dumnezeu norodul Său pe care mai înainte l-a cunoscut.

Fiindcă mai sus i-a numit pe Evrei „norod nesupus”, Apostolul se nedumerește și întreabă dacă nu cumva au mințit făgăduințele făcute lor de către Dumnezeu? Și dezleagă nedumerirea, zicînd: „Să nu fie!” – ceea ce înseamnă: Dumnezeu nu a lepădat pe norodul Său, „pe care din veac l-a înainte-cunoscut”, adică pe care l-a cunoscut că este îndemînatic și vrednic de a primi credința în Hristos. Pentru că și eu sînt Iudeu și Israilitean, și am primit credința în Hristos. Apoi – ca să nu-i zică cineva: Și ce, tu singur poți fi norod? – mai spune o dată, descoperit: „Nu a lepădat Dumnezeu pe norodul Său”, ca și cum ar zice: Nu sînt singurul din norodul Iudeilor care am crezut în Hristos, sînt

²⁸⁹ Teodorit tâlcuiește zicerea: „cutează” așa: „Nu s-a temut – zice – a striga către Iudeii care îl îngrozeau, ci a propovăduit mîntuirea „neamurilor” cu multă îndrăzneală. Cu aceasta a însemnat încă și necredința lor.” (n. aut.)

mulți alții – adică cei trei mii, și cei cinci mii, și cei zeci de mii – precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolele 2:24 și 21:20).

Sau nu știți ce zice Scriptura despre Ilie? Cum se roagă lui Dumnezeu împotriva lui Israil, zicând:

3 „Doamne, pe Proorocii Tăi i-au omorât, jertfelnicele Tale le-au ars, și eu singur am rămas, și ei caută sufletul meu” (Cartea a III-a a Împăraților 19:18).

4 Dar ce zice lui dumnezeiescul răspuns? „Mi-am oprit²⁹⁰ șapte mii de bărbați, care nu și-au plecat genunchii înaintea lui Baal” (Cartea a III-a a Împăraților).

Ca să nu zică cineva: Ce zici – o Fericite Pavele! – în trei mii, în cinci și în puține zeci de mii cuprinzi norodul lui Israil cel atât de numeros, a cărui mulțime se aseamănă cu nenumăratul nisip al mării și cu nenumăratele stele ale cerului? – așadar, ca să nu zică cineva aceasta, Pavel arată aici că și în vremea Proorocului Ilie numai șapte mii din norodul lui Israil credeau întru adevăratul Dumnezeu, iar toți ceilalți se închinau idolilor. Și Ilie nu-i știa nici pe aceștia puțini și de aceea zicea că a rămas singurul ce crede în adevăratul Dumnezeu.²⁹¹ De aceea – zice – și acum trebuie a fi alți mulți Iudei care cred

²⁹⁰ După Coresi, „am oprit” se înțelege în loc de: „am ținut întru Israil – adică în Samaria, unde împărăteau cele zece seminții – și nu în Iuda”. Pentru că și atunci erau mulți aleși, deși Ilie socotea că n-a mai rămas nici unul. De aceea a și zis către el Dumnezeu: „Mi-am oprit din Israil șapte mii de bărbați; genunchii tuturor acestora nu s-au plecat înaintea lui Baal, și buzele lor nu l-au sărutat” (3 Împărați 19:18). Bagă de seamă că – după Iosif – Baal era zeu al Tirilor, și Ahav, avînd socru pe Ioval, împăratul Tirilor și al Sidonienilor, a făcut har socrului său și a ridicat capiște lui Baal și prooroci ai acestuia, în Samaria. (n. aut.)

²⁹¹ Căci, în vremea Proorocului Ilie, erau mulți credincioși și bine-cinstitori de Dumnezeu între cele zece seminții – precum Ionadav, fiul lui Rahav, și tot neamul lui – care locuiau în corturi și prin pustii, nebînd vin, precum scrie în capitolul al zecelea al cărții a patra a împăraților și în capitolul 35 din *Ieremia*. Atunci era și Avdie – cel ce se temea de Dumnezeu, iconomul lui Ahav – care avea o sută de Prooroci ascunși în două peșteri, pe care îi hrănea, precum mărturisește capitolul 18 al cărții a treia a împăraților. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice că acei corbi care îl hrăneau pe Ilie aduceau carnea și pîinile de la bine-cinstitorii din vremea aceea: „Corbii slujeau Proorocului Ilie, și prin aceasta Dumnezeu îi arăta că erau mulți cei rămași pentru slujirea Dumnezeului celui adevărat, care îi dădeau hrană prin acei corbi. Căci Dumnezeu nu i-ar fi trimis lui pîini din cele spurcate, ori carne din cea jertfită idolilor, încît să-l facă a cădea în mînie asupra acelor care făceau păgînatăți. Și astfel, Proorocul afla că erau mulți care căutau către Dumnezeu, pe care nu era drept a-i osîndi împreună cu cei necredincioși” (în scrisoarea către Episcopul Teodosie despre vorbirea din pîntece [ventrilocie, n. m.]). (n. aut.)

în Hristos, iar dacă nu-i știți voi, nu e de mirare, pentru că nici Ilie nu-i știa pe cei șapte mii care credeau în Dumnezeu.

Vorbind însă despre altă pricină, Pavel arată pe ascuns pofta de ucidere a Iudeilor, propovăduită dintru început de către Prooroci. Căci, ca să nu zică oarecari Iudei că: L-am ucis pe Hristos ca pe un amăgitor – Apostolul le răspunde și zice: Dar părinții voștri de ce i-au ucis pe vechii Prooroci? Oare și aceia erau amăgitori? Veți zice poate că i-au ucis fiindcă Proorocii îi mîhneau cu îndrăzneala și cu înfruntarea lor. Chiar dacă a fost așa, întreb: Jertfelnicele lui Dumnezeu, de ce le-au ars și le-au nimicit? Nu cumva și jertfelnicele îi înfruntau? Și de ce căutau să-l omoare pe însuși Ilie, pe făcătorul de minuni, pe cel ce rîvnea pentru mîntuirea lor? Este arătat așadar – după Teodorit – că Iudeii i-au omorît pe Prooroci și au răsturnat jertfelnicele pentru că-L urau pe Dumnezeul Proorocilor și al jertfelnicelor! De aceea – fiindcă și atunci, din atît de mulți Evrei, numai șapte mii s-au ales lui Dumnezeu, precum a arătat „dumnezeiescul răspuns” (căci aceasta însemnează zicerea: „Mi-am oprit”, adică: „am ales pentru Sine-Mi”) – nu este de mirare dacă și acum Dumnezeu îi alege doar pe cei vrednici dintre Evrei.²⁹² Iar Apostolul arată aceasta cu următoarele cuvinte:

5 Așadar, și în vremea aceasta s-a făcut oprire după alegerea darului.

Și acum – zice – s-a făcut „oprire” dintru Evrei, adică rămășiță aleasă. Fiindcă – precum, de pildă, din paie ce se treieră pentru a se curăți, rămășița, adică ceea ce rămîne jos, este grîul – tot așa și Dumnezeu, lepădînd pe cei răi, lasă pentru Sine-Și și alege pe cei vrednici și buni. Iar zicerea: „după alegere” arată sîrguința și osîrdia celor ce s-au ales, căci pentru multa lor sîrguință și îngrijire s-au făcut vrednici a fi aleși de Dumnezeu. Și, zicînd: „a darului”, a arătat hărăzirea lui Dumnezeu.²⁹³

6 Iar dacă este după dar, nu mai este din fapte²⁹⁴, căci altfel darul nu mai este dar.

²⁹² Vezi cum tîlcuiește Teologul Grigorie zicerea: „Mi-am oprit”, în subînsemnarea zicerii: „(...) căroră nu era lumea vrednică” (Evrei 11:38). (n. aut.)

²⁹³ Bagă de seamă că Apostolul a luat zicerea aceasta de la Isaia, care zice: „Și va fi rămășița lui Iacov la Dumnezeu” (capitolul 10:21). Precum zice și marele Vasilie în tîlcuirea capitolului 17 de la *Isaia*. (n. aut.)

²⁹⁴ „Darul – zice Coresi – nu e din fapte, fiindcă, de ar fi din fapte, nu ar fi dar. [...] Căci, deși omul se mîntuiește prin faptele cele bune, faptele nu se aseamănă însă cu darul și cu blagoslovenia lui Dumnezeu. (n. aut.)

Pavel, mai presus de prisosință și cu covârșire, arată fără de răspuns pe Evreii aceia care nu au crezut în Hristos. Nu puteți să spuneți – zice – că Dumnezeu cere de la noi, după cum s-ar cuveni, fapte și osteneți ca să credem, ci totul este al darului Lui. Așadar, de ce nu voiți să credeți și să vă mîntuiți? – de vreme ce se află înaintea voastră o astfel de bunătate, gata și fără de osteneală: credința și mîntuirea voastră, încît cei ce au voit, care sînt norod adevărat al lui Dumnezeu, au crezut și s-au mîntuit. Așadar, Dumnezeu nu a lepădat norodul Său cel vrednic de mîntuire.

Iar dacă e din fapte, atunci nu mai este dar, altfel fapta nu mai este faptă.

Dacă – zice – am bine-plăcea lui Dumnezeu din faptele *Legii*, atunci darul lui Dumnezeu nu ar mai avea loc, de vreme ce, atunci cînd are loc darul, se pierde fapta și nu mai este faptă. Pentru că, acolo unde este dar, nu se cere faptă; și, dimpotrivă, unde este faptă, acolo nu este dar.

7 Ce este așadar? Israil nu a nimerit ceea ce căuta; ci alegerea a nimerit,

După ce a arătat cum este darul – anume că darul lui Dumnezeu, hărăzirea, este fără de fapte – Apostolul zice acum că Israilitenii, căutînd a se îndrepta, „nu au nimerit”, adică nu s-au îndreptat, fiindcă ei căutau rău, a se îndrepta din faptele *Legii*, ceea ce este cu neputință. Iar „alegerea – adică cei aleși – au nimerit” și s-au îndreptat. Cu zicerea: „au nimerit”, Pavel arată plinirea bunătăților, pe care au dobîndit-o cei aleși, și cum că totul este al darului lui Dumnezeu, așa cum și noi obișnuim a zice că cutare om „a nimerit” – adică a aflat fără osteneală – ceea ce voia.

iar ceilalți s-au orbit,

8 precum este scris: „Le-a dat lor Dumnezeu duh de amorțire: ochi, ca să nu vadă; și urechi, ca să nu audă” (Isaia 29:10), pînă în ziua de astăzi.

Aici, Pavel îl aduce pe Isaia ca martor al orbirii²⁹⁵ și nesimțirii Evreilor, ca să nu pară că vorbește de la sine și cu nedreptate. Iar zicerea: „le-a dat Dum-

²⁹⁵ Orbirea, în limba elină, se zice „porosis”, de la piatra ce se numește „pori”, care e alcătuită din nisip mărunt. Așadar, Elinii numesc orbirea și nesimțirea inimii și sufletului omului din asemănarea acestei pietre nesimțitoare. (n. aut.)

nezeu” se înțelege în loc de: „a lăsat, a îngăduit Dumnezeu” ca ei să aibă „duh de amorțire”. Iar „amorțirea” arată stăruirea și nestrămutata deprindere a sufletului într-o rele, pentru că a amorți cineva înseamnă a se înfige și a se pironi la un lucru.²⁹⁶ Voind dar să arate nevindecarea și nestrămutarea cugetării Evreilor, Proorocul a numit-o „amorțire”. Căci, având ei ochi ca să vadă minunile Domnului Hristos, și urechi ca să audă învățătura Lui, nu și-au folosit ochii și urechile pentru acestea. Și nu numai în vremea lui Hristos făceau așa, ci și în vremea Apostolilor. De aceea, Apostolul a adăugat că Iudeii s-au orbit „pînă în ziua de astăzi”, adică au rămas nesimțitori pînă acum, ca piatra ce se numește „pori”, precum am însemnat mai sus.

9 Iar David zice: „Facă-se masa lor spre cursă și laț, și spre sminteală și spre răsplătire lor!

10 Întunece-se ochii lor, ca să nu vadă, și spinarea lor pururea gîrbovește-o!” (Psalm 68:26, 27).

Nestrămutați – zice – și cu totul pironiți într-o răutate sînt Evreii, și de aceea vor pătimi relele cele mai de pe urmă: masa lor, toate bunătățile și hrana lor, se va preface în cele dimpotrivă, adică într-o durere și în greață;²⁹⁷ și se vor prinde în cursă, făcîndu-se robi tuturor; și totdeauna vor avea în viața lor

²⁹⁶ Iar Coresi zice: „După Ambrozie, este «duh de mîhniciune»; ori: «duh de zavistie», după alții; ori: «duh de cădere» – precum a tîlmăcit Aquila. Căci cinci rele urmează oamenilor pizmași: orbirea sufletului, asurzirea, defăimarea lui Dumnezeu și a oamenilor, nedreptatea și nesimțirea.”

Iar că Evreii s-au orbit singuri, o spune mai descoperit Isaia, zicînd că „s-a îngroșat inima norodului acestuia și, cu urechile, anevoie aude; și ochii săi i-a închis, ca nu cumva să vadă cu ochii, și să audă cu urechile, și cu inima să priceapă, și să se întoarcă la Mine și să-l vindec” (6:10). (n. aut.)

²⁹⁷ Iar Coresi zice: „Unii au înțeles că «masă» arată oțetul și fierea cu care Iudeii L-au adăpat pe Domnul într-o setea Lui, pentru care și ei au căzut în robia lui Tit. Iar Ilarie înțelege că «masă» înseamnă jertfele și mielul pe care îl mîncău ei, care s-au prefăcut într-o durere din pricina robiei ce au pățimit – precum zice Iosif.” Iar Teodorit zice că spinarea Iudeilor se va gîrbovi de greutatea robiei, dar și pentru că ei poartă greutățile celor pămîntești fără a cugeta cele înalte.

Și, într-adevăr, „masa” pe care au gătit-o Iudeii atunci Mîntuitorului prin Cruce și prin Patimi s-a făcut lor „spre cursă și răsplătire”. Căci citim în istorii cum, la robirea Ierusalimului, se vindeau cîte treizeci de Iudei pentru un argint, ca răsplătire a celor treizeci de arginți cu care au cumpărat ei viața Mîntuitorului. Și, ca răsplată a biciuirii Domnului, au murit cei mai cinstiți dintre dînșii sub bătăile cu biciul, avîndu-și mîinile legate. Și, ca răsplată a crucii pe care L-au pironit pe Mîntuitorul lumii, s-au răstignit de către Romani atîția Iudei în Ierusalim, încît nu mai rămăsese în cetate nici loc pentru a înfige cruci, nici crîng pentru a tăia lemnele trebuincioase pentru cruci (vezi în tomul 2 al lui Procopie, capitolul 42). (n. aut.)

sminteli și împiedicări, adică nenorociri și rele. Apostolul a arătat că Evreii pătimesc acestea spre răsplătirea păcatelor lor și mai ales pentru vărsarea sîngelui lui Hristos, adăugînd că, din pricina primejdiilor, ochii li s-au întunecat – atît cei gînditori, cît și cei simțitori – și spinarea li s-a gîrbovit, fiindcă robesc Romanilor și altor împărați cu robie și cu supunere veșnică – pentru că aceasta însemnează zicerea: „pururea”. Vezi în cartea numită *12 cărți ale Patriarhului Dositei*, foaia 12, că, atunci cînd Romanii au ars Biserica din Ierusalim²⁹⁸, era ziua sîmbetei, în a cincea a lui august, și s-a întîmplat a cînta cîntăreții acestea: „Și va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor și după răutatea lor îi va pierde pe ei Domnul Dumnezeu”, pentru ca Dumnezeu să arate Evreilor că toate relele acestea le-au pățimit pentru nelegiuirea urii împotriva lui Hristos.

11 De aceea, întreb: S-au poticnit oare ca să cadă? Să nu fie!

Fiindcă i-a muștrat destul, Apostolul caută acum să afle mîngîiere pentru Iudei, și întrebă: Nu cumva au greșit Iudeii astfel încît să cadă de tot? Adică: Oare au păcătuit fără vindecare, fără putința de a se mai îndrepta? Și răspunde: „Să nu fie!” – s-au poticnit cu adevărat, adică au greșit și s-au împotrivit adevărului și credinței evangheliei, dar nu ca să cadă desăvîrșit și să nu se mai poată scula, pentru că se vor mîntui la vremea sfîrșitului lumii (cum va spune mai încolo).

Și prin poticnirea lor s-a făcut „neamurilor” mîntuire, ca să le rîvnească pe ele.

Cu aceste cuvinte, Pavel vrea să facă două lucruri: mai întîi, să-i mîngîie pe Iudei; și, al doilea, să smerească mîndria celor din „neamuri”. Deci zice că mîntuirea „neamurilor” s-a făcut pentru că Israilitenii s-au poticnit și nu au crezut. Fiindcă urmarea lucrurilor cerea ca Israilitenii să se mîntuiască mai întîi, și apoi „neamurile”. Dar, de vreme ce ei s-au arătat nesupuși și nu au crezut, s-au chemat „neamurile” la credință, înțelegere care se arată și în multe alte părți ale *Sfintei Evanghelii*.²⁹⁹ Iar cei din „neamuri” au crezut și s-au mîntuit pentru ca să-i rîvnească pe ei Israilitenii, adică: cinstea și slava

²⁹⁸ În anul 70, urmînd proorociei Mîntuitorului, Care le-a spus ucenicilor că din Biserica lui Solomon nu va mai rămîne piatră pe piatră. (n. m.)

²⁹⁹ Iar mai ales în capitolul 22 de la *Matei*, unde se pomenește despre „Nuntă”, și în capitolul 14 al *Evangheliei* lui Luca, unde se pomenește despre „Cină”. În aceste locuri se arată, că – de vreme ce Iudeii chemați la „Nuntă” și la „Cină” nu au voit să intre și să se îndulcească – atunci au fost chemați „cei de prin ulițe” și cei din „neamuri”, ce se aflau „prin căi”, și așa au intrat și s-au îndulcit din masa de Nuntă și din bunătățile duhovnicești ale Cinei. (n. aut.)

pe care au luat-o „neamurile” să-i întărească pe Israiliteni și să-i înduplece a veni la credința lui Hristos, dacă nu pentru altceva, atunci măcar pentru ambiția și râvna lor împotriva „neamurilor”.

12 Și – dacă poticnirea lor e bogăția lumii, iar biruirea lor, bogăția „neamurilor” – cu cât mai virtuos plinirea lor?

Zice: Dacă – atunci când au greșit, Israilitenii s-au făcut pricinuitori de mântuire tuturor neamurilor lumii; și dacă, în vremea când ei s-au lepădat, cei din „neamuri” s-au primit; și dacă greșeala lor și micșorarea s-au făcut „bogăție «neamurilor»” – cu cât mai virtuos se va face bogăție lumii „plinirea” lor, atunci când ei, întorcându-se către Hristos, se vor mântui? Însă Apostolul zice acestea după har, adică mângâindu-i pe Evrei, pentru că cei din „neamuri” nu s-au mântuit fiindcă au greșit Israilitenii, ci pentru că au năzuit la credința în Hristos, și au primit-o.

13 Căci vouă vă zic, «neamurilor»: Întrucât sînt eu apostol al „neamurilor”, slăvesc slujba mea,

14 doar voi face trupul meu să râvnească și să mîntuiesc pe vreunii dintr-înșii.

Aici, dumnezeiescul Apostol iarăși îi mîngîie pe Evrei și îi smerește pe cei din „neamuri”. Și zice: Vă laud – o „neamurilor”! – pentru două pricini: mai întâi, pentru că trebuie să slăvesc și să măresc slujba și trimiterea mea, adică pe voi, pentru că Hristos mi-a încredințat să fiu învățător și apostol al vostru; iar al doilea, vă laud pentru că să întăriți spre râvnă „trupul meu”, adică pe Evrei, care sînt rudele mele după trup. Iar prin „trup”, Pavel și-a arătat curăția și iubirea ce avea către Evrei. Și nu a zis: „ca să-i mîntuiesc pe toți”, ci „pe unii dintr-înșii”. De altă parte însă și pe nesimțite, Apostolul arată cu aceasta împietrirea Evreilor, că nu vor să creadă de la sine, ci doar din pizmă, poate, unii dintr-înșii îi vor urma pe cei din „neamuri” și vor crede în Hristos.

15 Căci, dacă lepădarea lor e împăcarea lumii, ce va fi primirea lor, dacă nu viața din morți?

Zice: Dacă, mîniindu-se pe Evrei, Dumnezeu a dăruit „neamurilor” aceste mari daruri (căci pe aceștia îi numește „lume”) și i-a făcut prieteni pe vrăjmașii Săi, ce bunătați nu va dăruia atunci când îi va primi pe Evrei la Sine-Și întru credință? Pentru că atunci se va face „viață din morți”, adică atunci vor urma nenumărate bunătați, căci aceasta însemnează „viață”. Iar aici urmează încă și

o altă înțelegere, mai adâncă, anume: precum viața din morți nu se va da oamenilor pentru Evrei, tot așa nici celorlalți nu li se va face mîntuire pentru dînșii, dacă cei ce se vor mîntui nu vor avea credință.³⁰⁰ Spun aceasta pentru că cele zise aici de Apostol spre ajutorul și mîngîierea Evreilor, rece har făcînd lor, le zice ca și doctorii, care de multe ori fac astfel de har bolnavilor.

16 Iar dacă pîrga este sfîntă, este și frămîntătura; și, dacă rădăcina este sfîntă, și ramurile vor fi.

Apostolul numește „pîrgă” și „rădăcină” pe Patriarhi: pe Avraam, pe Isaac, pe Iacov și pe cei dintr-însul – iar „frămîntătură” și „ramuri” pe urmașii lor care au crezut în Hristos.³⁰¹ Deci, cu aceasta, dumnezeiescul Apostol îi mîngîie pe Evreii necredincioși, zicîndu-le: Dacă veți crede, și voi vă veți face sfinți, căci trebuie ca frămîntătura (adică tot aluatul dospit) să fie asemenea cu pîrga (adică cu aluatul cel mai înainte dospit), și ramurile să fie asemenea cu rădăcina. Iar dacă voi nu v-ați asemănat cu aceia [cu Patriarhii, n. m.] după credință, să știți că acesta este un mare semn al răutății voastre.³⁰²

17 Iar dacă unele din ramuri s-au dezbinat – și tu, măslin săbatic fiind, te-ai altoit întru dînșii și te-ai făcut părtaș al rădăcinii și al grăsimii măslinului –

18 nu te lăuda față de ramuri;

Apostolul i-a numit „măslini sălbatici” pe cei din „neamuri”, iar „ramuri dezbinat” și tăiate de la „rădăcină” pe Evreii necredincioși, fiindcă s-au ară-

³⁰⁰ După Icumenie, aceasta: „dacă nu viață din morți”, se poate înțelege și așa: „Atît de multă și deplină bucurie va urma cînd vor crede Evreii, încît va fi ca și cum s-ar scula și ar învia din morți.” Iar Teodorit tâlcuiește aceasta așa: „Căci – dacă «neamurile» s-au primit din pricina necredinței Iudeilor, slobozindu-se de lipsa de bun-neam [evghenie, noblețe, n. m.] dinainte – e arătat că, dacă Iudeii ar crede, nu ar rămîne nimic altceva decît învierea morților. Căci și Domnul a zis aceasta: «Se va propovădui această evanghelie a împărăției la toate neamurile, spre mărturia lor, și atunci va veni sfîrșitul.»” (n. aut.)

³⁰¹ Iar Ambrozie numește „pîrgă” pe Apostolii și Creștinii cei dintîi (la Coresi). Iar Teodorit zice că Apostolul numește „pîrgă” pe Stăpînul Hristos, după firea Sa omenească; „rădăcină”, pe Patriarhul Avraam; „ramuri” de măslin numește norodul Evreilor, ca pe cei odrăsliți dintru acela, și „grăsime” a măslinului numește învățătura bunei-cinstiri de Dumnezeu. Și – zice – Apostolul poruncește credincioșilor din „neamuri” a nu se ridica (adică a nu se mîndri) asupra Evreilor necredincioși, căci pe aceștia îi numește „ramuri dezbinat”. (n. aut.)

³⁰² Iar Icumenie adaugă că Evreii, din pricina nepotrivirii întru credință cu sfinții lor strămoși, au căzut și din rudenia cu Avraam și nu sînt vrednici a se numi strănepoți și fii ai acestora. (n. aut.)

tat nevrednici de rădăcina cea sfântă, adică de credința Patriarhilor. Și potrivit a zis că s-au tăiat de la rădăcină, fiindcă – deși Evreii, de-a lungul vremii, au greșit lui Dumnezeu în felurite chipuri – niciodată Dumnezeu nu i-a lepădat pe ei atât de mult și atât de mulți ani precum i-a lepădat acum. Și în locul lor – zice – te-ai altoit tu, măslinul sălbatic. Nu a zis însă: „te-ai sădit”, ci: „te-ai altoit”, ca să împungă pe Evrei, arătând că în pomul și rădăcina lor, adică în Patriarhi, a stătut cel de alt neam și s-a făcut părtaș al „rădăcinii”, adică al credinței. De asemenea, s-a făcut părtaș și al „grăsimii măslinului”, adică al bunului neam al Patriarhilor și al slavei apropierii de Dumnezeu, la fel cum măslinul sălbatic, când se altoiește în măslinul domestic, se împărtășește de grăsimea aceluia și se face și el domestic. Deci nu te mândri tu, cel din „neamuri”, măslinul sălbatic, pentru altoirea pe care ai primit-o, nici nu te făli în fața ramurilor tăiate de la rădăcină, adică a Evreilor.

iar dacă te lauzi, nu tu ții rădăcina, ci rădăcina pe tine.

Zice: Dacă tu, cel din „neamuri”, te lauzi asupra „ramurilor tăiate”, adică asupra Evreilor – să știi că nu tu ții „rădăcina”, adică credința Patriarhilor Evreilor, ci „rădăcina” acelora întru care te-ai altoit te ține pe tine. Dar, pe de altă parte – dacă „rădăcina” Patriarhilor îi ține pe cei din „neamuri” care s-au altoit întru dînsa, iar nu ei țin „rădăcina” – ce ispravă și bunătate este aceasta a „ramurilor dezbinat”, adică a Evreilor care nu au crezut? Negreșit, nici una, pentru că isprava aceasta este a „rădăcinii” care ține pe cei se s-au altoit într-însa, iar nu a „ramurilor tăiate” din „rădăcină”. Vezi acum, iubitele, că Pavel face Iudeilor un rece har – precum am zis mai înainte – și voiește numai să-i mîngîie cu aceste cuvinte? Iar mai bine a zice, cu aceste cuvinte îi îndeamnă spre rîvnă, arătîndu-le paguba pe care au pătimit-o, căci alții, adică cei din „neamuri”, au luat bunătățile lor și se îndulcesc din ele.

19 Dar vei zice: Ramurile s-au dezbinat pentru ca eu să mă altoiesc în rădăcină!

20 Bine, din pricina necredinței au fost dezbinat, iar tu ai stătut prin credință! Nu cugeta înalt, ci teme-te! –

Aici, Apostolul arată că cei din „neamuri” nu au fost primiți din pricină că Evreii au greșit și nu au crezut, ci pentru că ei, cei din „neamuri”, au arătat credință. Deci, chiar cu cuvintele acestea prin care îi smerește pe cei din „neamuri”, Pavel arată și că Evreii au greșit fără iertare, și așa îndreptează amîndouă părțile. Și zice: Tu, cel din „neamuri”, vei spune că Evreii au fost dezbinați din rădăcina Patriarhilor lor ca să te altoiești tu într-însa; iar eu îți

răspund că aceia s-au dezbinat într-adevăr, dar aceasta s-a întâmplat pentru necredința lor, iar nu pentru că Dumnezeu ți-ar fi fost dator ție cu cinste. Iar dacă vei zice că stai altoit în rădăcina Patriarhilor Israiliteni prin credință, apoi teme-te și nu îndrăzni peste măsură! – fiindcă altoirea pe care ai primit-o nu este din fire, ca să rămână nestrămutată și întărită, ci din credință și din voie, și prin urmare e schimbătoare.

21 căci, dacă Dumnezeu n-a cruțat ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța.

Zice: Dacă Evreii, care erau fii după fire ai acelor Sfinți Patriarhi, au fost dezbinați de la dînșii pentru necredința lor, cu atât mai mult trebuie să te temi tu – cel din „neamuri”, care te-ai făcut fiu al lor prin înfiere – nu cumva să greșești și să nu crezi, și așa Dumnezeu să arate nemilostivire și asupra ta, precum a arătat asupra acelora.

22 Vezi așadar bunătatea și asprimea lui Dumnezeu: asprime, către cei ce au căzut; iar către tine, bunătate, dacă vei rămîne întru bunătate; altfel, și tu vei fi tăiat.

23 Dar și aceia, de nu vor stărui întru necredință, se vor altoi, căci puternic este Dumnezeu să-i altoiască iarăși.

Pavel nu a zis: Vezi așadar care este isprava ta – o tu, cel din „neamuri”! Ci a zis: Vezi bunătatea lui Dumnezeu, fiindcă totul este al darului Lui. Și – zice – silește-te să rămîi pînă la sfîrșit nu numai în credință, ci și întru această bunătate a lui Dumnezeu, adică să faci pînă în sfîrșit lucruri vrednice de bunătatea Lui și de iubirea Lui de oameni. Pentru că, dacă nu vei face așa, să știi că vei cădea! Și dimpotrivă, dacă Evreii nu vor rămîne pînă la sfîrșit întru necredință, se vor altoi întru aceeași rădăcină a credinței, pentru că Dumnezeu nu i-a tăiat pe dînșii cu dinadinsul din rădăcina Patriarhilor lor, ci ei de sine-și au căzut cu necredința lor și s-au tăiat de la rădăcină. Și Pavel numește „asprime a lui Dumnezeu” faptul că El nu i-a cruțat pe Evrei și nu S-a mîhnit, ci i-a judecat nevrednici de fireasca împărtășire și de legătura de rudenie cu sfinții lor strămoși.³⁰³ Și, de la cele întîmplate Evreilor, Pavel îl înspăimîntă cu

³⁰³ Marele Vasilie ne-a arătat această „asprime” a lui Dumnezeu prin pilda lui Moisi, zicînd așa: „Cînd îl văd pe Moisi – pe slujitorul lui Dumnezeu, pe acela care s-a învrednicit de atîta cinste de la Dumnezeu, despre care Dumnezeu a mărturisit de multe ori, zicîndu-i: „Ai aflat har înaintea Mea fiindcă Te cunosc pe tine mai mult decît pe toți” (Ieșirea 33:17); cînd îl văd așadar pe acesta la «apa grăirii-împotrivă», primind îngrozire că nu va intra în pămîntul făgăduinței, doar pentru că a zis norodului ce cîrtea fiindcă nu avea apă: „Au doar din piatra

aceste cuvinte foarte înțelepte pe cel din „neamuri”, iar totodată îi îmbărbătează și pe Evrei cu pilda acelora, spre a se altoi și ei în rădăcina strămoșilor lor prin credința întru Hristos. Astfel, îi face să aibă bună nădejde în puterea lui Dumnezeu, Care pe toate le face cu preaslăvire și afară de toată nădejdea, „fiindcă puternic – zice – este Dumnezeu a-i altoi iarăși în rădăcina lor”.

24 Căci – dacă tu ai fost tăiat din măslinul cel sălbatic după fire și, afară de fire, te-ai altoit în măslinul cel bun – cu mult mai virtuos aceștia, care sînt după fire, se vor altoi întru măslinul lor.

Dacă tu – zice – cel din „neamuri” – care erai rău din fire și slujitor la idoli, și care ai strămoși asemenea cu neroditorul măslin sălbatic – te-ai tăiat din măslinul sălbatic al acelora și de la slujirea la idoli și, afară de firea ta, te-ai altoit în măslinul cel bun, domestic și roditor al cunoștinței de Dumnezeu și al credinței lui Hristos; dacă tu – zic – te-ai altoit întru acesta, cu mult mai virtuos se va altoi întru acest măslin bun al credinței Evreul, care avea după fire și din strămoși binele și cunoștința de Dumnezeu. Și cu cât mai virtuos se va întoarce acesta la măslinul său cel bun, adică la credința pe care au avut-o strămoșii săi? Iar cînd tu – o cititorule! – îl vei auzi pe Pavel că zice: „după fire”, să înțelegi că aceasta înseamnă cuviința și urmarea. De pildă, este „după fire”, adică de cuviință și de urmare, ca fiul sfîntului Avraam să fie și el sfînt. Și, dimpotrivă, cînd îl vei auzi că zice: „afară de fire”, să înțelegi că aceasta înseamnă necuviința și neurmarea. De pildă, fiul unui spurcat și necurat păgîn este „afară de fire”, adică fără cuviință și fără urmare a se face sfînt.

25 Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți taina aceasta, ca să nu vă socotiți pe voi înșivă înțelepți: orbirea³⁰⁴ s-a făcut lui Israil din parte, pînă ce va intra tot numărul celor din „neamuri”.

26 Și atunci se va mîntui tot Israilul,

aceasta vă voi scoate apă? (Numeri 20:10); cînd îl văd că, din pricina acelui mic grai, nu s-a învrednicit de nici o iertare pentru atît de multe isprăvi pe care le-a făcut, cu adevărat văd «asprimea» lui Dumnezeu – după cum zice Apostolul. Și negreșit mă înduplec a crede că e adevărată zicerea aceea: „Dacă dreptul abia se mîntuiește, necredinciosul și păcătosul unde se va afla?” (Petru 4:18) (Despre judecata lui Dumnezeu). La aceasta se potrivește și zicerea aceea a lui Zaharia: „Tînguiască-se tufa, pentru că a căzut cedrul!” (capitolul 11:2) – adică: Să se tînguiască cel neputincios și lesne de frînt, precum coconarul sau bradul, fiindcă a căzut cedrul cel puternic și cu anevoie de frînt. (n. aut.)

³⁰⁴ Iar ce este orbirea și cum se înțelege ea de către Teodorit, vezi la tâlcuirea și subînsemnarea zicerii: „pentru orbirea inimilor lor” (Efeseni 4:18). (n. aut.)

Aici, Apostolul numește „taină” ceea ce e necunoscut și neînțeles. Și care este taina aceasta? Anume că necredința Evreilor nu este obștească, a tuturor cu desăvârșire, ci „orbirea” și necinstirea, adică necredința lor, s-a făcut „în parte”. Pentru că mulți Evrei au crezut în vremile trecute, aceia pe care i-a cunoscut mai înainte Dumnezeu că sînt vrednici – precum s-a zis mai sus. Și, iarăși, mulți dintr-înșii vor crede în urmă³⁰⁵, pentru că Israilitenii s-au orbit într-adevăr și nu au crezut, dar nu toți și nici pînă în sfîrșit, ci pînă se vor mîntui cei înainte-cunoscuți din „neamuri”. Și, după ce se vor mîntui aceia, atunci se vor mîntui și toți Israilitenii și Iudeii cei vrednici, fiindcă vor crede în Hristos.³⁰⁶

***precum este scris: „Veni-va din Sion Cel ce izbăvește și va întoarce
păgînatatea de la Iacov;
27 și acesta va fi legămîntul Meu cu ei, cînd voi lua păcatele lor” (Isaia
59:20, 21).***

Apostolul aduce ca martor la cele zise mai sus pe Proorocul Isaia, care strigă: Din Sion va veni Acela care mîntuiește, și va curăți păcatele Israilitenilor! Cînd se vor întîmpla însă acestea? „Atunci cînd voi lua – zice Domnul – păcatele lor”, adică: Atunci cînd îi voi învrednici de iertarea păcatelor lor prin Sfîntul Botez. De aceea, fiindcă Evreii nu s-au învrednicit încă de această iertare a păcatelor (pentru că s-au orbit și nu au crezut), înseamnă că aceasta se va face în urmă.³⁰⁷

³⁰⁵ Pentru aceasta zice și Sfîntul Chiril Alexandrinul: „Iar depărtarea de slugi a lui Avraam (a tatălui) și a lui Isaac (a fiului) – atunci cînd Patriarhul zice: «Eu și copilașul vom merge pînă acolo și, închinîndu-ne, ne vom întoarce la voi» – aceasta însemnează vremelnica depărtare a lui Dumnezeu de fiii lui Israil și întoarcerea Lui către dînșii, care se va face la sfîrșitul veacurilor, împlinindu-se prin credința întru Hristos, căci, «cînd va intra tot numărul celor din „neamuri”, atunci tot Israilul se va mîntui»” (*Cartea întîi despre Avraam și Isaac*). (n. aut.)

³⁰⁶ „Tot Israilul” însemnează: „cei mai mulți dintre Israiliteni”, în afară de seminția lui Dan. Fiindcă mulți din Iudei vor urma lui Antihrist, după capitolul al 5-lea de la *Ioan*, stih 43, unde zice: „Eu am venit întru numele Tatălui Meu, și nu M-ați primit; iar de va veni altul întru numele său, pe acela îl veți primi.” Și Pavel încă zice: „(...) a cărui venire va fi prin lucrarea lui Satana, întru toată puterea și întru toată amăgirea nedreptății pentru fiii pierzării, pentru că nu au primit iubirea adevărului, ca să se mîntuiască” (2 *Tesaloniceni* 2:9, 10). La fel spune și Ipolit [Sfînt Mucenic, papă al Romei, mult înainte de ieșirea așa-zisului „catolicism” din Biserica lui Hristos, n. m.]. (n. aut.)

³⁰⁷ Și Coresi zice că aceasta va lua sfîrșit prin propovăduirea lui Ilie, precum zice Maleahi, în capitolul 3:23, căci atunci va lua sfîrșit și păcatul. Același lucru zice și Teodorit: că „neamurile”, primind propovăduirea, vor crede și ele, după ce va veni marele Ilie, aducîndu-le învățătura credinței. Căci și Domnul a zis aceasta în *Sfîntitele Evanghelii*: „Va veni Ilie, și le va pune la cale pe toate.” (n. aut.)

28 Cîț privește evanghelia, ei sînt vrăjmași, din pricina voastră; dar, după alegere, ei sînt iubiți, din pricina părinților.

29 Căci darurile și chemarea lui Dumnezeu sînt fără cîință [nu pot fi luate înapoi, n. m.].

Zice: Voi, „neamurile”, v-ați supus evangheliei și, crezînd în Hristos, ați fost primite de Dumnezeu, și de aceea Evreii s-au făcut mai prigonitori și mai pizmași, și s-au depărtat mai mult de Dumnezeu și s-au făcut vrăjmași ai evangheliei. Însă, fiindcă strămoșii lor s-au ales și s-au primit de Dumnezeu dintru început, Dumnezeu nu-i va lăsa pe urmașii lor să piară desăvîrșit. Așadar, dacă vor crede, Dumnezeu îi va primi și pe dînșii, fiind iubiți pentru strămoșii lor.³⁰⁸

30 Căci – precum voi, odinioară, nu erați supuși lui Dumnezeu, dar acum v-ați miluit prin nesupunerea acestora –

31 tot așa și aceștia nu s-au supus acum, pentru ca, prin mila primită de voi, să se miluiască și ei.

Aici, Pavel mai face o pricinuire de vorbă, arătînd cum se vor mîntui Evreii la urmă. Și zice: Voi, cei din „neamuri” – deși ați fost chemați dintru început la cunoștința de Dumnezeu, prin legea cea firească, prin privirea făpturilor și prin darul lui Dumnezeu cel începător și chemător – nu ați voit să ascultați, ci, lăsînd cunoștința adevărată a lui Dumnezeu, v-ați închinat nesimțitorilor idoli și ați slujit zidirii, iar nu Ziditorului (precum a zis Pavel în capitolul întîi al acestei epistole, stih 19-21). Iată așadar pricina pentru care s-au chemat la cunoștința de Dumnezeu Evreii, adică strămoșul Evreilor, Avraam, care – povățuit fiind prin legea firii, prin vederea făpturilor și prin darul lui Dumnezeu cel începător și chemător – a crezut în adevăratul Dumnezeu și a dat apoi credința tuturor strănepoților săi, care pentru această credință au luat pe urmă *Legea* de la Dumnezeu. La fel – fiindcă și Evreii au fost chemați de Dumnezeu să creadă în Hristos, Fiul Său, dar nu s-au supus, nevrînd să asculte – atunci ați fost chemați la credința în Hristos voi, cei din „neamuri”; și, pentru că ați ascultat cu supunere, v-ați miluit de Dumnezeu. Iar de mila pe

³⁰⁸ Bagă de seamă că – după Teodorit – Pavel vorbește aici de darurile cele fără părere de rău ale lui Dumnezeu doar spre îndemnarea Evreilor, „căci Dumnezeu ia înapoi bunătățile pe care le dă, atunci cînd vede că cei ce le-au luat bolesc de nerecunoștință. Și martor e Saul, care a dobîndit dar duhovnicesc, dar apoi a rămas pustiu de acesta. La fel și Solomon, care, dobîndind pacea din milostivire dumnezeiască, a fost lipsit de dar după ce a călcat *Legea*. Și Evreii toți, după ce s-au îndulcit totdeauna de purtare de grijă proorocească, acum s-au lipsit de aceasta.” (n. aut.)

care ați primit-o de la Dumnezeu se vor împărtăși și Evreii, fiindcă, în cele din urmă, Evreii vă vor râvni pe voi și vor crede și ei. Și așa, din pricina milei pe care ați primit-o voi, se vor milui și ei.

32 Căci Dumnezeu i-a închis pe toți întru nesupunere, ca pe toți să-i miluiască.

Zicerea: „a închis întru nesupunere” arată că Dumnezeu i-a vădit de nesupunere atât pe cei din „neamuri”, cât și pe Evrei, ca să-i miluiască și să-i mîntuiască pe toți prin râvna și prigonirea ce se face între ei. Căci mai întîi, în vremile cele vechi, pentru că „neamurile” nu s-au supus, Dumnezeu a miluit și a mîntuit pe Evrei – precum s-a zis. Iar în „vremile cele mai de pe urmă”, cele ale lui Hristos, fiindcă Evreii nu s-au supus, au fost miluiți și s-au mîntuit cei din „neamuri”. Și, la sfîrșit, Evreii îi vor râvni pe ei pentru aceasta, și se vor milui și se vor mîntui și ei. Și astfel toți se miluiesc de Dumnezeu: și cei din „neamuri”, și Evreii.

33 O adînc de bogăție, și de înțelepciune și de cunoștință ale lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judecățile Lui și de neurmărite căile Lui!

Dumnezeiescul Apostol se înspăimîntă și se miră, socotind felurile economii întrebuintate de la întemeierea lumii de către întrutot-înțeleptul Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor: anume cum economisește El a se lucra cele potrivnice prin alte lucruri potrivnice și cum, prin cei nesupuși, îi face pe alții să fie supuși. Și, cu mirarea aceasta, Pavel adeverește că Dumnezeu – Care economisește mîntuirea oamenilor cu atîta înțelepciune, și adîncime și în chip neînțeles – va economisi într-adevăr și mîntuirea Evreilor.

Și, prin „bogăție”, numește bunătatea lui Dumnezeu, de a cărei adîncime doar se minunează, fără a ști însă cît este de adîncă. Fiindcă însușirea bogăției și a bunătății lui Dumnezeu este a le face pe săracele și nedumeritele „neamuri” îmbelșugate și bogate. Pe lîngă bunătate, Pavel se minunează și de „adîncul înțelepciunii” cu care Dumnezeu ocîrmuiește cele omenești și prin care a înțelepțit pe cei neînțelepți și neînvățați din „neamuri”.³⁰⁹ Apostolul se minunează încă

³⁰⁹ După Coresi, înțelepciunea lui Dumnezeu covîrșește înțelepciunea celorlalți din mai multe pricini. Mai întîi, pentru că cunoaște cele ce vor fi. Al doilea, pentru că le știe pe toate cu desăvîrșire. Și nu prin mijlocire, adică nu cunoaște lucrul ce este cunoscut prin arătare [*eidos* = formă, chip, n. m.], ci le cunoaște pe toate de-a dreptul, iar nu prin idei [forme, vederi, înfățișări, n. m.], pretutindeni fiind de față și toate plinindu-le. Al treilea, pentru că le cunoaște și le știe pe toate. Al patrulea, pentru că le cunoaște pe toate de-a pururi. Al cincilea,

și de „adîncul cunoștinței” prin care Dumnezeu cunoaște ce este de folos fiecăruia.³¹⁰ Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis că judecățile lui Dumnezeu sînt „nepricepute”, ci că sînt „necercetate”, adică nu primesc cercetarea nicicum. La fel, „căile lui Dumnezeu”, adică iconomiile Lui, nu numai că nu pot fi cunoscute, dar nici nu se pot căuta și nici urma lor nu se arată.³¹¹

34 „Căci cine a cunoscut gîndul Domnului? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic?” (Isaia 40:13).

pentru că le știe din fire, iar nu după împărtășire. Al șaselea, pentru că le cunoaște fiind pricină a celor cunoscute. Pentru aceasta a zis Dionisie Areopagitul: „Căci nu aflînd de la cele ce sînt știe mintea dumnezeiască cele ce sînt, ci din sine și în sine, prin știința și cunoașterea tuturor; și are de mai înainte cunoștința lor, căci a cugetat de mai înainte ființa lor, fiind pricină a lor, nu apropiindu-se de înțelesul fiecăreia, ci știindu-le și ținîndu-le pe toate într-o singură cuprindere.” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 7). Iar a șaptea pricină, și cea mai de pe urmă, este că le cunoaște și le știe pe toate împreună și totodată deosebi, într-o una și aceeași lucrare – după Ticara. (n. aut.)

³¹⁰ Foarte potrivit e să însemnăm aici cuvintele marelui Părinte Vasilie, care, tîlcuind zicerea: „(...) pus-a în vistierii adîncurile” (*Psalms 32:7*), zice așa: „Oare nu cumva, prin «adîncuri», sînt numite cuvintele [rațiunile, n. m.] judecății dumnezeiești, după care se economisesc toate, cuvinte ce sînt negrăite și nepricepute înțelegerii omenești, fiind învistierite într-o singură cunoștința lui Dumnezeu? Căci – într-o alt *Psalms*, care zice: «(...) judecățile Tale – adînc mult» – ne-a învățat că judecățile despre fiecare lucru s-au numit «adînc». Deci – de cauți pentru ce viața păcătosului se prelungește, iar zilele dreptului se scurtează într-o nemernicie; pentru ce cutare nedrept se îndreptează în căi, iar dreptul se necăjește; pentru ce copilul a fost răpit de moarte mai înainte de a ajunge la vîrsta cea deplină; de unde sînt războaiele; de ce se întîmplă înecările cu corăbii, cutremurele, secetele, puhoaiile; pentru ce s-au zidit cele stricătoare ale oamenilor; pentru ce unul este rob, iar celălalt slobod; unul bogat, iar altul sărac – toate acestea gîndindu-le, adu-ți aminte că «adînc» sînt judecățile lui Dumnezeu. (n. aut.)

³¹¹ Pentru aceasta a zis și marele Vasilie: „Ce zice însă Pavel, vasul alegerii? Ce învățătură ne-a lăsat despre ființa lui Dumnezeu Pavel, care – cînd a vorbit despre economie, oarecum alunecînd către lucrarea cea necheltuită a teoriei [vederii cu mintea, n. m.] – a strigat: «O adîncul bogăției, și al înțelepciunii și al cunoștinței lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judecățile Lui, și neurmărite căile Lui!» Și, dacă acestea sînt neatinse pentru cei ce au ajuns la măsura cunoștinței lui Pavel, cîtă mîndrie au aceia ce zic că știu ființa lui Dumnezeu?” (*Cuvîntul întîi împotriva lui Evnomie*). [...]

Zice și Sfîntul Dionisie Areopagitul: „Vei afla mulți teologi lăudînd dumnezeirea nu numai ca nevăzută și necuprinsă, ci și de necercetat și fără urme, nefiind nici o urmă prin care să se străbată spre ascunsă ei nemărginire” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 1). Pentru aceasta, Dumnezeu Se aseamănă cu leul – după același Dionisie, în *Despre cereasca ierarhie*, capitolul 15 – căci, precum leul își acoperă urmele cu coada cînd umblă, ca să nu-l afle vîntătorii, tot așa Își ascunde Dumnezeu urmele cunoștinței Sale. De aceea s-a și zis: „În mări, căile Tale; și cărările Tale, în ape multe, și urmele Tale nu se vor cunoaște.” „Căci – precum calea în ape nu stă, nici urma leului – tot așa nici căile lui Dumnezeu” – însemnează Sfîntul Maxim. (n. aut.)

35 Sau cine I-a dat Lui mai înainte și va lua înapoi de la El?

Singur Dumnezeu – zice – Își știe gândurile și sfaturile Sale, și nu altcineva – precum a strigat Proorocul Isaia. Încă și Solomon zice: „Care om va cunoaște sfatul lui Dumnezeu, sau cine va gândi cele ce voiește Domnul?!” (*Înțelepciunea lui Solomon 9:13*) – adică nimeni. Și – de vreme ce Dumnezeu este din fire înțelept, ori – mai bine – întrutot-înțelept și nemărginit înțelept – El nu a fost înțeleptit de vreun sfetnic, ci de la Sine este îndestulat și prea-de-săvârșit. Și nu numai aceasta, dar El este și izvorul tuturor bunătăților, și, câte dă, nu le dă fiindcă e dator să plătească, ci le dă pentru a Sa firească bunătate. Fiindcă cine a dat lui Dumnezeu ceva sau I-a făcut vreun bine, ca Dumnezeu să-i răsplătească aceluia cu altă facere de bine? Cu adevărat, nimeni!

36 Căci dintru Dînsul, și printr-Însul și întru Dînsul sînt toate.

Zice: Dumnezeu este izvorul tuturor bunătăților, căci aceasta însemnează zicerea: „dintru Dînsul”; și Făcătorul tuturor, căci aceasta însemnează „printr-Însul”; și Cel ce le ține pe toate împreună, căci aceasta însemnează zicerea: „întru Dînsul”. Deci toate ființele își au începutul de la Dumnezeu, și prin Dumnezeu s-au făcut și întru Dumnezeu stau și se țin împreună, ca într-o temelie nesmintită, către Dînsul întorcîndu-se.

Acestuia, slavă în veci! Amin!

Cînd zice vreun cuvînt mare, Fericitul Pavel obișnuiește să sfîrșească cu o slavoslovie [laudă, n. m.] întru mulțumire, cum face și acum. Căci – de vreme ce s-a spăimîntat și s-a mirat de negrăita bunătate, înțelepciune și cunoștință a lui Dumnezeu și de economiile Lui – acum slăvește și mărește pe Dumnezeu, învățîndu-ne și pe noi să facem la fel, adică să-L slăvim pe Dumnezeu și să-I mulțumim pentru toate, iar mai ales pentru bunătățile cele mari, atît prin cuvînt, cît și prin fapte și prin viața îmbunătățită.³¹²

³¹² Vezi și subînsemnarea de la capitolul 4 al epistolei către Filipeni, stihul 20, fiindcă e vrednică de cuvînt. (n. aut.)

1 Rogu-vă dar pe voi, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să arătați trupurile voastre jertfă vie, sfântă, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca slujbă cuvântătoare a voastră.

Fiindcă dumnezeiescul Apostol a petrecut destulă vreme cu învățătura teoretică despre dogmele credinței, acum intră întru învățătura practică, morală.³¹³ Și – după ce, prin cele zise înainte, a arătat negrăita iconomie și bunătate a lui Dumnezeu întru noi, Creștinii – acum ne roagă prin „îndurările lui Dumnezeu” – adică punând ca mijlocitori ai rugăciunii sale îndurările iubitorului de oameni Dumnezeu, de care ne îndulcim – ca să ne rușinăm de ele și să nu facem nici un lucru nevrednic de Dînsul. Dar ce ne roagă Pavel? Să „arătăm” trupurile noastre, adică să le dăm spre război și spre nevoie, căci așa obișnuiește a zice vorbirea de obște a oamenilor: Cutare voievod de oști și-a arătat regulile ostașilor în război. Sau, ne roagă să înfățișăm mădularele noastre înaintea lui Dumnezeu ca înaintea unui împărat, curate și alese, căci aleși sînt și oamenii ce stau înaintea împăratului.

Și Apostolul ne mai roagă să arătăm trupurile noastre înaintea lui Dumnezeu ca o „jertfă vie”, iar nu moartă, fiindcă noi sîntem vii cu sufletul³¹⁴ atunci cînd omorîm patimile și poftele trupului nostru. Căci jertfa Evreilor nu era bine primită la Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu, prin Proorocul Isaia, a spus că nu cere acest fel de jertfă de la dînșii, zicînd: „Cine cere acestea din mîinile voastre?” (capitolul 1:12). Iar jertfa trupurilor Creștinilor și slujba lor cea cuvîntătoare se cere de Dumnezeu foarte mult, căci, prin David, Duhul Sfînt poruncește fiecărui Creștin, zicîndu-i așa: „Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă!” (*Psalm 49:15*). Și iarăși: „Jertfa de laudă Mă slăvește pe Mine” (ace-lași psalm, stih 24). Iar slujba cea cuvîntătoare nu este numai cea care se face prin cuvinte, slavoslovii și mulțumiri către Dumnezeu, ci și viețuirea după Hristos, atunci cînd nu ne mai stăpînește nici o patimă necuvîntătoare [nerați-

³¹³ După Fericitul Teodorit, ceea ce este ochiul pentru trup, aceea este credința și cunoștința celor dumnezeiești pentru suflet. Acestea au însă nevoie de fapta bună practică, așa cum și ochiul are nevoie de mîini, și de picioare și de celelalte părți ale trupului. (n. aut.)

³¹⁴ Se zice „jertfă vie”, iar nu moartă, precum era a boilor și a țărilor: „vie”, prin lucrarea faptei bune, și totodată „moartă”, după omorîrea trupului. [...] Alții zic însă că jertfa este în-treită: cea dintîi este a sufletului, și aceasta este rugăciunea; a doua este a trupului, și aceasta este omorîrea trupului prin postire, înfrînare și nevoie: a treia, cea prin faptele bune, și aceasta este milostenia, care se face prin lucrările ei, adică: a hrăni pe cei flămînzi, a adăpa pe cei însetați, a îmbrăca pe cei goi, a adăposti pe cei străini, a cerceta pe cei bolnavi și închiși (la Coresi). [...] (n. aut.)

onală, n. m.] și dobitocească, ci toate mișcările, simțirile și puterile sufletului și ale trupului nostru sînt ocîrmuite de către dreptul cuvînt și de porunca lui Dumnezeu. Atunci, fiecare din noi, Creștinii, se face arhieru al său, și junghie, și omoară poftele și voile cele rele ale sufletului și ale trupului și se înfățișează totdeauna gînditor [rațional, n. m.] înaintea lui Dumnezeu. Și așa se cutremură și se teme în fiecare faptă și cuvînt al său, precum se teme și arhierul cînd se înfățișează în lăuntrul Sfîntului Altar și înaintea jerfelnicului.³¹⁵

2 Și să nu vă asemănați chipului veacului acestuia, ci să vă schimbați la față prin înnoirea minții voastre,

Cu aceste cuvinte, Apostolul ne arată nouă, Creștinilor, ce trebuie să facem pentru a putea săvîrși slujba cuvîntătoare de care a vorbit mai sus, anume a nu ne asemana cu lucrurile veacului acesta, fiindcă nici unul din ele nu este adevărat și statornic, ci toate sînt vremelnice și au numai închipuire de a fi, dar nu și înfățișare și ființă statornică. Deci zice: Să nu vă asemănați voi, Creștinii cei nemuritori și veșnici, cu veacul acesta vremelnic și fără ființă! Nici să cugetați lucrurile acestea, ci schimbați-vă la față cu înnoirea necurmată a minții voastre, adică totdeauna înnoiți-vă pe sine-vă! De pildă: Ai păcătuit, Creștine? Să știi că ți-ai învechit sufletul, și de aceea înnoiește-te prin pocăință! Ai săvîrșit vreo faptă bună? Silește-te a săvîrși alta mai mare! Astfel, te înnoiești tot timpul, totdeauna schimbîndu-te la față întru mai bine.³¹⁶

³¹⁵ Pentru aceasta a zis purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Cel ce mai înainte de sfințitele nevoițe își unge mintea și leapădă de la sine cugetările pătimase ține loc de diacon. Cel ce luminează întru cunoștința celor adevărate și stinge cunoștința cea mincinoasă ține loc de preot. Iar cel ce cu sfîntul mir săvîrșește cele despre cunoștința Treimii celei închinată ține loc de episcop” (capitolul 21 al sutei a doua din cele despre dragoste). (n. aut.)

³¹⁶ Mai aceleași le zice și Teologul Grigorie, în *Cuvînt la Duminica cea nouă*: „Dumnezeu-Cuvîntul nu vrea ca tu să rămîi tot întru aceleași, ci pururea a fi cu totul înnoit. Dacă păcătuiești, să vrei a te întoarce! (...) Ieri ai fost comediant? Astăzi arată-te privitor cu mintea! Ieri – ocărîtor, crud? Astăzi – grăitor de bine și blînd. Ieri, batjocoritor? Astăzi, înțelepțitor. Astăzi, băutor de vin? Mîine, băutor de apă. Astăzi, benchetuind pe pat de fildeș, uns cu mirsmele cele mai alese? Mîine, culcător pe jos și priveghetor. În loc de rîzător, înțelept; în loc de împodobitor, prost [simplu, săracăcios, n. m.]; în loc de trufaș și mîndru, prost [smerit, umil, n. m.] întru arătare; în loc de îmbrăcat cu aur, strîmtorat. Uitîndu-te în jos, în loc de a-ți înălța cerbicea! (...) Fă-te nou în loc de vechi și prăznuiește înnoirile sufletului!” [...]

Iar marele Vasilie, tîlcuind suprascrierea *Psalmului 44*: „Întru sfîrșit, pentru cei ce se prefac”, zice așa: „Fiindcă dumnezeieștile cuvinte nu s-au scris pentru toți, ci pentru cei ce urmează omului din lăuntru, suprascrierea «pentru cei ce se prefac» îi arată – precum socotesc – pe cei ce poartă de grijă pentru sine și pentru sporirea nevoițelor bunei-cinstiri de Dumnezeu.” Căci aceasta este prefacerea cea prea-bună pe care o dăruiește dreapta Celui prea-înalt,

Vezi însă – o cititorule! – că Pavel vorbește de „chipul” lumii, ca să arate lesnicioasa stricăciune a lumii și vremelnicia ei. Fiindcă lumea nu este frumoasă, ci se închipuie și se fățarnicește că este astfel, pentru ca să ne fure simțirea și să ne amăgească. Iar fapta bună are frumusețe statornică și nu-i trebuie închipuiri din afară și împodobiri, arătându-și chipul său cel firesc fără vreo schimonosire și fățarnicie. Deci noi, Creștinii, sîntem datori să nu stăm, ci totdeauna „să ne schimbăm la față” în privința faptei bune și a cunoștinței duhovnicești și să ne înnoim pururea: din rău, să ne schimbăm întru bine; din cunoștința de jos, să ne suim la cea de sus; și, de la fapta bună mai mică, să sporim la cea mai mare.

spre a cerca voi care e voia lui Dumnezeu cea bună, bine-plăcută și desăvîrșită.

Fiindcă mai sus a zis să ne înnoim totdeauna cu fapta bună și cu cunoștința, Fericitul Pavel adaugă acum pricina pentru care e de folos această înnoire a minții. Și zice că trebuie să ne înnoim pentru ca „să cercăm voia lui Dumnezeu”, adică să cunoaștem descoperit care este voia lui Dumnezeu. Fiindcă cel ce-și are mintea învechită de păcat și de necunoștință, acela nu cunoaște care este voia lui Dumnezeu, nici nu înțelege că voia lui Dumnezeu este ca noi, Creștinii, să viețuim cu smerită cugetare, cu sărăcie, cu plîngere și cu durere de inimă și cu celelalte fapte iubite de Dumnezeu (mai ales cu cele cuprinse în *Fericiri*), care s-au legiuit în *Sfînta Evanghelie*.

Iar cine se va înnoi după duh și după minte, acela va cunoaște care este voia Domnului, dar nu precum o cunoșteau Evreii, care erau atîrnați de *Lege*. Căci *Legea*, deși era voia lui Dumnezeu, nu era însă și voia lui Dumnezeu *bine-plăcută și desăvîrșită*, fiindcă voia lui Dumnezeu nu s-a dat ca întîi-povăuitoare, ci numai a fost îngăduită, pentru neputința Evreilor. Iar voie „desăvîrșită și bine-plăcută” a lui Dumnezeu este *Testamentul cel Nou al Evangheliei*.

Poți însă să înțelegi și așa zicerea aceasta a Apostolului, precum o tâlcuiește marele Vasilie (hotărîrea în scurt 276). Adică: Multe lucruri voiește

pe care și Fericitul David a simțit-o cînd, gustînd din bunătățile faptei bune, tindea către cele următoare. Căci ce zice? „Și am zis: Acum am început. Această schimbare este a dreptei Cei prea-înalt.” De aceea, cel ce sporește întru fapta bună nu poate să nu se schimbe, căci zice: „Cînd eram prunc, ca un prunc grăiam, ca un prunc cugetam, ca un prunc socoteam; iar cînd m-am făcut bărbat, nu le-am mai săvîrșit pe cele ale pruncului.” Și iarăși, făcîndu-se bărbat, nu a încetat din lucrare, ci, uitîndu-le pe cele trecute și tinzînd către cele dinainte, alerga către țel, către darul chemării celei de sus. Deci schimbarea este și a omului din lăuntru, ce se înnoiește din zi în zi. Pentru aceasta a zis și Ieremia: „Arați-vă ogoare noi!” (capitolul 4, stih 3). Vezi și zicerea: „Înnoiți-vă în duhul minții voastre” (*Efesenii* 4:23). (n. aut.)

Dumnezeu: unele fiindcă e din fire bun și îndelung-răbdător pentru a noastră facere de bine, care se numesc „bunătăți”, fiind pline de bunătatea și de milostivirea Lui, precum sînt faptele cele bune, și dumnezeieștile daruri cu care ne hărăzește și toate bunătățile trupești și sufletești; iar altele le voiește Dumnezeu cînd se mînie pentru păcatele noastre, care se numesc „rele”, fiindcă pricinuiesc, din pricina neputinței trupești, răutate și durere celor ce le primesc, precum sînt bolile, nenorocirile și necazurile care vin ori de la oameni, ori de la diavoli, ori de la firea cea stricată. Însă sfîrșitul relelor acestora e bun, pentru că folosesc sufletului celui ce le pătîmește cu răbdare și cu bună-mulțumire.³¹⁷ Deci noi sîntem datori să urmăm voilor bune ale lui Dumnezeu, care privesc către facerea de bine a aproapelui. Iar cele ce privesc către răutate să nu le urmăm, fiindcă noi nu sîntem slujitori spre cele rele și spre necazurile altora, ci puterile cele rele ale diavolilor. Deci tu, Creștine, socotește mai întîi dacă voia lui Dumnezeu este înainte-povățuitoare și bună în sine. Apoi, după ce vei cunoaște că este bună, socotește dacă este și bine-plăcută, fiindcă multe lucruri sînt bune, dar nu sînt bine-plăcute: căci ori se fac la vreme necuvenită, ori de către persoana necuvenită. De pildă: bine este a tămîia cineva lui Dumnezeu, dar împăratul Osie, tămîind, nu a bine-plăcut lui Dumnezeu, pentru că nu i se potrivea lui să tămîieze, mirean fiind, ci preoților (*Cartea a doua Paralipomena*, capitolul 26). Tot așa, bun lucru era a se încredința ucenicilor Domnului tainele împărăției, dar nu era bine-plăcut lui Dumnezeu a se întîmpla aceasta mai înainte de vremea cuvenită; de aceea a zis lor Domnul: „Multe am a vă spune, dar nu le puteți purta încă” (*Ioan* 16:12). Apoi, cînd vei socoti că voia lui Dumnezeu este și bună și bine-plăcută, atunci sîrguiește-te a face voia lui Dumnezeu în chip desăvîrșit și fără greș, precum se cere și se cuvine. De pildă, voia lui Dumnezeu bună și bine-plăcută este să miluiești; trebuie așadar să miluiești cu îndestulare și cu îmbelșugare, fiindcă, de vei milui cu cruțare și cu scumpătate, milostenia ta nu este măsură împlinită, ci neîmplinită.

3 Căci, prin darul lui Dumnezeu ce mi s-a dat, spun fiecăruia dintre voi să nu cugete mai presus și afară de ceea ce se cuvine a cugeta,

³¹⁷ Mai într-un glas cu marele Vasilie zice și dumnezeiescul Damaschin, împărțind în două voia lui Dumnezeu: întru cea înainte-povățuitoare, după care Dumnezeu, fiindcă e bun, voiește cele bune, care se numește și „bunăvoință”; și în cea următoare, după care, fiindcă e drept, Dumnezeu îngăduie a veni asupra noastră necazurile și pătîmirile întîmplăte spre folos, care se numește și „depărtare” ori „slobozire”. Iar păcatul nu e nici după voia întîi-povățuitoare a lui Dumnezeu, nici după cea următoare, ci este doar nașterea mai-nainte alegerii celei înrăutățite a omului (vezi *Cartea a doua despre credință*, capitolul 46). Vezi și tîlcuirea zicerii: „(...) nici nu te abate de la El cînd te mustră” (*Evrei* 12:5) și subînsemnarea acesteia. (n. aut.)

Marele Pavel, fiind smerit-cugetător, nu se numește pe sine vrednic de crezare în nici o parte a scrisorilor sale, ci uneori pune ca mijlocitori „îndurările lui Dumnezeu”, precum a zis mai înainte, iar alteori, „darul lui Dumnezeu”, cum zice acum, când spune: Creștinilor, eu nu vă vorbesc cuvântul meu, ci cuvântul pe care mi l-a încredințat darul lui Dumnezeu. Și care este acesta? Anume ca nimeni dintre voi – fie că e om de rînd, fie stăpînitor – „să nu cugete mai presus și afară de ceea ce se cuvine a cugeta”. Și – precum Domnul a început învățătura fericirilor de la smerita-cugetare, zicînd: „Feriți-vă, cei săraci cu duhul” (*Matei* 5:3), adică smeriții-cugetători – tot așa și Apostolul învață aici mai întîi despre smerita-cugetare. Iar ceea ce zice are această înțelegere: fiecare Creștin se cuvine să cugete, adică să aibă cugetare înaltă, dar spre a cugeta cele cerești, ajungînd cu mintea mai presus de lucrurile pămîntești ale lumii, iar nu spre a se mîndri împotriva oamenilor celor de un neam cu sine.

ci a cugeta spre a fi întreg-înțelept,

Zice: Noi, Creștinii, am primit de la Dumnezeu cunoștință și cugetare, dar nu pentru a le întrebuința întru mîndrie, ci întru smerită-cugetare. Pavel a zis aceasta ca să arate că cel ce nu cugetă smerit, ci se mîndrește și cugetă „mai presus de ceea ce se cuvine”, este nebun și ieșit din minte; iar cel ce cugetă smerit, acela își are mintea întreagă, și pentru aceasta se zice că este „întreg-înțelept”.

precum Dumnezeu i-a împărțit măsura credinței.

După ce, mai sus, a zis că noi, Creștinii, nu se cuvine a cugeta mai presus de cuviință și a ne mîndri, ci a fi întreg-înțelepți și smerit-cugetători, Apostolul arată aici cum trebuie a fi smerit-cugetători, adică: socotind că Dumnezeu a dat fiecăruia dintre noi măsură și dar de credință. Fiindcă darurile pe care le primeau pe atunci Creștinii îi făceau pe mulți a se mîndri, Pavel zice așa: Tocmai din această pricină se cuvine ca tu, Creștine, să fii smerit-cugetător, fiindcă Dumnezeu a împărțit dar de credință fiecăruia. Au doar isprava aceasta este a ta? Ba, ci este dar al lui Dumnezeu; și – fie mare, fie mic – Dumnezeu ți l-a dat.

Iar „credință” numește darul credinței cu care făceau ei minuni. Căci credința este de două feluri: o credință este din voința noastră, după cum zice: „Credința ta te-a mîntuit” (*Matei* 9:22); iar altă credință este dar și hărăzire a lui Dumnezeu, prin care se fac minunile, așa cum zice: „De veți avea credință cît un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici acolo! –

și se va muta!” (*Matei* 17:20). Pentru această credință L-au rugat Apostolii pe Domnul, zicînd: „Adaugă nouă credință!” (*Luca* 17:5).³¹⁸

4 Căci – precum într-un trup avem multe mădulare, iar mădularele nu au aceeași lucrare –

5 așa și noi, cei mulți, un trup sîntem în Hristos, și fiecare sîntem mădulare unul altuia;

Cu asemănarea trupului și a mădularelor, Apostolul doboară înălțarea mîndriei. Zice: Căci – precum trupul este unul, dar are multe și osebite mădulare care săvîrșesc osebite fapte și lucrări – tot așa și noi, Creștinii, un trup sîntem, avînd cap pe Hristos. Și, iarăși, fiecare dintre Creștini este mădular al altuia; și nu numai Creștinul cel mic este mădular al Creștinului cel mare și cu dregătorie, ci și Creștinul cel mare și cu dregătorie este de asemenea mădular al Creștinului cel mic și de rînd. Deci zice: Fiindcă sînteți mădulare unul altuia, nu vă mîndriți unul asupra altuia, fiindcă aveți trebuință unul de altul, precum și mădularele trupului au trebuință unul de altul.³¹⁹

6 însă avînd³²⁰ daruri osebite, după darul ce ni s-a dat. Dacă avem proorocie, aceasta ni s-a dat după măsura credinței;

Vezi – o cititorule! – că Apostolul nu a zis aici că aveau daruri „mai mari” și „mai mici”, ci „osebite”, ca să-i smerească pe cei ce se mîndreau cu numirea darurilor. Și nu a zis: „avem isprăvi și fapte bune”, ci: „avem daruri ale lui Dumnezeu”, adică: Creștine, ceea ce ți s-a dat este dar, iar nu faptă bună a ta.³²¹ Deci, pentru ca să-i smerească pe cei ce se mîndreau pentru daruri, zice că acestea li s-au dat de la Dumnezeu; și de aceea le și numește „daruri”. Iar pentru ca să-i îndemne și să-i deștepte pe cei leneși, arată că și noi aducem

³¹⁸ Despre credința aceasta vezi și subînsemnarea zicerii: „(...) încît ca să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sînt” (*I Corinteni* 13:2); și subînsemnarea zicerii: „(...) ci credința care este lucrătoare prin dragoste” (*Galateni* 5:6). (n. aut.)

³¹⁹ Iar Coresi zice că patru lucruri se află în trup: 1) unirea trupului, 2) osebirea părților, 3) osebirea lucrărilor și a părților, 4) osebita așezare a părților. Și acestea patru trebuie a fi și întru adunarea Creștinilor. (n. aut.)

³²⁰ După Teodorit, zicerea: „avînd” se alătură cu cea de mai sus, astfel: „(...) așa și noi, cei mulți, un trup sîntem întru Hristos, însă avînd daruri osebite”; și – după același – acest „însă” este de prisos. (n. aut.)

³²¹ E lucru vrednic de nedumerire de ce Pavel numește aici „daruri” slujba, împărțirea de milostenie, purtarea de grijă de bolnavi, dragostea și celelalte, care sînt mai mult fapte bune decît daruri. Vei afla dezlegarea nedumeririi acesteia la tîlcuirea epistolei către Filipeni, capitolul 1, stih 29. (n. aut.)

partea noastră ca să luăm aceste daruri dumnezeiești. Căci zice: Proorocia ni s-a dat după măsura credinței, fiindcă, deși darul este dar, el nu se dă fiecăruia la împlinire, ci – pe cât află vasul credinței omului, ori mic, ori mare – atîta se toarnă într-însul, mai puțin ori mai mult. Iar Apostolul a pus darul proorociei mai întîi, poate, fiindcă nu a vrut a osebi darurile după mărime, ori poate pentru că unii se mîndreau anume întru acest dar. Dar cineva ar putea zice: Dacă se mîndreau, cum de nu-i lipsea Dumnezeu de dar? Răspunsul la aceasta e că Dumnezeu nu-i lipsește de dar pentru folosul norodului și ca să ne învețe să nu-i judecăm pe cei ce au darurile Lui, chiar dacă păcătuiesc. Ca și cum Dumnezeu ne-ar zice: Și, dacă Eu nu le dezbrac pe slugile Mele de darurile Mele, tu cine ești ca să-i defaimi? Vezi și subînsemnarea zicerii: „(...) toate sînt ale voastre, fie Pavel, fie Apollo” (1 Corinteni 3:21).

7 ori slujbă – întru slujbă;

Slujba este dar de deosebită economie, precum a fost aceea a celor șapte diaconi. Prin „slujbă” vei înțelege însă și fiecare lucru duhovnicesc. Deci – după Fotie (în *Amfilohia*, întrebarea 263) – Pavel zice așa: Dacă cineva are vreo slujbă, să rămîna întru slujba aceasta (căci trebuie a se adăuga graiul „rămîna”, fiind de lipsă), și să nu caute alta mai mult, nici să se mîndrească împotriva celui care nu are darul acesta, ci să rămîna primind ceea ce a luat.³²²

ori cel ce învață – întru învățătură;

De asemenea, și aici trebuie să se adauge graiul: „să rămîna”, adică: Dacă cineva este învățător, să rămîna întru învățătură! Deci – o cititorule! – dacă

³²² Înțeleptul Fotie îți zice așa: Nu te mira – o cititorule și știutorule de învățătură elinească! – dacă vezi că Apostolul Pavel întrebuințează în scrisorile sale elipse, și duhuri retorice și alte forme despre ziceri, și despre silabe și perioade de ale ritorilor și autorilor Elini. Pentru că Sfîntul Duh, care a dat Apostolilor darurile cele mari, le-a dăruit și pe acestea mici și proaste [fără însemnătate, n. m.], și mai ales lui Pavel, pe care el le întrebuințează nu doar că ar fi ceva se seamă, ci pentru ca să-i rușineze pe cei care se fălesc și se mîndresc întru acestea, aducîndu-i la smerita cugetare și la ascultarea învățăturii și a sfătuirii sale. Căci toate cele ce aduceau oamenilor mîntuire îi erau Fericitului Pavel fără osteneală, și de aceea el întrebuințează stihuri de ale poezilor, și istorii de ale Elinilor și nenumărate altele, numai ca să-i mîntuiască pe oameni. Pentru că, de nu ar fi folosit aceste forme, cei semeți și fără de minte l-ar fi defăimat că e neînvățat și neputincios, precum și acum mulți neînvățați, care nu înțeleg cele de acest fel, îl defaimă pe Pavel ca pe un om de rînd. Și, măcar că ceilalți Apostoli nu au întrebuințat decît rareori acest fel de forme, Pavel e destul ca să arate că și aceora le-ar fi fost lesne a le folosi, dacă ar fi voit. De aceea, unii din înțelepții mai noi l-au numit pe Pavel „Demostene al Bisericii”. (Vezi și tîlcuirea stihului 2, capitolul 11 al epistolei a doua către Corinteni, și la începutul cărții către cititor.) (n. aut.)

vei lua „slujba” în înțelesul peste tot cuprinzător, precum am zis, ai numărate aici amîndouă felurile slujbei acesteia; iar de vei înțelege slujba osebită, vezi cum Pavel a pus-o pe aceasta în întâia rînduială, iar învățătura întru a doua, măcar că învățătura este mai mare decît slujba. Și face aceasta ca, de la neosebita lor rînduială, să ne învețe și pe noi să nu ne mîndrim, nici să ne fălim întru darurile ce se arată mai mari.

8 cel ce mîngîie – întru mîngîiere;

Mîngîierea este și ea un fel de învățătură, căci „învățătură” se numește în-deobște vorbirea despre toată înainte-hotărîrea, iar mîngîierea se înțelege ca învățătură în parte și osebită cînd, prin cuvînt, cineva pricinuieste mîngîiere și alinare sufletelor tulburate ori de scîrbă, ori de mînie, precum este scris: „Bărbați frați, de este întru voi cuvînt de mîngîiere către norod, ziceți!” (*Faptele Apostolilor* 13:15). Și Sirah zice că „Isaia a mîngîiat pe cei ce plîngeau în Sion” (capitolul 48:27). Deci – zice – cine mîngîie să rămîna întru mîngîiere, folosindu-se de lucrul său, fără a se mîndri asupra altuia care nu are acest dar.

cel ce împarte – întru nevinovăție; cel ce apără – întru sîrguință;³²³

După ce, mai sus, a vorbit despre învățătură și despre mîngîiere, care sînt daruri sufletești, Apostolul vorbește aici și despre cele trupești. Deci zice: Cel ce împarte și miluiește pe alții să miluiască cu nevinovăție, adică cu bogăție și cu îmbelșugare, fiindcă așa se cuvine a da cineva. Fiindcă nici o faptă bună nu rămîne faptă bună dacă nu se face în chip cuvenit; căci și fecioarele acelea din *Evanghelie* făcuseră milostenie, adică aveau untdelemn în candelile lor, dar nu aveau destul și cu îmbelșugare, și de aceea s-au închis afară de nuntă și s-au osîndit.³²⁴

Dar și acela – zice – care poartă de grijă și apără pe alții este dator a nu face aceasta cu lenevire și trîndăvie, ci cu sîrguință și cu osîrdie. Iar a apăra și a purta de grijă pentru alții înseamnă a ajuta și prin cuvînt, și prin osteneala

³²³ Apostolul folosește și aici o elipsă, zicerea fiind aceasta: „cel ce împarte să împartă cu nevinovăție, iar cel ce apără să apere cu sîrguință” – după Fotie (*Amfilohia*, întrebarea 263). (n. aut.)

³²⁴ Apostolul îi sfătuiește și în altă parte pe Creștini să miluiască cu îmbelșugare, zicînd că „cel ce seamănă cu blagoslovenie, cu blagoslovenie va și secera” (2 *Corinteni* 9:6). Și iarăși: „(...) întru toate îmbogățindu-vă cu toată nevinovăția” (2 *Corinteni* 9:11). Și Dumnezeu făgăduiește a ne milui cu mare milă: „Și te voi milui cu milă mare” (*Isaia* 54:7). De aceea – precum noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne miluiască cu mare milă, zicînd prin David: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta!” (*Psalom* 50) – tot cu mare milă se cuvine a-i milui și noi pe frații noștri. (n. aut.)

trupului pe cel ce are trebuință de ajutor. Și – de vreme ce Pavel a vorbit mai sus despre împărțirea banilor și a milosteniei, dar nu toți oamenii au bani ca să miluiască – tu dar, Creștine, dacă nu ai bani ca să miluiești, apără pe alții și, cu slujba și puterea trupului tău, ajută-i pe frații tăi care au trebuință, cu sîrguință însă, și nu cu lenevire. Fiindcă, sîrguința ce o arăți pentru fratele tău, o arăți pentru tine însuși și pentru mîntuirea ta.³²⁵

*cel ce miluiește – întru blîndețe;*³²⁶

Mai sus, Apostolul a zis că se cuvine a împărți și a milui „cu nevinovăție”, adică cu bogăție și cu îmbelșugare. Apoi, fiindcă mulți miluiesc de silă și cu mîhnire de inimă, adaugă aici și zice: Creștine, dacă miluiești cu bogăție și cu îmbelșugare, adaugă la acestea blîndețea, alinarea inimii și strălucirea feței tale! Adică, atunci cînd miluiești, să nu te arăți mîhnit și posomorît, ca și cum te-ai păgubi, ci să te bucuri și să te veselești, ca și cum ai cîștiga, căci cu puținul preț al milosteniei cumperi cerul.³²⁷ Cel ce împarte se deosebește însă de cel ce dă milostenie; căci primul împarte celorlalți ceea ce ia, iar cel de-al doilea face milostenie dintru ale sale.

9 dragostea – fără fățarnicie,

Cu acest cuvînt, Apostolul arată cum poate Creștinul să le isprăvească pe toate cîte a zis mai sus, căci zice: Dragostea să fie la voi, Creștinii, fără fățarnicie! – lipsind graiul: „fie”, după Fotie. Căci – dacă dragostea lor va fi nefățarnică și nemincinoasă, ci adevărată și curată – negreșit Creștinii vor isprăvi

³²⁵ Iar Teodorit zice că cel ce apără se cuvine a apăra *cu sîrguință*, adică a nu fi blînd și a răbda cînd sînt nedreptățiți alții, fiindcă aceasta nu este însușire a blîndeții (la tîlcuirea zicerii: „blînd”, de la *1 Timotei* 3:3). (n. aut.)

³²⁶ Și aici Apostolul a folosit de asemenea o elipsă, căci lipsește graiul „miluiască”, adică: Cel ce miluiește să miluiască întru blîndețe. (n. aut.)

³²⁷ Același Apostol poruncește și în altă parte Creștinilor să nu miluiască cu scîrbă, ci cu bucurie, zicînd: „(...) nu din scîrbă ori din silă, căci Dumnezeu îl iubește pe dătătorul blînd” (*2 Corinteni* 9:7). De aceea zice și dumnezeiescul Hrisostom că cel ce se scîrbește cînd miluiește nu miluiește, ci este crud și fără omenie: „Căci, dacă te doare, nu miluiești, ci ești crud și fără omenie! Fiindcă, dacă pe tine te doare, cum vei putea să-l ridici pe săracul ce zace în scîrbă? Căci cine, dobîndind împărăție, este posomorît? Căci cine, primind iertarea păcatelor, rămîne în întristare?” (cuvîntul 21 la *Epistola către Romani*). Încă și Sirah zice: „Întru toată darea, îmblînzește-ți fața ta!” (capitolul 35, stih 9). Iar Proorocul Isaia zice: „De vei lua de la sine-ți asuprirea, amenințarea și graiul cîrtirii și vei da celui flămînd pîine și sufletul cel smerit îl vei îndestula, atunci va răsări întru întuneric lumina ta, și întunericul tău va fi ca amiaza zilei” (58:9, 10). Și bagă de seamă că cel ce miluiește cu suflet lin și vesel e îndemnat de bucuria aceasta și spre a milui cu bogăție și cu îmbelșugare. (n. aut.)

lesne toate cele de mai sus, fiindcă și cel ce miluiește va milui cu blîndețe, și cel ce împarte la altul va împărți cu îmbelșugare, socotind că lui însuși își împarte; și cel ce apără pe altul îl va apăra cu sîrguință și cu osîrdie, ca și cum s-ar apăra pe sine-și, și toate celelalte le va face de asemenea cu dragoste frățească.³²⁸

urînd răul,

Fiindcă a vorbit despre dragoste și fiindcă dragostea poate fi și vătămătoare, precum iubirea tîlharilor și a celor ce iubesc trupește, Pavel adaugă aici că Creștinii trebuie să urască din inimă răutatea. Căci sînt mulți Creștini care nu fac relele, dar au fapta rea în inimă, adică o poftesc cu inima, și de aceea Apostolul le zice acestora: Creștinilor, eu cer de la voi nu numai a nu face fapta rea, ci și a urî răutățile cu inima și cu sufletul vostru, ca, precum trupul vostru e curat de fapta păcatului, așa să fie curată de pofta păcatului și inima voastră. Deci, să nu socotiți că eu, cel ce v-am zis mai sus să aveți dragoste nefățarnică, vă îndemn cu acest cuvînt să aveți dragoste între voi ca să vă ajutați unul altuia la cele rele! Nicidecum! – ci mai ales vă îndemn să socotiți că vreau cu totul dimpotrivă, adică să fiți atît de despărțiți de cele rele, încît nu numai să vă depărtați de fapta răului și a păcatului, ci încă și de pofta răului, și cu cugetul vostru, și cu inima.

lipindu-vă de lucrul bun,

Nu e destul pentru mîntuire numai a fugi cineva de rău, ci trebuie a lucra binele și fapta bună, după cea scrisă: „Ferește-te de rău, și fă binele!” (*Psalm 36:27*). De aceea și Pavel, după ce le-a zis mai sus Creștinilor să urască răul, acum le cere și să se lipească de lucrul cel bun, adică nu numai din lăuntru, cu inima și cu sufletul, să iubească și să poștească binele acesta și fapta bună. Căci aceasta însemnează zicerea: „lipindu-vă”, fiindcă și Dumnezeu, unind dragostea bărbatului și a femeii, zice: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe maica sa și se va lipi de femeia sa” (*Matei 19:5*).

10 cu iubirea de frați unul către altul fiind iubitori,

Zice: Creștinilor, mai sus v-am poruncit a vă iubi unii pe alții, și sînteți datori a face aceasta, fiindcă toți sînteți frați, născîndu-vă toți dintr-un mitras [pîntece, în elinește, n. m.], adică din sfînta scăldătoare și din una și aceeași maică, Sfînta Biserică. Deci e drept și de nevoie să aveți întru sine-vă dragoste

³²⁸ De aceea a zis Coresi că dragostea Creștinilor trebuie a fi simplă, frățească, grabnică, fierbinte, iubitoare de Dumnezeu, fără de cîștig, fără de mîndrie. (n. aut.)

și iubire frățească, pentru că frăția, adică rudenia frățească, din iubire și din dragoste se cunoaște că este frăție. La rîndul ei, iubirea și dragostea se face și se ține de la frăție, adică de la rudenia frățească.

dîndu-vă întîietate unul altuia cu cîntea,

Aici, Apostolul învață chipul în care poate rămîne statornică iubirea de frați între Creștini, și zice: Fraților, de voiți a fi totdeauna iubitori de frați, în-tîmpinați-vă unul pe altul cu cîntea și cu primirea! Căci aceasta însemnează zicerea: „dîndu-vă întîietate”, adică fiecare să-l cîntească pe celălalt mai înainte de a-l cînti acela pe el.

*11 nu lenevoși cu osîrdia,*³²⁹

Fiindcă mulți par a-i iubi pe ceilalți cu mintea și din inimă, dar prin faptă nu dau mîna de ajutor fratelui lor aflat în nevoie, Apostolul poruncește aici, zicînd că nu se cuvine a iubi Creștinii pe frații lor numai cu mintea și cu un gol cuvînt, ci, pe lîngă aceasta, trebuie a se apăra unul pe altul și a nu se lenevi, ci a se sîrgui să ajute și prin fapte pe frații lor cei ce au trebuință. La fel poruncește și Ioan cel iubit, zicînd: „Fiii mei, să nu iubim numai cu cuvîntul și cu limba, ci cu fapta și cu adevărul!” (1 Ioan 3:18).

fierbînd cu duhul,

Ca și cum s-ar nedumeri vreun Creștin la cele zise înainte și ar întreba: Și cum putem – o Fericite Pavele! – a nu fi lenevoși cu osîrdia? La aceasta răspund ca din partea Sfîntului Apostol, care ar zice: Vă veți face nelenevoși, frații mei, dacă veți fierbe cu duhul, adică dacă veți fi deștepți, osîrdnici și fierbinți. Vezi că Apostolul, după ce a numărat multe chipuri ale faptei bune, aici a zis: „cu duhul fierbînd”; căci cel ce va săvîrși faptele bune zise mai-nainte, acela trage la sine și darul Sfîntului Duh și, înfocîndu-se de acesta, fierbe și clocotește³³⁰; precum, dimpotrivă, cel ce nu face bunătățile mai sus zise,

³²⁹ Și aici se vede că lipsește împărtășitorul grai „fiind”, ca să fie potrivită fraza cu zicerea: „avînd”. (n. aut.)

³³⁰ Pentru aceasta, și marele Vasilie, întrebat fiind cine este cel ce „fierbe cu duhul”, răspunde că este „cel ce face voia lui Dumnezeu cu osîrdie înfocată, cu poftă neobosită și cu sîrguință neostenită, întru iubirea Domnului nostru Hristos Iisus, după cea scrisă: «întru poruncile Lui va voi foarte» (Psalm 111:1)”. Așa era acel dumnezeiesc Apostol [Apollo, n. m.] care, „fierbînd cu duhul”, vorbea și învăța cu amăruntul în Efes despre Domnul, precum se scrie în *Fapte* (*Faptele Apostolilor* 18:25). Pentru aceasta, vrînd să arate că totdeauna trebuie

acela răcește ori – mai bine zis – stinge desăvârșit darul Sfântului Duh. De aceea, același Apostol poruncește și în altă parte, zicînd: „Duhul să nu-l stingeți!” (*1 Tesaloniceni 5:19*).

slujind Domnului,

Cînd tu, Creștine, ești iubitor de frați, cînd miluiești cu față lină, cînd ai dragoste și toate celelalte fapte bune pe care le-a numărat mai sus Apostolul, atunci să știi că slujești Domnului, precum zice aici Sfîntul Pavel. Pentru că Domnul primește la Sine-Și toate bunătățile pe care le faci fratelui tău, ori – mai cu adevărat a zice – ție însuși. Și, ca și cum le-ar fi luat El Însuși și Lui I s-ar fi făcut bine, așa îți va da plată întru împărăția Sa. Iată unde a suit Fericitul Pavel cugetul aceluia care săvîrșește faptele bune zise mai sus, zicînd că acela slujește lui Dumnezeu Însuși!

12 bucurîndu-vă întru nădejde,

Fiindcă a cerut Creștinilor să facă bunătățile zise mai sus, fapte cu anevoie de isprăvit, adică: cheltuială de bani, osteneală trupească, sîrguință, învățătură, apărare și celelalte – Pavel le arată acum că vor isprăvi acestea cu lesnire dacă vor avea în inima lor nădejdea răsplătirii ce va să fie, bucurîndu-se și veselindu-se cu aceasta; pentru că nădejdea bunătăților viitoare îmbărbătează sufletul omului, făcîndu-l mai îndrăzneț întru primejdii și osteneli.

răbdînd întru necaz,

Aici, Apostolul arată și alte bunătăți mari pe care le dobîndesc Creștinii din nădejdea bunătăților ce vor să fie. Căci ei se fac mai îngăduitori întru răbdarea necazurilor și a ispitelor, și prin aceasta dobîndesc chiar din viața aceasta cununi și daruri, încă mai înainte de a dobîndi bunătățile acelea.

îngăduind întru rugăciune.

Dumnezeiasca și sfințita rugăciune le este Creștinilor de mare ajutor spre a isprăvi faptele bune pe care le-a numărat Apostolul. Despre aceasta zice aici

a aprinde în lăuntrul sufletelor noastre focul Duhului și osîrdia spre fapta bună, și Dumnezeu a poruncit în *Legea Veche*: „Și a grăit Domnul către Moisi, zicînd: (...) Aceasta e rînduiala arderii de tot: arderea de tot să rămîină pe vatra jertfelnicului toată noaptea, pînă dimineața; și focul jertfelnicului să ardă pe el și să nu se stingă” (*Levitic 6:8, 9*). Vezi și zicerea: „Din această pricină, îți aduc aminte să aprinzi darul lui Dumnezeu” (*2 Timotei 1:2*). (n. aut.)

Pavel. Și nu a zis simplu: „vă veți ruga”, ci: „îngăduind întru rugăciune”, căci, deși tu, Creștine, nu ieși îndată cererea ta de la Dumnezeu, așteaptă și îngăduie întru rugăciune și vei lua ceea ce ceri!³³¹

13 Faceți-vă părtași la trebuințele Sfinților,

Mai sus, Pavel a zis că cel ce miluiește trebuie să o facă întru blîndețe, cu acest cuvînt îndemnîndu-i pe Creștini să miluiască fără osebire, și pe cei credincioși și cinstitori de Dumnezeu, și pe cei necinstitori. Iar acum îi îndeamnă deosebi pe Creștini să-i miluiască pe cei de o credință cu dînșii, bine-cinstitori de Dumnezeu, căci pe aceștia îi numește „sfinți”. Și nu a zis: „dați cele de trebuință lor”, ci: „împărtașiți-vă”, arătînd că milostenia către cei credincioși este negustorie și cîștig obștesc, și a celor ce o iau, și a celor ce o dau. Pentru că voi – zice – care miluiți, le dați lor bani, iar aceia care sînt miluiți vă dau vouă înapoi cerul și îndrăzneala către Dumnezeu. Și nu a zis: „faceți-vă părtași spre îndestulările sfinților”, ci: „spre cele de trebuință” ale lor, pentru ca astfel să te înduplece pe tine, Creștine, să-i miluiești. Căci cum nu este faptă ca de fiară și fără de omenie a acelor Creștini care nu-i ajută pe frații lor de o credință la trebuințele și nevoile lor?

vînînd iubirea de străini.

Pavel nu a zis: „întrebuințînd iubirea de străini”, ci: „vînînd-o”, cu cuvîntul acesta învățîndu-ne să nu așteptăm să vină la noi și să ceară cei ce au trebuință, și abia atunci să-i miluim, ci noi să alergăm și să-i vînam pe aceia, aflîndu-i ca pe un bun vînat, și să-i miluim, precum făcea Avraam și nepotul său Lot. Căci despre Avraam se scrie că, „văzînd (pe cei trei Bărbați), a alergat spre întîmpinarea lor de la ușa cortului său, și s-a închinat pînă la pămînt și a zis: Doamne, de am aflat har înaintea Ta, să nu treci pe lîngă sluga Ta, ci să se ia apă și să se spele picioarele Voastre și să Vă răcoriți de călătorie” (*Facerea* 18:2-4). Iar despre Lot este scris așa: „Și, văzînd (pe acei doi Îngeri), a ieșit spre întîmpinarea lor și s-a închinat cu fața la pămînt și a zis: Iată, Domnilor, abateți-vă la casa slugii Voastre, să poposiți și să spălați picioarele Voastre (...) Și ei au zis: Ba, în uliță vom poposi. Și i-a silit pe ei și s-au abătut

³³¹ Pentru aceasta, și Domnul, ca să-i înduplece pe oameni să îngăduie întru rugăciune și să nu se strîmtoreze, le-a zis pilda judecătorului și a văduvei care-l ruga să-i facă dreptate din partea potrivnicului ei, și care, supărîndu-l prin rugăciunea cea deasă, l-a înduplecat în sfîrșit să-i împlinească cererea (*Luca* 18). Vezi și în înainte-cuvîntarea adunării sfințitelor rugăciuni [*Apantisma*, n. m.], cea din nou tipărită, unde mult vorbesc despre aceasta. (n. aut.)

la dînsul” (*Facerea* 19:1-3). Pentru aceasta a zis și Apostolul, în *Epistola către Evrei*: „Iubirea de străini să nu o uitați, căci prin aceasta unii, fără să știe, au găzduit Îngeri” (*Evrei* 13:2). Vezi și subînsemnarea zicerii: „Vă îmbrățișa-ză pe voi Gaius, gazda mea.” (*Romani* 16:23).

14 Binecuvîntați-i pe cei ce vă gonesc, binecuvîntați-i, și nu-i blestemați!

După ce i-a învățat pe Creștini despre dragostea unuia către altul, dumnezeiescul Apostol îi învață acum și cum se cuvine a se purta cu vrăjmașii lor. Și nu a zis: „nu fiți pomenitori de rău, frații mei, nici nu vă răzbunați asupra celor ce vă nedreptățesc”, ci a zis ceva mult mai mare: „binecuvîntați-i” – adică: „grăiți-i de bine”. Și a adăugat aceasta: „și nu-i blestemați”, ca să ne învățăm noi, Creștinii, a nu fi pomenitori de rău și a nu-i blestema pe frații noștri. Fiindcă cel ce, pentru Hristos și pentru porunca lui Hristos, îi binecuvîntează și-i grăiește de bine pe cei ce îl prigonesc, acesta arată că se bucură pătimind pentru Hristos, Cel ce este iubit de el. Iar cel ce-i blestemă pe cei ce îl prigonesc arată că nu se bucură pătimind pentru Hristos și, prin urmare, arată că nu-L iubește pe Hristos.³³²

15 A vă bucura cu cei ce se bucură și a plînge cu cei ce plîng,

Pavel a folosit aici aceste graiuri nearătătoare, adică în loc de: „bucurați-vă!” și de: „plîngeți!”. Căci cu adevărat mare și viteaz suflet trebuie să aibă cineva nu numai pentru a nu zavistui bunătățile fratelui său, ci și pentru a se bucura cu cel ce se bucură, și sporește și se iscusește în faptele cele bune, căci bucuria aceasta arată cu covîrșire că sufletul este slobod de toată zavistia. Fiindcă mai mare lucru este a se bucura cineva cu cei ce se bucură decît a plînge cu cei ce plîng.³³³ Căci însăși firea ne învață a plînge, făcînd pe prunc

³³² Încă și Domnul ne poruncește: „Iubiți-i pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați-i pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă bîntuiesc și vă prigonesc” (*Matei* 5:44). (n. aut.)

³³³ Măcar că a se bucura cineva împreună cu cei ce se bucură este un lucru mai mare decît a plînge împreună cu cei ce plîng, aceasta din urmă e însă un lucru mai bun și mai folositor de suflet decît a se bucura împreună cu cei ce se bucură cu bucurie trupească și lumească, precum adevărește Ecclesiastul, zicînd: „Mai bine este a merge cineva în casa de plîngere, decît în casă de ospăț” (*Ecclesiast* 7:2). Și bagă de seamă că Apostolul a luat zicerea aceasta de la înțeleptul Sirah, care zice: „Nu te lipsi de cei ce plîng și întristează-te cu cei întristați!” (capitolul 7:36).

Însă aici poate că s-ar nedumeri cineva pentru ce Dumnezeu, prin Isaia, poruncește să ne mîhnim pentru noi înșine: „Mîhniți-vă pentru voi înșivă!”, iar Pavel zice să ne mîhnim pentru

să plîngă îndată ce se naște și trăgîndu-i pe oameni spre milostivire pentru nenorocirea altuia. Însă Apostolul ne învață să le facem pe amîndouă: și să ne bucurăm împreună cu cei ce se bucură, și să plîngem împreună cu cei ce plîng, adică: să avem o așezare nezavistnică pentru sporirea și buna-norocire a fraților noștri și, de asemenea, să avem cunoștință împreună-pătimitoare întru nenorocirea și primejdia lor, mîhnindu-ne și durîndu-ne pentru necazurile celorlalți, pînă și pentru ale prigonitorilor și vrăjmașilor noștri.

16 aceiași lucru unul altuia cugetînd,

Aici, Apostolul Pavel învață iarăși despre smerita cugetare, căci în Roma, ca întru o mare și împărătească cetate, se afla boala și răutatea mîndriei. Iar înțelegerea zicerii este astfel: Tu, Creștine, te socotești pe sine-ți mare? Atunci socotește-l și pe fratele tău la fel de mare ca și tine! Smerit și mic îl socotești pe fratele tău? Socotește-te și pe tine asemenea, adică smerit și mic! În acest chip, cu această cugetare, vei potrivi toată neîntocmirea și neasemănarea dintre tine și fratele tău. Și nici pe sine-ți nu te vei socoti covîrșitor și mare, nici pe fratele tău nu-l vei defăima ca pe un sărman și mic, ci-l vei cinsti ca pe unul deopotrivă cu tine, precum te cinstești pe sine-ți.

necugetînd cele înalte, ci cu cei smeriți împreună purtîndu-vă.

Aici, Pavel învață în ce chip pot săvîrși Creștinii ceea ce a zis mai sus, anume a cugeta aceeași unul pentru altul. Deci zice că pot săvîrși aceasta dacă vor goni mîndria și nu vor mai cugeta pentru sine cele înalte, ci se vor „purta împreună” – adică se vor pogorî și vor umbla împreună, simplu – cu cei smeriți și le vor da mîna de ajutor și fraților lor cei proști [umili, n. m.] și lesne de defăimat. Adică trebuie să le poarte de grijă nu prin mijlocirea altor oameni, ci ei înșiși, precum și tatăl poartă de grijă fiilor săi și capul mădulelor trupului.

alții!? Marele Vasilie dezleagă această nedumerire, tîlcuind zisa lui Isaia și zicînd așa: „Fericit este cel ce-și are sufletul curat, neavînd pricină de întristare, dar, pentru dragoste, nu caută de sine, ci pătimește împreună cu mădularul ce pătimește și se întristează și plînge împreună cu cei ce plîng, după cum zice Apostolul. (...) Iar de nu este cineva întru acest fel [curat cu sufletul adică, n. m.], ci se tăvălește întru ale sale păcate, acesta să se întristeze pentru sine, biruit fiind de vrăjmașul care îl luptă. [...]” Așadar – după cuvintele acestui dumnezeiesc părinte – dreptul trebuie a se întrista pentru alții, iar cel ce păcătuiește trebuie a se întrista pentru sine.

Iar marele între Părinți Varsanufie tîlcuiește această zicere așa: „A se bucura cu cel ce se bucură este a se bucura împreună cu cei ce săvîrșesc fapta bună cea după Dumnezeu și care se veselesc cu nădejdea bunătăților viitoare. Iar a plînge cu cei ce plîng este a împreună-pătimi cu cei ce păcătuiesc, întru pocăința păcatului, în Domnul nostru Hristos Iisus.” (n. aut.)

Nu vă faceți înțelepți de sine-vă!³³⁴

Zice: Să nu socotiți – o frații mei Creștini! – că vă sînteți de ajuns vouă înșivă și nu aveți trebuință de a fi sfătuiți de alții, care să vă aducă aminte de ceea ce se cuvine să faceți. Căci Proorocul Isaia îi ticăloșește pe cei ce se socotesc înțelepți și pricepuți de sine, zicînd: „Vai celor pricepuți de sine-și și înaintea loruși știutori!” (capitolul 5:21). De aceea, oricît de înțelept ar fi cineva, de va socoti că nu are trebuință de sfatul altuia, este mai fără de minte decît toți. Căci, de multe ori, nici înțeleptul nu înțelege ceea ce se cuvine; și, dimpotrivă, de multe ori cel neînțelept poate înțelege și afla ceea ce se cuvine. Astfel, și marele Moisi, deși vorbea împreună cu Dumnezeu, a avut trebuință de sfetnic și a ascultat de barbarul socru al său, Ietro. De aceea mustră și Solomon pe acela ce se socotește pe sine-și înțelept, zicînd: „Dacă vezi vreun om care se crede înțelept de sine-și, să nădăjduiești mai mult de la un nebun decît de la dînsul” (*Pilde* 26:12).³³⁵

17 Nu răsplățiți nimănui rău pentru rău!

Aici, Apostolul învață să nu se răzbune Creștinul asupra nimănui, și zice: Dacă tu, Creștine, îl învinuiești pe cel ce ți-a făcut rău, de ce te faci vinovat

³³⁴ Apostolul a luat zicerea aceasta de la Solomon, care zice: „Nu fiți înțelepți de sine-vă!” (*Pilde* 3:7). Iar marele Vasilie – întrebat fiind de ce Apostolul zice aici să nu fie Creștinii înțelepți de sine-și, iar în altă parte zice: „Nu fiți neînțelepți!” (*Efesenii* 5:17) – răspunde la această întrebare că neînțelept este cel ce nu pricepe voia Domnului, iar înțelept de sine-și este acela care, urmînd cugetărilor sale, nu umblă după credință, în urma graiului lui Dumnezeu. Deci, de voiește cineva a nu fi nici nebun, nici înțelept de sine-și, este dator să înțeleagă voia Domnului cu credința întru Dînsul și să urmeze întru frica lui Dumnezeu Apostolului, ce zice: „Noi surpăm cugetările și toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu și robim toată înțelegerea spre ascultarea lui Hristos” (2 *Corinteni* 10:4,5). (n. aut.)

³³⁵ Căci omul este din fire neîmplinit și nu poate înțelege de sine-și toate cele ce se cuvin, avînd numaidecît trebuință, spre împlinirea neîmplinirii lui, de sfat de la alții, chiar de ar fi aceia mai mici. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Multe nu știe firea omenească și mulți, fiindcă li s-a părut că nu au trebuință de sfatul altora, au ales mai bine a-și vinde folosul socotinței decît a primi sfătuirea și a-și îndrepta greșeala, au ales mai bine a nu ști decît a primi să învețe, neștiind ei că nu e învinuire a învăța, ci a nu ști; că nu e învinuire a învăța, ci a fi întru păcat, căci se poate într-adevăr și de la un om mic și prost [simplu, neînvățat, n. m.] a afla ceva din cele trebuincioase, care nu s-a aflat la cel înțelept și mare. Astfel, pricepînd aceasta, Moisi l-a ascultat cu toată blîndețea pe slujitorul de idoli (adică pe socrul său), care i-a zis: Ascultă-mă, și te voi sfătui!” (cuvîntul 13 către cei ce-l învinuiau pentru mărimea înainte-cuvîntărilor). Zice însă și obșteasca parimie [pildă, n. m.]: „Ceea ce n-a nimerit înțeleptul, aceea a aflat copilul.” (n. aut.)

de aceeași învinuire, căutînd să faci și tu rău altuia? Și – dacă acela, rău fiind el, ți-a făcut rău – de ce rîvnești răutatea lui și voiești a-i face rău și tu? Și vezi – o cititorule! – că Apostolul nu a zis să nu răsplătim cu rău credinciosului Creștin, ci nimănui de obște, ori păgîn, ori eretic și oricare altul de ar fi. (Vezi și tâlcuirea la stihul 15, capitolul al 5-a al epistolei întîi către Tesaloniceni.)

Purtați grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor!

Chiar aceasta e ceea ce zice Domnul în *Evangelhie*: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor (...)” (*Matei* 5:16), și mai ales ceea ce zice Solomon: „Gîndește mai înainte cele bune înaintea Domnului și a oamenilor!” (*Pilde* 3:4). Iar cu cuvintele acestea Apostolul ne poruncește nouă, Creștinilor, să nu viețuim cu slavă deșartă, după plăcerea și lauda oamenilor, pentru că acesta e mare păcat și Proorocul blestemă pe cei ce plac oamenilor, zicînd: „Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor” (*Psalms* 52:7). Și Apostolul ne învață să nu dăm prilej celor ce caută a ne învinui, nici să pricinuim vreun păcat și sminteală, prin cuvinte ori prin fapte, credincioșilor sau necredincioșilor, precum zice și în alt loc: „Nu fiți piatră de poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu” (*1 Corinteni* 10:32). Deci – în scurt a zice – Apostolul cere de la noi să avem, prin această purtare de grijă a celor bune, viață nesmintitoare și neîmpiedicătoare, fiindcă mulți sînt cei ce pîndesc viața noastră și caută să afle vreo me-teah-nă ca să ne învinuiască.

18 Dacă este cu putință, pe cît stă în puterea voastră, fiți în pace cu toți oamenii.

Bine a zis Apostolul aici: „de este cu putință”, fiindcă de multe ori nu putem avea pace cu toți, atunci cînd pricina este pentru buna-cinstire de Dumnezeu și credință, sau pentru porunca lui Dumnezeu și pentru ajutorul celor ce sînt nedreptățiți. Deci zice: Tu, frate, fă ceea ce poți din partea ta, și nu da nimănui pricină și prilej de gîlcevi și de tulburări. Iar dacă vei vedea că buna-cinstire de Dumnezeu se vatămă și se războiește de cei potrivnici, sau că porunca lui Dumnezeu este defăimată și călcată învederat, stai și luptă-te vitejește pentru adevăr, vrăjmășuind nu omul, ci păgînatatea și răutatea lui! Iar de om să-ți fie milă și să porți grijă de mîntuirea lui! Astfel, lucrul acesta, ce pare a fi cu neputință, se poate face, dacă din partea ta vei fi în pace cu oamenii și te vei lupta numai împotriva păgînatății și a nedreptății lor.

**19 Nu vă răzbunați singuri, iubiților, ci dați loc urgiei (lui Dumnezeu),
căci scris este: „A Mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti – zice
Domnul” (Deuteronomul 32:35).³³⁶**

Zice: Voi, Creștinii, să nu vă răzbunați [să nu vă faceți singuri dreptate, n. m.], ci dați loc și lăsați totul la urgia lui Dumnezeu, pentru ca El să Se răzbune [să răsplătească, să facă dreptate, n. m.] asupra acelor ce v-au nedreptățit sau v-au făcut rău. Căci, dacă vă răzbunați voi, nu vă va mai răzbuna Dumnezeu; iar dacă voi nu vă veți răzbuna, Dumnezeu Se va răzbuna negreșit mai amar și mai rău decât voi. Și Apostolul aduce mărturie de la Moisi, ca să adevereze cu cuvântul aceluia. Încă și Proorocul Ieremia zice că „izbînda este de la Dumnezeu” (capitolul 50:15). Însă Apostolul zice acestea pentru ca să mîngîie pe cei mici la suflet, care nu doresc nimic altceva decât a vedea răzbunarea asupra vrăjmașilor lor.³³⁷

³³⁶ Procopie tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Cel ce se răzbună singur oprește răzbunarea [pedeapsa, n. m.] lui Dumnezeu, care urmează celor ce fac nedreptăți, și taie șirul dumnezeieștii pronii” (foaia 927 a celor cinci cărți).

Iar dumnezeiescul Ambrozie (în cartea întîi a datoriiilor preoțești, capitolul 37) zice așa: „De ce voiți a vă răzbuna, Creștinilor? Căci răzbunarea nu e lucru de bărbăție, ci de neputință și de temere.”

Iar dumnezeiescul Hrisostom zice „că a iubi cineva pe cel ce-l iubește e lucru al firii, iar a-l iubi pe vrăjmașul său este lucru al darului”. [...] Iar de nu te dumirești pentru ce dumnezeiescul Hrisostom a zis că a iubi pe vrăjmașul este „lucru al darului”, de vreme ce și cei de alt neam au săvîrșit aceasta, vezi ce răspunde marele Atanasie (în *Cuvîntul al doilea asupra Elinilor*), care zice că între Creștinii ce lucrează faptele bune și Elini este osebite, căci Creștinii lucrează fapta bună cu smerenie, iar Elinii cu slavă și cu mîndrie și de aceea, împreună cu fapta bună, ei aveau împletită și răutatea (la Coresi).

Iar marele Vasilie, fiind întrebat ce înseamnă zicerea: „dați loc urgiei”, răspunde că aceasta este a nu sta împotriva răului, după cum s-a scris: „Celui ce te bate peste falca dreaptă, să i-o întorci și pe cealaltă!” și: „Cînd vă gonesc dintr-o cetate, fugiți într-alta!” (din hotărîrile pe scurt, 144). (n. aut.)

³³⁷ Căci Creștinii cei adevărați și mari la suflet, care vor a se mîntui, nu se cuvine a-i da pe vrăjmașii lor, pentru ca să se răzbune, spre osînda și judecata lui Dumnezeu, precum fac unii Creștini neînțelepți și mici la suflet, care zic pentru vrăjmași: Să-și găsească pedeapsa de la Dumnezeu! Căci nu se cuvine a lăsa răzbunarea fără dragoste și fără scop bun, ci cu scopul și socotința de a lăsa să Se răzbune mai rău asupra lor Dumnezeu. Acest lucru este mai rău decât a-i da pe vrăjmași în judecata și pedeapsa de moarte, căci Dumnezeu, cînd pedepsește și Se răzbună asupra cuiva, face aceasta cu covîrșire, deși cu dreptate, dîndu-l pe acela la munca cea veșnică. Pentru aceasta zice și Pavel: „Înfricoșat lucru este a cădea cineva în mîinile Dumnezeului celui viu!” (*Evrei 10:31*). Și Hrisostom zice: „Cine dintre oameni poate pedepsi așa cum a pedepsit Dumnezeu, cînd a făcut potop și a pierdut atîta neam? Și cînd, după puțin, a plouat foc din cer și i-a pierdut pe toți de năprasună? Ce pedeapsă omenească poate fi astfel?

20 Deci, dacă vrăjmașul tău flămânzește, hrănește-l! Dacă însetează, adapă-l! Căci, făcând aceasta, grămădești pe capul lui jeratic de foc.

Cu aceste cuvinte, sfântul Apostol cere de la noi, Creștinii, mai multă filosofie și răbdare decât cea de mai sus. Și zice: Dar ce spun eu, că voi, Creștinii, se cuvine a fi în pace cu toți!? Eu vă poruncesc să faceți bine încă și vrăjmașilor voștri și celor ce vă nedreptățesc, să-i hrăniți și să-i adăpați, căci, făcând aceasta, veți grămădi cărbuni aprinși pe capul lor.³³⁸ Apostolul zice însă

Căci, precum iubirea Lui de oameni este mare, tot așa e și munca” (cuvîntul al 9-lea la *1 Corinteni*). Apoi, a nu te răzbuna asupra vrăjmașilor, avînd însă socoteala ca mai rău să Se răzbune asupra lor Dumnezeu, e lucru străin de porunca lui Dumnezeu și de morala Creștinilor. Căci Creștinii sînt datori nu numai a-i ierta pe vrăjmașii lor, dar încă și a-L ruga pe Dumnezeu să nu Se răzbune asupra lor și să-i pedepsească, ci să-i ierte și să-i mîntuiască. Fiindcă așa le poruncește Dumnezeu Creștinilor, zicînd: „Rugați-vă pentru cei ce vă bîntuiesc și vă prigonesc!” (*Matei* 5:44), înțelegere pe care o arată și Apostolul mai jos, la stihul 21.

Dar poate se nedumerește cineva cum Domnul îi lăsa în seama lui Dumnezeu pe aceia care-L ocărau și-L băteau? Căci Apostolul Petru zice despre Mîntuitorul: „Care, ocărît fiind, nu răspundea cu ocară; pătimind, nu amenința, ci îi lăsa în seama Celui ce judecă cu dreptate” (*1 Petru*, 2:23) – adică lui Dumnezeu. La aceasta răspundem că, într-adevăr, Domnul îi lăsa în seama lui Dumnezeu-Tatăl pe cei ce Îl ocărau și pe răstignitorii Săi, dar nu cu scopul de a-i pedepsi și a Se răzbuna asupra lor, ci pentru ca să-i ierte și să lase păcatul lor. Și aceasta este arătată din rugăciunea pe care a făcut-o pentru dîșii pe cruce, zicînd: „Părinte, lasă-le lor, că nu știu ce fac!” (*Luca* 23:34). Iar marele Vasilie tâlcuiește această zicere așa: „Suferirea de rău a lui Hristos a doborât semeția diavolului, căci El nu S-a mîniat asupra celor ce Îl ocărau, ci i-a lăsat în seama Celui ce judecă cu dreptate” (în *Cuvintele ascetice*).

Și nu numai că nu se cuvine Creștinilor a se răzbuna asupra vrăjmașilor, dar nici a se plînge de ei, precum poruncește Iacov fratele Domnului, zicînd: „Nu vă plîngeți, fraților, unul împotriva celuilalt, ca să nu vă osîndiți!” (capitolul 5:9). Iar înțeleptul Fotie tâlcuiește aceasta zicînd că „este mult mai cu lesnire a nu te plînge împotriva vrăjmașilor decât a nu te răzbuna asupra lor; căci, dacă săvîrșești lucrul mai anevoios, cu cît mai vîrtos poți a-l face pe cel lesnicios, adică a nu te plînge împotriva lor. [...]” (*Amfilohia*, întrebarea 197). (n. aut.)

³³⁸ Înțeleptul Fotie zice că acești „cărbuni” de care vorbește aici Apostolul sînt focul ispitelor și al necazurilor pe care cel ce a făcut nedreptatea le-a pricinuit celui nedreptățit, foc care se întoarce asupra capului celui vinovat. Sau, „cărbunii aprinși” se află pe capul celui ce a făcut nedreptatea din pricina facerilor de bine ale celui nedreptățit, și aceștia sînt gîndurile cele înfocate ale căinței, pe care vinovatul le întoarce în mintea sa, părăindu-i rău că i-a făcut rău fratelui său – după același Fotie.

Și același sfînt Fotie însemnează încă și această noimă cu adevărat vrednică de cuvînt, anume că Dumnezeu nu Se răzbună spre ajutorul aceluia care cu rea socotință lasă pe vrăjmașul său în seama lui Dumnezeu. Nu, fiindcă Dumnezeu apără cu adevărat și răzbună, dar numai omului bun și blînd, nu și celui ce se răzbună cu mînie și cu voie rea, sau celui ce, prin facerile de bine, viclenește să facă rău vrăjmașului său. [...] Căci cel ce face bine vrăjmașului său cu scop rău, pentru ca să-l pedepsească Dumnezeu mai mult, acesta se biruie de răutate și își pierde plata (*Amfilohia*, întrebarea 51). [...] (n. aut.)

aceasta ca să mîngîie slăbiciunea și micșorarea de suflet a Creștinului cu nădejdea pedepsei vrăjmașului lui și să-l facă mai osîrdnic spre a face bine aceuia; fiindcă, celui nedreptățit, alta nu-i este mai dulce și mai de dorit decît a vedea cum e pedepsit cel ce i-a făcut nedreptate.³³⁹ Ca și cum Apostolul i-ar zice acestea: Voiești, tu, frate ce ai fost nedreptățit, să te răzbuni asupra aceuia ce ți-a făcut nedreptate? Fă-i bine, și atunci te răzbuni mai mult! – căci pentru aceasta a zis: „vei grămădi cărbuni aprinși pe capul lui”, arătînd cu acest cuvînt pedeapsa pe care i-o pricinuieste cu facerile de bine. La fel a zis și mai sus: Să nu se mînie Creștinii ce sînt nedreptățiți asupra celor ce îi nedreptătesc, ci să dea loc asupra lor urgiei lui Dumnezeu.

Apoi, Apostolul a zis cuvîntul acesta ca să înfrîneze și să înțeleptească cu frica pedepsei pe Creștinul ce a făcut nedreptate, și ca acela să se prefacă din răutatea lui, văzînd că i se face bine de către cel pe care l-a nedreptățit. În sfîrșit, Apostolul a zis aceasta pentru ca și Creștinul cel nedreptățit să se schimbe din voia sa cea pomenitoare de rău; fiindcă, hrănindu-l, și adăpîndu-l și bine-făcîndu-i vrăjmașului său, el ajunge să se moaie, oricît de împietrit ar fi, și să-l iubească pe vrăjmașul său și să nu-i mai dorească pedeapsa.

21 Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele!

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că Creștinii nu trebuie a hrăni, și a adăpa și a face bine vrăjmașilor lor cu scopul și cu socotința ca Dumnezeu să Se răzbune asupra lor, pedepsindu-i mai mult. Nu! Căci, dacă fac aceasta, sînt mai răi decît toți făcătorii de rău. Și zice: Creștine, nu te lăsa biruit de rău, adică nu face bine vrăjmașilor tăi cu voie pomenitoare de rău. Să nu ajungi făcător de rău și răzbunător, căci, dacă faci acestea, vei fi biruit de rău, și nu vei birui răul. Sîrguiește-te și nevoiește-te să-l biruiești pe vrăjmașul tău cu bunătatea și cu blîndețea și să-l prefaci din răutatea lui. Fiindcă vrăjmașul tău – cînd vede că tu, cel nedreptățit de el, îi faci bine, măcar de este împietrit și nemilostiv, măcar fiară neîmblînzită – negreșit își va prefaca răutatea, și își va cere iertăciune de la tine și se va îndrepta. Deci ceea ce a zis mai sus pentru mîngîierea Creștinilor celor mici de suflet, acum Apostolul a îndreptat și a arătat mai desăvîrșit.

³³⁹ Pentru aceasta zice și Teodorit: „Dar trebuie a ști că nu cu aceasta se cuvine a vindeca pe vrăjmași, dorind ca ei să ia mai mari pedepse. Căci dumnezeiescul Apostol a adăugat acestea vrînd să stingă focul celui nedreptățit, iar nu ispitindu-se a crește răul cu binele.” (n. aut.)

1 Tot sufletul să se supună stăpînirilor celor covîrșitoare,

Fiindcă a îndreptat destul moralitatea ascultătorilor Creștini și i-a învățat să fie către vrăjmașii lor cu bună așezare și nepomenitori de rău, Apostolul le zice lor acum și această poruncă, adică îi învață ca „tot sufletul” – ori preot, ori arhiereu, ori monah, ori apostol – nu doar să se plece, ci să se supună stăpînitorilor și începătorilor din afară [dregătorilor, căpeteniilor lumești, n. m.], fiindcă această supunere nu răstoarnă buna cinstire de Dumnezeu și credința. Apostolul poruncește însă aceasta ca să arate că evanghelia lui Hristos nu învață răzvrătirea și nesupunerea către stăpînitori, ci chiar buna-cunoștință și buna-supunere către dînșii.³⁴⁰

căci nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite.

³⁴⁰ Opt pricini numără aici Pavel pentru care se cuvine a se supune Creștinii stăpînirilor: 1) fiindcă este poruncă a lui Dumnezeu; 2) fiindcă începătorii (ori dregătorii) și stăpînitorii sînt slujitori ai lui Dumnezeu; 3) fiindcă pedepsesc răutatea cu sabia; 4) fiindcă se cuvine a ne supune lor pentru ascultare; 5) fiindcă Dumnezeu osîndește pe cei ce nu ascultă de stăpînitori; 6) fiindcă pentru aceasta se dau stăpînitorilor dajdii; 7) fiindcă însușirea Creștinului este a cinsti pe cei mai mari; 8) fiindcă se cuvine a ne supune lor pentru pacea obștească (la Coresi). Pentru aceasta zice și Petru: „Supuneți-vă, pentru Domnul, orînduirii omenești, fie împăratului, ca înalt stăpînitor, fie domnilor, ca unora ce sînt trimiși de el asupra făcătorilor de rele spre pedeapsă, iar pentru făcătorii de bine spre laudă; că așa este voia lui Dumnezeu” (*1 Petru* 2:13).

Dar se cuvine să luăm aminte și – cînd se întîmplă ca vreun stăpînitor din afară, de altă credință, să ne silească să ne lepădăm de credința noastră ori să călcăm vreo poruncă a lui Dumnezeu – atunci se cuvine a nu ne supune lui, ci să ne împotrivim pînă la moarte, aducîndu-ne aminte de cuvîntul Apostolilor pe care l-a zis către începătorii Iudeilor: „Se cuvine a ne supune mai mult lui Dumnezeu decît oamenilor” (*Faptele Apostolilor* 5:29), și de cuvîntul lui David: „Și grăiam întru mărturiile Tale înaintea împăraților, și nu mă rușinam” (*Psalom* 118). Iar înțeleptul Teodorit, tîlcuind această zicere, arată că „stăpînirea nedreptilor nu e hirotonie a lui Dumnezeu, ci iconomie a Lui”. Căci Dumnezeu, fiind blînd, dă stăpînitori care să cinstească dreptatea, după cum zice: „Vă voi da păstori după inima Mea, care vă vor păstori cu știință și pricepere” (*Irimia* 3:15); și iarăși: „Voi întoarce judecătorii tăi și stăpînitorii tăi să judece ca la început, și după acestea te vei chema cetate a dreptății, mitropolie credincioasă, Sion” (*Isaia* 1:26). Vrînd însă a-i pedepsi pe cei ce greșesc, Dumnezeu îngăduie a fi stăpîniți și de dregători răi, căci zice: „Și batjocoritori îi vor stăpîni pe ei” (*Isaia* 3:4). Și iarăși zice Isaia: „Stăpînitorii tăi nu se supun și sînt părtași ai furilor, iubind daruri, căutînd răsplătire” (*Isaia* 1:23). Și Iezechil zice: „Dregătorii ei în mijlocul ei, răpind ca niște cîini, sufletele mîncînd întru silnicie” (*Iezechil* 22:27). Și Sofonie zice: „Dregătorii ei sînt într-însa ca niște lei răcnind, judecătorii ei ca niște lupi de Arabia care nu mai lasă pe a doua zi” (*Sofonie* 3:3). (n. aut.)

Ce spui – o Fericite Pavele? Fiecare începător și stăpînitor s-a hirotonisit de Dumnezeu? Nu zic aceasta – ne răspunde dumnezeiescul Pavel – nici nu vorbesc pentru fiecare începător în parte, ci de obște pentru lucrul stăpînirii și al începătoriei. Căci faptul de a fi stăpînire și începătorie în lume – adică unii a începători și a stăpîni, iar alții a fi povățuiți și stăpîniți, încît a nu se face necuviință și a nu fi lucrurile cu susul în jos și tulburate – acesta este lucrarea înțelepciunii și pronoiei lui Dumnezeu. De aceea, Pavel nu a zis că „nu este începător și stăpînitor fără numai de la Dumnezeu”, ci a zis că „nu este stăpînire”. Astfel, Pavel vorbește aici pentru lucrul acesta osebit al începătoriei³⁴¹, ca și Parimistul, cînd zice că „de la Domnul se potrivește femeia bărbatului” (*Pilde* 19:14). El nu zice că Dumnezeu îi împreunează pe bărbați cu muierile – fiindcă, dacă ar fi așa, ar însemna că-i împreunează și pe cei ce se împreună cu curvie, cu prea-curvie și cu alte fapte neiertate – ci zice că Dumnezeu a făcut nunta, puînd oamenilor această lege de la început, de a fi bărbat și femeie, precum zicea și Domnul în *Evanghelie*: „(...) Cel ce i-a făcut din început, bărbat și femeie i-a făcut” (*Matei* 19:4). Deci toate stăpînirile sînt rînduite

³⁴¹ Vrednic de luare aminte este pentru ce Pavel zice că începătorul (iar nu începătoria) este slujitor al lui Dumnezeu și celelalte asemenea? Spre dezlegarea nedumeririi, se poate spune că nu numai stăpînirea și începătoria sînt rînduite de Dumnezeu, adică după înaintepovățuitoria voie a lui Dumnezeu, ci și fiecare stăpînitor și dregător. Dar care dregător și stăpînitor? Acela ce are stăpînirea și dregătoria după lege, cel adevărat, cel vrednic de începătorie și dregătorie, iar nu cel ce e tiran, căci așa se dă de la Dumnezeu oamenilor după înaintepovățuitoria voie a Lui, după cum s-a și zis că „inima împăratului este în mîna lui Dumnezeu” (*Pilde* 21:1). Căci – după marele Vasilie – împărăția este o *epistasie* (adică stare asupra sau zapciuire) legiuită. Și, iarăși, același Vasilie – tîlcuind această zicere a lui Isaia: „Haină ai, fii începător al nostru!” (capitolul 3:6) – hotărăște care este adevăratul începător, zicînd: „Adevăratul începător nu se cunoaște din semnele din afară – cum sînt porfira, hlamida și coroana – ci dintru a avea faptă bună începătorească. Căci, cel ce e stăpînit de îndulciri și purtat de felurite pofte, fiind rob al păcatului, este neiscusit către a stăpîni. Iar împărații și stăpînitorii care nu sînt legiuiți, curați și adevărați, nu sînt dați de către Dumnezeu (adică după povățuitoria voie a lui Dumnezeu) decît după al doilea chip, adică după îngăduință. Aceștia nu sînt vrednici a se numi nici împărați, nici stăpînitori, ci numai tirani, gonaci și potrivnici, precum dumnezeiasca *Scriptură* îl numește „satană”, adică potrivnic, pe Ader, împăratul Siriei, al Damascului. Iar dacă cineva ar voi să spună că Solomon zice din partea lui Dumnezeu că „prin Mine împărătesc împărații, și cei puternici scriu dreptatea (...) și prin Mine stăpînesc pămîntul tiranii” (*Pilde* 8:15, 16), răspundem către aceasta cu Sfîntul Grigorie al Nyssei, că prin „împărați” se înțeleg cei săraci cu duhul, cei ce se învrednicesc de veșnica împărăție, precum a zis Domnul: „Fericiti – cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor”; iar „puternici” sau „silnici” sînt numiți cei ce silnicesc împotriva patimilor și nu se fac robi păcatului; de asemenea, prin „tirani” se înțeleg cei ce luptă împotriva democrației patimilor, prefăcînd-o în monarhie. Căci toți aceștia se învrednicesc a se face astfel cu ajutorul adevăratei înțelepciuni a lui Dumnezeu (în *Cuvîntul al treilea asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

de la Dumnezeu cu dreptate, orice fel de stăpînire ai socoti: stăpînirea părintelui asupra fiului său, stăpînirea bărbatului asupra femeii sale, a dascălului asupra ucenicului său și a stăpînului asupra șerbului său, ori stăpînirea care se află la vietăți, la cele cu cîte patru picioare, la cele zburătoare, la pești și la cele ce se numesc *entoma* (insecte), precum la albine. Pentru că neîncepătoria și nestăpînirea este pretutindeni lucru rău și pricinuitor de tulburare.

2 De aceea, cel ce se împotrivește stăpînirii se împotrivește rînduiei lui Dumnezeu. Iar cei ce stau împotrivă vor fi judecați.

Pentru a nu putea Creștinii să zică: O Fericite Pavele! – ne micșorezi și ne defaimi pe noi, care avem să dobîndim împărăția cerurilor, fiindcă ne supui sub începători și stăpînitori lumești – Apostolul arată aici că cel ce se supune stăpînirilor și începătoriilor se supune lui Dumnezeu Însuși. Și zice un cuvînt chiar mai înfricoșat, anume că cel ce nu se supune stăpînirilor stă împotrivă și nu se supune lui Dumnezeu Însuși, Celui ce a așezat și a rînduit stăpînirile acestea. Iar acela ce stă împotriva lui Dumnezeu va fi pedepsit și de Dumnezeu, și de oameni, adică de înșiși stăpînitorii împotriva cărora stă; căci aceasta arată zicînd că „cei ce se împotrivesc își vor lua judecata”.

3 Căci stăpînitorii nu sînt frică a faptelor celor bune, ci a celor rele. Voiești a nu te teme de stăpînire? Fă binele, și vei afla laudă de la dînsa.

Zice: Creștine, te temi și te cutremuri de stăpînitori ca nu cumva să te pedepsească? Atunci cînd faci binele, nu! Ori nu cumva te înfricoșează cînd porți grijă de fapta bună? Ba! Ci, de vei face binele și fapta bună, dregătorul te va lăuda mai mult decît ceilalți oameni. Și nu numai că nu te oprește a face binele, ci încă te și ajută la aceasta. Deci, cînd îl ai lăudător și ajutător al tău pe stăpînitor, pentru ce nu i te supui?

4 Căci ea este slugă a lui Dumnezeu spre binele tău.

Zice: Stăpînitorul lucrează împreună cu voia lui Dumnezeu. De pildă, Dumnezeu îți poruncește prin *Evanghelie* să fii întreg-înțelept [curat cu cugețul, feciorelnic, n. m.], iar stăpînitorul poruncește prin lege la fel.³⁴² Dumnezeu îți poruncește a nu te lăcomi la averi, nici a răpi lucrul străin; același lucru îți poruncește și stăpînitorul, și pentru aceasta șade și te judecă. Astfel, stăpînitorul ni se face împreună-lucrător și ajutător către fapta bună, dacă vom lua

³⁴² Într-adevăr, deși pare de necrezut, a fost o vreme cînd însăși legea civilă pedepsea curvia, în loc de a o încuraja, precum face astăzi. (n. m.)

aminte și ne vom supune lui. Pentru aceasta zice Solomon: „Plăcute sînt împăratului buzele drepte! (*Pilde* 16:13).

Iar de faci răul, teme-te, căci nu poartă sabia în zadar!

Zice: Iar dacă tu, Creștine, faci răul, atunci trebuie să te temi de stăpînire, căci – după Parimistul – „urîciune e împăratului acela care face rele” (*Pilde* 16:12). Încît nu stăpînirea pricinuieste frică, ci răutatea noastră, din pricina căreia se abate asupra noastră sabia stăpînirii, adică puterea sa pedepsitoare. Căci dregătorul și stăpînitorul nu este încins cu sabie în zadar, ci pentru ca să pedepsească pe cei vicleni și răi, fiind într-armat ca un ostaș înfricoșat și stînd asupra acelor care greșesc și păcătuiesc.

Căci este slujitoare a lui Dumnezeu și răzbunătoare a mîniei Lui asupra celui ce face răul.

Stăpînirea – zice – plinește voia lui Dumnezeu și atunci cînd laudă și cinstește fapta bună, și atunci cînd întrebuițează sabia și puterea pedepsitoare. Căci, pedepsind răutatea, ea apără fapta bună și face slujba lui Dumnezeu. Fiindcă cei mai mulți oameni de rînd nu fac binele și fapta bună din frică de Dumnezeu, cît de frica stăpînitorilor. De aceea, stăpînitorul – fiindcă răzbună și apără pe cel îmbunătățit și fapta bună, și pedepsește pe cei răi și răutatea – cu dreptate se numește și este slujitor și slugă a lui Dumnezeu.

5 De aceea, e nevoie a vă supune nu numai pentru urgie, ci și pentru conștiință.

Creștinii – zice – trebuie a se supune stăpînitorilor nu numai pentru a nu cerca atît urgia și pedeapsa lui Dumnezeu, cît și a stăpînitorilor înșiși rînduiți de El, fiind pedepsiți cu certări nesuferite, ci trebuie a se supune lor și pentru a nu arăta că sînt oameni fără conștiință și nemulțumitori pentru facerile lor de bine. Căci stăpînitorii fac mult bine cetăților, satelor și locurilor în care se află, întărînd și rînduind viața oamenilor. Fiindcă, dacă nu ar fi fost stăpînitorii în lume, negreșit toate s-ar fi pierdut, toată pacea s-ar fi ridicat și toată economia și buna rînduială politică s-ar fi stricat, pentru că cei mai puternici ar fi înghițit pe cei mai slabi.³⁴³ Deci și conștiința ta, Creștine, să te plece a-i

³⁴³ Aceste lucruri se petrec întocmai în democrație, care nu e un sistem de conducere, ci o anarhie bine gîndită, un necurmat război civil, nimicitor pentru toate națiile, chiar dacă nu se arată sîngeros decît în anumite răstîmpuri. (n. m.)

cinsti pe stăpînitori, care îţi dăruiesc aceste bunătăţi, şi să te supui lor, chiar dacă frica de pedeapsa stăpînitorilor nu te-a înduplecat a face aceasta.

6 Căci pentru aceasta plătiţi şi dajdie.

Zice: Tu însuţi, Creştine, mărturiseşti şi adeverezi cu fapta că stăpînitorii îţi fac bine, fiindcă dajdia şi birul pe care le dai lor sînt plata acestor faceri de bine. Căci este arătat că tu dai dajdia şi birul stăpînitorului pentru că şi el priveghează şi poartă grijă pentru paza şi pacea ta. Căci oamenii nu s-ar fi înduplecat niciodată să plătească dajdii stăpînitorilor, dacă nu ar fi cunoscut că ei înşişi cîştigă şi li se face bine din purtarea de grijă a acestora, ei dormind fără de grijă, iar dregătorii şi stăpînitorii priveghind pentru paza lor. Şi vezi – o cititorule! – înţelepciunea marelui Pavel, pentru că el arată că dajdiile şi birurile, care sînt din fire îngreuietoare şi supărătoare pentru supuşi, e drept a se da stăpînitorilor, ca nişte recunoaşteri ale purtării de grijă şi a facerii de bine din partea lor; şi, prin urmare, Apostolul a dovedit din aceasta că dajdiile şi birurile sînt uşoare şi pricinuitoare de bucurie.

Căci sînt slujitori ai lui Dumnezeu, cu aceasta îndeletnicindu-se neîncetat.

De aceea – zice – şi lui Dumnezeu Îi e plăcut lucrul acesta, a da Creştinii dajdii şi dări stăpînitorilor, pentru că ei sînt slujitori ai Lui. Căci Dumnezeu voieşte ca în lume să se afle pacea şi fapta bună şi să se curme războaiele şi toată răutatea, şi la această voie a Lui sînt rînduiţi ca slujitori şi lucrători stăpînitorii, care ostenesc întru obşteasca aşezare a oamenilor şi luptă pentru pacea obştească. Şi cu aceasta se îndeletnicesc, stăruind, pentru ca noi, supuşii, să petrecem fără tulburare şi în linişte. De aceea, acelaşi Pavel porunceşte şi în altă parte nu numai să ne supunem împăraţilor şi stăpînitorilor, ci să ne şi rugăm pentru dînşii. Pentru ce folos? Pentru ca şi noi, supuşii, să petrecem viaţă paşnică şi liniştită, căci zice: „(...) ca să petrecem viaţă paşnică şi liniştită întru toată cucernicia şi buna-cinstire de Dumnezeu” (1 Timotei 2:2). Iar dacă vreun stăpînitor foloseşte rău stăpînirea dată lui de la Dumnezeu, aceasta nu pricinuieste nici o vinovăţie stăpînirii şi celor bune, pentru că vinovăţia nu cade asupra stăpînirii, ci asupra aceluia ce are stăpînirea.

7 Daţi deci tuturor cele ce sînt de dat: celui cu dajdia, dajdia; celui cu zeciuiala, zeciuiala; celui cu frica, frica; celui cu cinstea, cinstea.

Zice: Creştine, ai datorie neapărată să fii bine cunoscător şi mulţumitor stăpînitorilor. Plăteşte aşadar ceea ce eşti dator tuturor celor ce au osebite stă-

pîniri; precum, de pildă, celor ce li se cuvine dajdia (adică darea ce se zice „de cap”), plătește-le și tu pentru capul tău; celor ce le ești dator zeciuiala, ce se dă pentru pămînt (care se zice „dijmă”), plătește-le-o și tu. Și nu numai bani, ci și frică ești dator să ai pentru stăpînitori, adică rușine și cucernicie, și să le dai cinste covîrșitoare. Căci frica este de două feluri: una este aceea cu care se tem cei ce fac răul, muștrîndu-se de conștiința lor. Frica aceasta a oprit-o Pavel mai sus, zicînd: „Dacă voiești a nu te teme de stăpînire, fă binele!” (*Romani* 13:3). Este încă și altă frică, cu care sînt datori cei ce iubesc către cei pe care-i iubesc, care este o evlavie și o cinste covîrșitoare, precum a zis David: „Nu este lipsă celor ce se tem de Domnul” (*Psalms* 33:10). Și în altă parte zice: „Frica de Domnul este curată, rămînînd în veacul veacului” (*Psalms* 18:10). Deci Pavel poruncește să avem față de stăpînitori această a doua frică, ca o evlavie, și sfială și cinste covîrșitoare.

8 Să nu fiți datori nimănui cu nimic, decît cu iubirea unuia față de altul.

Fraților, plătiți celelalte datorii ale voastre, iar dragostea să nu voiți nicio-dată a o sfîrși, ci totdeauna să o plătiți și totdeauna să o aveți neplătită desăvîrșit. Căci – zice – să nu socotești, Creștine, că ai plătit toată datoria dragostei pentru că ai arătat astăzi dragoste către fratele tău, și pentru aceasta să-l treci cu vederea mîine! Nu, ci socotește că ești dator să arăți totdeauna aceeași dragoste către aproapele tău!

Căci cel ce iubește pe altul împlinește Legea,

9 fiindcă (poruncile) – „Să nu prea-curvești!”, „Să nu ucizi!”, „Să nu furi!”, „Să nu poftiești!” și oricare alta – se încheie întru acest cuvînt: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” (Leviticul 19:18).

Zice: Cel ce iubește pe fratele său săvîrșește toată *Legea*, deci fiecare Creștin este dator a-l iubi pe fratele său, pentru că atît de mult bine i se face de el din dragostea către dînsul, încît săvîrșește din pricina lui toată *Legea*. Pavel nu a zis însă că toate poruncile „se împlinesc” în dragoste, ci că „se încheie”, arătînd că în scurtul cuvînt al iubirii aproapelui se încheie deplin întregul poruncilor, fiindcă începutul și sfîrșitul faptei bune este dragostea.

Legea cea Veche cere de la Creștini să aibă dragoste întinsă și covîrșitoare – adică să iubească pe aproapele lor ca pe sine-și, zicînd: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!” – iar Domnul cere în *Evanghelie* lucruri încă și mai mari, anume să iubească Creștinul pe fratele său mai mult decît pe sine însuși, încît, de va fi nevoie, să-și pună pentru dînsul și sufletul, adică să-și dea viața

pentru prietenul și fratele său; așa cum și Domnul Însuși ne-a iubit mai mult decât pe Sine-Și, jertfindu-Și viața din dragoste pentru noi. De aceea a și numit-o Domnul „poruncă nouă”, ca pe una ce nu se învățase de *Legea cea Veche*, zicînd: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul precum Eu v-am iubit!” (Ioan 13:34).

10 Dragostea nu face rău aproapelui; dragostea este așadar împlinirea Legii.

Aici, Fericitul Pavel arată că împreună cu dragostea se află amîndouă chipurile faptei bune sobornicești, adică obștește cuprinzătoare, anume: depărtarea relelor și lucrarea celor bune. Căci, zicînd că „dragostea nu face nici un rău aproapelui”, a arătat depărtarea de cele rele; și, iarăși, zicînd că „dragostea este împlinirea Legii”, a arătat lucrarea bunătăților, căci dragostea săvîrșește întru noi întreaga faptă bună care se învață de *Lege*³⁴⁴, despre care a zis David: „Ferește-te de rău, și fă bine!” (*Psalms* 36:27); și Isaia: „Încetați de la răutățile voastre, învățați-vă a face binele!” (capitolul 1:17).

11 Și aceasta fiindcă știți vremea în care ne găsim, căci acum este ceasul a vă scula din somn;

Zice: Voi, Creștinii, sînteți datori a îmbrățișa dragostea și, prin dragoste, să îmbrățișați și să purtați grijă de toate celelalte fapte bune. Aceasta – zice – pentru mai multe pricini, dar mai ales din pricina vremii, fiindcă aproape este sfîrșitul morții, aproape este învierea, aproape este judecata, și toți trebuie a ne

³⁴⁴ [...] Iar Hrisostom zice că dragostea este începutul și sfîrșitul faptelor bune (la Coresi). Frumoasă și vrednică de cuvînt este totodată și asemănarea pe care o face acel mare și prea-deslușitor între patriarhi Dorotei ca să arate că, cu cît se unesc Creștinii prin dragoste cu frații și cei de aproape ai lor, cu atît ei se unesc și cu Dumnezeu; și, dimpotrivă, cu cît se depărtează și se despart de frați și de cei de aproape ai lor, cu atît se depărtează și se despart și de Dumnezeu. Și care este asemănarea aceasta? Frate – zice – socotește cu gîndul și închipuie-ți un cerc mare, care să aibă în mijloc un centru, și de la margine să aibă raze care să se unească în centrul cercului. Cercul – zice – este așadar lumea, centrul cercului este Dumnezeu, iar razele ce purced de la marginea cercului și se unesc în centru sînt osebitele petreceri ale oamenilor. Astfel, cu cît Creștinii se apropie prin dragoste unul către altul, cu atît sporesc către centru, adică cu atîta se apropie și de Dumnezeu. Totodată, cu cît se apropie de Dumnezeu, cu atît se apropie și unul de altul, la fel ca razele cercului, care, cu cît se apropie între dînsese, cu atît se apropie și de centru. Și, dimpotrivă, cu cît se depărtează Creștinii unul de altul prin ură, cu atît se depărtează și de Dumnezeu; și, iarăși, cu cît se depărtează de Dumnezeu, cu atît se depărtează și unul de altul. (n. aut.)

scula din somnul lenevirii, pentru a fi gătiți cu faptele cele bune, cele vrednice de învierea și judecata ce va să fie.

căci acum mîntuirea este mai aproape de noi decît atunci cînd am crezut.

De vreme ce Creștinii ce erau la început vor fi fost mai fierbinți și mai osîrdnici spre fapta bună cînd au crezut, iar apoi, cu vremea, se vor fi răcit – Pavel le spune aici așa: Acum, fraților, ne apropiem mai mult de sfîrșitul lumii și de veacul viitor. Căci acea vreme a numit-o mîntuitoare, de la numele ei mai bun și mai dorit; pentru că ea le este mîntuitoare celor drepti, iar păcătoșilor nu le e mîntuitoare, ci pierzătoare. De aceea – zice – fiindcă acum sîntem mai aproape de acea vreme viitoare decît atunci cînd am crezut, să arătăm și mai multă osîrdie către fapta bună.

12 Noaptea a trecut și ziua s-a apropiat.

Adică noaptea vieții acesteia – zice – se află pe sfîrșite, fraților. Să socotim, de pildă, că noaptea ar fi de douăsprezece ceasuri; deci, cînd trec zece ceasuri, zicem că a trecut noaptea și că ne aflăm către sfîrșitul ei. Iar Apostolul numește „noapte” viața aceasta, din pricina întunericului simțit și gîndit al răutății care se află într-însa și din pricină că viața și socoteala fiecărui om este întunecată și ascunsă, și nu știe cineva de este bună ori rea. Iar „zi” numește veacul viitor, pentru lumina pe care o au dreptii și pentru că atunci se arată cele ascunse ale tuturor oamenilor. Iar în *Sfînta Evanghelie*, dimpotrivă, „zi” se numește viața aceasta, fiindcă întru aceasta este vremea potrivită pentru a lucra fapta bună; iar „noapte” se numește veacul viitor, pentru că atunci nu se mai poate lucra binele: „Căci Mie – zice Domnul – Mi se cuvine a face lucrurile Celui ce M-a trimis pînă ce este ziuă, căci vine noaptea, cînd nimeni nu poate lucra” (*Ioan 9:4*).³⁴⁵

Să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii!

³⁴⁵ Sfîntul Ciprian numește „noapte” vremea dinainte de Hristos, iar „zi”, vremea de după Hristos. [...] Alții numesc „noapte” vremea păgînatății ori a elinismului, iar „zi”, învierea ce va să fie (la Coresi). Iar marele Vasilie zice: „Chiar dacă obșteasca zi a sfîrșitului întregii lumi este departe, aceea a ieșirii fiecăruia (adică a morții), care este sfîrșitul fiecărui om, este aproape de față; și de aceea, avînd-o înaintea ochilor, trebuie să ținem cele zise de Isaia: «Sus-pinați, că aproape este ziua Domnului!» (capitolul 13:6), și să ne supunem Aceluia ce zice: Fericiți – cei ce plîng și fericiți – cei ce se tînguiesc!” (n. aut.)

Pavel numește aici „lucruri ale întunericului” păcatele, fiindcă cele mai multe din ele se fac cu întunecarea minții și se lucrează într-un întuneric nopții. Și, dimpotrivă, „arme ale luminii” numește faptele virtuții (adică ale faptei bune); mai întâi, fiindcă sînt luminoase de la sine și îi fac pe cei ce le săvîrșesc a fi fără de frică, într-armați cu ele ca și cu niște arme puternice; și, al doilea, îi fac să strălucească și să se înfățișeze în lume ca niște luminători.

Și, zicînd: „să lepădăm”, adică să ne dezbrăcăm de lucrurile cele întunecate și să ne îmbrăcăm cu cele luminate, Pavel ne-a arătat lesnirea pe care o au amîndouă acestea: depărtarea și fuga de cele rele și plecarea către cele bune și lucrarea lor. Căci, precum este cu lesnire a se dezbrăca cineva de haina de pe el și a se îmbrăca cu alta, tot așa este cu lesnire celui ce voiește a fugi de răutate și a alege fapta bună.

13 Să umblăm cu bună cuviință, ca ziua:

Mai sus, Apostolul a zis că „ziua s-a apropiat”, iar aici arată să ziua aceasta se află acum de față. Și zice: Ca și cum ne-am afla într-un dînsa, așa se cuvine ca noi, Creștinii, să umblăm cu bună-cuviință și cu bună rînduială. Căci, de vreme ce Creștinii doresc să fie slăviți de ceilalți, Pavel îi trage pe ei către aceasta cu mijlocirea bunei cuviințe și a bunei rînduieli morale. Căci nici un lucru nu este pricinuitor al bunei cuviințe și al bunei rînduieli atît cît este virtutea, adică fapta bună. Și, iarăși, nu e alt lucru pricinuitor de necuviință și de nerînduială cum este păcatul. Și nu a zis: „umblați voi”, ci pune și persoana sa, și zice: Să umblăm noi toți, fraților! – pentru ca să facă cu aceasta mai lesne primit cuvîntul.

nu în benchete și în beții,

Cu aceste cuvinte, Apostolul nu-i oprește pe Creștini a bea vin, ci-i oprește de a bea vinul peste măsură și cu covîrșire. Deci nu oprește îndulcirea și buna întrebuințare a vinului, ci întrebuințarea lui cea rea, adică beția; iar „benchete” sînt cîntecele de rușine ce se zic într-o beție, care elinește se numesc „parinii” (adică „ieșite din minte”), iar barbar (adică în limba proastă [populară, n. m.] grecească) „makinades” ori „patinades”.³⁴⁶

³⁴⁶ Dumnezeiescul Hrisostom, oprind de la Creștini cîntecele necinstite, zice aceste cuvinte aurite: „Să învețe Elinii că mai ales Creștinii știu a se veseli, și încă a se veseli cu po-doabă, căci zice: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați de El cu cutremur» (Psalmul 2:11). Cum se pot bucura Creștinii? Laude zicînd, făcînd rugăciuni, adăugînd psalmi în locul cîntecelor celor neîngăduite. Căci astfel – cînd te rogi, cînd cînți duhovnicește, cînd chemi săracii

nu în curvii și în înverșunări,

După ce a vorbit mai înainte despre beție, Apostolul zice acum și despre relele ce se fac din aceasta, căci din beție se nasc înverșunările, curviile, prea-curviile și celelalte pofte necurate ale trupului.³⁴⁷ Însă Pavel nu oprește aici legiuita împreunare cu femeia, ci nelegiuita curvie.

nu într-o pricire și pizmă;

Fiindcă, mai sus, a stins relele ce se fac din beție ale părții poftitoare³⁴⁸, Apostolul stinge aici și relele părții mînioase care se fac tot din beție. Fiindcă nici un alt lucru nu aprinde așa de tare mînia, prigonirile și gîlcevile, precum le aprinde beția. Cu pricirea, adică cu prigonirea, a unit însă și pizma, pentru că amîndouă aceste rele și patimi sînt întovărășite împreună. Căci cel ce are pizmă și zavistie către altul face și prigonire și luptă de cuvinte cu acela. De aceea, după ce a smuls odraslele, adică prigonirea și gîlceava, Pavel smulge rădăcina și începutul acestora, adică zavistia și pizma. Dar pentru ce a pus zavistia și pizma în urma înverșunării? Pentru că știa că din înverșunări, adică de la curvii și de la prea-curvii, se aprind pizme și vrăjmășii între bărbați și femei, se nedreptățesc fii, urmează adăpări cu otrăvi și ucideri, se sting case întregi și se pricinuiesc alte nenumărate răutăți.

la împărtășirea bunătăților, cînd pui asupra veseliei bună rînduială și întreagă-înțelepciune – și Hristos este de față la masă și umple tot ospățul de blagoslovenie. Atunci, și locul îl faci biserică, în locul strigărilor fără de vreme, lăudîndu-L pe Stăpînul a toate.” (cuvîntul 24 al epistolei către Romani). (n. aut.)

³⁴⁷ La fel a înțeles zicerea aceasta și Teologul Grigorie, știind că înverșunările sînt unite cu bețiile. Căci zice: „(...) nu în bencheturi și în beții, cu care știu că sînt înjugate împreună culcările și înverșunările” (*Cuvînt la Nașterea Domnului*).

Pentru ce însă beția și mîncările și băuturile îmbrîncesc pe oameni către patimile trupești? 1) Pentru că izgonesc din minte strălucirile cele mai presus de fire și luminarea Sfîntului Duh, lăsînd mintea întunecată, precum zice marele Vasilie: „Din mîncările grase (voi adăuga însă că și din băutura prea multă a vinului), se ridică în sus aburiri tulburate în chip de nor îndesit, care acoperă luminările ce se fac în mintea noastră de la Sfîntul Duh” (*Cuvîntul întîi despre post*). Și: 2) pentru că mîncările și beția întunecă și fireasca deslușire a rațiunii și îl fac apoi pe ticălosul om a năvăli la patimi ca un dobitoc necuvîntător. Pentru aceasta, Sfîntul Chiril al Alexandriei a zis că „toată desfătarea lumească îndulcește, însă degrabă întunecă și îmbată cumplit pe cel ce o primește” (în tomul II al celor opt cărți, foaia 918). Și cîte alte rele pricinuieste beția, vezi la subînsemnarea zicerii: „(...) și nu vă îmbătați de vin, întru care este desfrînarea”, la *Efesenii* 5:18. (n. aut.)

³⁴⁸ După Sfinții Părinți, sufletul e alcătuit din trei părți: partea cuvîntătoare (rațională), partea poftitoare și aceea mînioasă (n. m.)

14 ci îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos

După ce, cu învățăturile sale, i-a dezbrăcat pe Creștini de hainele răutăților zise mai sus, acum dumnezeiescul Pavel îi împodobește; și nu-i mai îmbracă cu „armele luminii”, precum mai înainte, ci, lucru mult mai înfricoșat, le dă ca îmbrăcăminte pe Însuși Stăpînul tuturor și pricinuitorul tuturor luminilor, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos. Fiindcă cel ce este îmbrăcat cu Hristos este îmbrăcat cu toată fapta bună împreună cu această haină, adică cu Hristos. De aceea, același Pavel zicea și în altă parte: „Cîți întru Hristos v-ați botezat, cu Hristos v-ați îmbrăcat” (*Galateni 3:27*).³⁴⁹

și purtarea de grijă a trupului nu o faceți spre poftă!

Aici, Pavel nu-i oprește pe Creștini să poarte grijă simplu de trupul lor, ci îi oprește de a se îngriji de el cu poftele cele rele și cu îndulciri de prisos, iar nu cu cele întăritoare și de nevoie. Zice: Creștine, poartă grijă de trupul tău, dar pentru sănătatea lui, iar nu pentru înverșunare și desfrînare; pentru hrana lui, iar nu pentru răsfățarea lui; pentru întărirea lui cea de nevoie, iar nu pentru îndulcirea de prisos. Fiindcă nu aceasta este purtarea de grijă a trupului, a aprinde tu însuși, cu desfrînarea și cu băutura vinului, flacăra poftelor lui, făcîndu-l pe ticălosul tău trup un cuptor al Vavilonului. De aceea, Apostolul cere

³⁴⁹ Vezi subînsemnarea acestei ziceri la tîlcuirea epistolei către Galateni. Iar marele Atanasie zice și el: „Deci adevăratul Dumnezeu ne poartă pe toți, pentru ca noi toți să-L purtăm pe Dumnezeu. Căci cîți sînt purtători de Duh poartă lumină, iar cei ce poartă lumină sînt îmbrăcați cu Hristos, și cei îmbrăcați cu Hristos s-au îmbrăcat și cu Tatăl” (în tomul întîi al lui Vrienie, foaia 214).

Iar marele Macarie zice că singur Hristos poate împodobi sufletul cu îmbrăcăminte cerească, iar omul păcătos trebuie să plîngă și să-L roage ca să îmbrace sufletul lui cel golit de lucrarea lui Dumnezeu și de dumnezeiasca îmbrăcăminte, fiindcă cel ce nu poartă îmbrăcăminte Sfîntului Duh este îmbrăcat cu rușinea multor patimi. Și – precum de la oamenii goi își întorc ochii prietenii, rudele și înșiși copiii lor, așa cum și-au întors fețele fiii lui Noe, ca să nu vadă golătatea tatălui lor – tot așa Se întoarce și Dumnezeu și nu voiește să vadă sufletele ce nu sînt îmbrăcate cu Iisus Hristos după adevăr. Marele Macarie zice așa: „Dumnezeu Se întoarce de la sufletele ce nu sînt îmbrăcate cu haina Sfîntului Duh cu încredințare și de la cei ce nu sînt îmbrăcați întru Domnul Iisus Hristos cu putere și cu adevăr” (în cuvîntul XX, capitolul 1). „Și, dacă Adam și Eva, văzîndu-se pe sine-și goi după călcarea poruncii, s-au rușinat atît de mult încît au cusut frunze de smochin ca să-și acopere golătatea, cu mult mai vîrtos sufletul ticălos al păcătosului se va rușina cînd se va vedea pe sine-și gol de nestricata îmbrăcăminte duhovnicească a Domnului Iisus Hristos. De aceea, un astfel de suflet trebuie să ceară totdeauna de la Dumnezeu să-l îmbrace din slava lui Hristos” (la fel). Pentru aceasta și Domnul îl sfătuiește pe episcopul Laodichiei și zice: „Te sfătuiesc să cumperi de la Mine haine albe, ca să te îmbraci și să nu se arate rușinea golătății tale” (*Apocalipsa 3:18*). (n. aut.)

de la tine un singur lucru, anume să-ți păzești trupul sănătos. Și mai mult decât aceasta să nu iscodești, încât să aprinzi poftele lui, ci toată sîrguința și purtarea ta de grijă să o cheltuiești spre cele duhovnicești, pentru sufletul tău.

CAPITOLUL XIV

1 Primiți-l și pe cel slab întru credință,

Iată pricina pentru care Apostolul zice acestea: mulți Creștini din Iudeii ce au crezut atunci în Hristos și au primit *Evangelhia*, fiind neîmpliniți în credință, păzeau încă luările-aminte despre mîncări și nu mînceau cărnuri de porc, îngrețoșîndu-se de dînsule ca de niște spurcate, fiindcă nu cutezau a lăsa desăvîrșit *Legea cea Veche* și cele poruncite de *Lege*. Căci *Legea cea Veche* – atît în *Levitic*, cît și în *Deuteronom* – poruncea ca Evreii să nu mănînce carne de porc, ca fiind necurată. În *Levitic* scrie așa: „Nu veți mînce porcul, căci are copita despicată, dar nu rumegă; necurat este acesta pentru voi” (*Levitic* 11:7). Și în *Deuteronom*: „Nu veți mînce porcul, căci acesta are copita spintecată în două, dar nu rumegă; necurat va fi acesta pentru voi” (*Deuteronom* 14:8). De aceea, Creștinii aceștia – ca să nu se arate către ceilalți că doar carne de porc nu mănîncă, și din aceasta să se dea în vileag că încă țin *Legea cea Veche* – nu mai mînceau carne de loc, de nici o vită, ci numai verdețuri, ca astfel să arate că nu mănîncă nici un fel cărnuri pentru post și pentru înfrînare, iar nu pentru luarea aminte și paza *Legii*. Iar alții dintre dînșii, mai desăvîrșiți fiind în credința lui Hristos, nu se îngrețoșau și nu se fereau de nici o vită ca fiind necurată, ci mînceau și cărnuri de porc și toate celelalte obișnuite. De aceea se și îngreuiuau asupra Creștinilor care se păzeau de acestea, ocărîndu-i și înfruntîndu-i pentru paza ce o făceau după *Lege* și dîndu-i pe ei în multă scîrbă.³⁵⁰ Deci Pavel s-a temut ca nu cumva cei împliniți întru credința lui Hristos, înfruntînd și scîrbind pe cei nedesăvîrșiți și neîntregi, să-i clătească din credință; și, vrînd ei a săvîrși un lucru mic, nebăgarea de seamă a mîncărilor, să nu le pricinuiască un mare rău, căderea din credință. De aceea, cu mare înțelepciune și cu mare purtare de grijă, înfruntă și o parte, și pe cealaltă: nici celor mai împliniți în credință nu cutează a le zice că fac rău înfruntîndu-i pe ceilalți, pentru ca, prin aceasta, să nu întărească și să adevereze luarea aminte la mîncări a celorlalți; și, iarăși, nu cutează nici a le zice că fac bine înfruntîndu-i, pentru ca să nu-i îndemne a-i muștra pe aceia încă

³⁵⁰ Iar Teodorit zice că mai împliniți în credință erau cei ce crezuseră din „neamuri”, care nu luau aminte, și nu se fereau de cărnuri de porc și mînceau de toate fără sfială. Iar neîmpliniți și neputincioși în credință erau cei ce crezuseră din Evrei, care luau aminte și nu mînceau cărnuri de porc. (n. aut.)

mai mult. Ci face sfătuirea măsurată și pentru o parte, și pentru cealaltă. Și Apostolul pare că-i înfruntă pe cei mai împliniți și mai puternici în credință, însă partea cea mai multă a înfruntării sale o deșartă asupra celor mai slabi în credință. Căci – zicînd numai decît: „pe cel slab în credință” – arată că cel ce se păzește de cărnuri este bolnav și se află rău. Și, zicînd: „primiți-l”, arată că acela are trebuință de multă purtare de grijă și de vindecare, ceea ce e un semn de mare boală, și că cei ce nu iau aminte la cărnuri sînt puternici și sănătoși și de aceea se cuvine ca ei să poarte grija celor neputincioși.

nu întru îndoiala cugetărilor.³⁵¹

Adică voi, Creștinii cei puternici în credință, trebuie să vindecați credința fraților voștri fără a vă osebi și a vă sminti de slăbiciunea credinței lor, tulburîndu-vă de cugetări precum acestea: De ce să nu fie și ei tari în credința lui Hristos? Sau: De ce să ia ei încă aminte de mîncări și de îndatoririle *Legii*? Să nu ziceți dar unele ca acestea, fraților, ci să arătați pentru dînșii, ca pentru niște neputincioși ce sînt, toată purtarea de grijă și vindecarea.

2 Căci unul crede să mănînce de toate, iar cel slab mănîncă legume.

Aici, Pavel cumpănește pe Creștinul cel împlinit întru credință cu Creștinul cel neîmplinit și zice că primul, bizuindu-se în credință, mănîncă fără vreo deosebire și luare aminte cărnuri de porc și alte cărnuri; iar cel de-al doilea, fiind bolnav și neputincios în credință, se păzește și se sfiește a mîncă porc și alte cărnuri, ci, postind, mănîncă numai legume și verdețuri. De aceea, unul ca acesta, fiind neputincios, se cuvine a fi vindecat, iar nu înfruntat.

3 Cel ce mănîncă să nu-l defaime pe cel ce nu mănîncă; iar cel ce nu mănîncă să nu-l judece pe cel ce mănîncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit pe el.

Cei ce mîncău de toate fără luare aminte și fără îngrețosare, fiind mai împliniți în credință, îi defăimau și nu-i băgau în seamă pe cei ce nu mîncău de toate, ca pe niște puțin-credincioși, ca pe unii ce păzeau încă cele evreiești. Și, iarăși, cei ce nu mîncău de toate îi osîndeau pe ceilalți, ca pe niște lacomi și desfrînați. Și – de vreme ce mulți din Creștinii ce crezuseră din „neamuri” mîncău fără luare aminte toate felurile de mîncări – Pavel zice aici ca acel Creștin Evreu care nu mănîncă toate felurile de mîncări să nu-l osîndească ca pe un lacom și neînfrînat pe Creștinul din „neamuri”, fiindcă Dumnezeu l-a primit pe acela

³⁵¹ În alte izvoade se găsește: „gîndurilor”. (n. aut.)

întru credința lui Hristos și a arătat întru dînsul negrăitul Său dar. Deci pentru ce tu, Creștinul Evreu, vorbești cu Creștinul din „neamuri” despre *Lege* și despre mîncările cele oprite de *Lege*, de vreme ce Hristos l-a îndreptat pe el?³⁵²

4 Cine ești tu, care judeci slugă străină? Domnului său stă sau cade!

Apostolul zice aceste cuvinte către Creștinul mai împlinit în credință, oprindu-l nu numai să-l defaime și să-l ia în rîs pe Creștinul neîmplinit, ci și să-l osîndească pentru că păzește cele evreiești. Fiindcă primii le făceau pe amîndouă: îi defăimau și îi osîndeau pe ceilalți. Zicînd însă acestea către cel mai împlinit, nearătat, Pavel îl mustră pe cel ce păzește *Legea*, ca și cum i-ar spune: Eu nu-ți poruncesc, Creștine împlinit în credință, să nu-l defaimi pe cel neîmplinit, zicînd că nu ar face lucruri vrednice de osîndă, fiindcă într-adevăr este vrednic de osîndă, dar el nu e robul tău, ca să-l judeci tu, ci este rob străin, adică al lui Dumnezeu. Și, chiar de este slab în credință și face cele vrednice de osîndă, el nu a căzut totuși dintru a fi rob al lui Dumnezeu, și prin urmare nu trebuie să-l deznădăjduiești că nu ar mai avea mîntuire. Și, iarăși, mîngîind pe cel neîmplinit în credință, Apostolul nu zice hotărîtor că acesta „cade”, ori că „a căzut”, ci că „stă sau cade”, vrînd să spună că – ori de stă, ori de cade – și una, și alta i se cuvine stăpînului său, lui Dumnezeu, iar nu ție, celui împlinit. Adică, și paguba celui ce cade, și cîștigul robului ce stă, atîrnă amîndouă de Dumnezeu, stăpînul lor.

Și va sta, căci puternic este Dumnezeu a-l face să stea!

Zicînd că cel neîmplinit în credință „va sta”, Apostolul arată că acela se clatină că cadă, și încă atît de mult, încît are nevoie ca singur Dumnezeu să-l facă să stea, cuvînt pe care obișnuim să-l spunem despre oamenii foarte deznădăjduiți.

5 Unul deosebește o zi de alta, iar altul judecă toate zilele la fel.

Unii dintre Creștinii Evrei, posteau și de multe ori nu mîncau cărnuri de porc decît dintr-o zi pînă în altă zi, întru atîtea zile rînduite. Iar alții adeseori mîncau în fiecare zi și îi osîndeau pe cei ce posteau. Pentru aceasta vorbește așadar Pavel aici și zice că unul judecă în gîndul său să facă într-un fel, iar altul altfel, și de aceea nu se cuvine a se înfrunta și a se mîhni frații pentru ferea de cărnuri de porc ori pentru nerînduiala mîncării acesteia. Apostolul

³⁵² Iar Icumenie zice că nu a spus ca acela ce mănîncă de toate să nu-l îndrepteze pe cel ce nu mănîncă, ci să nu-l defaime ca pe un mîrșav și ca pe unul ce face fapte de rîs. Căci se cuvine ca unul ca acesta să fie îndreptat frățește și cu smerenie, iar nu a fi defăimat cu mîndrie. (n. aut.)

făce însă aici pogorământ, nu pentru lucrul acesta îndeosebi, ci pentru vreme. Căci Creștinii către care scria erau noi și neîmpliniți în credință. Dar, scriind Colosenilor, care erau vechi în credință, le poruncește cu multă sîrguință, zicînd: „Vedeți ca nu cumva să vă fure mintea cineva cu filosofia și deșarta amăgire din predania omenească, după înțeleșurile cele slabe ale lumii, iar nu după Hristos” (capitolul 2:8). Și iarăși: „Deci, să nu vă judece cineva pentru mîncare sau pentru băutură” (capitolul 2:16). Tot așa, scriind Galatenilor, le cere să păzească toată scumpătatea și deplinătatea întru cele ca acestea.

Fiecare să se încredințeze desăvîrșit întru a sa minte.

Cînd e vorba despre dogmele credinței, atunci nu se cuvine a se încredința cineva cu a sa minte și cugetare, ci trebuie să țină și să păzească cele pe care le-a apucat și le-a primit. Și, măcar Înger din cer de ar veni și i-ar bine-vesti altele, să nu le primească, fiindcă același Apostol zice: „Dacă cineva vă bine-vestește altceva decît ceea ce ați primit, măcar Înger din cer de ar fi, să fie anatemă!” (*Galateni* 1:8-9). Iar cînd e vorba despre mîncări, despre post și despre cele ca acestea, iar cei ce greșesc în privința lor sînt nou sădiți în credință, și nou luminați și au nevoie de pogorământ, ca niște slabi și neîmpliniți, atunci se cuvine a lăsa puțin scumpătatea și a ne pogori spre slăbiciunea fraților.

6 Cel ce ține ziua o ține pentru Domnul, iar cel ce nu ține ziua nu o ține pentru Domnul.

Cel ce se păzește – zice – ca în cutare zi să nu mănînce carne de porc, ci să postească, pentru Domnul păzește acea zi, ca unul ce se sfiește și cinstește pe Dumnezeu, Care oprește acestea în *Lege*. De asemenea, cel ce nu păzește zile și rînduiri de zile, ci adeseori mănîncă, și acesta tot pentru Domnul nu le păzește, ca unul ce s-a împlinit întru Hristos după cugetare și credință, arătîndu-se mai presus de pîndirile *Legii*. Vezi însă că și aici Apostolul îl înfruntă pe ascuns pe cel ce păzește zilele. Căci, dacă cel ce le păzește și cel ce nu le păzește fac aceasta pentru Domnul amîndoi, este arătat că doar cel de al doilea face aceasta pentru Domnul, iar nu primul, care păzește zilele fiind silit de *Lege*.

Și cel ce mănîncă pentru Domnul mănîncă, căci mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănîncă pentru Domnul nu mănîncă, și mulțumește lui Dumnezeu.

Fraților – zice – un singur lucru trebuie să căutăm la cele de acest fel: dacă se face totul pentru Dumnezeu și dacă atît cei ce mănîncă din cărnurile de porc, cît și cei ce nu le mănîncă, mulțumește lui Dumnezeu. Și, dacă se face

aşa, lucrul este neprihănit.³⁵³ Fericitul Pavel zice însă acestea cu pogorământ – precum am spus mai înainte – fiindcă acei Creştini ce se aflau în Roma erau nou sădiţi în credinţă şi la începutul propovăduirii. Vezi însă – o cititorule! – cum, zicînd că „cel ce nu mănîncă mulţumeşte lui Dumnezeu”, Apostolul loveşte şi înfruntă pe ascuns pe cel ce păzeşte luările aminte evreieşti. Căci cum poate să mulţumească lui Dumnezeu cel ce nu mănîncă, de vreme ce încă îmbrăţişează *Legea cea Veche*? Căci însuşi Apostolul scria către Galateni: „Voi, cei ce vă îndreptaţi în *Lege*, aţi căzut din dar” (*Galateni* 5:4). Dar deocamdată Pavel îi cruţă pe Romani, fiindcă nu era încă vremea potrivită pentru a-i înfrunta aşa arătat precum i-a înfruntat pe Galateni.

7 Căci nimeni din noi nu viază pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine.

8 Că, şi dacă viem, Domnului viem; şi dacă murim, Domnului murim.

Zice: Stăpîn Îl avem pe Domnul, Care poartă grijă pentru noi şi Care socoteşte viaţa noastră ca bogăţie a Sa, iar moartea noastră ca pagubă a Sa. Pentru că noi, Creştinii, nu vieţuim şi nici nu murim nouă înşine, ci Domnului. Aici însă, Pavel nu numeşte „viaţă” pe aceea a trupului, pe aceea trupească, ci viaţa credinţei, pe aceea duhovnicească. De asemenea, prin „moarte”, nu o numeşte pe aceea a trupului, ci căderea din credinţă. De aceea – zice – Stăpînul nostru Dumnezeu nu va lăsa să moară cineva din credinţă, adică să cadă dintr-însa cei slabi şi neîmpliniţi. Vezi însă – o cititorule! – cum, zicînd că noi, Creştinii, vieţuim Domnului, Pavel îi înfruntă pe ascuns pe Creştinii ce urmează cele evreieşti. Căci cum poate vieţui întru Hristos cel ce încă vieţuieşte în *Lege*? Căci aceasta este cu neputinţă a se întîmpla.

Deci – şi dacă viem, şi dacă murim – ai Domnului sîntem.

De la moartea duhovnicească a credinţei, Pavel se mută la moartea firească a trupului.³⁵⁴ Şi de aceea zice acum că, şi dacă vieţuim viaţa aceasta fireas-

³⁵³ Înţeleptul Fotie zice pentru ce mulţumeau lui Dumnezeu aceştia: căci cel ce mîncea Îi mulţumea lui Dumnezeu că a dat oamenilor, prin mîncări, izvor şi întărire de viaţă; iar cel ce nu mîncea, ci postea, Îi mulţumea şi el lui Dumnezeu că a dat chip şi cale ca oamenii, prin post, să poată birui patimile trupului. Şi cel ce mîncea mulţumea lui Dumnezeu că mănîncă întru slava lui Hristos; iar cel ce nu mîncea era lipsit în această privinţă, fiindcă nu putea zice că nu mănîncă pentru slava lui Hristos, ci că face această ca un om slab şi neîntărit în credinţă. (n. aut.)

³⁵⁴ Căci aşa obişnuieşte Apostolul a se muta de la una la alta. De aceea, în *Epistola întîi către Corinteni*, în capitolul al unsprezecelea, vorbind despre mesele obşteşti care se făceau în Biserică, se mută către masa duhovnicească a dumnezeieştilor Taine. (n. aut.)

că, ai Domnului sîntem; și dacă murim cu moartea aceasta firească, Domnul poartă grijă pentru noi.

9 Căci pentru aceasta a murit și a înviat³⁵⁵ Hristos, ca să stăpînească și peste cei morți, și peste cei vii.

Zice: Și aceasta să te încredințeze pe tine – o Creștine împlinit în credință! – că Domnul poartă de grijă pentru îndreptarea fraților tăi celor slabi și neîmpliniți în credință: căci Cel ce Și-a vărsat sîngele și a suferit moarte pentru ca să ne stăpînească și să ne facă robi ai Săi, cum nu va purta de grijă Creștinilor aceluia care sînt acum robi ai Lui? Așa obișnuim și noi a zice în vorbirea noastră: Cum nu se va îngriji cutare stăpîn de robul său, pe care, ca să-l cumpere, a dat atîta preț? Și, dacă Domnul poartă grijă pentru cei morți, cu mult mai vîrtos va purta grijă pentru cei vii.³⁵⁶ Pavel zice însă acestea ca să rușineze pe Creștinul ce păzește cele evreiești, înduplecîndu-l pe acela să-și aducă aminte că, dacă încă ia aminte la cele din *Lege*, se face nemulțumitor lui Hristos, Cel ce a murit pentru el.

10 Iar tu de ce judeci pe fratele tău? Sau tu de ce-l defaimi pe fratele tău? Căci toți vom sta de față înaintea judecății lui Hristos.

Tu – zice – care postești și nu mănînci cîrnuri de porc, pentru ce-l osîndești pe fratele tău de lacom fiindcă le mănîncă? Și tu iarăși, cel ce mănînci acestea fără de luare aminte, pentru ce-l defaimi și-l iei în rîs pe fratele tău ca pe un puțin-credincios fiindcă nu le mănîncă? Acesta este frate al tău și mădular al tău, așadar nu se cuvine a-l defăima. Căci oare tu ai să dai seamă lui Dumnezeu pentru cel ce nu mănîncă porc? Căci și el, și tu, și noi toți avem să stăm de față înaintea judecății Stăpînului Hristos, și fiecare are să ia doar de la Acela răsplătirea cuvenită. Vezi – o cititorule! – că cu cele zise Creștinului mai împlinit, tot cu acelea îl înspăimîntă și pe cel neîmplinit și următor al obiceiurilor evreiești, anume că are să se muncească la Înfricoșata Judecată?

11 Căci scris este: „Viu sînt Eu! – zice Domnul. Mie Mi se va pleca tot genunchiul și toată limba se va mărturisi lui Dumnezeu” (Isaia 45:23).³⁵⁷

³⁵⁵ Întru alte multe izvoade se află: „și a viețuit”. (n. aut.)

³⁵⁶ Iar Metodie, în *Cuvîntul despre înviere*, zice că „morții” și „viii” peste care va stăpîni Domnul sînt sufletele și trupurile, căci sufletele sînt nemuritoare și vii, iar trupurile sînt muritoare și moarte. (n. aut.)

³⁵⁷ Iar Icumenie arată că – de vreme ce s-a zis despre Dumnezeu-Tatăl că „nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului” (*Ioan 5*) – Pavel împreună cu Proorocul vorbesc aici

12 Așadar, fiecare din noi va da seamă lui Dumnezeu despre sine-și.

Zice: Că toți vom fi judecați ca niște robi de către Stăpînul nostru Hristos, mărturisește și Proorocul Isaia, care, zicînd că toți își vor pleca genunchii înaintea Stăpînului Hristos, arată covîrșitoarea supunere pe care o vor aduce Lui și împărații, și stăpînitorii, și cei ce sînt stăpîniți. Iar apoi, zicînd că „toată limba se va mărturisi”, arată că și cei dinainte de *Lege*, și cei ce au fost în *Lege*, se vor mărturisi, adică vor da seamă și răspuns pentru faptele lor. Cui? Nu *Legii*, ci lui Hristos, Celui ce a dat *Legea*! De aceea, tu, cel ce crezi în Hristos, în Judecătorul tuturor, de ce nu te lepezi, ci încă ții *Legea*?

13 Deci să nu ne mai judecăm unii pe alții, ci mai degrabă judecați aceasta, a nu pune fratelui împiedicare sau sminteală.

Zice: Amîndouă părțile – și cei împliniți întru credință, și cei neîmpliniți – încetați prigonirile dintre voi! Și nici tu, cel ce mănînci, să nu pui sminteală celui neîmplinit, care nu mănîncă, înfruntîndu-l prea aspru! Nici tu, care nu mănînci de toate, să nu pricinuiești sminteală fratelui ce mănîncă, cu această luare-aminte după *Lege*! Căci aceste cuvinte se potrivesc părților amîndouă, și de aceea a și pus două numiri care înseamnă același lucru, anume „împiedicare” și „sminteală”.

14 Știu și sînt bine-încredințat întru Domnul Iisus că nimic nu e spurcat prin sine, decît numai pentru cel căruia i se pare a fi ceva spurcat; pentru acela e spurcat.

După ce a învățat că cei puternici în credință nu se cuvine a-i înfrunta pe cei neputincioși, Apostolul zice aici dogma obștească și hotărîrea peste tot cuprinzătoare despre mîncări și-l învață pe cel mai neputincios întru cugetare să nu se teamă, nici să se îngrozească de cărnurile de porc și de celelalte mîncări pe care le oprește *Legea* ca de niște necurate. Și zice așa: Eu știu și sînt desăvîrșit încredințat – nu prin cugetări omenești, ci „întru Domnul Iisus”, adică învățînd de la Domnul și de la Dînsul încredințîndu-mă – că nici o mîncare nu este necurată întru sine, adică după fire, ci mîncările se socotesc necurate după socoteala și credința cea slabă a celui ce le întrebuițează. Și numai acela i se pare astfel, dar nu și celorlalți, celor puternici în credință și în cugetare.³⁵⁸

despre Hristos ca Judecător, zicînd că „se va mărturisi toată limba lui Dumnezeu”. Așadar Hristos este Dumnezeu, deși păgînilor și lui Arie nu le place. (n. aut.)

³⁵⁸ Mai aceleași lucruri le mărturisește și Teodorit, zicînd: Pentru a nu zice unii: Și cum legiuiești tu, Pavele, împotriva lui Moisi, care zice și în *Levitic* (capitolul 11), și în *Deutero-*

15 Iar dacă, pentru mâncare, fratele tău se mîhnește, nu umbli încă după dragoste.

Aici, Apostolul vorbește celui mai împlinit în credință, învățîndu-l că, deși mîncările nu sînt necurate după firea lor, el trebuie însă a se feri de porcine și a nu le mîncă, economisind și pogorîndu-se pentru fratele său, dacă voiește a păzi dragostea către dînsul, ca să nu se mîhnească acela, smintindu-se din pricina lui. Căci – după înțeleptul Fotie – mai bine este a încerca tu, cel mai împlinit, să îndreptezi pe fratele tău cel slab și neîmplinit, ca să nu osebească și să păzească mîncările; iar dacă acela nu se poate îndrepta, mai bine este să treci cu vederea metehnele lui și să-l povățuiești în tot chipul, ca să-l cîștigi și să-l mîntuiești.

Nu-l pierde, cu mîncarea ta, pe acela pentru care a murit Hristos!

Zice: Creștine, din pricina mîncării tale îl pierzi pe fratele tău, care Îi este atît de dorit lui Hristos, încît El a murit pentru mîntuirea lui. Și Hristos nu S-a ferit a Se face rob și a muri pentru fratele tău, iar tu nu te ferești nici de mîncare pentru ca să-l mîntuiești, ci îl povîrnești cu învingerea vorbeii tale către mai mari păcate. Fiindcă el, văzîndu-te pe tine că mănînci porc pentru a-l învinge cu vorba cea rea, se face mai îndărătnic și mai pizmătăreț, și din aceasta se poate primejdui, despărțindu-se desăvîrșit de Hristos și de credința în Hristos și pironindu-se cu totul în *Lege*.

nom (capitolul 14), că spurcată este carnea de porc și de alte dobitoace necurate? – atunci Pavel a adus în mijloc pe stăpînul lui Moisi, pe Hristos, Care a curmat pîndirile *Legii* și nu a mai lăsat a se socoti nimic necurat. [...]

Iar de nu se dumirește cineva pentru ce porcul, cîinele, vulturul și alte vietăți se numesc „necurate” de către *Sfînta Scriptură*, pricina nu e că sînt grețose și mîrșave, fiindcă – precum a spus Apostolul mai sus – nimic nu e spurcat și necurat în firea sa. Ci se numesc așa pentru alte trei pricini. Cea dintîi și mai de frunte este că toate cîte se numesc „necurate” sînt vătămătoare sănătății trupului, așa cum socotesc cei mai aleși dintre învățători și doctori, și mai ales marele Vasilie, în canonul 86 al său. Astfel, pentru a cruța sănătatea trupului nostru și vrînd a ne face să nu le mîncăm, Dumnezeu le-a numit „necurate”. Iar dacă cineva s-ar afla în nevoie și ar mîncă din cele ce se numesc „necurate” – ori cîine, ori vultur – nu păcătuiește, după canonul de mai sus al marelui Vasilie, „fiindcă nici una din acestea nu este oprită de *Scriptura* cea nouă, căci dumnezeieștii Apostoli, în capitolul 15 al *Faptelor* au oprit pe Creștini să mănînce doar cele jertfite idolilor, apoi sîngele, animalul sugrumat, și mortăciunea. De asemenea, și în canonul 63 al lor, Apostolii i-au oprit pe Creștini să mănînce animal prins de fiară, mortăciune și sînge.” A doua pricină e socoteala obștească a oamenilor – după Procopie. Iar în al treilea rînd, aceste dobitoace se numesc „necurate” pentru a nu li se închina lor Evreii ca unor Dumnezei – după Teodorit. (Vezi și subînsemnarea stihului șase al capitolului 4 al epistolei întîi către Timotei.) (n. aut.)

16 Deci să nu se hulească binele vostru,

Adică: Tu ai cu adevărat deplinătate în credința lui Hristos (căci pe aceasta o numește „bine”), dar să nu faci ca deplinătatea aceasta să se hulească de cel neîmplinit în credință. Căci, dacă tu, fiind împlinit, îl strici pe fratele tău cel neîmplinit, atunci te faci pricinuator de a se huli binele și deplinătatea pe care le ai. Prin „bine”, vei înțelege însă și dogma credinței creștine, pe care Pavel nu o voiește hulită și necinstită de necredincioși și de necinstitorii de Dumnezeu, văzând dezbinările și smintelile dintre Creștini din pricina mîncării.

17 căci împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură,

Zice: Oare noi, Creștinii, sîntem bine-voiți și ne mîntuim din mîncări? Oare, dacă vei mânca porc, mîncarea aceasta te va duce întru împărăția lui Dumnezeu? Ba! Muștrîndu-i însă că se mîndreau că mîncau porc cu nebagare de seamă, nu a vorbit numai de mîncare, ci a adăugat și băutura – după dumnezeiescul Hrisostom și după acest Sfințit Teofilact.³⁵⁹

ci dreptatea, pacea și bucuria întru Duhul Sfînt!

Dar care sînt cele ce-i duc pe Creștini întru împărăția lui Dumnezeu? Este dreptatea, anume atot-cuprinzătoarea faptă bună, viața curată și neprihănită. Apoi, este pacea către frații lor, iar nu prigonirea și gîlceava în cuvinte. Este bucuria ce se face din unire cu frații, iar nu mîhnirea aceluia, pricinuită din înfruntare. Și, fiindcă pace și bucurie se află și în lucruri rele, Apostolul a adăugat după aceea: „întru Duhul Sfînt”, ca și cum ar zice așa: Eu nu vorbesc aici despre pacea și bucuria spre rău, ci despre cele întru Duhul Sfînt, adică despre bucuria și pacea pentru bunătățile duhovnicești.

Iar dumnezeiescul Ioan Hrisostom a tîlcuit mai adînc aceasta, zicînd că Pavel și-a adus aminte aici și a pomenit de dreptate ca să arate că cel ce nu face economie pentru neputincioși, depărtîndu-se de cărnurile de porc, acela nedreptățește pe fratele său întru însăși mîntuirea pe care i-a pricinuit-o Hristos cu moartea Sa. De aceea, dimpotrivă, cel care se ferește de mîncarea căr-

³⁵⁹ Iar Fotie zice că, vorbind, alături de mîncare, și de băutură, Apostolul a arătat că prigonirea în cuvinte pentru mîncări era foarte mare între ei și afară de măsură. De aceea, pare a le zice: Dacă împărăția lui Dumnezeu ar fi mîncare și băutură și dacă s-ar cîștiga cu mîncare și băutură, nu ați arăta mai multă nevoie și luptă decît aceasta pe care o aveți acum! Și, cu cuvintele acestea, îi și rușinează totodată, ca și cum i-ar întreba: Dacă pentru mîncări și băuturi faceți așa, apoi ce trebuie să faceți pentru dreptate, pentru pace și pentru bucuria duhovnicească? (n. aut.)

nurilor de porc pentru ca să câștige mîntuirea fratelui său, acela este lucrător al dreptății ce pricinuieste împărăția lui Dumnezeu.

18 Iar cel ce slujește lui Hristos întru acestea este bine-plăcut lui Dumnezeu și ales între oameni.

Aici, Apostolul arată în ghicitură cum Creștinii împliniți întru credință îi înfruntau din mîndrie pe cei mai neîmpliniți. De aceea, le zice: Dacă voiești tu, Creștine împlinit în credință, să fi minunat și lăudat de oameni, să știi că nu vei fi lăudat atît pentru deplinătatea aceasta pe care o ai, cît pentru pacea și bucuria ce o vei avea față de frații tăi și pentru celelalte fapte bune ale tale. Căci cu aceste fapte bune poți să slujești lui Hristos și să te faci bine-plăcut lui Dumnezeu, iar nu mîncînd cărnurile de porc cu nebăgare de seamă.

19 Așadar, să urmăm cele ale păcii și cele ce sînt spre zidirea unuia de către altul!

Apostolul a vorbit de pace către Creștinul neîmplinit în credință și neputincios, pentru că acela n-avea pace și era pricinuitorul smintelilor și tulburărilor, căutînd să păzească *Legea* întru mîncări. Iar despre zidire, Pavel vorbește către Creștinul mai împlinit și mai înalt întru credință, ca acela să nu-l surpe pe fratele său neîmplinit, smîntindu-l și defăimîndu-l. Ori – pentru a zice mai bine – Pavel vorbește și despre pace, și despre zidire obștește, către amîndouă părțile, adăugînd aceasta: „a unuia către altul”, și zicînd că trebuie ca și cei puternici, și cei slabi întru credință să aibă pace întru dînșii și să se economisească unul pe altul. Și – punînd mai întîi pacea, și apoi zidirea – cu aceasta Apostolul a arătat că, fără pace, nimeni nu poate economisi pe altul.

20 Să nu strici, pentru mîncare, lucrul lui Dumnezeu!

Zice: Creștine, mîntuirea fratelui tău este lucrul lui Dumnezeu. Să nu risipești așadar mîntuirea fratelui, pe care Însuși Dumnezeu i-a pricinuit-o! Și, mai ales, de ce să risipești mîntuirea lui nu pentru vreo altă pricină, ci pentru mîncare? – nevrînd a te opri să mănînci carne de porc pentru ca să-l câștigi pe fratele tău neputincios.

Căci toate sînt curate, dar rău este celui ce mănîncă prin sminteală.

Fiindcă l-a înfruntat mult pe Creștinul împlinit în credință, Apostolul s-a temut ca nu cumva cel neîmplinit să se întărească în socoteala sa cea rea și

întru luarea-aminte a mâncărilor. De aceea, aici iarăși grăiește dogmă și hotărîre atot-cuprinzătoare, zicînd că toate mâncările sînt curate, dar celui ce mănîncă cu rea conștiință și se smintește în cugetul său îi este rău a le mînca. Fiindcă cel neîmplinit în credință și întru cugetare, socotind că este necurată carnea de porc, dacă e silit de defăimările celorlalți a o mînca, nu se folosește, ci mai mult se vatămă. Dar nu mîncarea îl vatămă, ci socoteala cu care o mănîncă. De aceea, acesta trebuie mai întîi a fi învățat și încredințat de către tine, cel mai împlinit întru cugetare, că nici o mîncare nu este necurată. Iar apoi, dacă mănîncă cu această deplină încredințare, nu se vatămă.

21 Bine este să nu mănînci carne, nici să bei vin, nici să faci orice altceva de care fratele tău se smintește, se poticnește sau slăbește.

Zice: Tu – o Creștine împlinit în credință! – îl silești pe fratele tău neîmplinit să mănînce acele mâncări pe care nu cutează să le mănînce, socotindu-le necurate. Eu îți zic însă că se cuvine a te feri chiar tu de orice mîncare și băutură care-l smintește pe fratele tău, nu fiindcă ar fi rău a mînca orice, fiindcă toate sînt curate, ci pentru că aceasta îl smintește pe fratele tău. Zicînd însă că fratele cel neîmplinit „se smintește”, Pavel a arătat că acela este fără de minte și deșert întru cugetare, fiindcă doar cei deșerți la minte se smintesc lesne. Și, zicînd că „se împiedică”, l-a arătat că este și orb, pentru că orbii se împiedică și se poticnesc. Zicînd apoi că „slăbește”, l-a arătat și că este puțin-credincios. Deci, prin toate acestea, Apostolul îl trage și îl îndeamnă pe Creștinul mai puternic spre ajutorul fratelui său, care este neputincios întru toate.³⁶⁰

³⁶⁰ Bagă de seamă că nu se cuvine să ne depărtăm de orice lucru care, în sine, este bun și după porunca lui Dumnezeu, chiar dacă altul se smintește din pricina lui, ci trebuie să defăimăm sminteala lui și să lucrăm binele acela, precum zice marele Vasilie hotărîtor: „Dacă lucrul însuși este bun, [...] cel ce face acel lucru bun spre zidirea credinței este curat de judecata celor ce se smintesc. Precum a zis Domnul, că nu ceea ce intră în stomac îl spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură. Iar către cei ce se sminteau, a zis: «Tot sadul pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel ceresc se va dezrădăcina!»” (întrebarea X, *Cuvîntul II despre Botez*). Iar dacă lucrul este rău în sine ori este din cele ce țin de noi și este iertat a-l face, dar pricinuieste sminteală altora, mai ales celor slabi în credință și în socoteală, cel ce îl face se va osîndi negreșit pentru sminteala pe care a pricinuit-o, precum zice iarăși același purtător de Dumnezeu părinte: „Iar cînd lucrul ce se face este rău în sine, sau cînd este din cele iertate și se află întru stăpînirea noastră, dar pricinuieste sminteală celui neputincios în credință sau în socoteală, e arătat că cel ce-l face cade negreșit în înfricoșata și nescăpata osîndă zisă de Domnul așa: «Mai bine i-ar fi lui de i s-ar lega o piatră de moară de grumaz și ar fi aruncat în mare!»” De aceea zice Apostolul chiar și pentru cele iertate: „Mai bine este să nu mănînci carne, nici să bei vin, nici să faci altceva întru care fratele tău se poticnește, se smintește ori slăbește.” Și, iarăși – după ce zice, în altă parte, că „toată zidirea lui Dumnezeu e bună, și nimic nu e de lepădat dacă se

22 Ai tu credință? Întru sine-ți să o ai, înaintea lui Dumnezeu!

Aici, Apostolul arată în ghicitură cum Creștinul împlinit în credință arăta deplinătatea sa ca un iubitor de slavă deșartă. Deci îi zice: Creștine, zici că ești împlinit, crezând fără de îndoială că toate mâncările sînt bune și curate? Nu ne arăta aceasta mie și celorlalți, ci e destul să ai credința întru conștiința ta! E destul să-ți arăți această credință lui Dumnezeu, nu și oamenilor.

Fericit este cel ce nu se judecă pe sine întru ceea ce alege!

Deși nimeni altul nu te știe, este destul a fi fericit tu întru sine-ți. Cînd și cum? Atunci cînd nu te vei osîndi pe tine însuși, și conștiința ta nu te va pîrî pentru lucrul pe care ai ales să-l faci. Nu înțelege însă acestea, iubitele, pentru orice lucru, ci doar pentru pricina ce ne stă înaintea, adică despre mâncări. Și – după Hrisostom și după acest sfințit Teofilact – fericit este acela care nu e osîndit de conștiința sa pentru mâncările pe care le-a ales, adică cel ce nu le socotește necurate.³⁶¹

23 Iar cel ce se îndoiește, dacă va mânca, se osîndește, căci nu a fost din credință.

Și aceasta s-a spus către Creștinul cel împlinit în credință. Și zice: Creștine, de ce-l silești pe fratele cel neputincios să mănînce? Nu știi că cel ce se îndoiește în cugetul său, socotind că acele mâncări sînt necurate, și nu le mănîncă cu adîncă încredințare că sînt curate, ci le mănîncă de rușine ori de silă, nu știi – zic – că acesta se osîndește? De ce? Nu pentru că bucatele ar fi necurate, ci pentru că el le mănîncă drept necurate, silit de tine.

***Și tot ce nu e din credință este păcat.*³⁶²**

ia cu mulțumire” (*1 Timotei* 4:4) – adaugă: „Nu voi mânca în veac carne, ca să nu smintesc pe fratele meu!” (*1 Corinteni* 8:13). Iar dacă aceasta este osînda pentru cele îngăduite, ce se poate zice despre cele oprite? Pentru aceasta ne învață mai obștește, zicînd: „Nu fiți piatră de poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu, precum și eu plac tuturor în toate, necăutînd folosul meu, ci pe al celor mulți, ca să se mîntuiască” (*1 Corinteni* 10:32, 33). (Vezi și cuvîntul despre sminteală mai pe larg, în cartea mea *Hristoitia*). (n. aut.)

³⁶¹ Fotie spune că Pavel vorbește aici către cel împlinit în credință. Și mai spune că ceea ce zice se înțelege pentru orice lucru, adică: Fericit e cel ce înțelege orice lucru cu deplină cercetare, conștiința mărturisindu-i că e bine să-l facă (la Icumenie). (n. aut.)

³⁶² Dar de ce e păcat ceea ce nu e din credință? Pentru că – precum zice Pavel – „credința este din auzire; iar auzirea, prin graiul lui Dumnezeu” (*Romani* 10:17), încît ceea ce nu se face din credință e în afară de graiul lui Dumnezeu, fiind deci păcat. Și, de altfel, ceea ce se

Și aceasta s-a zis către Creștinul împlinit în credință. Și zice: Când fratele neîmplinit nu îndrăznește să mănânce, fiindcă nu crede că bucatele sînt curate, ci le mănîncă cu conștiință deznădăjduită, cu adevărat păcătuiește. Pavel arată și cu acestea – după Hrisostom – cîtă vătămare pricinuiesc cei mai împliniți în credință cînd îi silesc pe cei neîmpliniți și care se îndoiesc în cugetul lor să mănânce ceea ce e socotit de dînșii necurat, și că din această pricină trebuie să înceteze a-i mai înfrunta.

24 Iar Celui ce poate a vă întări după evanghelia mea și propovăduire a lui Iisus Hristos, după descoperirea tainei celei ascunse în veșnice vremi,³⁶³

25 arătată însă acum – și prin Scripturi, și prin Prooroci, și prin porunca veșnicului Dumnezeu – făcîndu-se cunoscută la toate neamurile, spre ascultarea credinței,

26 singur înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Căruia slava în veacuri. Amin!

După sfătuire, după învățătură, Apostolul Pavel obișnuiește a se ruga lui Dumnezeu, ceea ce face și aici, pentru Creștinii neîmpliniți întru credință. Căci nu doar îi învață cu cuvîntul, dar și cheamă asupra lor ajutorul dumnezeiesc.

Iar urmarea alcătuirii este astfel, în chip săritor, adică: Iar lui Dumnezeu, Celui ce poate a vă întări prin Iisus Hristos, (...) Căruia slava (se cuvine să fie) în veci. Amin! Iar pronumele „Căruia” este de prisos; s-a adăugat însă pentru că trebuia repetat, din pricina multelor cuvinte puse în mijloc.

Și a zis: Slavă fie lui Dumnezeu, Care vă poate întări pe voi, cei slabi și care vă clătinați. Și cum poate aceasta? „După buna mea vestire (evanghelie)”, adică: Să vă întărească să țineți cele ce vă învăț și vă bine-vestesc.³⁶⁴

face fără credință nu poate plăcea lui Dumnezeu, căci – după Apostolul – „fără credință, e cu neputință a bine-plăcea” (Evrei 11:6). (n. aut.)

³⁶³ Bagă de seamă că întru celelalte izvoade tipărite aceste trei stihuri – de la: „Iar Celui ce poate a vă întări pe voi...”, pînă la: „singur înțeleptul Dumnezeu...” – sînt adăugate la capitolul de pe urmă, 16, al acestei epistole către Romani, împreună cu îmbrățișările (adică cu închinăciunile). Nu drept însă, fiindcă au fost adăugate după zicerea: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos, cu voi toți! Amin!”, care este cuvîntul de pe urmă al fiecărei epistole a lui Pavel, și după acela nu mai urmează alt cuvînt. Iar la dumnezeiescul Hrisostom, la Teodorit, la Teofilact și la Icumenie, și pe drept cuvînt, stihurile acestea sînt bine scrise aici.

Iar întru altele se scrie: „și prin Scripturile proorocești...” (n. aut.)

³⁶⁴ Mulți eretici, auzind că Pavel vorbește, aici și în alte locuri ale epistolelor sale, de „evanghelia mea”, au plăsmuit și au mințit, zicînd că Apostolul ar fi scris o carte osebită a *Evangeliei*, ca și cele puse în seama multor altora, adică: *Evangelia Apostolului Petru*, a lui

Iar buna mea vestire, propovăduirea și învățătura lui Iisus Hristos sînt același lucru, fiindcă cele ce vă învăț eu nu sînt dogmele mele, ci legi și dogme ale lui Hristos, după descoperirea Tainei. Și zice: Este semn de prea-mare cinste a ne învrednici noi, Creștinii, să ne facem părtași ai tainelor lui Dumnezeu; lucru ce era din vechime, din veac, înainte-hotărît, iar acum s-a arătat prin scripturile *Legii* și ale Proorocilor. Așadar, de ce te temi tu, cel slab în credință, că te desparți de *Lege* dacă mănînci carne de porc? Căci, iată, toate *Scripturile* propovăduiesc taina aceasta a evangheliei lui Hristos, care, pe lîngă toate celelalte, învață și nebăgarea în seamă a mîncărilor. Iar taina aceasta s-a arătat „după porunca Dumnezeului celui veșnic”³⁶⁵. Deci ție, celui ce te îndoiești pentru mîncări, nu ți se cade a te împotrivi lui Dumnezeu, ci a crede și a asculta, căci credința are trebuință de ascultare, iar nu de cercetare și de iscodire. Și toate neamurile așa cred, pentru că tuturor li s-a arătat taina aceasta. Așadar tu, Creștine ce urmezi cele evreiești, cum slujești încă și ascuți de *Lege*, și nu ascuți de însăși taina și evanghelia lui Hristos, întru care cred toți?

Iar Pavel nu a zis: „singur înțeleptului Dumnezeu” spre osebire de Fiul, adică despărțind pe Fiul de Tatăl – să nu fie! Căci Fiul este înțelepciunea Tatălui și, precum Tatăl este înțelept, tot așa este înțelept și Fiul. Și I-a zis „singurul” spre deosebire de Îngeri și de oameni, că singur Dumnezeu este înțelept din fire, iar Îngerii și oamenii au înțelepciune și sînt înțelepți după împărtășire, de la Dumnezeu. Deci – zice – acestui Dumnezeu, Care a arătat taina aceasta, să-I fie slava, iar nu *Legii*, lîngă care tu încă șezi, luînd aminte bucatele.

Iar acest „prin Iisus Hristos”, se poate înțelege precum am zis mai sus: „Celui ce poate a vă întări pe voi prin Iisus Hristos”. Se poate înțelege încă și așa, anume că taina evangheliei s-a făcut cunoscută tuturor neamurilor prin

Toma, a lui Andrei; *Evanghelia lui Nicodim*, *Întîia Evanghelie a Sfîntului Iacov*, a lui Filip, a lui Vartolomeu, a lui Matei, a lui Varnava, a celor doisprezece Apostoli; *Evanghelia nașterii Mîntuitorului*, *Evanghelia prunciei Lui*, a nașterii Mariei; *Evanghelia Egiptenilor*, *Evanghelia Evreilor*, *Evanghelia Nazireilor*. Toate acestea sînt neadevărate și scrise mincinos. La fel, aceiași eretici au plăsmuit că ar fi și cinci alte cărți în *Scriptura cea Veche*: *Apocalipsa lui Moisi*, *Subțirea Naștere*, *Suirea lui Moisi*, *Tainicele cărți ale lui Moisi* și *Testamentul lui Moisi*. (n. aut.)

³⁶⁵ Iar Fotie zice că Pavel Îl numește aici „veșnic Dumnezeu” pe Sfîntul Duh, prin porunca și insuflarea Căruia s-a vorbit și s-a scris Taina lui Hristos. Deci Pavel arată aici toată Sfînta Treime și Acesteia Îi înalță slavă. Căci, zicînd: „singur înțeleptului Dumnezeu”, L-a arătat pe Tatăl; zicînd și: „prin Iisus Hristos”, L-a arătat pe Fiul; zicînd și: „veșnicului Dumnezeu”, L-a arătat pe Sfîntul Duh. [...]

Iar Icumenie zice că „singurul înțeleptului Dumnezeu” s-a zis spre osebirea mincinoșilor și neînțelepților zei. (n. aut.)

Iisus Hristos, căci Acesta i-a trimis pe ucenicii Săi, zicînd lor: „Mergînd, învățați toate neamurile!” (*Matei 28:14*).³⁶⁶

CAPITOLUL XV

1 Datori sîntem noi, cei tari, să purtăm slăbiciunile celor neputincioși,

După ce a făcut rugăciune, Apostolul iarăși îi sfătuiește și-i îndulcește pe Creștinii mai împliniți în credință: o dată pentru că s-a numărat împreună cu dînșii, zicînd: „datori sîntem”; și încă o dată pentru că-i numește „puternici”. Nu a zis însă prost [simplu, n. m.]: „să purtăm pe cei slabi”, ci: „slăbiciunile lor”, îndoind zicerea, pentru ca să-i tragă spre mai multă milostivire.³⁶⁷

și nu nouă a plăcea,

Fiindcă mai sus a zis că noi, Creștinii, sîntem datori să purtăm slăbiciunile celor neputincioși, Pavel învață aici și cum se poate face aceasta. Și zice că putem să purtăm neputințele lor atunci cînd nu vom căuta numai plăcerea și voia noastră, ci și plăcerea și mîntuirea fratelui nostru:

2 ci fiecare din voi să placă aproapelui întru bine, spre zidire.

Adică fiecare Creștin să facă ceea ce este plăcut fratelui său, întru bine însă, iar nu în rău, căci mulți fac rele ca să placă aproapelui. Și, ca să nu zică Creștinul cel împlinit în credință: Iată, eu trag pe neîmplinitul frate al meu la bine! – muștrîndu-l totodată pe acela că ia aminte la mîncări, Pavel a adăugat aceasta: „spre zidire”. Și zice: Ceea ce faci tu, cel împlinit, este bine. Însă, pentru că nu se face la vremea cuvenită, nu este spre zidirea, ci spre risipirea fratelui tău, fiindcă înfruntarea fără de vreme nu-l zidește, ci îl doboară.³⁶⁸

³⁶⁶ Vezi și subînsemnarea de la capitolul 4 al epistolei către Filipeni, stih 20, fiind vrednică de cuvînt. (n. aut.)

³⁶⁷ Marele Vasilie, fiind întrebat cum sînt datori cei puternici să poarte slăbiciunile celor neputincioși, răspunde așa: „Cel ce poartă, adică ridică și vindecă oarecari boli și metehne ale fratelui său, face precum este scris despre Domnul, că «a luat neputințele noastre și a purtat bolile», nu că le-a primit pe acestea asupra-Și, ci că le-a vindecat” (a 175-a hotărîre pe scurt). (n. aut.)

³⁶⁸ Vezi și tîlcuirea zicerii: „Nimeni să nu caute de ale sale, ci fiecare de ale aproapelui” (*1 Corinteni 10:24*). (n. aut.)

**3 Căci nici Hristos nu a căutat a plăcea Lui-Și, ci, precum este scris:
„Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea”
(Psalm 68:11).**

Pavel aduce în mijloc pe Mîntuitorul Hristos și pe Acesta Îl dă ca pildă nouă, Creștinilor. Pentru că – zice – era în stăpînirea Lui a nu fi ocărit și necinstit și a nu pătimi ceea ce a pătimit, dacă ar fi voit a plăcea Lui-Și, adică dacă ar fi voit a căuta numai de Sine; însă nu a voit aceasta.³⁶⁹ Dar, fiindcă a primit să pătimească, a dobîndit nume rău de la cei mai mulți și S-a socotit că este neputincios, amăgitor și făcător de rele. Pentru aceasta strigau cei ce treceau pe lîngă Golgota și-L vedeau pe El răstignit, zicînd: „Pe alții a mîntuit, iar pe Sine-Și nu poate a Se mîntui!” (*Matei 27:42*). Deci – zice Hristos către Părintele Său – ocările și necinstirile Iudeilor – care Te ocărau și Te necinsteau în *Testamentul cel Vechi* pe Tine, Părintele Meu – au căzut asupra Mea, a Fiului Tău, în *Testamentul cel Nou*. Și acest lucru nu a fost nou și de mirare, căci cei ce erau obișnuiți să-L ocărăscă pe Tatăl au cutezat aceleași lucruri și asupra Fiului.

**4 Iar cîte³⁷⁰ s-au scris mai înainte s-au scris spre învățătura noastră, ca,
prin răbdare și prin mîngîierea Scripturilor, să avem nădejde.**

Acestea mai-înainte s-au scris – zice – pentru ca noi să le urmăm. Cu cuvintele acestea, Apostolul îi îndeamnă pe Creștini să rabde ispitele și necazurile. Și zice: Din dumnezeieștile *Scripturi* ne întărim ca să răbdăm cele potrivnice ce vin asupra noastră³⁷¹ și, răbdîndu-le, să arătăm întru sine-ne, vie și adevărată, nădejdea ce o avem pentru bunătățile care or să fie. Pentru că acela

³⁶⁹ Pentru aceasta, Teodorit tîlcuiește așa: „Căci Însuși Stăpînul nu a căutat de ale Sale, ci S-a dat morții pentru mîntuirea noastră. Căci, în vremea Patimii, Îl auzim rugîndu-Se și zicînd: «Părinte, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum vreau Eu, ci precum vrei Tu!» (*Matei 26:39*). A primit încă și hulele Iudeilor, și cele ce le pricinuiau Tatălui din vechime, strigînd ei cu fărădelege, acestea le săvîrșeau asupra Lui. Pentru care a pus și proorocească mărturie.

Se vede însă că Pavel folosește aici o elipsă, care se împlinește poate așa: Căci nici Hristos nu a plăcut Lui-Și, ci aproapelui, spre mîntuire, lucru pentru care a fost ocărit și a pătimit, precum este scris: Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine... și celelalte. Ori așa: Căci nici Hristos nu a plăcut Lui-Și, ci Tatălui, precum este scris, lucru pentru care a și fost ocărit.” (n. aut.)

³⁷⁰ Întru alte izvoade se zice: „căci cîte”. (n. aut.)

³⁷¹ Iar faptul că dumnezeieștile *Scripturi* sînt mîngîiere întru ispitele pe care le pătimesc Creștinii, l-au arătat Macaveii, zicînd: „(...) și noi dar (...) mîngîiere avînd sfintele cărți care sînt în mîinile noastre” (*1 Macavei 12:9, 10*). Vezi și subînsemnarea zicerii: „Cuvîntul lui Hristos să locuiască întru voi cu îmbelșugare” (*Coloseni 3:16*). (n. aut.)

ce rabdă necazurile cu mulțumire și cu bună cunoștință se vede că are nădejde adevărată pentru bunătățile viitoare. Precum, dimpotrivă, cel ce este nerăbdător și nu are bărbăție, acela se arată că nu are adevărată nădejde în inima sa și de aceea e mic la suflet și nu rabdă.

5 Iar Dumnezeuul răbdării și al mîngîierii să vă dea vouă a cugeta la fel unii pentru alții, după Hristos Iisus,

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Apostol învață că, împreună cu *Scripturile*, Dumnezeu este Acela Care dă mîngîierea și răbdarea ispitelor în sufletele Creștinilor. De aceea Îl și numește „Dumnezeul răbdării și al mîngîierii”, de vreme ce El este dătătorul și pricinuitorul acestora. Deci Apostolul Îl roagă pe Dumnezeu să dea Creștinilor a nu cugeta unul ceva, și altul altceva, ci toți să cugete între dînșii unul și același lucru. Fiindcă aceasta este însușirea adevăratei dragoste, adică ceea ce cugetă și socotește cineva pentru sine, aceea să cugete și pentru fratele său. Și, de vreme ce este și dragoste lumească și rea, Pavel a adăugat, zicînd: „după Hristos Iisus”, adică: Rog pe Dumnezeuul Creștinilor să vă dea vouă a cugeta acelea care plac lui Iisus Hristos, adică cele plăcute lui Dumnezeu și bune, iar nu cele urîte lui Dumnezeu și rele.

6 pentru ca întru un suflet și cu o gură să slăviți pe Dumnezeuul și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.

Care este cîștigul – zice – de a cugeta toți Creștinii aceleași lucruri? Acesta: a slăvi pe Dumnezeu nu numai cu o gură, ci și cu un suflet și cu o inimă. Căci aceasta însemnează zicerea: „întru un suflet”, înțelegîndu-se în loc de inimă, pentru că în inimă se pornește lucrarea mîniei. Aici însă cititorul se cuvine să stea, apoi să o ia ca de la alt început și să zică: „... și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos”, adică: Să slăviți pe al vostru Dumnezeu și Tată al Domnului nostru Iisus Hristos! Dar și unit de vei citi: „Dumnezeu și Tatăl”, împreună, încît să înțelegi că al lui Hristos Însuși este și Dumnezeu, și Părinte, nu urmează nici o necuviință: este Dumnezeu al lui Hristos după firea omenască a Mîntuitorului, iar Tată al Lui este după dumnezeire.

7 De aceea, primiți-vă unii pe alții, precum și Hristos v-a primit pe voi, spre slava lui Dumnezeu.

Dumnezeiescul Apostol urmează iarăși învățătura de mai înainte și aduce pildă pe Hristos, ca să poarte grijă Creștinii și să se vindece unul pe altul, spre slava lui Dumnezeu. Căci faptul de a fi Creștinii uniți și de o cugetare slăvește pe Dumnezeu, fiindcă Domnul a zis către Tatăl: „Întru aceasta toți vor cu-

noaște că Tu M-ai trimis, dacă vor fi toți una” (*Ioan 17*). Și, dimpotrivă, dacă Creștinii vor fi dezbinați și vor avea cugetări osebite, aceasta face să fie hulit Dumnezeu, fiindcă păgînii, văzîndu-i pe Creștini despărțiți, necinstesc credința și pe Hristos.³⁷²

8 Și vă spun că Iisus Hristos S-a făcut slujitor al tăierii împrejur pentru adevărul lui Dumnezeu, spre a adevăra făgăduințele părinților;

Prin aceste cuvinte, Apostolul arată că Hristos nu a plăcut Lui-Și, ci le-a primit pe toate din dragoste pentru noi, și cu aceasta îi înduplecă pe Creștinii din „neamuri” a nu se mîndri împotriva Creștinilor din Evrei. Căci Evreii au crezut și s-au mîntuit pentru făgăduințele pe care Dumnezeu le dăduse strămoșilor lor, iar cei din „neamuri” au crezut și s-au mîntuit doar pentru iubirea de oameni și mila lui Dumnezeu. Iar înțelegerea zicerii Apostolului este astfel: Dumnezeu îi făgăduise lui Avraam că sămînța lui va moșteni lumea; dar cei ce s-au născut din Avraam au călcat *Legea* lui Dumnezeu, făcîndu-se vinovați de pedeapsă și, prin urmare, nevrednici de făgăduința lui Dumnezeu către Avraam. În urmă, a venit Hristos și, după firea Sa omenească, a păzit *Legea* lui Dumnezeu, primind chiar și tăierea împrejur, care a fost semn al celor ce se nasc din sămînța lui Avraam. Așadar, primind *Legea*, tăindu-Se împrejur și făcîndu-Se sămînță a lui Avraam, Hristos a dezlegat urgia lui Dumnezeu căzută asupra Evreilor și i-a făcut vrednici de a primi iarăși acele făgăduințe ale lui Dumnezeu. Deci Hristos a primit tăierea împrejur numai ca să arate făgăduințele lui Dumnezeu-Tatăl, să întărească *Legea* și să o facă să stăpînească. De aceea, pentru ce tu, Creștine din Evrei, urmezi încă obiceiurile evreiești? Și pentru ce păzești *Legea*, pentru care te primejduiai a te lipsi de făgăduințele lui Dumnezeu? Căci Hristos – zice Hrisostom – a împlinit și a păzit *Legea* cu adevărat, dar nu pentru ca să o mai păzești tu de acum înainte, ci fiindcă tu ai călcat-o înainte și, prin aceasta, te-ai făcut nevrednic de făgăduințele părinților. De aceea, și tu te-ai mîntuit după dar, pentru că mai înainte erai lepădat, și prin Hristos ai luat acum făgăduințele. Deci se cuvine să urmezi credinței și evangheliei lui Hristos, iar nu *Legii*!

9 iar „neamurile” să-L slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui,

Creștinii Evrei – zice – aveau făgăduințele, cu toate că se făcuseră nevrednici de ele, călcînd *Legea* lui Dumnezeu. Iar voi, Creștinii din „neamuri”,

³⁷² Iar Teodorit zice așa: „Și Stăpînul Hristos ne-a iubit pe cînd eram nedrepti și păcătoși, și ne-a îndreptat. Așadar, se cuvine ca și noi să purtăm neputințele fraților și să facem tot ce putem pentru mîntuirea aceluia.” (n. aut.)

v-ați mântuit doar pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, de aceea și sînteți datori a-L slăvi și a-I mulțumi mai mult pentru aceasta. Căci – după Fotie – de aceea v-a primit pe voi Dumnezeu, cei din „neamuri”, ca mai mult să Se slăvească. Căci – dacă împlinirea făgăduințelor lui Dumnezeu către Evrei, pentru a nu părea că a mințit Tatăl, a fost slavă a Lui – cum nu este negrăită slava Părintelui acum, cînd v-a dăruit și vouă, „neamurilor”, bunătățile cele mai presus de fire și nenădăjduite, fără să vi le fi făgăduit dinainte? Iar slava și mulțumirea lui Dumnezeu este ca voi, Creștinii din „neamuri”, să fiți uniți între voi, să-i purtați pe cei slabi și să nu suferiți a vă osebi de mădularele voastre, adică de frații voștri.

*precum este scris: „Pentru aceasta Mă voi mărturisi Ție întru
«neamuri» și voi cînta numele Tău” (Psalm 17:53).*

*10 Și iarăși zice: „Veseliți-vă, «neamuri», împreună cu norodul Lui”
(Deuteronomul 32:43)*

*11 Și iarăși: „Lăudați pe Domnul, toate neamurile, lăudați-L pe El,
toate noroadele!” (Psalm 116:1).*

*12 Și iarăși zice Isaia: „Fi-va rădăcina lui Iesei și Cel ce Se va scula a
stăpîni peste neamuri. Întru Acesta «neamurile» vor nădăjdui”
(Isaia 11:10).*

Apostolul a adus toate mărturiile acestea ca să arate că toți Creștinii – atît cei din „neamuri”, cît și cei din Evrei – trebuie să fie uniți și să cugete unul și același lucru. Căci, cu aceste mărturii, îi smerește pe Creștinii Evrei, ca să nu se mîndrească asupra Creștinilor din „neamuri”, fiindcă toți Proorocii mai înainte vesteau că și „neamurile” vor crede în Hristos și se vor mîntui împreună cu Evreii. Și, cu aceleași mărturii, îi smerește și pe Creștinii din „neamuri”, fiindcă le arată că nu au fost norod al lui Dumnezeu, ci s-au unit cu norodul lui Dumnezeu, adică cu Israilitenii, și că, prin urmare, sînt datori lui Dumnezeu mai mult decît Evreii, luînd mai mult dar și facere de bine decît aceia.

Iar zicerea: „mărturisi-Mă-voi Ție întru „neamuri” s-a zis din partea lui Hristos către Părintele, adică: Te voi propovădui la „neamuri” – o Părinte al Meu! Iar aceasta: „fi-va rădăcina lui Iesei”, arată că din rădăcina lui Iesei va răsări „Cel ce Se va scula ca să stăpînească peste «neamuri»”, adică Hristos. Iar „și” este de prisos – după Icumenie. Va fi – zice – rădăcina lui Iesei – dar care este aceasta? – „Cel ce Se va scula să stăpînească peste «neamuri»”, adică Hristos.

**13 Iar Dumnezeuul nădejdiei³⁷³ să vă umple de toată bucuria și pacea
întru a crede, pentru a prisosi nădejdea voastră întru puterea
Duhului Sfânt.**

Aici, Apostolul se roagă ca Evreii Creștini să se umple de toată bucuria, căci erau mîhniți, fiind înfrunțați de către cei din „neamuri”. Iar pentru aceștia din urmă se roagă să se umple de pace, căci ei se luptau vrăjmășește cu cei din Evrei care încă țineau cele ale *Legii*. Ori, mai ales, Pavel se roagă ca amîndouă părțile să se umple și de bucurie, și de pace. Dar cum vor ajunge ei la aceasta? Prin credință. Iar credința cu ce îi va folosi? Întru a prisosi în nădejde. Căci cel ce crede pentru bunătățile veșnice care vor fi și nu se mîhnește pentru greutățile de față, acesta prisosește întru nădejde, nădăjduind adică pentru cele veșnice și răbdînd cu bărbăție greutățile vremelnice. Dar, la rîndul ei, întru ce ne va folosi nădejdea? Întru a dobîndi darul Sfîntului Duh, care va face mai puternică această nădejde a noastră.

**14 Și eu însumi sînt încredințat pentru voi, frații mei, că și voi sînteți
plini de bunătate, împliniți în toată cunoștința, putînd a sfătui și pe
alții.**

Fiindcă în multe părți ale epistolei acesteia a grăit aspru și înfruntător, dumnezeiescul Apostol îl vindecă acum, și nu zice: „am auzit”, ci: „m-am încredințat” adică: Însumi eu, care vă înfrunt și vă mustru, sînt deplin încredințat că sînteți plini de bunătate, adică de socoteală bună și iubitoare de frați. Ori, „bunătate” numește de obște toată fapta bună. Și nu a zis: „aveți bunătate”, ci: „sînteți plini de bunătate”. Însă, fiindcă nu este nici un folos dacă cineva are bunătate dar nu știe cum să o întrebuițeze, Apostolul adaugă, zicînd: Sînteți plini și de toată cunoștința, pentru a ști să întrebuițați cum se cuvine bunătățile și faptele bune pe care le aveți. Și le-a mai zis că sînt în stare și vrednici a-i sfătui și pe alții, nu numai a fi învățați de alții.

³⁷³ După *Icumenie*, L-a numit „Dumnezeul nădejdiei” ca să arate că Îl roagă pe Dumnezeu nădăjduind că rugăciunea sa va lucra întru Creștini, de vor voi și aceia. Fiindcă Dumnezeuul nostru este Dumnezeu al nădejdiei, și cel ce nădăjduiește într-Însul nu este rușinat. Iar *Teodorit* tâlcuiește aceasta zicînd că Apostolul, după ce a zis mai înainte că „nădejdea care se vede nu este nădejde”, Îl numește acum pe Dumnezeu „Dumnezeu al nădejdiei”, ca pe unul ce a dat „neamurilor” de la început nădejdea blagosloveniei și Își adeverește făgăduința prin fapte. Iar aceasta este zălog pentru bunătățile nădăjduite, fiindcă Cel ce le-a făgăduit și apoi le-a împlinit negreșit va împlini și cele făgăduite nouă acum. Iar Apostolul ne poruncește nu doar să nădăjduim, ci „să prisosim întru nădejde”, adică să nădăjduim cu curăție și să socotim că vedem bunătățile nădăjduite. Și a zis că ne va da duhovnicescul dar. (n. aut.)

15 Și v-am scris mai cutezător, fraților, în parte, ca și cum v-aș aduce aminte

Romanii erau oameni cu vrednicii, adică cu dregătorii, fiindcă locuiau în cetatea împărătească, și de aceea aveau și mare mândrie. Așadar, Apostolul îi îndulcește, zicînd: „am cutezat a vă scrie”, dar cu zicerea aceasta mult îi sfarmă și îi muștră. Și nu se mulțumește numai cu atît, ci adaugă: „Am cutezat *în parte*”, adică în puține părți, și nu ca și cum v-aș învăța, ci „*ca și cum v-aș aduce aminte*”, adică vă aduc aminte puțin. Și – după Hrisostom – Pavel arată prin toate acestea că nu le vorbește ca un învățător și Apostol, ci ca un frate și prieten către frați și prieteni de aceeași cinste. Fiindcă aceasta este însușirea învățătorului, să vorbească uneori cu înfruntare, iar alteori să împodobească cuvîntul spre folosul ascultătorilor.

despre darul dat mie de Dumnezeu,

16 spre a fi eu slujitor al lui Iisus Hristos la „neamuri”, ierurghisind evanghelia lui Dumnezeu,

Făcînd cuvîntul mai smerit, Apostolul zice: Nu eu mi-am însușit cinstea de a învăța și a fi Apostol! Nu, ci Dumnezeu, Care m-a rînduit la aceasta, mi-a poruncit, nu fiindcă aș fi fost vrednic de o asemenea chemare, ci după darul Lui. Spre ce mi s-a dat însă darul acesta? Spre a fi slujitor și iereu [preot, n. m.] al evangheliei, adică al propovăduirii buneii-vestiri. Deci să nu mă învinuiți – o frații mei! – pentru că vă învăț, căci aceasta este preoția mea, să propovăduiesc evanghelia. Și eu, preotul evangheliei, am drept sabie cuvîntul și propovăduirea, iar voi, Creștinii ce ascultați propovăduirea mea, sînteți jertfa. Cine ar învinui așadar pe iereu, adică pe preot, că își pune cuțitul asupra viteilor rînduite spre jertfă, că le taie și le desface în părți? Negreșit, nimeni! Iar Pavel a zis acestea întîi pentru ca să într-aripeze cugetările Creștinilor, după ce vor înțelege că sînt jertfă a evangheliei lui, iar apoi pentru ca să se dezvinovățească și să arate că i s-a poruncit de sus a face aceasta.

ca să se facă prinosul „neamurilor” bine-primit, sfințit întru Duhul Sfînt.

Nu v-am scris – zice – ca să mă slăvesc, ci pentru ca și voi, cei ce vă aflați în Roma, să vă mîntuiți împreună cu celelalte „neamuri”. Și așa să se facă prinosul și jertfa „neamurilor” către Dumnezeu, în întregime bine-primate, toate aducînd roade lui Dumnezeu. Iar prinosul aceasta este „sfințit întru Sfîntul Duh”, adică este sfințit cu viața și petrecerea duhovnicească, căci credința nu

sfințește singură, ci trebuie și viața bună și duhovnicească. Căci noi, Creștinii, fiindcă am crezut și ne-am botezat, am luat Duhul Sfânt; dar, dacă nu vom avea și viață duhovnicească și îmbunătățită, se stinge darul Duhului Sfânt.

Și, vorbind de „neamuri”, Pavel smerește cugetările cele mîndre ale Romanilor, încît să nu judece ca nevrednic de cinstea lor faptul că au învățător pe Pavel, fiindcă acesta a adus lui Dumnezeu mai toate neamurile ce se află pe pămînt și pe mare în toată lumea.

17 De aceea, am laudă în Hristos Iisus, în cele ce sînt către Dumnezeu.

Fiindcă s-a smerit mult prin cuvintele de mai înainte, dumnezeiescul Pavel înalță acum cuvîntul, ca să nu se arate lesne defăimat. Făcînd însă aceasta, nu iese totuși afară de smerenia obișnuită lui. Căci zice: Eu am laudă, nu însă întru sine-mi, nici întru sîrguința mea, ci întru Hristos și în darul lui Hristos. Și în ce mă laud? În cele către Dumnezeu, adică nu în cele proaste și stricăcioase, ci în cele dumnezeiești și duhovnicești.

18 Căci nu voi cuteza să spun ceva din cele ce nu a lucrat Hristos prin mine spre ascultarea „neamurilor”, cu cuvîntul și cu lucrul,

19 prin puterea semnelor și a minunilor, întru puterea Duhului Sfânt,

Fiindcă mai sus a zis că este liturghisitor și slujitor al evangheliei la toate neamurile, acum Apostolul spune așa: Nu mă fălesc, nici nu mă mîndresc cu vreun lucru din cele ce nu am făcut, mai ales că nu am făcut nimic, ci Hristos le-a săvîrșit pe toate, folosindu-mă la toate acelea ca organ și unealtă. Căci – și dacă vorbesc, și dacă filosofez despre lucrurile cerești, și dacă fac ceva dumnezeiesc și mai presus de fire și dacă săvîrșesc minuni – toate acestea – zic – sînt fapte și isprăvi ale lui Hristos, nu ale mele. Iar acestea se făceau pentru ca să asculte „neamurile” și să creadă.

Semnul se osebește însă de minune, căci „semn” se zice la ceea ce se face după firea lucrurilor, în chip nou și minunat însă, precum, de pildă, a se vindeca îndată soacra lui Petru cea aprinsă de boală. Adică acest lucru este după fire, însă atunci s-a făcut în chip nou și minunat, căci fierbințeala a lăsat-o în grabă, doar la atingerea mîinii Domnului. Iar „minune” se zice la ceea ce nu se face după firea lucrurilor. De pildă, în chip firesc, cel ce se naște orb nu se poate vindeca și a avea ochi văzători. Dar Domnul a făcut minunea aceasta, făcîndu-l cu ochi sănătoși pe orbul din naștere. Însă, atît semnul, cît și minunea, se fac afară de obișnuitele legi ale firii; dar, la semn, se dezleagă mai puține legi ale firii, iar la minune, mai multe. Și, fiindcă de multe ori se fac semne și minuni și cu lucrarea diavolilor, Apostolul a adăugat: „întru puterea Duhului

Sfânt”, adică: Eu făceam semnele și minunile acestea cu puterea Sfântului Duh. Iar din cuvintele acestea se arată și dumnezeiasca vrednicie a Sfântului Duh, fiindcă poate face asemenea semne și minuni ca un Dumnezeu ce este.

așa încât, din Ierusalim și împrejurimi, pînă în Iliria, am împlinit propovăduirea evangheliei lui Hristos,

Zice: Ascultătorule, vrei să primești dovada cuvintelor mele? Vezi mulțimea ucenicilor pe care i-am făcut! Căci, începînd din Ierusalim, am mers pînă în Iliria, adică pînă în Sclavonia (care e partea cea mai de pe urmă a Bulgariei). Și nu a zis numai: „am propovăduit”, ci și: „am împlinit evanghelia”, ca să arate că cuvîntul și propovăduirea sa nu s-au făcut fără lucrare, ci în faptă, cu lucrarea, și că au făcut rod prea-împlinit.

Și, ca să nu socotești că a început din Ierusalim și a mers de-a dreptul în Iliria, Pavel a adăugat că a mers și prin părțile dimprejurul Ierusalimului și ale Iliriei, atît la neamurile de la miază-noapte, cît și la cele de la miază-zi. De aceea – după dumnezeiescul Hrisostom – Pavel nu a propovăduit numai în cetățile și în satele de sub stăpînirea cea prea-lată a Romanilor, ci și la neamurile ce se aflau sub varvari, adică: în Finichia, în Siria, în Cilichia, în Capadochia și în Arabia; și în eparhiile Saracinilor, ale Perșilor, ale Armenilor și ale altor varvari; și în Italia, în Spania și întru alte cetăți și împărății ale Europei.

20 rîvnind să bine-vestesc acolo unde Hristos nu fusese numit, ca să nu zidesc pe temelie străină,

Zice: Nu numai că am propovăduit evanghelia la atîtea neamuri și le-am tras la credința lui Hristos, dar acele neamuri nici nu auziseră mai înainte numele lui Hristos, nici propovăduirea vreunui alt Apostol. Fiindcă am socotit că slava și lauda mea este a nu merge să propovăduiesc la neamuri ce au auzit de Hristos și propovăduirea altui Apostol, ca să nu mă arăt că zidesc pe temelie străină. Căci – zice – atît de departe sînt de a voi să mă arunc la ucenicii altor Apostoli pentru slava și lauda mea. Deci nici vouă nu v-am scris pentru că aș vrea să primesc slavă de la voi, ci ca să-mi împlinesc datoria de a propovădi evanghelia.

Iar Pavel numește „temelie străină” învățătura și propovăduirea celorlalți Apostoli nu pentru că aceia ar fi fost străini, nici pentru că ar fi propovăduit altceva decît el, ci o numește așa după cuvîntul plății date de Dumnezeu. Fiindcă plata pe care aveau să o ia Apostolii pentru osteneala făcută la cei cărora au propovăduit era a lor, iar lui Pavel i-ar fi fost lucru străin, nefiind al său, pentru că nu s-a ostenit el la acea lucrare.

21 ci, precum este scris: „Cei cărora nu li s-a vestit despre El, aceia Îl vor vedea; și, cei ce nu au auzit, aceia vor înțelege” (Isaia 52:15).

Aici, Pavel arată că proorocia aceasta s-a împlinit într-o însăși propovăduirea sa. Pentru că el, cu propovăduirea evangheliei, a făcut să vadă lumina cunoștinței de Dumnezeu multe neamuri la care nu propovăduise nimeni altcineva mai înainte. Și i-a făcut să înțeleagă adevărul credinței pe mulți care nu auziseră mai înainte pe vreun alt Apostol. Cu aceasta, arată că mai multă ostenală și sudori cheltuiește cineva când învață oameni barbari și cu totul neînvațați, care nu au auzit cuvântul lui Dumnezeu niciodată, decât atunci când învață pe cei ce au auzit mai înainte de la alții.

22 De aceea am și fost oprit, de multe ori, ca să vin la voi.

La începutul epistolei, Apostolul a zis: „am fost oprit pînă acum”, iar aici arată și pricina, căci zice: Alergam în toate locurile propovăduind evanghelia, de aceea am fost oprit. Căci de multe ori mă apucam și doream să vin, neputînd însă a aduce la împlinire dorul meu pentru pricina de mai sus.

23 Dar acum, nemaiavînd loc întru aceste laturi și de mulți ani avînd dorința să vin la voi,

24 cînd mă voi duce în Spania, voi veni la voi. Căci nădăjduiesc să vă văd în trecere și să fiu petrecut acolo de către voi, după ce mă voi sătura mai înainte, în parte, de voi.

Am fost oprit – zice – de a veni la voi, Romanilor, căci voiam să propovăduiesc „neamurilor”. Iar acum, fiindcă în părțile acestea ale Corintului (căci din Corint s-a scris epistola aceasta) și ale Peloponezului nu mai am vreo lucrare, vă scriu și voi veni la Roma pentru dragostea voastră, iar nu pentru iubire de slavă ori pentru vreo altă pricină. Apoi – ca să nu-i zică Romanii: O Pavele, fiindcă acolo nu ai lucrare, ne folosești pe noi ca pe un lucru în treacăt! – Apostolul zice ca și cum le-ar răspunde: Dorind de mulți ani să mă îndulcesc de voi, mă silesc acum să împlinesc această dorință a mea. Pe de altă parte, pentru ca ei să nu se mîndrească, zicînd că Pavel îi dorește fiindcă sînt mai mari decât ceilalți, Apostolul zice mai departe așa: Voi veni la voi cînd voi merge în Spania. Și, iarăși – ca să nu zică Romanii: Și ce? Ne faci pe noi popas și de aceea vrei să ne vezi în trecere? – le spune: Voi fi petrecut acolo de către voi, adică: Mă veți petrece acolo voi înșivă, văzînd nevoia ce mă silește să merg în Spania. Drept aceea, nu vă defaim, însă de nevoie trec pe la voi. Dar, fiindcă aceasta îi mîhnea totuși pe Romani, îi mîngîie, zicînd: Voi fi

petrecut acolo de către voi după ce mai întâi, în parte, mă voi sătura de voi. Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Apostol arată cu cât de multă dragoste îi iubea, căci nu a zis: „ca să vă văd”, ci: „ca să mă satur”, urmînd cuvintele ce le zic părinții iubitori către prea-iubiții și singurii lor fii. Și a zis: „în parte”, adică: Oricît de lungă ar fi vremea, nu poate a mă sătura de a voastră întîlnire și îndulcire, însă primesc a mă sătura de voi măcar în parte.

25 Acum însă merg la Ierusalim ca să slujesc sfinților.

26 Căci Macedonia și Ahaia au bine-voit să facă oarecare împărtășire celor săraci dintre sfinții ce sînt în Ierusalim.

Mai sus, Apostolul a făgăduit să meargă la Roma. Însă, fiindcă avea să zăbovească, ca să nu pară că-i ia în rîs pe Romani, le spune acum și pricina zăbovirii: Mă duc – zice – la Ierusalim ca să slujesc sfinților. Nu a zis: „ca să le duc milostenie”, ci: „ca să-i slujesc”, învățîndu-ne și pe noi ce mare bine este milostenia ce se dă sfinților Creștini, de vreme ce primește să o ducă în-suși Pavel, învățătorul lumii, care alege să facă aceasta lăsîndu-i pe Romani, măcar că îi iubea atît de mult.³⁷⁴ Cu acest cuvînt, Apostolul îi îndeamnă totodată și pe Romani să facă milostenie acelor săraci. Căci, zicînd că „Macedonia și Ahaia au bine-voit” a da milostenie, le insuflă rîvnă în inimă, ca și ei să urmeze cetăților acelora și să miluiască pe sfinții din Ierusalim. Și Pavel numește pretutindeni milostenia „împărtășire”, fiindcă este un cîștig obștesc și al celor ce o dau, și al celor ce o iau. Despre ce fel de milostenie a vorbit însă? „Oarecare”, adică mică și puțină, ca să nu se spună că-i ocărăște pe Romani că sînt iubitori de argint și nemilostivi. Și zice: „celor săraci dintre sfinții ce sînt în Ierusalim”, ca să arate că sînt vrednici de milă cu îndoit chip: și pentru că sînt săraci, și pentru sfințenia și fapta lor bună.

27 Ei au bine-voit fiindcă le sînt și datori; căci, dacă „neamurile” s-au împărtășit întru cele duhovnicești ale lor, datori sînt și ei să le slujească întru cele trupești.

Nu este de mirare – zice – că Machidonenii și Peloponesioții mai sus ziși au voit să-i miluiască pe Creștinii Iudei ce sînt în Ierusalim, pentru că le sînt

³⁷⁴ Vezi la capitolul 2 al epistolei către Galateni, stih 9, că, întîlnindu-se Pavel cu Petru, cu Iacov și cu Ioan în Ierusalim, au împărțit propovăduirea evangheliei; și ceilalți Apostoli propovăduiau Evreilor, iar Pavel propovăduia „neamurilor”. Însă pe Creștinii Evrei cei săraci din Ierusalim, care crezuseră în Hristos și li se răpiseră averile de către Evreii necredincioși, nu i-au împărțit și-i aveau de obște, și Pavel, și ceilalți. Și purtau grijă pentru cele de trebuință ale lor și de aceea scrie aici Apostolul despre dînșii. (n. aut.)

datori acestora. Din ce pricină? Fiindcă dintre Iudei Se pogora cu neamul Hristos, Care pentru Iudei a venit; din Iudei erau Apostolii, Proorocii și toate bunătățile duhovnicești, bunătăți pe care le-au dobândit Machidonenii, Peloponezienii și toată lumea. Deci acum, Creștinii din toată lumea sînt datori să-i împărtășească și ei pe Creștinii Iudei de bunătățile trupești. Așadar – zice – și voi, Romanii, aveți datoria a-i milui.

Și nu a zis: „să-i împărtășească” cu bunătăți trupești, ci: „să le slujească întru cele trupești”, punîndu-i în rînduială de slujitori ai sfinților acelor, ca să dea lor precum dau și împăraților dajdii. Nici nu a zis să slujească cei din „neamuri” cu bunătățile *lor* trupești, precum a zis că Iudeii i-au împărtășit cu bunătățile duhovnicești *ale lor*. Căci banii și celelalte bunătăți trupești nu sînt averi numai ale celor ce le au, precum sînt bunătățile duhovnicești, ci sînt obștești ale tuturor oamenilor, pentru că trec de la unii la alții.³⁷⁵

28 Isprăvind deci aceasta și pecetluindu-le rodul acesta, mă voi duce, trecînd pe la voi, în Spania.

Adică: După ce – zice – voi lăsa ca într-o vistierie împărătească milostenia aceasta a sfinților și după ce o voi pecetlui ca întru un loc apărat și nejefuit, mă voi duce prin mijlocirea voastră, a Romanilor, în Spania.³⁷⁶ Fericitul Pavel arată și cu aceste cuvinte că mergerea sa în Spania a fost de nevoie și nu pen-

³⁷⁵ Vezi însă, iubitele, că Pavel a numit milostenia „împărtășire” fiindcă cei ce o iau se cuvine să-i împărtășească cu bunătățile duhovnicești pe cei ce îi miluiesc și să se roage pentru dînșii. Lucru despre care zice și Teodorit, că „Moisi, văzînd că țaful adus pentru ispășirea păcatelor a fost ars de tot, s-a mîniat pe Eliazar și pe Itamar și le-a zis: Pentru ce nu ați mîncat jertfa adusă pentru păcat în locul cel sfînt? Căci aceasta este sfîntenie a sfinților și vă e dată vouă ca să luați păcatul obștii și s-o curățiți înaintea Domnului” (*Levitic* 10:17). [...] Pentru aceasta zice și Apostolul: Ei se împărtășesc cu voi întru cele trupești, iar voi vă împărtășiți cu dînșii întru cele duhovnicești. Deci de aici învățăm că, mîncînd cele aduse de norod, sîntem supuși sub judecata lui Dumnezeu. Vezi și subînsemnarea zicerii: „(...) pentru împărtășirea voastră în evanghelie” (*Filipeni* 1:5); și cea a zicerii: „Iar despre facerea de bine și împărtășire să nu uitați!” (n. aut.)

³⁷⁶ Aici, Teodorit zice: „Cu ce cununi vrednice de laudă ar încununa cineva capul acesta fericit și de trei ori fericit? Căci – măcar că știa și proorocea către presviterii Efesului necazurile și legăturile pe care urma să le pătimească în fiecare cetate, că zice: «Duhul Sfînt mărturisește prin toate cetățile, zicînd că mă așteaptă legături și necazuri» (*Fapte* 20:23) – pururea pomenitul Pavel nu socotea acestea, ci scrie Romanilor că va merge la Roma și că de acolo are să meargă în Spania, neîngrijindu-se pentru necazurile ce urma să le pătimească în cetățile acestea, numai să ducă la capăt calea evangheliei, precum spune mai departe: «Dar nimic nu iau în seamă, nici nu pun preț pe sufletul meu, numai să împlinesc calea mea și slujba pe care am luat-o de la Domnul Iisus, ca să mărturisesc evanghelia darului lui Dumnezeu» (*Fapte* 20:24).” (n. aut.)

tru defăimarea lor doar trece prin Roma, cum am zis mai sus. Iar milostenia a numit-o „rod”, ca să arate că mai mult câștigă și rodesc cei ce o dau decât cei ce o iau.

29 Și știu că, venind la voi, voi veni într-o plinire a blagosloveniei evangheliei lui Hristos.

Știu – zice – că, venind la Roma, vă voi vedea că bine-sporiți într-o toate bunătățile evangheliei. Căci Apostolul numește „plinirea blagosloveniei evangheliei” toate bunătățile cele vrednice de blagoslovenie și de lauda evangheliei. Prin „blagoslovenie”, poți însă a înțelege și milostenia. Deci zice așa: Vă voi afla împliniți într-o milostenie și într-o iubirea de oameni.³⁷⁷ Iar Pavel scrie acestea pentru ca Romanii, rușinându-se de laudele lui, să se sîrguiască a se face milostivi precum îi laudă.

30 Rogu-vă însă pe voi, fraților, prin Domnul nostru Iisus Hristos și prin dragostea Duhului, nevoiți-vă împreună cu mine într-o rugăciune către Dumnezeu pentru mine,

Pavel nu se socotește vrednic de crezare în nici un lucru, ci ia împreună cu sine și mijlocitor, precum și acum pune mijlocitor către Dumnezeu-Tatăl pe Hristos, după firea Sa omenească, și dragostea Sfântului Duh. Iar pe Părintele nu-L pomenește anume, ca să te înveți tu, cititorule, că, prin ceea ce lasă nepus, Îl pomenește și pe El. Tot astfel, și când Îl pomenește numai pe Tatăl, nu lasă deoparte pe Fiul și pe Duhul, pentru că Fețele Preasfintei Treimi Se țin Una de Alta, fiind nedespărțite. Și a zis: „prin dragostea Duhului”, ca să arate că, precum Tatăl și Fiul au iubit lumea, tot la fel a iubit-o și Duhul Sfânt. Vezi însă – o cititorule! – cât de mare a fost smerita-cugetare a lui Pavel, încât a zis că are nevoie de rugile celorlalți Creștini.

31 ca să mă izbăvesc de cei nesupuși din Iudeea

Pavel nu a zis: Rugați-vă ca să mă lupt și să birui pe cei ce nu se supun în Iudeea! – ci: „ca să mă izbăvesc” de dînșii, împlinind cu aceasta legea lui Hristos, Care zice să ne rugăm pentru a nu cădea în ispită (*Matei 6:13*). Cu

³⁷⁷ Dumnezeiescul Hrisostom zice că era obicei vechi a se numi milostenia „blagoslovenie” (cuvîntul 30 la *Epistola către Romani*). Încă și Pavel o numește așa în alte părți, zicînd: „Am socotit deci că este nevoie a-i ruga pe frați să vină întîi la voi ca să pregătească blagoslovenia voastră făgăduită mai înainte, ca aceasta să fie gătită ca blagoslovenie, iar nu ca lăcomie” (a doua epistolă către Corinteni 9:5). (n. aut.)

aceasta, el arată și că trebuie să slujească și să ducă milostenia la sfinții Creștini ce se aflau între acei nesupuși, care se primejduiau să moară de foame și de sărăcie:

și ca slujba mea în Ierusalim să se facă bine-primită sfinților,

Adică: Rugați-vă pentru ca sfinții Creștini din Iudeea să primească cu osîrdie milostenia ce li se aduce prin mine. Din acest cuvînt al Apostolului se arată că nu e destul numai a da milostenie cineva, ci și a fi primită milostenia sa. Pentru că milostenia celui ce dă de nevoie și cu silă, ori din nedreptăți ori cu slavă deșartă, nu este primită și rodul ei piere.³⁷⁸

32 ca să vin la voi cu bucurie, prin voia lui Dumnezeu,

Mă rog – zice – să mă izbăvesc de Iudeii cei nesupuși, ca să vin degrabă și să vă văd, cu bucuria inimii mele, fără a cerca vreo scîrbă de la aceia.

și să mă odihnesc împreună cu voi.

Nu a zis: „să vin și să vă învăț”, ci: „să mă odihnesc împreună cu voi”, adică: Voi să vă odihniți cu mine pentru învățătura mea, iar eu să mă odihnesc împreună cu voi pentru sporirea credinței voastre. Cu zicerea aceasta, Apostolul arată că, de vreme ce Creștinii din Roma aveau nevoie și osteneli, și ei, și el aveau nevoie de odihnă.

³⁷⁸ Prin „slujbă”, Teodorit înțelege aici slujba propovăduirii evanghelice, despre care Pavel zicea în *Faptele Apostolilor*: „Dar nimic nu iau în seamă și nu pun nici un preț pe sufletul meu, numai să împlinesc calea mea și slujba pe care am luat-o de la Domnul Iisus, ca să mărturisesc evanghelia darului lui Dumnezeu” (*Faptele Apostolilor* 20:24). Iar că milostenia urmînd din nedreptate este neprimită, mărturisește Sirah: „Cel care jertfește din nedreptate aduce prinos spurcat” (capitolul 34:20). Și, iarăși: „Cine aduce jertfă din banii săracilor junghie pe fiu înaintea tatălui” (la fel, 22). Și Solomon zice: „Cinstește pe Domnul din ostenelile tale cele drepte și adu Lui pîrgă din roadele dreptății” (*Pilde* 3:9). Și marele Vasilie zice că nu se face milostenie din nedreptate, nici blagoslovenie din blestem, nici facere de bine din lacrimi. Și, iarăși: „Dacă dai săracilor luînd cele ale săracilor, mai bine ar fi fost precum s-a zis, nici a răpi, nici a da. De ce spurci bogăția ta, grămădind într-însa cîștigurile nedreptății? Pentru ce spurci prinosul tău, apucîndu-te să aduci prinoase din nedreptate?” Iar dumnezeiescul Hrisostom zice așa: „Păcatele se curătesc cu milostenii și cu credință. Milostenia nu trebuie să fie însă din cele dobîndite cu nedreptate, fiindcă acest lucru nu e milostenie, ci cruzime și neomenie. Căci ce folos este a dezbrăca pe unul și a îmbrăca pe altul? Căci, chiar dacă am da toate cele luate de la alții, nu ne este de nici un folos.” Vezi și subînsemnarea pe larg despre răpire și nedreptate de la zicerea: „(...) că și răpirea averilor voastre ați primit-o cu bucurie” (*Evrei* 10:34). (n. aut.)

33 Iar Dumnezeuul păcii să fie cu voi toți! Amin!

Fericitul Pavel are obiceiul de a se ruga către Dumnezeu în fiecare parte a epistolelor sale, adăugînd aceasta pe lîngă învățătura și sfătuirea sa, precum am zis și altă dată.³⁷⁹

CAPITOLUL XVI

1 Și v-o încredințez pe Fivi, sora noastră, slujitoare a bisericii din Chenhrees,

Apostolul o încredințează Romanilor pe această Fivi fiindcă ea le ducea epistola de față. Și o cinstește și o laudă pentru multe pricini: întâi, fiindcă pe ea o scrie mai întâi, înaintea multor altora care sînt pomeniți de aici înainte; al doilea, pentru că o numește „sora sa duhovnicească”, ceea ce este o mare laudă pentru dînsa, a se învrednici să se numească sora lui Pavel; și, al treilea, pentru că era slujitoare a bisericii din Corint, Chenhrees fiind un sat prea-mare al Corintului – după Teodorit.

2 ca să o primiți întru Domnul, cu vrednicia cuvenită sfinților

Adică: V-o încredințez pe ea vouă, Creștinilor, ca să o primiți cu cinste, pentru Domnul. Căci cel ce primește pe alții pentru Domnul îl cinstește și pe cel mic și prost [umil, n. m.], iar dacă cel dat în grijă este și sfînt, mult mai mult este cinstit. De aceea a și adăugat Apostolul: Ca s-o primiți pe Fivi cu vrednicie, cum se cuvine a fi primiți sfinții – adică să o primească pe ea ca pe o sfîntă.

și să-i fiți ajutor în orice lucru ar avea trebuință de voi.

Adică: Fraților, v-o încredințez pe Fivi ca să-i dați ceea ce puteți și să o ajutați. Și nu a zis: „să o sloboziți desăvîrșit de greutatea pe care le păti-mește”, ca să nu li se facă însărcinator și îngreuietor.

Căci și ea a fost apărătoare multora și mie însumi.

Mai întâi, a lăudat-o pe Fivi; apoi, a pus rugăminte pentru dînsa; după aceea, iarăși o laudă, pentru ca să-i strîngă pe Romani din amîndouă părțile,

³⁷⁹ Vezi la capitolul 14 al acestei epistole, stih 24. (n. aut.)

spre a o cinsti pe dînsa. Ea a fost – zice – apărătoare a multora, și chiar a mea, a lui Pavel, a propovăduitorului lumii, a celui ce a pătimit atîtea și apără pe nenumărați! După Hrisostom, cu adevărat fericită a fost această Fivi, căci cum să nu fie, după ce s-a învrednicit a dobîndi o astfel de mărturie de la Pavel? De aceea, și noi, fraților, să urmăm sfintei acesteia, și bărbații, și femeile!

3 Îmbrățișați pe Priscila³⁸⁰ și pe Achila, pe împreună-lucrătorii mei întru Hristos Iisus,

Îmbrățișați-i – zice – din partea mea pe Priscila și pe bărbatul ei, Achila, cel din Iudei, căci au lucrat împreună cu mine întru cuvîntul învățaturii și s-au făcut împreună-părtași ai mei întru ostenele și primejdiile propovăduirii.

Unii au zis însă că aceștia au fost „împreună-lucrători” cu Pavel fiindcă aveau același meșteșug cu el, făcători de corturi, precum mărturisește despre dîșii Evanghelistul Luca, în *Fapte* (capitolul 18:2). Căci, pe cînd se aflau în Corint, Pavel a rămas lîngă ei. Priscila și Achila, bărbatul ei, sînt aceia care l-au luat pe Apollo Iudeul, bărbatul cel iscusit în cuvînt și înfierbîntat cu duhul, și l-au învățat mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu și cunoștința de Dumnezeu, precum mărturisește și Luca, întru același capitol, stih 26.

4 care și-au pus grumazul lor pentru sufletul meu

Priscila și Achila – zice – sînt mucenici desăvîrșiți, după voință și după primejdiile prin care au trecut. Căci, pe cînd împărătea Nero, Creștinilor și mai ales Apostolilor le urmau nenumărate primejdii, pe care le-au suferit și aceștia, din dragoste pentru mine.

căroră nu doar eu le mulțumesc, ci și toate bisericile dintre „neamuri”,

Aici, Pavel arată iubirea de străini și milostenia Priscilei și a lui Achila, căci nu numai viața și-au pus-o spre moarte, ci și averea o aveau de obște pentru toți Creștinii. Și, ca să nu se creadă că îi măgulește zicînd acestea, Apostolul aduce și pe alții care mărturisesc fapta lor bună. Și zice Hrisostom: Vezi, Creștine, femei bărbate și viteze, care nu s-au împiedicat nicidecum în calea faptei bune de neputința firii omenești! Și cu dreptate s-a întîmplat aceasta, căci, precum zice însuși Pavel, „nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, fiindcă voi toți una sînteți în Iisus Hristos” (*Galateni* 3:28).

³⁸⁰ La Teodorit, se scrie „Prisca”, de la „Priscila”, după scurtare, căci amîndouă aceste numiri se află în epistolele lui Pavel, precum zice el însuși. Vezi la stihul 1 al capitolului 1 al epistolei întîi către Tesaloniceni. (n. aut.)

5 și biserica din casa lor.

Atît de îmbunătățită era această blagoslovită însoțire, Priscila și Achila, încît ei i-au făcut Creștini pe toți casnicii lor, pricină pentru care Pavel îi și numește aici „biserică”. Dar nu numai pentru aceasta îi numește așa, ci și pentru iubirea lor de străini. Căci, orice casă în care se află evlavie și faptă bună este *biserică*. Pentru aceasta spune Hrisostom că, scriind Corintenilor, Pavel zicea și pentru aceia: „Vă îmbrățișează Achila și Priscila, împreună cu biserica din casa lor” (*1 Corinteni* 16:19). Tot așa, scriind pentru Onisim, zicea: „Pavel, (...) iubitului Filimon, și Apfieii și bisericii din casa ta” (capitolul 1:2). Să audă așadar bărbații căsătoriți că nunta nu-i oprește a face fapta bună, dacă vor, căci și cei mai înainte ziși, fiind însoțiți și aflîndu-se lucrători de corturi, totuși au strălucit în fapta bună mai mult decît soarele.

Îmbrățișați pe iubitul meu Epeneton, care este pîrgă a Asiei întru Hristos!

Cu adevărat, mare vrednicie este a fi cineva iubit de Pavel! – care știa a iubi cu judecată dreaptă și cu adevăr, iar nu cu hatîr și pentru lingușire – precum a fost acest Epeneton. Și l-a numit „pîrgă” ori pentru că el a crezut mai întîi și s-a făcut început pentru tot neamul, și rod întîi-arătat și intrare în credința lui Hristos; ori pentru că el avea mai multă evlavie întru Hristos, adică nu era pîrgă întru lucruri lumești și în dregătorii, ci în cele duhovnicești și după Hristos.

6 Îmbrățișați pe Mariam, care mult a ostenit la noi!

Pavel o împodobește și o laudă pe această Mariam nu pentru brățări, haine aurite și zadarnice împodobiri muieresti, ci pentru ostenelile și sudorile pe care le-a vărsat pentru adevăr și credință. Căci Mariam – zice – nu a ostenit numai pentru ea, priveghind și culcîndu-se pe pămîntul gol, ci, încă mai mult, și pe lîngă noi avea rînduială de Apostol.

Dar poate că s-ar nedumeri cineva, fiindcă același Apostol zice: „Muierii nu-i dau voie să învețe pe alții!” (*1 Timotei* 2:12). La aceasta, răspund că, prin aceste cuvinte, Apostolul n-o oprește pe femeie de a învăța deosebi cu cuvîntul, ci o oprește de a învăța în priveliște, șezînd în mijloc pe scaun și în amvon. Ba Pavel chiar primește a învăța femeia deosebi! În acest fel, femeia poate să-și învețe bărbatul și copiii în casă, așa cum și femeia Priscila l-a învățat mai cu deamănuntul cunoștința dumnezeiască pe bărbatul Apollo. Pavel nu a zis însă că această Mariam „a învățat”, ci că „a ostenit”, ca să arate prin aceasta că ea slujea Apostolilor și cu bani, și în alte chipuri.

7 Îmbrățișați pe Andronic și pe Iunia, rudele³⁸¹ mele și împreună-robiți cu mine, care sînt vestiți între Apostoli și care au fost întru Hristos înaintea mea!

Nu se vede ca Apostolul Pavel să fi fost rob în vreun fel cu fapta, însă pătimea mai rău decît orice rob, fiind izgonit, schingiuit, legat, improșcat cu pietre, flămînzind, însetînd și suferind nenumărate rele. De aceea, el îi numește „împreună-robiți” cu sine și pe acești Andronic și Iunia, fiindcă erau izgoniți și vrăjmășuiți și pătimeau toate celelalte rele. Și nu este atît de mare lauda că îi numește „rude”, cît aceea că îi numește „împreună-robiți” cu sine; și a fi ei numiți între Apostoli, mai ales femeia Iunia, aceasta e mult mai mare vrednicie. Iar ei se făcuseră numiți între Apostoli din faptele lor. Și vezi, iubitele, cît era de curat și de neatins de slava deșartă sfîntul suflet al lui Pavel, fiindcă el nu se rușinează a zice că Andronic și Iunia crezuseră în Hristos mai înainte de dînsul, lăudîndu-i că au apucat și au răpit binele, adică credința în Hristos, înaintea lui.

8 Îmbrățișați pe Amplia, iubitul meu întru Domnul;

Dacă este o mare vrednicie a fi iubit cineva de un împărat pămîntesc, cu mult mai mare e a fi iubit de marele Pavel, care iubește după Dumnezeu și pentru fapta bună, precum l-a iubit și pe acest Amplia. Căci, dacă acela nu ar fi avut fapte bune, nu ar fi fost iubit de către Pavel.

9 și pe Urvan, împreună-lucrător cu mine întru Hristos,

Lauda acestui Urvan este mai mare decît a lui Amplia. Și, pentru a zice mai bine, aceasta o pricinuieste și o cuprinde pe aceea, fiindcă cel ce este împreună-lucrător cu Pavel e negreșit și iubit de către Pavel.

și pe iubitul meu Stahis.

Pavel îl încununează și pe acest Stahis cu aceeași orație a lui Amplia celui zis mai înainte.³⁸²

10 Îmbrățișați pe Apelles, alesul întru Hristos!

Adică: „pe cel neprihănit și fără meteahnă întru toate”. Unii zic că l-a numit așa pe acesta spre deosebire de un alt Apelles, neplăcut lui.

³⁸¹ Apostolul îi numește „rude” ale sale pe Iudei, pe cei de un neam cu el, cum s-a văzut și mai sus. (n. m.)

³⁸² Se poate ca acest Stahis să fie cel dintîi episcop al Vizantie [Bizanțului, n. m.]. (n. aut.)

Îmbrățișați pe cei din casa lui Aristobul!

Pavel nu-i pomeneste anume pe aceștia, poate pentru că nu erau la fel de vestiți ca aceia de mai sus.

11 Îmbrățișați pe Irodion, ruda mea, îmbrățișați pe cei din casa lui Narcis care sînt întru Domnul!

Se vede că nici aceștia nu erau la fel de aleși precum cei de mai sus, și de aceea dumnezeiescul Apostol nu le spune numele, ci zice numai că sînt „întru Domnul”, adică credincioși.

12 Îmbrățișați pe Trifena și pe Trifosa, care se ostenesc întru Domnul!

Apostolul zicea despre acea Mariam de mai sus că mult se ostenise mai înainte, iar pentru femeile acestea zice că se osteneau chiar atunci. Mare este și această laudă, cu adevărat, a lucra și a osteni ele întru Domnul totdeauna.

Îmbrățișați pe iubita mea Persida, care mult s-a ostenit întru Domnul!

Se vede că această fericită Persida era mai mare decît femeile pomenite mai sus, pentru că se ostenise mult și era iubită de Pavel. Așa numește fericitul Apostol al Domnului pe fiecare, după vrednicia și fapta bună pe care o avea: întîi, ca să-i facă pe aceia mai osîrdnici întru credință și faptă bună, iar apoi pentru ca să-i îndemne și pe alții a rîvni la fapta bună a aceloră.

13 Îmbrățișați pe Ruf, alesul întru Domnul, și pe maica lui, care este și a mea.

Două bunătăți mărturisește Pavel la acești fericiți: a fi ales și neprihănit și fiul, și maica lui, adică rădăcina a fi de aceeași cinste cu rodul, și de-a îndărătul: rodul cu rădăcina. Căci Pavel nu ar fi numit-o „maică” a sa pe maica acestui Ruf, dacă nu ar fi cunoscut multă faptă bună într-însa.

14 Îmbrățișați pe Asincrit, Herma³⁸³, Patrova, Hermes și pe frații care sînt împreună cu dînșii!

³⁸³ Acest Herma a alcătuit cartea ce se numește „a Păstorului”, care [...] este prea-folositoare și prea de nevoie. (Vezi în tomul 1 al istoriei bisericești a lui Meletie, foaia 172.) Iar alții zic că această carte „a Păstorului” s-a scris de către Apostolul pe care-l pomeneste epistola

Să nu socotești – o cititorule! – că dumnezeiescul Pavel nu i-a salutat pe aceștia din urmă, care erau puși mai jos decât ceilalți. Și ei au fost socotiți vrednici de orația sa, mai ales că i-a numit „frați” ai săi.

15 Îmbrățișați pe Filolog și pe Iulia, pe Nereu și pe sora lui, pe Olimpian și pe toți sfinții care sînt împreună cu dînșii!

Mare este și cununa orației pe care a împletit-o acestora fericitul Pavel, numindu-i pe ei „sfinți”!

16 Îmbrățișați –vă unii pe alții cu sărutare sfîntă!

Pentru a nu se face prigoniri între Creștinii din Roma pentru că i-ar fi cinstit pe unii cu mai multe laude, iar pe alții cu mai puține, Apostolul îi potrivește aici pe toți, ca nici cel mai mare să nu-l defaime pe cel mai mic, nici cel mai mic să nu-l zavistuiască pe cel mai mare, fiindcă sfînta sărutare de care scrie dumnezeiescul Pavel îi îmblînzește și îi potrivește pe toți.³⁸⁴

Vă îmbrățișează pe voi toate bisericile lui Hristos.

Sfîntul Apostol i-a unit pe Creștinii din Roma nu numai spunîndu-le să se sărute cu sărutare sfîntă, dar le trimite și orație unită și nedespărțită din partea bisericilor, zicînd: Bisericele lui Hristos vă îmbrățișează pe voi obștește, iar nu îndeosebi pe unul sau pe altul.

Iar pricina pentru care Pavel a urat pe atît de mulți în epistola aceasta către Romani (lucru pe care nu l-a făcut întru vreo altă epistolă) este: a) pentru că nu-i văzuse pe Romani încă și 2) fiindcă mulți cunoscuți ai Apostolului scăpasera în Roma, ca întru o cetate mai sigură, fiind împărătească. De aceea, cu dreptate și-a adus aminte de dînșii anume, și îi salută prin epistola sa. Fiindcă – după Hrisostom – atît de mare slavă avea atunci Pavel, încît cei ce aveau epistola lui dobîndeau multă apărare și ajutor de la toți. Căci nu numai că se rușinau de el toți și-l aveau la evlavie, dar se și temeau, pentru puterea minunilor pe care o avea.

aceasta la sfîrșitul acestui capitol, la stihul 23. *Cartea Păstorului* e pomenită de către marele Atanasie în epistola cea prăznuitoare, de către Sfîntul Maxim în *Scoliile Sfîntului Dionisie* și de către Teologul Grigorie în *Cuvîntul la Paști*. (n. aut.)

³⁸⁴ Vezi tâlcuirea despre sărutare, frumoasă fiind, în capitolul 13 al celei de-a doua epistole către Corinteni, stih 12. (n. aut.)

17 Și vă rog, fraților, să vă păziți de cei ce fac dezbinări și sminteli împotriva învățaturii pe care ați primit-o.³⁸⁵

Aici, Apostolul îi sfătuiește iarăși, nu însă ca un sfătuitor și învățător, ci ca o slugă și rugător, cu multă cinste, căci îi numește „frați”. Și, arătând chipul amăgitor al celor ce-i bîntuiesc și-i smintesc, le-a zis să se păzească de ei, adică: Luați-i aminte, fraților, cu de-amănuntul! Și a pus mai întâi dezbinările, căci, atîta vreme cît Creștinii din Roma fuseseră uniți între dînșii ca un trup, între ei nu puteau să încapă smintelile. Și să știi – o cititorule! – că acestea de care vorbește aici Pavel au fost eresuri, căci vorbește de „smintelile împotriva învățaturii primite” de la Apostoli. Nu a zis însă: „învățătura primită de la noi, Apostolii”, ci: „împotriva învățaturii pe care ați primit-o”, arătîndu-le că mai înainte erau încredințați, și de aceea sînt datori să rămîna întru cele ce au primit. Dar dezbinările și smintelile, adică eresurile, intră și urmează cînd cineva lasă din învățătura Apostolilor.

Să vă feriți de dînșii,

18 căci unii ca aceștia nu slujesc Domnului Iisus Hristos, ci pîntecelui lor,

Frații mei, fugiți și depărtați-vă – zice – de ereticii de acest fel și nu le stați împotrivă prin cuvinte! Căci, dacă ar cugeta și ar grăi aceste eresuri din neștiință și din rătăcirea minții lor, ar trebui să-i îndreptați; dar, de vreme ce păcătuiesc întru cunoștință, fugiți de dînșii! Aici, Apostolul arată umbrît că aceștia erau din Creștinii Evrei, căci pe ei obișnuiește a-i muștra dumnezeiescul Pavel numindu-i lacomi de pîntece. Căci tot neamul Evreilor este astfel, și de aceea, scriind Filipenilor, Apostolul îi muștră, zicînd: „(...) al căror Dumnezeu este pîntecele” (capitolul 3, stih 19). Și lui Tit îi scria despre aceștia, numindu-i „fiare rele, pîntece nelucrătoare”, adică lacomi de pîntece, „nelucrător” însemnînd aici: „grabnic și nesățios” (*Tit* 1:12). Căci toate eresurile se nasc din slujirea patimilor și a pîntecelui. Deci – zice – tu, Creștine, nu te rușinezi să ai ca dascăli oameni slujitori de pîntece, tu, care ești ucenic și frate al lui Hristos? Ia în seamă – o cititorule! – cuvîntul pe care-l spune dumnezeies-

³⁸⁵ Pentru aceasta scrie către Efeseni și purtătorul de Dumnezeu Ignatie, zicînd: „Fugiți de dezbinări ca de un început de rele! Căci unii, cu rău vicleșug, obișnuiesc a purta numele lui Hristos, făcînd însă lucruri nevrednice de Dumnezeu, de care voi trebuie a vă feri ca de fiare. Căci sînt cîini turbați, mușcînd pe furiș, de care trebuie să vă păziți, fiind cu anevoie de vindecat.” Iar în epistola către Filadelfieni scrie: „Nu vă amăgiți, frații mei, dacă cineva urmează celui ce dezbină, nu va moșteni împărăția lui Dumnezeu.” (n. aut.)

cul Pavel, că cel ce slujește pîntecelui, acela nu slujește lui Hristos, lucru care este cu adevărat înfricoșat și cutremurător.

și, prin buna cuvîntare și grăirea de bine, amăgesc inimile celor fără de răutate.

Acești eretici Evrei lacomi de pîntece – zice – îi vrăjmășuiesc cu lingușelile lor pe Creștinii mai proști [simpli, n. m.]. Căci aceasta însemnează „buna-cuvîntare și grăirea de bine”, atunci cînd cuvintele sînt prietenești, iar înțelegerile lor sînt pline de viclenie, după zicerea lui David: „S-au îngrășat cuvintele lor mai mult decît untul de lemn, și acestea sînt săgeți” (*Psalms* 54:24).

19 Căci ascultarea voastră este cunoscută de toți, și de aceea mă bucur pentru voi.

Ereticii aceștia îi amăgesc pe cei simpli – zice – dar nu și pe voi, cei deslușitori și împliniți. Fiindcă ascultarea voastră, adică încredințarea întru adevăr (care se naște din multă blîndețe) a ajuns la auzul tuturor, și nu doar eu mărturisesc aceasta, ci toată lumea. Mă bucur așadar pentru voi că nu ați fost amăgiți de unii ca aceștia.

Vă vreau însă pe voi a fi înțelepți spre bine și proști [nevinovați, n. m.] spre rău.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată umbrat că și din Romani erau unii amăgiți de cuvintele ereticilor de mai sus. Și Pavel scrie aici însuși cuvîntul zis de către Domnul: „Fiți înțelepți ca șerpii și proști ca porumbeii!” (*Matei* 10:16), căci vrea să fie Creștinii înțelepți spre lucrul bun, spre mîntuirea și folosul lor, dar proști [nevinovați, n. m.] și întregi la minte spre rău, adică spre a face rău altora, fiindcă omul întreg la minte nu vatămă pe nimeni.³⁸⁶

20 Iar Dumnezeuul păcii va zdrobi degrabă pe satana sub picioarele voastre.

Fiindcă între Romani erau dezbinări și sminteli, dumnezeiescul Pavel Îl cheamă pe Dumnezeu, pe dătătorul păcii și al unirii, ca să curme smintelile lor. Nu zice însă că „va supune”, ci ceva mult mai mare, că „va zdrobi” nu

³⁸⁶ Vezi și zicerea: „Nu fiți prunci la minte, ci în privința răutății! La minte, fiți desăvîrșiți!” (*1 Corinteni* 14:20). Vezi, de asemenea, și subînsemnarea acesteia. (n. aut.)

numai pe ereticii aceia care îi sminteau, dar și pe voievodul lor, pe diavolul satana. Iar zicerea: „va zdrobi”, fiindcă este la timpul viitor, se ia și ca rugăciune, și ca proorocie.³⁸⁷

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, cu voi!

Aici, dumnezeiescul Apostol aduce aminte Romanilor de darul Domnului, care este zid nesurpat și arma cea prea-mare a Creștinilor, pentru ca să-i facă mai osîrdnici spre a crede, din cele primite, cele ce au să fie. Și zice: Căci – dacă darul lui Hristos va mîntuit mai înainte, cînd Îi erați vrăjmași – cu mult mai vîrtos acum, cînd sînteți prieteni ai lui Hristos, darul acesta îl va zdrobi pe satana sub picioarele voastre. Vezi însă – o Creștine! – că nici faptele nu se săvîrșesc fără rugăciune, nici rugăciunea fără fapte! Căci, după ce a mărturisit că Romanii au supunere și ascultare, Pavel s-a rugat pentru dînsii, ca să arate că noi, oamenii – și în vechime, și acum, și totdeauna – avem nevoie de darul lui Dumnezeu spre ajutorul nostru, chiar dacă am fi aleși și îmbunătățiți.

21 Vă îmbrățișează pe voi Timotei, împreună-lucrător cu mine,

Salutîndu-i mai întîi pe cei ce se aflau în Roma, Apostolul îi scrie acum și pe cei ce erau lîngă el și-i salutau pe Romani. Și, mai întîi, îl scrie pe Timotei și îl numește „împreună-lucrător” al său, fiindcă lucra împreună cu el întru buna-vestire. Cu adevărat, mare laudă este a lucra cineva cu marele Pavel, Apostolul Domnului!

Lucius, Iason și Sosipatru, rudele mele.

Acest Iason este Tesaloniceanul pomenit în *Faptele Apostolilor* (în capitolul 17), care îi găzduia în casa lui pe Pavel și pe Sila. Atunci, Iudeii cei ne-supuși care tulburaseră Tesalonicul au mers la casa lui Iason, căutînd să-i scoată afară pe Pavel și pe Sila; dar, neaflîndu-i, l-au tîrît pe Iason și l-au dat stăpînitorilor cetății, care, după ce au luat bani de la dînsul, l-au slobozit. Apoi, Iason și ceilalți frați l-au trimis pe Pavel și pe Sila în Veria. Așadar, Pavel îi numește pe aceștia trei „rude”, nu atît după trup, ci cu mult mai vîrtos după buna-cinstire de Dumnezeu și credință.

³⁸⁷ Dacă se ia ca rugăciune, așa trebuie a fi scrisă: „Dumnezeul păcii să zdrobească”, precum se află și la Teodorit. Iar dacă se ia ca proorocie, se scrie ca aici. (n. aut.)

22 Vă îmbrățișez întru Domnul eu, Terțius, care am scris epistola.

Acest Terțius era scriitorul căruia i-a dictat fericitul Pavel epistola aceasta. Și mare laudă este a se face cineva scriitor și secretar al lui Pavel! Ia în seamă însă că Terțius a scris epistola nu ca să se laude, ci ca să fie iubit de Romani, ca unul ce a slujit la cele scrise către dînșii de marele Pavel.

23 Vă îmbrățișează Gaius, gazda mea și a toată biserica.

Mare laudă este cea pe care i-o face Pavel acestui Gaius, căci fericitul ospăta nu numai toată adunarea, ci și pe însuși Pavel³⁸⁸, care nu s-ar fi lăsat ospătat de dînsul dacă nu l-ar fi cunoscut că este vrednic și îmbunătățit. Ia în seamă însă – o cititorule! – că pe acest Gaius, împreună cu Crisp și cu casa lui Ștefan, i-a botezat Pavel în Corint – precum zicem la cea dintîi epistolă către Corinteni (capitolul 1, stih 14).

Vă îmbrățișează pe voi Erast, iconomul cetății, și fratele Cvartus.

Apostolul numește aici „iconom” pe purtătorul de grijă și ocîrmuitorul cetății Corintului. Și îl laudă pentru ca să te înveți tu, Creștine, că nici bogăția, nici dregătoriile nu-l opresc pe om de la credință, de la fapta bună și de la viețuirea după Hristos. Despre acest Erast scrie Apostolul în cea de a doua epistolă către Timotei: „Erast a rămas în Corint” (2 Timotei 4:20).

24 Darul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toți! Amin!³⁸⁹

³⁸⁸ Despre hrănitarii și primitorii de săraci sfinți și de bărbați îmbunătățiți, marele Vasile scrie acestea, zicînd: „Puternic este Dumnezeu a-i hrăni pe slujitorii Săi și fără voi, dar v-a dat loc să aduceți roadă și pricină de mîntuire. L-ai ospătat pe cel sfînt? Pe Hristos L-ai ospătat! L-ai cinstit pe cel cinstit de Domnul? La Domnul se suie cinstea! Ia-ți-i părtași pe sfinți în veacul acesta, ca ei să te primească părtaş în veacul viitor! Căci lipsa și sărăcia acestora – o bogatule! – ți se face prilej de adevărată bogăție. Căci prin aceștia te arăți împreună-lucrător al lui Hristos, hrănind pe ostașii lui Hristos și pe Hristos, Care zice: «Atît cît ați făcut unuia dintre acești frați mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut!»” (din cuvintele ascetice).

Vezi și subînsemnarea zicerii: „la împărtășirea voastră întru evanghelie” (Filimon 1:6). Pavel zice și în alt loc: „Iubirea de străini să nu o uitați!” (Evrei 13:2). (n. aut.)

³⁸⁹ Bagă de seamă că în oarecare scrieri tipărite ale epistolelor lui Pavel, după acest cuvînt, cel mai de pe urmă al epistolei, s-au adăugat de către oarecari neînvățați aceste trei stihuri, adică: „25 Iar Celui ce poate a vă întări după buna mea vestire și propovăduire a lui Iisus Hristos, după descoperirea tainei celei ascunse în veșnice vremi, 26 arătată însă acum – și prin Scripturi, și prin Prooroci, și prin porunca veșnicului Dumnezeu – făcîndu-se cunoscută la toate neamurile, spre ascultarea credinței 27 singur înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos,

Dumnezeiescul Apostol a pus cu darul Domnului și temelia, adică începutul scrisorii acesteia, căci a zis la început: „Har fie vouă și pace!” (*Romani* 1:7); de asemenea, și acoperământul, adică sfârșitul epistolei, l-a pus tot cu darul acesta, rugînd ca darul Domnului să fie de față tuturor Romanilor. Căci aceasta este însușirea învățătorului, a nu-i folosi pe ucenicii săi numai cu cuvîntul, ci și cu rugăciunea. Și dumnezeieștii Apostoli ziceau despre amîndouă acestea: „Iar noi să ne îndeletnicim întru rugăciune și întru slujba cuvîntului” (*Faptele Apostolilor* 6:4).³⁹⁰

Binevoiască Dumnezeu ca această rugăciune și darul lui Dumnezeu să ne păzească și pe noi, Creștinii care citim și auzim epistola de față și nu nădăjduim nicidecum să aflăm loc de mîntuire din faptele noastre, ci toată nădejdea o așteptăm de la darul și mila lui Dumnezeu, prin care dar – o! – de ne-am ridica mai presus de cursele satanei și de am scăpa de vînarea lui, sfărîmîndu-se cursele lui sub picioarele noastre, în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia slava în veci! Amin!

Epistola aceasta către Romani s-a trimis din Corint, prin Fivi, slujitoare a bisericii din Chenhrees.

Căruia slava în veacuri! Amin!” Acestea – zic – s-au adăugat fără dreptate la capitolul acesta, după ultimul cuvînt al epistolei, după care nu trebuie a mai urma ceva. Iar după tîlcuirea lui Hrisostom, a lui Teodorit, a lui Teofilact, a lui Icumenie și a celorlalți tîlcuitori, aceste trei stihuri se cuprind la sfârșitul capitolului 14 al epistolei, unde urmează și tîlcuirea lor. (n. aut.)

³⁹⁰ Bagă de seamă că – după Teodorit – urarea: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toți! Amin!” este scrisă de însăși mîna lui Pavel și e în loc de: „Fiți sănătoși!” Vezi la sfârșitul celei de-a doua epistole către Tesaloniceni. (n. aut.)

Cuprins

Înainte-cuvîntare	5
Pricina epistolei către Romani, după dumnezeiescul	
Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie	19

TÎLCUIRE LA *EPISTOLA CĂTRE ROMANI*

CAPITOLUL I.....	23
CAPITOLUL II.....	53
CAPITOLUL III	68
CAPITOLUL IV	78
CAPITOLUL V	85
CAPITOLUL VI.....	96
CAPITOLUL VII.....	108
CAPITOLUL VIII	122
CAPITOLUL IX.....	152
CAPITOLUL X	167
CAPITOLUL XI.....	175
CAPITOLUL XII.....	191
CAPITOLUL XIII	211
CAPITOLUL XIV	222
CAPITOLUL XV	236
CAPITOLUL XVI.....	250

DIFUZARE:

S.C. Supergraph S.R.L.

Str. Biserica Alexe nr. 24, sector 4,

040269, București

Tel., fax 021-336.79.13

e-mail: sophia@fx.ro

www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi prin poștă
cele mai bune cărți de spiritualitate,
teologie, cultură religioasă, artă, filosofie
apărute la edituri de prestigiu.
Plata se face ramburs la primirea cărților;
taxele poștale sunt suportate de Supergraph.

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 24,
040152, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 0722.266.618
teologie • filosofie
istorie • artă • eseu

*Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău !*

Tiparul executat la **S.C. LUMINA TIPO s.r.l.**
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
tel./fax 211.32.60; tel. 212.29.27
E-mail: office@luminatipo.com
www.luminatipo.com